

Tutkija kirjoittaa - esseitä kirjoittamisesta ja kirjoittajista akateemisessa työssä

Keijo Räsänen

Tutkija kirjoittaa -
esseitä kirjoittamisesta ja kirjoittajista
akateemisessa työssä

HELSINGIN KAUPPAKORKEAKOULUN

JULKAISUJA

B-104

© Keijo Räsänen ja
Helsingin kauppakorkeakoulu

ISSN 0356-889X
ISBN 978-952-488-332-0

E-Versio:
ISBN 978-952-488-333-7

Helsingin kauppakorkeakoulu -
HSE Print 2009

TUTKIJA KIRJOITTAA - esseitä kirjoittamisesta ja kirjoittajista akateemisessa työssä

Esipuhe	ii
I Kirjoittajat	1
<i>Eeva-Lotta Apajalahti:</i> Haaveena hyvä kirjoittaminen - henkilökohtainen tarina suhteesta kirjoittamiseen	2
<i>Juha Olava:</i> Itseanalyysi Bourdieun tapaan	11
<i>Galina Kosonen:</i> Lähelle on pitkä matka. Kirjoittaminen apuna oman äänen etsimisessä	26
<i>Susanna Kantelinen:</i> Akateemisen kirjoittamisen mieli - habituskysymys?	46
II Kirjoittaminen	73
<i>Kirsi Korpiaho:</i> Karkuun ja takaisin - eli miten kirjoittaa tutusta ja tavanomaisesta kiinnostavaa tutkimustekstiä?	74
<i>Terhi Takanen:</i> Miten voisi kirjoittaa kokemuksellisen tietoisuuden liikkeestä käsin?	89
<i>Marja-Liisa Trux:</i> Yksin mutta yhdessä: akateeminen kirjoittaminen ja nerouden haamu	114
III Kirjoittamisen politiikka ja moraali	131
<i>Marja-Liisa Niinikoski:</i> Akateemisen kirjoittamisen politiikka ja moraali: mitä kirjoitan ja miksi	132
<i>Kristina Rolin:</i> Tutkijan työ: Miksi, mitä, miten - ja kuka?	154
<i>Keijo Räsänen:</i> Tämä ei ole essee. Millaisesta tilauksesta tämän kirjan esseet ovat syntyneet?	169

Esipuhe

Keijo Räsänen

Tässä kirjassa tutkijat kirjoittavat tutkimuskirjoittamisesta. Esseekokoelma syntyi kevätkaudella 2009, kun kirjoittajat osallistuivat HSE:ssä ”kurssiin” Ammattitaidon kehittäminen akateemisessa työssä. Kyseessä oli kokeellinen ja ensi kertaa toteutettu tapahtuma. Sen tarkoituksena oli toimia sekä tutkija-opettajien keskustelufoorumina että jatko-opiskelijoille perehdytyksenä akateemiseen työhön ja tutkivaan, refleksiiviseen työotteeseen. Tapahtuman luonteesta kerrotaan tarkemmin kirjan viimeisessä luvussa.

Päädyimme julkaisemaan nämä esseet, koska näemme laajempaa tarvetta keskustella akateemisesta työstä ja kirjoittamisesta sen osana. Toivomme esseiden avaavan keskustelua ja antavan virikkeitä niille, jotka joko tai omasta halusta tai pakosta opettelevat kirjoittamaan entistä paremmin - tai edes samaan jotain paperille.

Monet tämän kirjan esseistä ovat käsitykseni mukaan lukemisen arvoisia sellaisenaan, ilman muiden esseiden tukea. Valinnan helpottamiseksi esseet on ryhmitelty kolmen teeman mukaan.

Neljässä esseessä keskeinen teema on kirjoittaja. Nämä esseet ovat hyvinkin henkilökohtaisia ja samalla tuovat esiin myös muiden jatko-opiskelijoiden mahdollisesti kokemia toiveita ja huolia. *Lotta Apajalahti*

kertoo, kuinka hänelle syntyi haave hyvästä kirjoittamisesta. *Juha Olava* esittää sosiologisen itseanalyysin 'habituksestaan' tutkijana, ottaen mallia Pierre Bourdieun vastaavasta analyysistä. *Galina Kosonen* jatkaa kertomalla sukuhistoriansa kautta, kuinka hän päätyi tutkimaan kestävää matkailua, miksi hänelle "oman kirjoittajan äänen" löytäminen on tärkeää ja kuinka tätä haastetta voisi lähestyä. *Susanna Kantelinen* puolestaan käsittelee sekä henkilökohtaisesti että yleisemmin sitä, miten uusi jatko-opiskelija kohtaa akateemisen maailman ja mitä siitä seuraa. Hän myös haastaa jatkokoulutuksen järjestäjät ja toteuttajat tarkistamaan, mitä he oikeastaan ovat tekemässä ja aiheuttamassa.

Kolme esseetä käsittelee ensisijaisesti kirjoittamista toimintana. *Kirsi Korpiahon* essee esittää ratkaisuja ongelmaan, jonka hän on kohdannut osallistuvaan tutkimukseen perustuvassa väitöskirjahankkeessaan: miten kirjoittaa tutusta ja tavanomaisesta kiinnostavaa tutkimustekstiä? *Terhi Takanen* reflektoi kirjoituskokeilua, jossa hän yrittää osana toimintatutkimushankettaan sanoittaa 'kokemuksellisen tietoisuuden liikettä'. *Marja-Liisa Trux* kyseenalaistaa tavallisia käsityksiä akateemisesta kirjoittamisesta luovan kirjoittamisen vastakohtana. Hän ehdottaa tutustumista yhteisöllisiin menetelmiin, joiden avulla kirjoittamisen käsityötaitoja voi opetella pelon energian sijasta tekemisen energialla. Nämä esseet eivät pelkästään kerro lukijalle siitä, miten kirjoittamisen ongelmia voisi ratkaista. Ne ovat myös esimerkkejä erilaisista kirjoitustyyleistä.

Kaksi esseetä käsittelee akateemisen työn ja kirjoittamisen politiikkaa ja moraalia. *Marja-Liisa Niinikoski* hakee mielekäästä tapaa puhua 'politiikasta' ja 'moraalista'. Hän kysyy, kuinka nämä näkyvät ja kuinka niiden tulisi

näkyä tutkimustekstien sisällöissä. Myös Ph.D. *Kristina Rolin* tarttuu kysymykseen akateemisen työn moraalista ja tarkastelee sen suhdetta toisaalta työn politiikkaan ja toisaalta työhön taktisena toimintana (ala de Certeau). Hän korostaa moraalin ja siitä käytävän keskustelun periaatteellista ensisijaisuutta, mutta ymmärtää tutkija-opettajien enemmän tai vähemmän raadollisia, poliittisia sidoksia ja taktisia rajoitteita. Kirjan viimeisessä luvussa kerron siitä ”käytännöllisen toiminnan filosofiaa” hakevasta kontekstista, jossa nämä esseet kirjoitettiin.

Vertaisryhmämme toiminnan yhtenä lähtökohtana oli pyrkimys ottaa omaan käyttöön akateemista työtä ja kirjoittamista koskevan tutkimuksen tuottamia kulttuurisia resursseja. Tämä kirja antaa toivottavasti pienen, henkilökohtaisen ja paikallisen kautta sulatellun lisän tähän huikeaan ja alikäytettyyn resurssivarantoon.

Minusta tuntuu, että useat meistä kokivat ainakin hetkellisesti oivaltavansa, miksi kirjoittaminen on arvokasta toimintaa. Tämän oivallus voi kantaa eteenpäin, huolimatta oman kirjoittamisen pulmista. Vaikka sitaatioindeksit eivät suuremmin värähtelisi näiden esseiden voimasta, niiden tekeminen taisi olla meille mielekästä akateemista työtä.

Siirränkin nyt puheenvuoron Lotalle...

I Kirjoittajat

Haaveena hyvä kirjoittaminen - henkilökohtainen tarina suhteesta kirjoittamiseen

Eeva-Lotta Apajalahti

Johdanto

Kirjoittaminen ei ole asia, jota suurin osa meistä pohtisi päivittäin. Sitä ei helposti myöskään tunnisteta tärkeäksi taidoksi ja kehittämisen kohteeksi. Useimmiten se ymmärretään välineeksi, jolla jotain saadaan sanottua jollekin. Tämä on osin tottakin. Mutta se, saadaanko asia todella perille kirjoittamalla ja kuinka täytyisi kirjoittaa, jotta viesti menisi perille, ovat perustavanlaatuisia kysymyksiä kirjoittamisessa. Kirjoittaminen ei ole valmiiksi opittu taito tai ominaisuus, joka vain on olemassa, vaan hyvään kirjoittamiseen voidaan päästä ainoastaan kirjoittamalla, kirjoittamalla ja kirjoittamalla.

Kirjoittaminen on enemmän kuin vain viestin viemistä eteenpäin. Kirjoittaminen on oppimista, syvemmälle asioihin pääsemistä ja ammattitaidon kehittämistä parhaimmillaan. Ilman kirjoittamista ajatuksemme eivät kehity eteenpäin ja jäämme helposti polkemaan paikallemme. Voisi sanoa, että ilman kirjoittamista emme kehity. Kun kirjoittamisen tärkeyden on ymmärtänyt, alkaa itsekriittisyyden kautta epätoivoinen taistelu, jonka voi voittaa ainoastaan kirjoittamalla paljon ja erilaisia tekstejä. Sitä kautta kehittyy myös itsetuntemuksemme. Tässä esseessä kerron omakohtaisen

tarinan kirjoittamisen tärkeyden ymmärtämisestä ja taistelusta kohti hyvää kirjoittamista.

Osaamisen kehittyminen - opinnäytetöistä hankeraportointiin

Toisena yliopistovuotenani heräsin ajatukseen tutkijan työstä. Olin jutellut pitkään erään yliopistolla tutkijana työskentelevän tytön kanssa, joka kertoi minulle juuri olleensa Etelä-Amerikassa suuressa tutkijaseminaarissa esittelemässä omaa tutkimuspaperiaan. Mietin, että vau, olisipa mahtavaa tehdä omaa tutkimusta, työtä itselleen mielenkiintoisesta aiheesta, kuten yksityisyrittäjä, ja sitten päästä esittelemään omaa tutkimustaan ympäri maailmaa mielenkiintoisiin paikkoihin. Ehkä juuri Etelä-Amerikka paikkana toimi stimuloivasti, sillä olin reissannut Chilessä ja Boliviassa lukioaikoina. Siitä päivästä lähtien olen ajatellut, että minusta tulee tutkija. Siitä hetkestä on nyt aikaa viisi vuotta.

Toimin yliopistolla päämäärätietoisesti. Koska matematiikka ja numeroiden pyörittely on ollut minulle hyvin mieluisaa, valitsin kaikki mahdolliset ja aikatauluuni sopivat menetelmäkurssit. Olin sitä mieltä, että tutkijan tärkein työväline on erilaisten tutkimusohjelmien osaaminen sekä tilastolliset ja ekonometriset taidot. Tämä ajattelu oli hyvin luonnollista kansantaloustieteen pääaineopiskelijalle. Laadulliset menetelmät eivät minua juurikaan kiinnostaneet. Todennäköisesti edellä mainituista taidoista olisikin ollut minulle tutkijana erittäin paljon hyötyä, mikäli olisin jatkanut tutkimusta kansantaloustieteen parissa tai hakeutunut töihin sille alalle.

Kirjoittaminen on aina ollut minulle hieman hankalaa. Olen aina tuntenut eräänlaista kömpelyyttä siinä, kuinka asettelen sanat paperille, kuinka saisin ne toimimaan yhdessä - loisin tekstille sielun ja helposti seurattavan punaisen langan. Tämä punainen lanka on minulta usein kateissa, mikä johtuu rönsyilevästä kirjoitustyylistäni. Kun kirjoitan innoissani, en millään maltaisi rauhassa käsitellä yhtä aihealuetta loppuun. Teksti hyppi asioista toiseen ja tämä tekee jutusta todella sekavaa. Langan katoaminen voi johtua myös savolaisuudestani: asiaa ei vain koskaan voi sanoa töksäyttää suoraan. Toisaalta pelkään sitä, että sanon asiani suoraan ja jutustani tulee sen vuoksi sisällötön ja liian lyhyt. Ironista kyllä, näin saan aikaan todella puuduttavaa tekstiä, jossa kierrellään ja kaarrellaan saamatta otetta oikein mistään. Lukijalta loppuu mielenkiinto hyvin äkkiä ja tilalle tulee tuskanhiki.

Muistelisin, että lukiossa äidinkielen esseideni pistemäärät vaihtelivat välillä 65-75 ja se todella harmitti minua. Kohti preliminääriä ja kirjoituksia yritin skarpata kirjoittamistani yksinkertaisesti pitäytymällä esseen aiheessa ja yrittämällä pitää punainen lanka mahdollisimman hyvin mukana. Ongelmia ilmeni myös aiheen vierestä kirjoittamisena. Kun otsikko oli annettu, oli minun kamalan vaikeaa hahmottaa, että mitä sillä haettiin ja mitä minun oletettiin kirjoittavan. Minusta olisi ollut hienoa tehdä kirjoituksissa kuva-analyysi, koska se oli niin luovaa. Pitäydyin kuitenkin mielestäni perushyvässä aiheessa, josta minulla oli varmasti jotain sanottavaa, ja koetin pitää punaisen langan käsissäni. Preliminääreissä onnistuin ja sain toisesta esseestä 80 pistettä, mikä tuntui mahtavalta. Kirjoitin äidinkielestä cum lauden, mikä oli mielestäni ihan tyydyttävää. Sen jälkeen en useaan vuoteen kirjoittanut esseitä.

Tähän mennessä laajuudeltaan ja pituudeltaan suurimpia kirjoitustöitani ovat olleet tradenomin opinnäytetyö (110 s.) ja pro gradu -tutkielma (84 s.). Laajuus ja pituus eivät kuitenkaan vielä kerro kovin paljon itse kirjoituksesta, mutta ainakin oma ajallinen ja henkinen panostukseni näihin kahteen on ollut suuri. Tradenomin opinnäytetyössä en kovin paljoa pohtinut itse kirjoittamista, vaan ”annoin vain mennä”. Aihepiiri oli minulle hyvin tuttu, sillä olin tehnyt töitä aihepiirin parissa jo muutaman vuoden. Opinnäytetyössäni oli myös melko vahva empirinen osa, jonka purkamiseen ja analysoimiseen panostin paljon ja annoin ”tulosten puhua puolestaan”. Hankalinta oli kirjoittaa pohdintaa ja johtopäätöksiä tuloksesta, ja palasin hinkkaamaan tätä osaa kerta toisensa jälkeen, ohjaajan kehotuksesta. Opinnäytetyön kirjoittamisen koin hyvin mielekkäänä joutuessa todennäköisesti niin tutusta aiheesta. Opinnäytetyö noudatteli myös muodoltaan perusrakennetta ”ensin teoria, sitten empiria ja sitten nämä yhdistettynä”. Tähän rakenteeseen oli helppo turvautua kirjoitusprosessin aikana.

Gradun kirjoittaminen oli prosessina erilainen kuin opinnäytetyön. Aihealue oli minulle täysin uusi, mikä aiheutti jo käsitteiden ymmärtämisen ja käyttämisen tasolla ongelmia. Kirjoitusprosessi oli hyvin tuskainen, vaikka olinkin innoissani aiheesta. Minusta tuntui usein, ettei työstä tule mitään enkä ymmärrä mitään. Itsekriittisyys oli huipussaan. Jokaisen kappaleen uudelleen kirjoittamisen jälkeen kirjoitin graduni vielä kokonaan uudelleen. Kävin uudelleen läpi samat lähteet, jotka työn siinä vaiheessa avautuivat minulle uudella tavalla ja käytin niitä nyt monipuolisemmin. Myös pro gradukseni oli empiria-osa, joka ei kylläkään hallinnut niin

suurelta osin työtäni kuin tradenomin opinnäytteessä. Yhtä ja ainoaa teoriaa ei aihealueella oikein ollut, vaan empiria nojasi oikeastaan usean eri suuntaukseen. Lopputulos oli kuitenkin mielestäni onnistunut ja sain gradusta hyvän arvosanan. Vasta jatkaessani tutkimusta samasta aihealueesta myöhemmin, olen kokenut pääseväni siihen syvemmälle. Gradu oli nimenomaan startti myöhemmälle tutkimukselleni.

Viimeaikaiset kirjoitustyöni ovat olleet pitkälti erilaisten tutkimusprojektien sanelemia, enimmäkseen englanninkielisiä raportteja ja kirjallisuuskatsauksia. Näissä kirjoittamistani ovat vahvasti ohjanneet keskittyminen aikaisempien tutkimusten esittelyyn ja erilaiset muoto-seikat. Olen voinut piiloutua niiden taakse. Hankaluutena on ollut lähinnä se, että aihealueet ovat olleet jälleen melko tai täysin uusia. Asioihin perehtyminen ja niistä kirjoittaminen ei todellakaan ole ollut helppoa. Lähdeaineistoa on ollut tietysti aivan mielettömästi. Ei ole ollut kovinkaan yksinkertaista tunnistaa ja käyttää relevantteja lähteitä. Lisäksi olen ollut mukana kirjoittamassa kolmea akateemista yhteisartikkelia, joiden kirjoittamisessa on jälleen omat koukeronsa.

Kolmen raportin ja kirjallisuuskatsauksen jälkeen ajattelen, että ne ovat olleet todella tärkeitä asioiden pohjustamisen kannalta. Toisaalta kirjoittaminen alkaa minusta tuntua jo hieman puuduttavalta ja huomaan oppineeni itsestäni uusia asioita. Käytän esimerkiksi aivan liikaa lähteitä. Varsinkin kun aihealue on itselleni suhteellisen uusi, kaikki lähteet tuntuvat minusta relevanteilta. Tietysti on helpompaa karsia pois lähteitä kuin se, että niitä ei löytäisi tai ei saisi käsiinsä ollenkaan relevantteja lähteitä. Silti koen, että minun täytyisi osata käyttää lähteitä järkevämmiin,

ajankäytönkin kannalta ajatellen. Se helpottaisi kirjoittamista, jos minun ei tarvitsisi kahlata läpi niitä kymmeniä ja taas kymmeniä sivuja lainauksia, joita olen ensin kirjoittanut muiden teksteistä. Näin tulen kirjoittaneeksi saman jutun monta kertaa uudelleen. Se on todella puuduttavaa. Olipa tämä yleistä tai vain minun tapani, niin haluan nyt joka tapauksessa tietää vaihtoehtoista tavoista toimia.

Herääminen

Polullani tutkijaksi huomasin yhtäkkiä tarvitsevani uusia taitoja. Minulle ei yllättäen ollutkaan apua matemaattisesta osaamisesta, jota olin aiemmin hankkinut ja suuresti ja arvostanut. Raporttien, kirjallisuuskatsausten ja artikkelien tekemisessä tarvitsin aivan erilaisia tutkijan taitoja, jotka kiteytyivät yhteen ainoaan asiaan - kirjoittamisen osaamiseen. Vaikka matemaattinen ja tilastotieteellinen osaaminen ovat minusta edelleen tarpeellisia, kirjoittaminen noussut mielessäni kaikista tärkeimmäksi taidoksi tutkijan työssä.

Koska matemaattisten taitojen ylläpitäminen ja osaaminen vaativat rutiniinomaista harjoittelua ja jatkuvaa erilaisten loogisten päättelytehtävien tekemistä, ajattelen myös kirjoittamiseen harjaantumisen vaativan rutiineja ja mahdollisimman monipuolista, jatkuvaa kirjoittamista. Kirjoittamaan oppii ainoastaan kirjoittamalla paljon. Ja koska en ollut aiemmin harjoitellut kirjoittamista rutiininomaisesti, koin kaikkien edellä mainitsemiä kirjoitusten tekemisessä suurta tuskaa.

Lopullisesti heräsin tajuamaan kirjoittamistaitojen tärkeyden, kun valmistumiseni jälkeen minua pyydettiin lukemaan ja kommentoimaan erästä kandidityötä, jonka aihe liittyi graduuni ja jonka tekijä työskenteli kansantaloustieteen ja viestinnän korkeakouluharjoittelijana. Vaikka tutkimus ja teksti olivat vielä keskeneräisiä, en voinut kuin ihastellen ihmetellä tekstin sujuvuutta ja menevyyttä. Omat tekstini ovat tuossa vaiheessa todellakin "vaiheessa" - järkyttäviä lähde- ja tekstivuoria, joista ei saa oikein mitään tolkkua. Nähtyäni niin selkeää ja hyvää tekstiä ajattelin, että kirjoittaja on todellakin panostanut työhönsä paljon ja sisäistänyt asiansa. Jopa kansantaloustieteen tutkielman lukeminen oli tässä tapauksessa miellyttävä lukukokemus. Järkeilin, että opiskelijan viestinnän puolen opinnoista on täytynyt olla tavattoman paljon hyötyä hyvän kirjoittamisen opettelussa. Luettuani työn päässäni pyöri yksi ja ainoa mantra "minun täytyy oppia kirjoittamaan paremmin". Ymmärsin, että oikeastaan ei ole mitään sen tärkeämpää taitoa.

Olipa aihealue mikä vain, hyvällä kirjoituksella voidaan aidosti saavuttaa ihmisten ymmärrys ja vaikuttaa ihmisiin. Itselleni tämä merkitsi sitä, että ilman kirjoittamisen osaamista ei ole tutkijan työtäkään. Jos oman tutkimuksen tuloksia tai oivalluksia ei saa kirjoitettua auki ymmärrettävästi ja hyvin, voi koko tutkimukselta mennä pohja ja uskottavuus.

Hyvä kirjoittaminen?

Näin olen kohdannut kysymykseen, mitä hyvä kirjoittaminen sitten oikein on. Mitä ihmiset pitävät hyvänä kirjoittamisena, on luullakseni hyvin subjektiivista. Minulle hyvä kirjoitus merkitsee sitä, että lukija uppoutuu

tekstiin. Olipa aihe mikä tahansa, hyvä teksti tempaisee mukaansa niin, ettei lukija edes muista mitä oli lukemassa. Juttu herättää ajatuksia, vaikuttaa tunteisiin ja tuo asioita esille uudella ja raikkaalla tavalla. Hyvä kirjoitus on sujuvaa, johdonmukaisesti etenevää tekstiä, jossa lukijan ei tarvitse pysähdellä. Hyvässä kirjoituksessa näkyy, että kirjoittaja on todellakin pohtinut aihetta paljon ja on sinut sen kanssa. Hän tietää ymmärryksensä heikkoudet ja vahvuudet, mutta tuo asiansa esille vahvasti, kiertelemättä ja pehmentelemättä. Jotta nämä hyvän kirjoituksen piirteet toteutuisivat, tarvitaan kirjoittamisen ohella myös lukemista ja asioihin perehtymistä. Lukemalla mahdollisimman monipuolisesti saadaan asioihin perspektiiviä ja tekstistä tulee elävämpää, monipuolisempaa ja asiantuntevampaa.

Hyvä kirjoittaminen on minulle ennen kaikkea mielekästä kirjoittamista. Mielekkääksi kirjoittamisen tekee minulle se, että minulla on aidosti asiaa, haluan kertoa sen (jollekin kohderyhmälle) ja kertomukseni on hyödyllinen lukijalle. Nämä ovat minusta hyvän kirjoittamisen alkeet. Hyvä kirjoittaminen merkitsee minulle myös innokasta kirjoittamista. Innokasta siten, että aihe vain tempaisee minut mukaansa ja jotenkin tiedän selkärangasta, mitä minun täytyy seuraavaksi sanoa. Hyvien kirjoituksen takana voi kuitenkin olla erilaisia kirjoittajia, ja minun oma käsitykseni hyvästä kirjoittamisesta ei aina johda hyviin kirjoituksiin.

Kirjoittamisen opettelussa ei kannata kovinkaan pitkälle se asenne, että tyytyy ”tulipas tehtyä” -kokemuksen antamaan hyvän olon tunteeseen. On vaadittava itseltä enemmän, varsinkin jos kirjoittaminen on tärkeä osa ammatti-identiteettiä. Tältä kannalta ajatellen olisikin tärkeää kiinnittää

huomiota siihen, millaisia kirjoittamiskokemuksia opinnäytetyöt antavat tekijöilleen. Nehän jäävät monille koko elämän ainoiksi laajemmiksi kirjoitustehtäviksi. Turhan usein valmistuva ajattelee, että ”ei enää koskaan”. Entäpä jos koko kirjoitusprosessista saataisiin positiivinen kokemus? Tästä voisi olla myöhemmin iloa niillekin, jotka eivät hakeudu tutkijoiksi.

Tahtoisin ajatella niin, että hyvää kirjoitusta edeltää hyvä kirjoittaminen, joka on taito, jota voi oppia. Olen tämän asian ymmärtämisen kanssa vielä aivan alussa, ja voi olla, että käsitykseni hyvästä kirjoituksesta ja kirjoittamisesta muuttuvat ymmärryksen ja kirjoituskokemuksen lisääntyessä. Uskon nyt, että hyvään kirjoittamiseen voi päästä parhaiten kirjoittamalla paljon ja erilaisia juttuja. Tämä essee onkin minulle yksi ”erilainen kirjoitus” - tavoistani poiketen en ole käyttänyt tässä lainkaan lähteitä. En piiloudu kenenkään muun sanojen taakse. On vain minä ja kirjoitus.

Itseanalyysi Bourdieun tapaan

Juha Olava

Johdanto

Pierre Bourdieu kertoo kirjassaan - Sketch for a Self-Analysis - oman henkilöhistoriansa vaikutuksesta siihen millainen ihminen ja tutkija hänestä tuli. Bourdieu käyttää itseanalyysissään väljästi omaa sosiologista käsitteistöään. Hän toteaa lapsuuden- ja nuoruudenkokemustensa muodostaneen eräänlaisen haljenneen *habituksen*, joka toisaalta johdatti ankaaraan kapinointiin yhteiskuntajärjestyksen *doxa* vastaan, mutta jossa samalla asui valtava tarve saavuttaa yhteiskunnallista hyväksyntää. Nämä kaksi ristiriitaista voimaa vaikuttivat Bourdieun ajatteluun ja riivasivat häntä eteenpäin urallaan.

Bourdieu kokee kirjassaan nuorena miehenä Algeriassa vietetyn ajan käännekohtaksi urallaan. Hän meni vapaussotaa käyvään Algeriaan ranskalaisena miehittäjäsovelustaan suorittamaan. Asepalveluksen aikana saadut kokemukset suuntasivat Bourdieun kiinnostuksen lopullisesti filosofiasta sosiologiaan, hän itse kertoo. Asepalveluksensa päätyttyä hän palasi ensi tilassa takaisin Algeriaan tutkijana, ja myöhemmin maailmankuuluiksi muodostuneet ideat alkoivat kehittyä.

Algerian kokemusten lisäksi Bourdieu kertoo itseanalyysissään lapsuudesta pienessä kylässä Ranskan syrjäisellä maaseudulla, murrosiästään sisäoppilaitoksen ankarissa oloissa ja nuoruudesta arrogantissa eliittikoulussa Pariisissa. Paperihommia tehneen postivirkailijan poikana pieni Bourdieu joutui toisinaan kuulemaan maanviljelijöiden lasten sutkauksia pehmytkätisistä toimistorotista, jotka ovat heti sormi suussa, jos pitäisi tehdä jotain ihan oikeaa työtä. Isän vasemmistolainen vakaumus ja tähän liittyvä ehdoton solidaarisuus maaseudun ”yksinkertaista” väkeä kohtaan sävyttyi sekin negatiivisesti konservatiivisessa kyläympäristössä. Ranskan elitistisessä koulutusjärjestelmässä nuoren Bourdieun yhteiskunnallisen erillisyyden kokemukset saivat sitten aivan uuden ulottuvuuden. Syrjäkylä kasvatti oli tuossa ympäristössä kummajainen. Itsepäisestä Bourdieusta tuli vihainen nuori mies, jonka piti hänen halveksimassaan akateemisessa järjestelmässä mukana vain lahjakkuus, oppimisenhalu ja kunnianhimo.

Bourdieu kuvaamaan haljenneeseen *habitukseseen* saattavat varmasti hyvinkin monet akateemista työtä tekevät ihmiset omalla tavallaan samaistua. Omassa habituksessanikin on halkeama, jos ei sitten jopa useita. Esseeni käsittelee omia lapsuudenkokemuksiani Bourdieulaisten itseanalyysin tapaan. Esseen tavoitteena on pohtia rohkeasti mitä oman haljenneen *habitukseni* taustalla on.

Esseessä tähtään uskottaviin analyyttisiin ajatuksiin, joihin on ehkä päästy vähän kieli poskessakin kirjoittamalla. Turhaa ryppyotsaisuutta ja itsekriittisyyttä olen välttänyt tietoisesti.

Lapsuudenympäristö

Vietin lapsuuteni Yhtyneiden Paperitehtaiden Kaipolan yksikön työntekijäyhdykskunnassa. Toimihenkilöt, joihin isäni kuului, asuivat *Tiirinniemessä* yhtiön rakennuttamissa rivitaloissa. Osa rivitaloista sijaitsi Päijänteen rannalla ja näissä asunnoissa riitti tilaa paljon enemmän kuin tarpeeksi. Isot rantatalot oli tietenkin tarkoitettu johtotason väelle. Alemmat toimihenkilöt ja nuoret uraohjukset asuivat perheineen pienemmissä rivitaloasunnoissa vähän kauempana rannasta.

Tiirinniemi oli pienille lapsille mukava kasvuympäristö. Päijänne-järvi ja Yhtyneiden rakentama erillinen uimalammikko olivat kesäisin ahkerassa käytössä. Asuinaluetta ympäröivissä metsiköissä leikittiin *Tiirinniemen* poikaporukalla intiaanisotia ja harvoin rauhan aikoina rakennettiin majoja.

Asuinalueella oli yhä sellaista vanhanaikaista yhteisöllisyyttä, joka sai aikuiset pitämään lapsia enemmän yhteisenä omaisuutenaan kuin nykyisin. Kuka tahansa aikuinen saattoi ojentaa ankarastikin, eikä vastaan ollut sanomista tai omille vanhemmille kantelemista. Yhteisöllisyys loi tietenkin tiettyä turvallisuutta. Minusta tuntuu, että yhteisöllisyys saattoi samalla - pelkästään myönteisessä mielessä - rajata meitä lapsia syvemmälle omaan leikin ja fantasian maailmaamme. Muistot lapsuuteni fantasia-seikkailuista ovat niin vahvoja, todellisia ja myönteisiä, että jatkan näitä leikkejä harrastusteni kautta vieläkin, eikä loppua näy.

Peruskoulun ala-aste

Matka toimihenkilöiden suojaisalta asuinalueelta *Tiirinniimestä* Kaipolan koululle ohitti valtavan punatiilisen paperitehtaan, joka ei koskaan nukkunut. Tehtaan puunkäsittelyalueen kupeessa oli niin jyrkkä ja pitkä mäki, että koululainen jaksoi polkea sen pyörällä ylös asti vain kovasti ponnistellen. *Mäellä* Yhtyneiden Paperitehtaiden rakennuttamissa kerrostaloissa, joita kutsuttiin *roukoiksi*, asui paperimiehiä ja muita tehtaan työntekijöitä. Monet pitempään paikkakunnalla asuneet työläiset olivat ehtineet nostaa sosiaalista asemaansa rakennuttamalla alueelle omia pieniä omakotitaloja.

Koulu sijaitsi *mäellä* työntekijöiden asuinalueen takana. Koulun opettajat olivat, nuorta englannin opettajaa lukuun ottamatta, jonkin fundamentalistisen herännäisuskovaisten lahkoon kannattajia. He näkivät toisinaan näkyjä ja puhuivat kokouksissaan unohdetuilla kielillä. He pitivät juutalaisia jumalan valittuna kansana, jolle palestiinalaisten pakolaisleireissä toteutetut joukkomurhat olivat täysin legitiimiä toimintaa. Muistan elävästi kuinka isäni kädet tärisivät, kun hän kaatoi itselleen tuplaviskiä eräästä vanhempainillasta palattuaan. Opettajamme oli vanhempainillassa kuulemma ennustanut maailmanlopun olevan niin lähellä, että tuskin seuraavaa lukukautta saataisiin purkkiin. Eräs maailmanlopun varmimmista merkeistä, saman opettajan mielestä, oli elokuvateattereihin tullut suosittu elokuva ET. Elokuvan avaruusolentoa opettaja piti varmana antikristuksena tämän valoa hohtavan ja parantavia voimia omaavan sykkivän etusormen takia. Opettaja varoitti meitä oppilaita tästä satanallisesta filmistä, jonka näkeminen vaarantaisi taivas-

paikan siltä istumalta. ET:n katsominen oli täysin verrattavissa alkoholin nauttimisen, sunnuntaina leipomisen ja negatiivisten ajatusten ajattelamisen vakaviin synteihin. Lahkolaisopettajien järjestyksenpitoon maailmanlopun lähestyminen ei vaikuttanut ainakaan lieventävästi. Koulussa toteutetut ankarat kurikäytänteet olivat sitä mihin sotien jälkeisessä suomessa oli totuttu, mutta jotka 1970-ja 1980-lukujen vaihteessa olivat jo useimmissa kouluissa historiaa.

Minulla sattui olemaan sellainen huono säkä, että olin luokallani ainoa poika, jonka isä työskenteli tehtaalla toimihenkilönä. *Tiirinniemeläiset* leikkitoverini olivat vähän vanhempia tai nuorempia, joten sijoituivat eri luokille peruskoulussa. Toimihenkilöiden tyttöjä omalla luokallani kyllä oli, mutta kaikki muut pojat olivat tehtaan työntekijöiden tai seudun pienviljelijöiden jälkikasvua. Ensimmäisenä vuotena tällä ei ollut muistini mukaan mitään merkitystä. Toisesta vuodesta eteenpäin alkoi sattua tapauksia, joita en pysty selittämään muulla kuin koulutovereideni poliittisen kasvatuksen alkamisella.

Kerran esimerkiksi tapahtui niin, että minäkin, äärimmäisen tunnollinen ja kiltti koululainen, unohdin tehdä erään kotiläksyni. Uskonnon harjoituskirjasta oli jäänyt Jeesuksen kuva värittämättä. Huomattuani tämän hirvittävän laiminlyönnin ryntäsin kauhuissani opettajan pöydän ääreen, ojensin opettajalle ääriäivatasolle unohdetun Jeesuksen ja jäin odottamaan tuomiota. Opettaja piti syntiäni sen verran pienenä, ettei määrännyt jälki-istuntoa. Hän varmasti vähän liikuttui lapsellisesta vastuuntunnostani ja ajatteli armon käyvän tällä kertaa oikeudesta. Itse ajattelin päässeeni kuin koira veräjästä ja huokaisin helpotuksesta. Seuraavana päivän opettaja

kuitenkin kehotti minua jäämään koulupäivän päätyttyä. Opettaja kertoi Arton isän soittaneen ja valittaneen tapahtuneesta diskriminoinnista. Arton isä oli vaatinut, että myös porvarien lasten on saatava rangais-
tuksensa, kun siihen on aihetta. Opettaja valitteli tapahtunutta ja omaa voimattomuuttaan asiassa. Sitten hän määräsi viisitoista minuuttia jälki-
istuntoa ja poistui paikalta. Odottelin pulpettini vieressä vartin ja pohdin kauhuissani, että mitähän äitikin nyt tulee tekemään. Ei huutanut, mitä pidin pienenä ihmeenä.

Omat vanhempani antoivat yhteiskuntapoliittista kasvatusta hyvin malttilisesti. Muistan isäni joskus selittäneen, että demokratia on paras mahdollinen yhteiskuntajärjestys. Demokratiassa on kyse siitä, että ihmiset äänestävät omien etujensa puolesta, muistan isäni kertoneen ja jatkaneen, että on tärkeä kunnioittaa ihmisten erilaisia äänestysintressejä. Esimerkkinä demokratiaa huonommasta totalitäärisestä yhteiskunnasta isäni mainitsi Neuvostoliiton, josta ei saanut vapaasti matkustaa ulkomaille, vaikka olisi halunnut. Tämän enempää yhteiskuntapoliittista kasvatusta en muista lapsena kotoa saaneeni.

Arton isän sinänsä ymmärrettävä poliittinen primitiivireaktio selittyikin mielessäni aikuisten kyseenalaistamattomalla oikeudella puuttua lasten asioihin. Poliittista selitystä tapahtuneeseen en vielä ollenkaan tajunnut. En tuntenut olevani mitenkään etuoikeutettu luokkatovereihini verrattuna. Esimerkiksi harrastevälineeni olivat yleensä aina vähemmän trendikkäitä kuin koulutovereillani keskimäärin. Useimmat muut pojat pääsivät kehuskelemaan ulkomaisilla käyräsarvisilla kilpapyörillään, joissa oli yli kymmenen vaihdetta. Minä sen sijaan jouduin ajelemaan vanhempieni

turvalliseksi kehumalla vaihteettomalla, jalkajarruisella Nopsalla, jonka ohjaustangon ja istuimen yhdistävä tankoputki oli nöyryyttävän epämaskuliinisesti alaviistossa melkein kuin naisten pyörissä. Lenkkitosuni ja piikkarini olivat aina kasvavien lasten käyttöön järkevähintaisia Karhuja, kun toverit saivat juoksennella monta kertaa kalliimmilla Adidaksilla. (Nämä tosin yleensä olivat numerokaupalla liian suuret. Jalkineiden väljyys ei kuitenkaan meidän pikkupoikien mielestä mitenkään vähentänyt niiden symbolista arvoa.) Arton urheiluvälineet olivat muuten aina luokan hienoimmat. Kerran Arto kehuskeli isänsä luvanneen olla vaikka syömättä, että pojalle saadaan hankittua parhaat mahdolliset harrastusvälineet.

Yhteiskuntapoliittinen selitys Arton isän puhelinsoitolle tuntui lapsen mielelleni sitäkin vaikeammalta ymmärtää siksi, että tapasin Arton ja hänen isänsä viikoittain paikkakunnan vireän urheiluseuran *Kaipolan Vireen* harjoituksissa. Urheiluseuran toiminnassa toimihenkilö- ja työntekijävanhemmat sekä heidän jälkikasvunsa touhusivat, ainakin lapsen näkökulmasta, täysin ristiriidattomasti. Me olimme Arton kanssa hyviä urheilukavereita, joiden kahdenkeskisissä väleissä ei tuntunut olevan mitään skismaa.

Yhteinen harrastaminen ei kuitenkaan tietenkään riittänyt hälventämään tehdaspaikkakunnan traumaattisia poliittisia rintamalinjoja. Kaipolan paperitehdaspaikkakunta on osa Jämsää, jossa valkoisten sisällissodan aikainen terrori oli tietääkseni hetkittäin erityisen julmaa. 1920- ja 1930-lukujen työväestön repressio kääntyi vähitellen työväenliikkeen kultaajaksi viimeistään silloin kun ”viimeinen patruuna” Juuso Walden jätti

1970-luvun vaihteessa paikkansa Yhtyneiden Paperitehtaiden kaikkivaltiaana omistajajohtajana. Paikkakunnan historian valossa ei siis ole ihme, että työväki – tässä tapauksessa Arton isä – suojeli jopa neuroottisen tarkasti lastensa tasapuolisuusasemaa.

Arton isän puhelinsoitto ei suinkaan jäänyt ainoaksi yhteiskunnallisen asemani määrittämäksi kouluepisodiksi. Kaipolan tehdasyhteiskunnassa oli väistämätöntä, että isien yhteiskunnalliset positiot heijastuivat koulu-
laisten sosiaaliin suhteisiin ja realisoituivat satunnaisina diskriminointirituaaleina luokan ainoaa poikapuolista ”kapitalistia” kohtaan. Olisi täysin väärin väittää, että olisin ollut koulukiusattu. Samalla luokalla oli eräs lestadiolaisen pienviljelijän tyttö, joka sen sijaan joutui kokemaan armotonta kiusaamista päivästä toiseen. Minuun kohdistuva diskriminointi oli satunnaista ja hetkellistä toimintaa, joka laukesi käyntiin esimerkiksi silloin, kun oman koululuokkani pojilla oli heitä vanhempia työntekijöiden poikia joukossaan ja luokkatovereilleni tuli tarve korostaa yhteenkuuluvuuttaan näiden arvostamiensa yhteiskunnallisten luokkatovereidensa kanssa. Silloin minut – ulkopuolinen sisäpuolinen – luovutettiin yhtenäisyyttä symbolisoivana lahjana tulokkaiden käsiin. Tämän jälkeen koulutoverini hermostuneesti hihitellen seurasivat, millaisia pieniä julmuuksia kunnioittamansa isot pojat minulle keksivät.

On hauskaa miten stereotyyppisen luokkatietoista ja militanttia tapahtuneisiin diskriminointirituaaleihin liittynyt kielenkäyttö joskus oli. Muistan esimerkiksi kuinka kerran koulun lumisota-alueella syttyi ”punaisten ja valkoisten sota”. Tällä tarkoitettiin sitä, että virallisten vastustajien, kuudesluokkalaisten, sijaan hyökättiin omien joukkojen

ainoaa ”valkoista” vastaan. Luokkasota syttyi, koska muita vihollisia ei sillä kertaa näkynyt ja joukot janosivat toimintaa. Arvaatte varmaan jo kuka turpaansa saanut huono-onninen porvari oli... Sain sitten jo seuraavalla välitunnilla punaisilta kaadereilta erittäin arvostavaa palautetta palatessani urheasti lumisota-alueelle omien taistelutovereideni rintamaan edellisen välitunnin yllättävästä kapinasta huolimatta. Muistan, että otin kehut vastaan soturinylpeyttä tuntien. Tämä tapaus kuvaa hyvin peruskoulun ala-asteella kokemani diskriminoinnin luonnetta. Tapaukset olivat satunnaisia, lyhytkestoisia yhteiskunnallisesta luokkaerottelusta muistuttavia akteja, jotka eivät kenenkään osallistujan mielestä – eivät edes omasta mielestäni - kohdistuneet omaan persoonaani.

Afrikassa niinkin vakaan yhteiskunnan kuin Tansanian viranomaiset järjestävät maassa työluvalla oleskeleville länsimaisille ihmisille toisinaan poliittista valtaansa korostavan rituaalin. Poliisit ilmestyvät keskellä yötä ja raahaavat säikähtäneen kalpeanaaman kodistaan kamarille. Ei auta vaikka olisit minkälainen hyväntekeväisyysjärjestön viskaali. Sinut työnnetään turhia selittelemättä auton lavalle ja röykkyisen matkan päätteeksi lukitaan selliin. Sieltä saat sitten neuvotella itsesi ulos kaikkea oppimaasi paikallista suhdetoimintataktiikkaa hyödyntäen. Seuraavana päivänä rauhaisa yhteiselo taas jatkuu niin kuin ei mitään olisi tapahtunutkaan.

Tässä tansanialaisessa terrori-rituaalissa, jossa vakaan yhteiskunnan järjestys hetkellisesti kiistetään, taloudellista valtaa pitävälle länsimaalaisille muistutetaan konkreettisesti, että poliittisen vallan väkivaltamonopoli on taloudellisesti alistettujen afrikkalaisten hallussa. Samalla taloudellisesti etuoikeutettuja ulkopuolisia vastaan järjestetyllä hetkellisellä *symbolisella*

vallankumouksella juhlitaan alistetuiksi itsensä mieltävien afrikkalaisten joukkovoimaan perustuvaa valtapotentiaalia.

Kaipolan peruskoulun ala-asteen poikien välisiin suhteisiin heijastui paikkakunnan työläisisien tarve käydä väkivaltaista luokkasotaa edes symbolisesti. Lasten kohtaloksi tuli järjestää isiensä puolesta Kaipolan *symboliset vallankumoukset*, koska isille tämä toiminta oli erilaisten yhteiskunnallisten kontrollitekniikoiden avulla tehty mahdottomaksi. Esimerkiksi vuosittain aikuisten näyttelemistä lakkorituaaleista ei ollut *symbolisen vallankumouksen* akteiksi, koska lakko oli institutionalisoimalla kesytetty legitiimiksi yhteiskunnalliseksi toiminnaksi, joka ei enää millään tavalla rikkonut suomalaisen yhteiskuntajärjestyksen *doxa*a vastaan.

Muutto Tampereelle

Isäni sai siirron Yhtyneiden Paperitehtaiden pääkonttoriin Valkeakoskelle kun olin yhdentoista ikäinen. Muutimme Tampereelle, jossa kävin peruskoulun ala-asteen viimeisen, eli kuudennen luokan. Kaipolan tehdaspaikkakunnan ankaruus alkoi valjeta konkreettisesti, kun vertasin uutta koulua siihen mihin olin Kaipolassa tottunut. Läksyjen määrä putosi arviolta kymmeneen prosenttiin totutusta. Opettajien kurikäsitys oli jotain aivan muuta kuin Kaipolan konservatiivisessa ”lahkolaiskoulussa”. Tuntui uskomattoman vapauttavalta, kun isäni työ ei enää mitenkään määrittänyt minua koulutovereideni keskuudessa. Ainoana heikennyksenä Kaipolan koulun oloihin pidin sitä, että Tampereen koulussa kaikenlainen lumisotaväkivalta oli kielletty.

Kaipolan tehdaspaikkakunnan ankaraus konkretisoitui myös siinä miten huikean paljon pehmeämpää *Tampereen Pyrinnön* junioritoiminta oli verrattuna *Kaipolan Vireen* junioritoimintaan. Selitänpä vähän *Kaipolan Vireen* junioritoiminnan taustoja. Kaipolassa meidän pikkulasten yleisurheiluvallmentajina toimi joukko tehtaalla työskenteleviä entisiä maaottelujuoksijoita. Heidät oli 1950- ja 1960-luvuilla rekrytoitu Kaipolaan Yhtyneiden Paperitehtaiden sponsoroimiksi ammattuurheilijoiksi, koska Juuso Walden oli innokas urheilumies. Waldenin erityinen huomio keskittyi jalkapalloon sekä yleisurheiluun ja sen juoksulajeihin. *Valkeakosken Haka* oli Yhtyneiden Paperitehtaiden mestaruussarjassa pelaava jalkapallon ykkösjoukkue. Yhtyneiden farmijoukkue jalkapallossa oli *Jämsänkosken Ilves*, joka sekin pelasi varsin korkealla sarjatasolla. Yhtyneiden Paperitehtaiden ammattimaiset yleisurheilijat edustivat *Kaipolan Virettä*. Siksi *Kaipolan Vireessä* urheili 1950-, 1960- ja 1970-lukujen aikana kaikkiaan kolme kestävyysjuoksujen maailmanennätysmiestä ja maaottelujuoksijoita seurassa oli joukoittain. 1970-luvulla Yhtyneiden Paperitehtaiden yleisurheilun ammattilaistallitoiminta vähitellen loppui Kaipolassa. Lapsuudessa paikkakunnalla asui kuitenkin yhä monia entisiä huippujuoksijoita, jotka olivat jääneet yhtiön palveluksen urheilu-uransa päätyttyä.

Ainakin vielä silloin kun minä olin pieni urheilijapoika, *Kaipolan Vireen* yleisurheilutoiminnassa valtaosa yhteisharjoituksista perustui malliin, jossa entinen maajoukkuejuoksija veti harjoitusta niin kauan, että viimeinenkin sinnikäs juniori joutui antamaan periksi. Kaikki junioriikäluokat tekivät samoja yhteisharjoitusten harjoitteita, kunnes läkähtyivät yleensä ikäjärjestyksessä nuorimmasta vanhempaan. Kaipolan sparta-

laisen kovaan urheiluasenteeseen tottuneena koin sitten valtavan järkytyksen, kun isäni vei minut *Tampereen Pyrinnön* junioriharjoituksiin yksitoistavuotiaana. Siellä tuskin mitään henkilökohtaista urheilukoke-musta omaavat innokkaat iskät ja äiskät teettivät lapsilla leikinomaisesti urheilua lähestyviä harjoitteita. Meininki oli kuin lastentarhan satujumpassa.

Koin *Tampereen Pyrinnön* pehmeät junioriharjoitukset veriseksi loukkaukseksi Kaipolassa syntynyttä urheilijan identiteettiäni kohtaan. Jo kotimatalla harjoituksista kerroin suorin sanoin isälleni, että yleis-urheilu-harrastukseni loppuu heti, jos minut vielä aiotaan pakottaa *Pyrinnön* nöyryyttäviin yhteisharjoituksiin. Ratkaisu asiaan löytyi siitä, että isäni, joka on itsekin *Kaipolan Virettä* aikanaan edustanut juniori-maaottelutason 400 metrin juoksija, ryhtyi henkilökohtaiseksi valmentajakseni. Myöhemmin urheilu-urallani monia kriittisesti puhuttanut isä-poika valmennussuhde syntyi siis omasta tahdostani.

Haljennut *habitukseni*

Toivon, että edelliset kuvaukseni Kaipolasta riittävät lukijalle vakuuttamaan, että tuon poliittisesti jännittyneen tehdasyhteisön poikaporukassa yksinäiselle toimihenkilön lapselle avain selviytymiseen oli fyysinen rohkeus ja periksi antamattomuus. Näitä ominaisuuksia myös paikallinen aikuisten yhteisö osoitti arvostavansa esimerkiksi järjestämällä lapsilleen suorastaan spartalaisen vaativia urheiluharjoituskäytänteitä. Kovaan kurinpitoon ja uskonasioilla pelotteluun perustuva paikallinen peruskoulun ala-aste oli meille lapsille turvallisen kodin ulkopuolinen ankara ja

mielivaltainen miniyhteiskunta, jonka käytänteiden sietäminen vaati jo sekin paksunahkaisuutta ja tahdonvoimaa.

Ei siis ihme, että lapsuudenkokemukseni Kaipolassa ovat juurruttaneet *habitukseni* voimakkaan tarpeen selviytyä ja menestyä myös oman yhteiskuntaluokkani ulkopuolella ”vaikeissa paikoissa”. Pidän erittäin tärkeänä olla niin ”kova jätkä”, että pystyn katu-uskottavasti liikkumaan vaikka rikollisporukoissa. Omaa erillistä elitististä asemaansa korostava ”hienosto”, joka ei pysty eikä halua elää kuin omissa suojatuissa piireissään näyttäytyy minulle äärimmäisen sääliittävänä. Niinpä en nuoruudessaani kyennyt osallistumaan yliopisto-opiskelijoiden juhlimisrituaaleihin muuten kuin häiriköimällä niiden yhteiskunnallisia erottelukäytänteitä vastaan. Suorastaan fyysistä pahoinvointia aiheuttava vastenmielisyys ja kammo heikkoudeksi mieltämäni elitismia kohtaan pitää minut visusti teatterien ja oopperatalojen ulkopuolella. *Habitukseni* kapina elitismia kohtaan haittaa jopa omien yhteiskunnallisten etujeni mukaista äänestyskäyttäytymistä. Minun on erittäin vaikea antaa ääntäni kokoomuspoliitikolle, jonka olemuskin jo henkii kehdosta hautaan jatkuvaa itsetyytyväistä erottautumista tavallisesta kansasta. Ja onhan sekin jo selvä merkki eristetystä pumpulissa elämisestä, jos poliitikko ihan aidosti on sitä mieltä, että uusliberalistinen oikeistolaisajattelu tosiaan on koko yhteiskunnan näkökulmasta oikeudenmukaista.

Samanaikaisesti en olisi missään tapauksessa valmis luopumaan oman yhteiskuntaluokkani tarjoamista eduista. Puolustaisin vaikka ase kädessä perheemme oikeutta isäni hankkimaan omaisuuteen, jos Suomea ryhdyttäisiin sosialisimaan. Kapina-asenteestani huolimatta haluan

kuitenkin lopulta säilyttää yhteiskuntamme järjestyksen ennallaan, koska se on omien intressieni mukaista.

Ihailen paljon enemmän Che Guevaraa kuin Mannerheimia. Tästä huolimatta liikutun kyyneliin asti esimerkiksi silloin, kun Antti Tuurin Talvisota-teoksen pohjalaisen joukko-osaston pohjalainen komentaja päättää kariutuneista rauhanneuvotteluista kertovan puheensa jotenkin tähän tapaan: ”Neuvostoliitto on *vaatinut* meiltä meidän omaa maata... Meiltä voi kyllä *vaatia*... Mutta meiltä voi olla paha tulla mitään VÄKISIN OTTAMAHAN.”

Minulla on kapinahenkisen konservatiivin haljennut *habitus*.

Tutkimustyö ja kirjoittaminen

Habitukseni halkeama tekee yhteiskuntapoliittisesta asemoitumisestani surkuhupaisan ongelmallista. Halkeamani tuottaa kuitenkin yritysorganisaatioiden tutkimiseen tiettyä toimintapotentiaalia. Väitöskirjani syntyy *habitukseni* halkeaman ansiosta, eikä siitä huolimatta.

Väitöskirjatutkimuksessani tarkastelen kriittisesti yritysten strategiatyötä ja löydän siitä piilevää organisaatiopoliittista toimintaa. Ensin paljastan vallankahvassa olevien salakavalat metkut. Tässä auttaa *habitukseni* kapinahenkisen puoli. Konservatiivinen puoli *habituksistani* vie sitten eteenpäin. Se saa minut ottamaan käsittelyyni myös alakynnessä olevat sorretut tahot, jotka kriittiset tutkijat yleensä jättävät rauhaan. Minulta saavat kaikki samalla mitalla! Pidän hauskaa ja leikittelen uhrieni

kustannuksella. Olen koko ristiriitaista maailmaa kohtaan yhtä ironisen ilkeä kuin omaa ristiriitaista minuuttanikin kohtaan.

Minulla on kapinahenkisen konservatiivin haljennut *habitus*. Se tekee minusta säälimättömän ja dramatiikanhimoisen sosiaalitieteilijän.

Lähteet

Bourdieu, P. (2007) *Sketch for a Self-Analysis*. Cambridge: Polity.

Lähelle on pitkä matka. Kirjoittaminen apuna oman äänen etsimisessä.

Galina Kosonen

Prologi

Olin lähdössä Lappiin, töihin Safareille ja jatko-opiskelemaan. Halusin ryhtyä tutkimaan, millaista olisi reilumpi matkailu. Sesonkityöllä voisin rahoittaa jatko-opintoni ja samalla oppia tuhansia matkailijoita tavoittavien yritysten liiketoiminnasta. Tiesin, että haluan alkaa tutkia kestävästä matkailusta ja kirjoittaa siitä; halusin tehdä aiheen parissa töitä ja halusin ryhtyä kirjoittamaan väitöskirjaa. *Mutta mistä kaikki alkoi?*

Minne matka?

Kuulin korvieni välissä kaikuvaan ääneni, joka yritti kertoa miksi – ja mistä – olin tullut puhumaan vain kerran aikaisemmin tapaamani henkilön kanssa. En vielä tällöin osannut edes aavistaa, että kaksi viikkoa myöhemmin istuisin samassa huoneessa allekirjoittamassa työsopimusta astuakseni haluamaani, mutta minulle niin tuntemattomaan maailmaan. Yhtäkkiä minulla oli työpaikka, mielenkiintoinen tutkimusprojekti, mielekäs työyhteisö, mahdollisuus aloittaa oma tutkimus – Helsingissä.

Aloitettuani työni tutkimusprojektissa huomasin kuitenkin pian, että oma tutkimusaihe jäi taustalle. Tutkimusprojektin kirjallisuuskatsauksessa tun-

tui olevan täysi työ. Kirjoittaessani kirjallisuuskatsausta huomasin myös jatkuvasti hakevani paikkaani tekstissä. Yhdistelin aikaisempia kirjoituksia uusiin, tiivistin vanhaa tekstiä ja lisäsin uutta. Aloin pohtia projektin roolia väitöskirjani näkökulmasta: pitäisikö minun kenties yhdistää nämä kaksi aihealuetta – tai ainakin linkittää ne mahdollisimman läheisesti yhteen? Yhtäkkiä koin kirjoittamisen haastavana. Miten saada asiatekstissä oma ääni kuuluviin? Miten käyttää luovuutta tekstissä joka ei ollut omaa; aina olisi joku, joka on perehtynyt aiheeseen enemmän, paremmin, laajemmin. Ääneni tuntui häviävän jonnekin tekstin taakse, kunnes en enää erottanut sitä. Siispä aloin muokkaamaan tutkimusaiheeni projektiin sopivammaksi siinä uskossa, että löytäisin taas kirjoitusääneni. Luulin, että oman aiheeni tarkan määrittymisen, ja projektiin linkittämisen, myötä voisin jälleen kirjoittaa omalla äänellä: voisin soljuvasti yhdistää akateemisen kirjoittamisen henkilökohtaisempaan, luovempaan kirjoittamiseen.

Aluksi niin selkeältä tuntuva ajatus kestävän matkailun tutkimisesta oli muuttunut pakkomielteeksi tietää aiheesta heti kaikki, selvittää tarkka näkökulma, määrittää lopullinen tutkimusongelma väitöskirjalle. Koska väitöskirjani aihe ei ollut täsmällinen, janoisin juttelua – ystävien, perheen, tuttavien, mutta erityisesti – uusien kollegojeni kanssa; halusin tietää mahdollisimman paljon, kuulla mahdollisimman monta mielipidettä ja näkökulmaa aiheeseeni. Huomasin nopeasti saavani paljon ehdotuksia – kenties kehotuksia – väitöskirjaani varten liittyen sen aiheeseen, muotoon, tutkimusmenetelmiin, kielivalintaan ja siihen, mikä olisi tutkimuksellisesti mielenkiintoinen näkökulma. Nämä *järkevät* näkökulmat alkoivat hakea paikkaansa ajatuksissani.

Ristiriitä, siitä mikä olikaan minun *ääneni* ja mitkä muiden *ääniä*, kasvoi. Onneksi ajopuuteoria on toiminut elämässäni hyvin, myös tässä tapauksessa. Ajauduin *Ammattitaidon kehittäminen yliopistotyössä* -kurssille, jonka suorittamiseksi kirjoitamme kurssiesseemme kirjoittamisesta. Kirjoittamisessa pohdin usein sitä, mikä on pointtini ja miksi haluan kertoa siitä muille. Koen tärkeäksi pohtia omaa kontribuutiota sen kautta, mitä voin kirjoittamisella välittää. Uskon, että oman kirjoitusäänen löytäminen auttaa löytämään sen, mitä minulla on muille annettavaa. Toisin sanoen, tunnistaessani ääneni minun on helpompi erottaa se, mikä on kirjoittamisen kontribuutioni.

Esseessä haluan päästä käsiksi siihen, miten oman äänen voi kirjoittamisessa – ja kirjoittamalla – löytää ja määritellä. Mikä on oma ääni kirjoittamisessa, miten se ilmenee, miten sitä voi etsiä ja vahvistaa? Näiden kysymysten kautta pyrin löytämään ne asiat, joiden uskon olevan oleellisia kirjoitusääneeni kannalta. Pyrin selkeyttämään lähtökohtiani jatko-opiskelijana ja väitöskirjan kirjoittajana. Oman kirjoitusäänen etsimistä pohjustan pohtimalla myös sitä, mikä pakottava tarve minulla on lähteä kirjoittamaan väitöskirjaa: miksi olen kiinnostunut siitä, mistä olen kiinnostunut? Kirjoitusäänen määrittelemineen liittyy siis vahvasti omaan kirjoittamiseen väitöskirjan kirjoittajana, jatko-opiskelijana, aloittelevana tutkijana.

Lähden aluksi lukijan – ja itseni – kanssa matkalle menneisyyteen etsimään lähtökohtiani väitöskirjan kirjoittamiselle. Tällä matkalla palaan sukuni juurille, ja selvitän pääpiirteittäin isäni ja äitini puoleisten esi-isieni taustoja. Näistä lähtökohdista palaan seuraamaan omaa, maisemarikasta

polkuani. Tämän jälkeen pohdin muutaman erilaisen lähestymistavan avulla kirjoittajan äänen roolia ja ilmenemistä kirjoittamisessa. Lopuksi toivon, että näiden asioiden pohdiskelu selkeyttäisi lähtökohtiani väitöskirjan kirjoittajana ja aloittelevana tutkijana sekä vahvistaisi oman äänen käyttöä jokapäiväisessä kirjoittamistyössä.

Paluu juurille

Isäni puu

Isänisäni puoleinen suku on kotoisin yhdestä Venäjän vanhimmista kaupungeista, Tsaari-Venäjän pääkaupungista, Vladimirista. Isäni isänisä oli talonpoika. Hän taisteli talvisodassa, yleni panssarivaunun johtajaksi, taisteli toisessa maailmansodassa, kuoli 33-vuotiaana rintamalla. Isoisäni ehti matkustaa yli tuhat kilometriä kotikaupungistaan Pietarin liepeille, ja sieltä alas Valkovenäjän rajamaille, Smolenskiin, josta pian tuli hänen hautapaikkansa. Hänen talonpoikaisperheeseen oli ehtinyt syntyä kolme lasta, joista yhdestä tuli isäni isä: isoisäni päätti jättää maalaiselämän Vladimirissa ja matkustaa Moskovaan.

Isänäidin puolelta suku on kotoisin Siperiasta. Isoäitini perhe – esi-isäni ja -äitini – rakensivat siltoja. He asuivat junavaunuissa ja matkustivat työnsä perässä Siperiasta Kazakhstanin kautta Ukrainaan, ja sieltä Moskovaan, minne he lopuksi asettuivat; Moskovassa oli tuolloin paljon tilauksia siltojen rakentamiseksi. Moskovassa isoäitini tapasi isoisäni, joka oli matkustanut suurkaupunkiin myös rakentamaan siltoja.

Äitini puu

Äitini äidinisä taas oli kouluja käynyt mies. Hänellä oli hyvä työpaikka Stalinin aikaisessa yhteiskunnassa, hän oli selvinnyt sodasta, hänellä oli perhe ja modernit aatteet. Hän näki läpi kommunismin, eikä pelännyt elää vapaa-ajattelijana. Eräänä päivänä hän lähti matkalle, eikä koskaan palannut. Niin tekivät myös monet muut kommunismissa eläneet vapaa-ajattelijat. Jotkut sanovat, että sotilaspukuiset miehet jopa saattoivat näitä herrasmiehiä juna-asemille ja katsoivat, että he pääsivät hyvin matkaan. Sitä ei tiedetä, minne he matkustivat ja kuka oli heitä vastassa. Isoisoisäni postikortti ei koskaan tullut perille.

Äitini isänisä oli juutalainen. Todistukseksi olemassaolostaan hän jätti ainoan lapsensa, ukkini, lisäksi kirjallisuutta, minkä ansiosta suvun sukunimi on taltioituneena Neuvostoarkistojen lisäksi Helsingin Yliopiston kirjastossa. Kirjojen ja pakinoiden vaihtokauppana oli epäsuosio Stalinin hallitsemassa yhteiskunnassa. Mielipiteet, painettu sana, juutalaisuus, jäivät elämään. Äitini isänisä salamurhattiin – mikä oli tavanomainen kohtalo monelle Stalinin aikana elävälle eliitiksi kutsutulle toisin-ajattelijalle – ukkini ollessa kolme, Leningradin saarron aikaan. Ihmeellistä, kuinka kolmivuotiaan lapsen sanavarastossa *tupakka* ja *leipä* olivat tuolloin yleisempiä kuin *isä*; yhdellä tupakalla saattoi saada palan leipää joltakin sotilaalta, joka sattui ohi kulkemaan. Isä ei tullut vaikka kutsuttiin.

Leivänmetsästyksen jälkeen yliopistossa opiskelevalle, komealle nuorelle juutalais miehelle, patjan jakaminen juutalaisen yliopistokaverin kanssa erään vanhan rouvan flyygelin alla tuntui jo melkoiselta harppaukselta

elämässä. Riazanin kaupungissa suoritettu yliopistotutkinto vei ukkini Moskovaan, missä hän, tietojenkäsittelytieteen jatko-opintoja ilmailukorkeakoulussa suorittaessaan, tapasi mummoni, joka hänkin oli kirjoittamassa väitöskirjaansa, kielitieteen laitokselle.

Mummoni oli muuttanut opiskelun ja opetustyön perässä pääkaupunkiin Moskovaan Zاراiskin pienestä maalaiskylästä, minne hänen äitinsä ja siskonsa jäivät pitämään kolhoosia pystyssä. Mummo ja ukki matkustelivat paljon: yliopiston henkilökunnan etuja olivat sosialismin kustantamat virkistysmatkat Mustanmeren lämpimiin lomakohteisiin. Kaikista niistä kohteista huolimatta, syntyi äitini kuitenkin Zاراiskissa, missä kasvoi maalaistytönä, ja vietti myöhemmin nuoruutensa suurkaupungin neitinä Moskovassa. Kovin neidiksi hän ei vielä ollut ehtinyt kasvaa, kun äitini isä, ukkini, joutui toteamaan, etteivät hänen tuoreet, maailmaa tulevaisuudessa mullistavan alan tohtorinpaperit auttaneet häntä eteneään urallaan Venäjällä.

Sivuhaaroja

Vuonna 1974 ukkini päätti lähteä merta edemmäs kalaan, suureen maailmaan, missä kaikki on mahdollista – Amerikkaan. Hän rantautui tuhansien muiden - juutalaisten, italialaisten, saksalaisten, englantilaisten, ruotsalaisten, suomalaisten – kanssa New Yorkin satamaan taskussaan passi ja viisi dollaria sekä käsikynkässään äitinsä, joka ei tulisi koskaan oppimaan englantia, eikä enää koskaan palaisi takaisin Venäjälle. Ukki aloitti perheeni mannerten väliset ja monien maiden rajat ylittävät matkat, jotka jatkuvat edelleen.

Myös isäni matkusti työn perässä: yliopisto-opinnot tuli maksaa ja nuorena hankittu perhe piti elättää. Isäni toimeliaisuus, kekseliäisyys ja rohkeus veivät hänet ja hänen ystävänsä Siperiaan keräämään tunti- ja litratolkulla tyrnimarjoja, Puolaan matkaoppaaksi venäläisdelegaatioille, Dubaihin liikematkoille, Saksaan valuutta-, vaate- ja autokauppoja tekemään, ja sittemmin Suomeen tyttärtään katsomaan, ja lopulta myös lomamatkoille Italiaan, Ranskaan, Malediiveille ja Sri Lankaan. Isäni kuitenkin palasi matkoiltaan.

Äitini syntyi vuonna 1963. Kun meitä luultiin aikoinaan ravintolassa siskoksiksi, nauroimme mielihyvystä – äitini nuoruuden kaihossa ja minä aikuisuuden. Nykyään osaan vaatia oikeuttani äitiin; minulla on jo sisko, pikkusisko. Hassua, mitä siskoni ja minun kymmenen vuoden ikäeroon mahtuukaan: yli sata matkaa, 16 muuttoa, neljä asuinmaata ja kaksi kotimaata.

Tien päällä

Kun minä olin viisivuotias, ylitimme Venäjän ja Suomen välisen rajan ensimmäistä kertaa yhdessä äitini ja uuden isäni kanssa. Menin Suomen ja Venäjän välisen rajan yli ensimmäisen kerran yksin 12-vuotiaana, jolloin pääsin näyttämään ikiomaa Suomen passia. Toki olin tällä välin matkustanut maiden välillä junalla monen monta kertaa. Olin myös lentänyt lentokoneella useampaan otteeseen, muidenkin maiden rajojen yli.

Matkalla olin kuin kala vedessä: tiesin miten täyttää tullilomakkeet, mitä tarkoittaa *viisumi* ja *kansalainen*, miten pitää käyttäytyä kun tullimies tulee, mitä pitää pakata mukaan, mitä ottaa evääksi lentokoneeseen, junaan, autoon tai bussiin, miten passia ei saa koskaan unohtaa. Opin myös sen kuka on vastassa ja kuka saattamassa. Matkalle lähtemisestä tuli minulle itsestään selvyys: kesälomalla Venäjälle, syyslomalla Amerikkaan, joululomalla Venäjälle, hiihtolomalla Kanarialle, ja sitten tulikin taas kesäloma. Matkani sisälsivät lisää matkailua: Moskovasta matkustin mummojen kanssa maalle, kaverin perheen kanssa mökille, isän luokse toiselle puolelle kaupunkia ja sieltä edelleen hänen perheensä kanssa maalle, isäni serkkujen kotikylälle, entisen Tsaari-Venäjän pääkaupungin liepeille, nykyiseen teollisuuskaupunkiin Vladimiriin.

Opin matkustamisen pelisäännöt nopeasti; olivathan ne minulla jo veressä. Sopeuduin niin rantakohteisiin kuin kaupunkilomiin, niin vanhempieni liikematkoihin kuin lomamatkoihin vanhempien kanssa, niin pitkiin kuin lyhyisiin matkoihin. Laskin maita ja kohteita ylpeänä yhteen, kauko-matkasta ja lähimatkasta tuli samanarvoisia; olinhan käynyt jo Intiassa ennen kuin matkustin Tukholmaan. Matkoillani kohtasin monia ihmisiä. Yritin ymmärtää heitä ja heidän kulttuuriaan. Kuuntelin, maistoin, haistoin, tarkkailin, sulauduin, erotuin, ikävöin, ihmettelin, nautin ja seurasin.

Rakastin, vihasin, pelkäsin ja janosin matkustamista.

Tutkimusmatkoja

Me olemme matkailleet perheessäni paljon. Ehkä siksi haluan tutkia kestäväää matkailua ja kirjoittaa siitä. Niin kauan kuin muistan, matkustaminen – ja matkailu – on ollut minulle luonnollinen tapa olla. Jos en päässyt matkalle, olin rauhaton. Ja kun pääsin, kaipasin todistajia elämäleni. Pidin matkapäiväkirjoja, joita kukaan ei koskaan saanut lukea: halusin taltioida myös tunteet, en vain havaintoja. Halusin kertoa siitä, että nämä matkakohdeet ovat täynnä elämää. Elämää, joka oli siellä jo paljon ennen minua ja tulee olemaan siellä myös minun jälkeeni. Halusin ymmärtää, kuinka ihmiset elävät ja kysyä, mistä heidän arkensa koostuu. Ennen kaikkea, halusin kokea inhimillisyyden, pyrkiä tasavertaisuuteen matkalla tapaamieni ihmisten kanssa.

Kun kirjoittaa itselleen merkityksellisestä aiheesta, tulee oma ääni väistämättä vahvasti esille kirjoittamisessa. Oman äänen määrittelemisessä on siis tärkeää se, mistä kirjoittaa ja miksi. Mutta tulisiko näin olla, ja vielä akateemisessa kirjoittamisessa? Kuinka henkilökohtaista voi akateeminen kirjoittaminen olla? Eikö julkaisemiseen aivan hyvin riittäisi hyvät tutkimusmenetelmät, perusteltu väite, tehokas kirjoittamisen rutiini, ja konventionaaliset kirjoittamisen tekniikka ja tyyli? Useiden kirjoittajien mielestä näin ei tarvitse olla.

Autoetnografiaan

Joan Gallos (1996) kuvailee artikkelissaan *On becoming a Scholar: One Woman's Journey* menestyksestä lähtölaukausta akateemisella urallaan:

tiheä julkaisutahti, opetustehtävät, ja hallinnolliset tehtävät pitivät kirjoittajan kiireisinä. Kuitenkin, Gallos koki tutkijan tehtävänsä sisältävän myös jotain muuta. Hän listaa kolme tekijää, jotka erityisesti vaikuttivat hänen tutkijanuransa kehityksessä. Näitä olivat tutkimuksen inhimillisen puolen arvostaminen, tutkijaidentiteetin muodostaminen, ja oman tutkijaaänen vaatiminen. Ensin mainitun kohdalla Gallos tarkoittaa sitä, miten asioita ei voi aina tietää tai edes suunnitella etukäteen; tilanteet muuttuvat, selviävät vasta kun ne eletään ja koetaan. Myös jokaisen perhetausta vaikuttaa siihen millaisia olemme, ja millaiset oletukset ja kokemukset meillä asioista on. Tutkijaidentiteetillä Gallos viittaa itselle oikean totuuden etsimiseen. Identiteetti ei hänen kokemuksensa mukaan selviä pelkästään oikean julkaisulehden tai tutkimusprojektin löytämisellä.

Viimeisenä Gallos pohtii oman äänen merkitystä kirjoittamisessa ja esittää itselleen perustavanlaatuisia kysymyksiä, kuten miksi kirjoitan, miksi minun pitäisi kirjoittaa ja mikä tarkoitus tällä kaikella on? Hän kirjoittaa siitä, miten itsestään oppimisella on vaikutusta oman äänen löytämisessä; miten tärkeää on kirjoittaa omalla äänellä voidakseen kirjoittaa omalla tyylillä itselle tärkeästä aiheesta; miten hän löysi oman äänen kirjoittamalla tuntitolkulla vapautuneesti siitä, mikä ei ollut pakollista, mutta mikä oli hänelle tärkeää; miten hänen äänensä lopulta vapautui, eikä hänen enää tarvinnut perustella väitteitään ja uskomuksiaan moninaisten viittausten avulla. Kirjoittamisen valtavasta henkilökohtaisuudesta kirjoittaa myös Ellis (1999). Hän tuo poikkeavassa artikkelissaan esille sen, miten äärimmäisen henkilökohtaista akateeminen kirjoittaminen voi olla: hän kertoo koskettavan tarinan rintasyöpää tutkivasta jatko-opiskelijasta.

Toisenlaisessa autoetnografiaa puoltavassa artikkelissa kirjoittaja Jeannie Wright (2009) vie autoetnografisen kirjoittamisen merkityksen vielä pidemmälle esittämällä eksplisiittisesti sen osana kirjoittajan terapia-prosessia. Wrightin aihe osuu sisällöllisesti lähelle minua: hän kirjoittaa muuttamisesta (migration), paikasta toiseen siirtymisestä ja niiden tuomista tuntemuksista. Huomioni kiinnittyy erityisesti hänen pohdiskeluunsa siitä, kuinka kirjoittaminen voi tuoda ihmiset yhteen lukijoina ja kirjoittajina: kirjoittajan *minä* antaa luvan myös lukijan *minälle*.

Luovuuteen

Kun tunteet ja kokemukset ovat läsnä kirjoittamisprosessissa, herää kysymys myös siitä, miten (voi) käyttää omaa ääntä. Kuinka luova, *kovaääninen*, voi akateeminen kirjoittaja olla? Luovuuden merkityksestä kirjoittamisesta kirjoittavat Antoniou & Moriarty (2008) paperissaan *What can academic writers learn from creative writers? Developing guidance and support for lecturers in Higher Education*. Kirjoittajat kritisoivat akateemisen kirjoittamisen opetusta siitä, että se keskittyy pääosin kirjoittamisen teknisiin ja käytännöllisiin näkökulmiin. Luovat ja tunnepitoiset puolet, jotka kirjoittajien mielestä vaikuttavat myös kirjoittamisen laatuun ja kirjoittajan menestykseen, jätetään opetuksen ulkopuolelle. Tässä on mielestäni erittäin tärkeä näkökulma oman äänen etsimisen kannalta.

Mutta kuinka äänen voi löytää, jos (väitöskirjan) kirjoittamisen eksplisiittiset ja implisiittiset oletukset ovat tietyntyyppisen ja muotoisen tekstin tuottamisessa? Havaintoihinsa perustuen Antoniou & Moriarty huomauttavat, että akateemisen kirjoittamisen pitäminen pelkästään

älyllisenä ja ammattimaisena suorituksena ilman että huomioidaan itse kirjoittaja, *kirjoittajan minuu*s, tuottaa monelle akateemiselle kirjoittajalle pettymyksen. Antoniou & Moriarty painottavat, että myös luovilla kirjoittajilla on sekä henkilökohtainen että ammattimainen ote kirjoittamiseen ja toteavat, että mikä tahansa kirjoittamisen genre sisältää aina kirjoittajan itsensä kaikki puolet: älyllisen, fyysisen, tunteellisen ja sielullisen. He toteavat lopuksi, että myös akateemisessa kirjoittamisessa tulisi tukea luovaa kirjoittamista ja kirjoittajan itsensä ilmaisemista. Kirjoittaminen on taito, jota voi oppia, mutta menestyksekkäs kirjoittaminen vaatii yhteisön. Onhan kirjoittaminen sosiaalista. Lisäksi kirjoittaminen, mitä tyyliä tai genreä se edustaakaan, on yhtälailla ammattimaista ja teknistä kuin tunnepitoista. Ja niin kuin genret tai tyylit yleensä, ne edustavat myös kirjoittamisessa kirjoittajan identiteettiä.

Gallosin (emt.) ja Antoniou & Moriartyn (emt.) lisäksi myös Richardson (1994) kannustaa käyttämään luovia, analyyttisiä, jopa päämäärättömiä (tavoitteettomia) keinoja kirjoittamisessa. Näitä voivat olla esimerkiksi kirjoittamisen tukiryhmään kuuluminen tai kirjoitusoppaan hankkiminen, mutta myös erilaiset kirjoittamisen menetelmät kuten tutkimuspäiväkirja tai havaintomuistiinpanot, autobiografia tai etnografia, jopa erilaisella fonttikoolla tai tyylillä kirjoittaminen. Keinoina voivat myös olla nk. *muistityö*, jossa tarkoituksena on muistaa ja kertoa kertomuksia, *kirjoitus-kertomukset*, jotka käsittelevät jonkin tekstin syntyä, tai oman tutkimustyön ymmärtäminen akateemisen maailman *ulkopuolisten elämäntekemusten* avulla. Richardson toteaa, että kirjoittamalla erilaisilla tavoilla ja tyyleillä, voimme löytää aiheistamme uusia näkökulmia sekä nähdä myös itsemme uudella tavalla suhteessa aiheeseen. (Richardson, 1994)

Identiteettiin

Ehkä siis juuri oikeanlainen kirjoittaminen auttaa oman äänen löytämisessä? Väitöskirjan kirjoittamisprosessi voi näin ollen olla tapa etsiä omaa ääntä – kirjoittajan identiteettiä. Koenkin erityisen mielekkääksi lähestyä oman äänen etsimistä kirjoittamisen keinoin identiteetti-käsitteen kautta. Kuten olemme kurssilla keskustelleet, ihmisen identiteetti on muuttuva ja yksilön identiteetti vaihtelee usein (joko tietoisesti tai tiedostamattomasti) eri sosiaalisissa tilanteissa (vrt. Räsänen 2009). Identiteetti liittyy erilaisten sosiaalisten kontekstien lisäksi läheisesti myös kieleen ja sen käyttämiseen kirjoittamisessa. Voidaankin puhua kirjoittajaidentiteetistä, *writer identity*. Tätä käsitettä ovat käyttäneet esimerkiksi Clark ja Ivanic (1997), Laine-Patana (2005) ja Ouellet (2008), jotka ovat pohtineet akateemisten kirjoittajien kirjoittajaidentiteettiä. Heidän mukaansa kirjoittajaidentiteetin rakentuminen on läsnä jokaisessa kirjoitustapahtumassa ja on luonnollinen osa kirjoittamista.

Clark & Ivanic (1997, Laine-Patana 2005 mukaan) kirjoittavat myös kirjoittajaidentiteetin rakentumisesta sosiokulttuurisessa kontekstissa sijaitsevista subjektipositioista. Subjektipositiot rakentuvat konventioille, yleisille käytännöille, jotka säätelevät kirjoittamista sekä muuta inhimillistä toimintaa. Koska konventioita vahvistavat kulttuuriset, sosiaaliset sekä institutionaaliset kontekstit, niin valitsemalla jonkin konvention ihminen ottaa käyttöönsä myös tähän liittyvät arvot, intressit ja uskomukset. Näissä sosiokulttuurisissa konteksteissa sijaitsevilla subjektipositioilla ajatellaan olevan merkittävä osuus identiteettien rakentumisessa. Palataan tähän

mielenkiintoiseen huomioon vielä kohta. Ennen sitä, haluan mainita lyhyesti kulttuurieroista ja oman persoonan ilmenemisestä tekstissä.

Kirjoitusäänen voidaan toisin sanoen nähdä myös heijastavan ihmisen moninaista identiteettiä. Esimerkiksi kirjoittajaidentiteetin kielellinen rakenne voi olla yhteydessä muihin ihmisen identiteetteihin, kuten sukupuoli-identiteettiin, etniseen identiteettiin tai seksuaali-identiteettiin. (Androutsopoulos & Georgakopoulou 2003) Eri kieli- ja kulttuuritaustastun omaavien kirjoitustyyliä ovat tutkineen esimerkiksi Cmejrkova ja Danes (1997, 41-60). He tuovat esille sen, miten kulttuurierot vaikuttavat kirjoitustyyliin myös akateemisessa kirjoittamisessa. Tutkimuksessaan koskien tšekkiläistä akateemista kirjoittajaidentiteettiä Cmerkova ja Danes käyvät läpi akateemiseen diskurssiin Tšekeissä kohdistuneita vaikutteita, jotka tulivat esimerkiksi Saksasta, entisestä Neuvostoliitosta, jopa Suomesta, ja nykyään yhä enemmän Englannista. Nämä erilaiset akateemiset kirjoitus- ja puhetyylit ovat osaltaan myös vaikuttaneet tšekkiläiseen ajatteluun – ja akateemiseen kirjoittajaidentiteettiin.

Kirjoittajan identiteettiä akateemisessa tekstissä on tutkittu myös sen kautta, kuinka paljon kirjoittaja tuo omaa persoonaa kirjoituksessaan esille (Hyland 2002, Tang & John 1999). Tang & John (1999) ovat selvittäneet yliopisto-opiskelijoiden ensimmäisen persoonapronominin käyttöä akateemisissa teksteissä. He esittävät artikkelissaan *The 'I' in identity: Exploring writer identity in student academic writing through the first person pronoun* kuusi erilaista identiteettiä, jotka voivat esiintyä tämän pronominin käytön taustalla. Ivanicin ideaa mukaillen, he muodostavat identiteeteistä

jatkumon sen perusteella mitä – ja kuinka vahvoja – rooleja kirjoittaja tekstissään ottaa.

Myös Hyland (2002) kirjoittaa ensimmäisen pronominin käytöstä yksilön auktoriteetin ja identiteetin korostamisessa. Hän muistuttaa akateemisen kirjoittamisen olevan muutakin, kuin ideaalista *sisältöä*; kirjoittaja edustaa kirjoittamisessa myös itseään. Mikä tekee Hylandin tutkimuksesta erityisen mielenkiintoisen on se, että hän on tutkinut erityisesti kaksikielisten kirjoittamista ja sitä, miten heille persoonapronominien käyttö toisella kielellä kirjoittaessa on usein hankalaa. Toisin sanoen, kirjoittajan identiteetin ilmaiseminen tekstissä vaikeutuu kun kieli ei ole oma äidinkieli.

Oppimiseen

Palataan nyt kirjoittajaidentiteettiin ja sen rakentumiseen. Omalla äänellä kirjoittamisessa ei ole nimittäin kyse pelkästään siitä, kuinka vahvasti *kirjoittaa itsensä* tekstiin sisään tai siitä ulos. Kyse on paljolti myös siitä kuinka paljon antaa itsestään tai on antamatta. Jos ihminen osallistumallaan tiettyyn konventioon – traditioon – ottaa käyttöönsä myös siihen liittyvät arvomaailman ja toimintatavat, voidaan näiden siis ajatella pystyvän (ja todennäköisesti niin tekevän) muokkaamaan henkilön identiteettiä kirjoittajana. Aloittavana väitöskirjan kirjoittajana ja tutkijana olisi minun näin ollen hyvä pohtia akateemisen yhteisön erilaisia konventioita, sanokaamme näitä keskusteluiksi, kentiksi, tai sisäisiksi yhteisöiksi. Minun pitäisi kysyä itseltäni, mihin keskusteluihin haluan

osallistua tai mihin ryhmään haluan kuulua. Millä kentällä haluan pelata ja kenen kanssa?

Eritoten, minun pitäisi kysyä, missä ja miten voisin parhaiten käyttää ääntäni, luoda kirjoittajaidentiteettiäni haluamallani tavalla? Tähän vastaaminen tuntuu kuitenkin vielä vaikealta: olenhan vasta *tullut taloon*. Minulla ei vielä ole kokemusta, tai edes kunnollista näkemystä siitä, minkälaisia vakiintuneita käytäntöjä yliopistomaailmassa vallitsee. Ehkä voisin siis asetella kysymyksen toisin: minkälaisiin keskusteluihin en halua osallistua, tai minkälaiseen ryhmään en halua kuulua? Kysymys on hyvinkin oleellinen kirjoittamisen mielekkyyden kannalta: keskusteluiden, kenttien ja ryhmien konventiot määrittävät – mahdollistavat tai rajoittavat – kirjoittamista. Esimerkiksi Bazerman (2007) puhuu genreistä, kirjoittamisen tyyilajeista, jotka tarjoavat *oppimistiloja*. Genret tarjoavat kirjoittajalle mallin esimerkiksi siihen, miten asioita käsitellään ja järjeistetään, mikä on relevanttia aineistoa, miten dataa ja kokemuksia hyödynnetään, mitä positioita otetaan. Näin ollen tietynlaisia tyyilajeja edustavat keskustelukentät voivat toimia kirjoittajan oman äänen mahdollistajina tai rajoittajina, tukijoina tai sammuttajina. Asia ei suinkaan ole näin mustavalkoinen. Ja niin kuin Bazerman esittää, oppimista kirjoittamalla tapahtuu joka tapauksessa, ja se on tärkeää – liikkeipa kirjoittaja millä kentällä tahansa.

Oppimisnäkökulman kirjoittamiseen tuovat myös Ivanic ja Camps (2001), jotka käsittelevät kirjoittamisen opettamisen – ja oppimisen – merkitystä oman äänen tunnistamiseksi ja käyttämiseksi kirjoittamiseen. Artikkelissaan *I am how I sound. Voice as self-representation in L2 writing* he

tutkivat toisella kielellä kirjoittavia yliopisto-opiskelijoita ja käsittelevät identiteetin rakentumista kirjoittajaaänen kautta. Kirjoittajat korostavat yksityisen ja kulttuurisen identiteetin merkitystä omalla äänellä kirjoittamisessa ja perustelevat väitettään sillä, että kirjoittaminen rakentaa identiteettiä yhtä lailla kuin puhuminen. Molemmissa käytetään ääntä, *puheääntä* tai *kirjoittajaääntä*. Ivanic ja Camps esittelevät artikkelissaan erilaisia *ääniä*, *tyylejä*, joita kirjoittaja voi tekstissään resurssiensa ja valintojensa mukaan käyttää.

Toisin sanoen, kirjoittajalla on (olemassa) oma ääni, jota hän voi halutessaan ja osatessaan käyttää. Kirjoitusääni heijastaa kirjoittajaidentiteettiä, joka rakentuu kirjoittamalla eri genreissä, oppimalla kirjoittaessa, osallistumalla keskusteluihin, kuulumalla ryhmiin, jakamalla konventioita. Jos voimme siis ajatella oman äänen heijastavan kirjoittajaidentiteettiä ja oletamme kirjoittajaidentiteetin rakentuvan konventioissa – kentissä, genreissä – on enemmän kuin perusteltua kiinnittää huomiota siihen, kenen kanssa laulujaan laulaa.

Matka jatkuu

Matkailu yhdistetään usein vapaa-ajan viettoon, vaikka todellisuudessa se on paljon laajempi käsite. Monet asiat, kuten elannon hankkiminen, katastrofien ja muutosten alta pakeneminen, sota, sekä useat muut asiat, voivat olla matkustamisen taustalla (Kostiainen ym. 2004). Minun tapauksessani paikalla olemisen levottomuus helpotti matkalla: seuraavan matkan odottaminen loppui, ainakin hetkeksi.

Tämä essee on ollut minulle merkityksellinen matka. Tuntuu, että esseen kirjoittamisen aikana en ole pelkästään päässyt lähemmäksi ääntäni, vaan löytänyt myös jälleen palon kirjoittaa. Uskon vahvasti, että kirjoittamista voi käyttää työkaluna oman äänen etsimisessä. Kirjoittamalla oppii ja eri kirjoitustyyyleillä on merkitystä. Kirjoittamisen avulla kirjoittaja voi esimerkiksi työstää, synnyttää tai jopa muuttaa omaa ääntä. Oman äänen käyttämisellä kirjoittamisessa – ja kirjoittamisen käyttämisellä työkaluna – on mielestäni kuitenkin myös toinen merkitys: sen lisäksi, että kirjoittaa omalla äänellä, on tärkeää ottaa huomioon lukija. Pöytälaatikkotekstien ohella kirjoitamme lukijayleisölle, jolle haluamme tekstimme välittyvän. Tässä esseessä valitsin kuitenkin olla menemättä syvemmälle tähän aiheeseen.

Tämän esseen kirjoittaminen on ollut minulle myös eräänlainen seikkailu; esseessä tekemäni muistelutyö ja havainnot ovat osoittautuneet tärkeiksi erityisesti kahdessa mielessä. Ensinnäkin, perhehistoriani taltioiminen on ollut minulle eräänlaista tutkimuksen tekoa. Pyysin vanhempiani ja isovanhempiani kirjoittamaan minulle omasta ja vanhempiensa taustastaan haluamallaan tavalla. Aineistona käytin neljää puhelinkeskustelua (isäni, äitini sekä äitini vanhemmat, eli ukkini ja mummoni), kahta sukutaustaa kartoittavaa kirjettä, yhtä sukupuuta ja yhtä gradua. Toiseksi, tämä muistelutyö – paluu juurilleni ja väitöskirjan aiheeni pariin – on ollut minulle keino vahvistaa omaa ääntä, mutta erityisesti nähdä mistä se tulee ja mitä se minulle merkitsee.

Ymmärsin, että omaa ääntä ei voi etsiä vain tässä hetkessä. Täytyy mennä kauas, jotta näkee lähelle. Tämä kaikki – oman äänen etsiminen

elämäkokemuksista, sukujuurista, tunteista ja toiveista, kirjallisuudesta ja muiden kokemuksista – on ollut mahdollista vain, koska esseen on voinut kirjoittaa vapaasti itselleen merkittävästä aiheesta ilman tarkkoja, ennalta määritettyjä rajoja. Kirjoittamistyötäni, mutta erityisesti ajatustyötäni ovat myös helpottaneet lukuisat keskustelut kurssikollegoiden kanssa. Erityisesti haluan sanoa kauniin kiitoksen kannustavalle, kärsivälliselle, ja hyviä kommentteja antaneelle kollegalleni Kirsille.

*”Ennen kuin sinänsä merkityksetön pikku tapahtuma
voidaan kokea seikkailuna, on välttämätöntä ja
riittävää – kertoa siitä. Juuri se pettää ihmisiä.
Ihminen on aina kertoja. Aina hän kertoo ja
kuvailee ja muut kertovat ja kuvailevat hänelle.
Kaiken mitä hänelle tapahtuu hän näkee kertomansa
läpi, hän suorastaan pyrkii elämään elämäänsä
niin kuin hän siitä kertoo.”
– Jean-Paul Sartre: Inho*

Lähteet

Androutsopoulos, J. & Georgakopoulou, A. (2003) Discourse constructions of youth identities: Introduction. Teoksessa: J. Androutsopoulos & A. Georgakopoulou (toim.) *Discourse constructions of youth identities*. Amsterdam: John Benjamins, 1-26.

Antoniou, M. & Moriarty, J. (2008) What can academic writers learn from creative writers? Developing guidance and support for lecturers in Higher Education. *Teaching in Higher Education* 13:2, 157-167.

Bazerman, C. (2007). Writing and cognitive development: Beyond writing to learn. Teoksessa: *Proceedings of the 4th International Symposium on Genre Studies*. University of Southern Santa Catarina, Tubarão, Santa Catarina, Brazil, 38-49.

- Clark, R. & Ivanic, R. (1997) *The Politics of writing*. Routledge, Lontoo.
- Cmejrkova S. & Daneš, F. (1997) Academic writing and cultural identity: The case of Czech academic writing. Teoksessa: A. Duszak (toim.) *Culture and styles of academic discourse*. Berlin: de Gruyter, 41-61.
- Ellis, C. (1999) Heartful Autoethnography. *Qualitative Health Research* 9:5, 669-683.
- Gallos, J. (1996) On Becoming a Scholar: One Woman's Journey. Teoksessa: P. Frost & S. Taylor (toim.) *Rhythms of academic life*. Thousand Oaks, CA: Sage, 11-18.
- Hyland, K. (2002) Authority and invisibility: authorial identity in academic writing. *Journal of Pragmatics* 34:8, 1091-1112.
- Ivanic, R. (1997) *Writing and identity. The discorsal construction of identity in academic writing*. Amsterdam: John Benjamins.
- Ivanic, R. & Camps, D. (2001) I am how I sound. Voice as self-representation in L2 writing. *Journal of Second Language Writing* 10, 3-33.
- Kosonen, I. (2003) Давид Бергельсон (1884-1952). Роман "На Днѣпрѣ". Pro-Gradu. Helsingin yliopisto, Slavistiikan ja baltologian laitos.
- Kostiainen, A., Ahtola, J., Koivunen, L., Korpela, K. & Syrjämaa, T. (2004) *Matkailijan ihmeellinen maailma. Matkailun historia vanhalta ajalta omaan aikaamme*. Saarijärvi: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Laine-Patana, S. (2005) Minä kirjoittajana. Identiteetit, subjektit ja persoonat lukion 1. vuoden opiskelijoiden omaa kirjoittamista pohdiskelevissa teksteissä. Pro-gradu. Helsingin yliopisto, Suomen kielen laitos.
- Richardson, L. (1994) Writing: a method of inquiry. Teoksessa: N. Denzin & Y. Lincoln (toim.) *Handbook of Qualitative Research*. Thousand Oaks, CA: Sage, 924-948.
- Räsänen, K. (2009) *Ammattitaidon kehittäminen yliopistotyössä*. Kurssimateriaali. Helsingin kauppakorkeakoulu, Organisaatiot ja johtaminen.
- Tang, R. & John, S. (1999) The 'I' in identity: Exploring writer identity in student academic writing through the first person pronoun. *English for Specific Purposes* 18:1, 23-39.
- Ouellette, M. (2008) Weaving strands of writer identity: Self as author and the NNEs "plagiarist". *Journal of Second Language Writing* 17:4, 255-273.
- Wright, J. (2009) Autoethnography and Therapy. Writing on the Move. *Qualitative Inquiry* 15:4, 623-640.

Akateemisen kirjoittamisen mieli – habituskysymys?

Susanna Kantelinen

Akateemista kirjoittamista uskon ja epäuskon rajamailla

Olen vähitellen, jopa vaivihkaa, astunut akateemisen työn kentälle. Mitä luultavimmin minun oletetaan nyt olevan ”kotonani” (Bourdieu & Wacquant 1995, 159) uudella kirjoittamisen täyteisellä kotikentälläni tai ainakin kotiutuvani sinne ajanoloon. Kaikilla niillä askeleilla, jotka ovat minut tänne johtaneet, minun arvattavasti kuvitellaan ilmaiseen olevani ja haluavani olla osa tätä kenttää. Enhän olisi tässä ilman illuusiota (mt., 125), intressiä osallistua kentällä pelattavaan peliin. Olen siis todistettavasti asettanut panokseni ja nyt pelin tulisi temmata minut mukaansa. Ulkopuolisesta saattaa näyttääkin siltä, että olisin akateemisen työn ja kirjoittamisen maailmassa kuin ”kala vedessä”¹ (mt., 160). Kuitenkin veden paino tuntuu toisinaan raskaalta. Olen koukussa kirjoittamiseen, mutta kirjoittamiseni mieli on hukassa. Mistä on kysymys?

Sen verran tiedän, että kyse on ainakin uskosta ja epäuskosta. Suhteeni akateemiseen kirjoittamiseen on yksinkertaisesti ambivalentti. Uskoa on minut kentälle tuonut illuusio, hiljainen, mutta vakaa luottamus akateemisen kirjoittamisen vaikutusmahdollisuuksiin. Kirjoittaminen on

¹ Bourdieu ja Wacquant (1995, 158-159) käyttävät kielikuvaa ”kuin kala vedessä” kuvaamaan tilannetta, jossa habitus kohtaa sen yhteiskunnallisen maailman, jonka tulosta se on. Habitus ei tällöin tunne veden painoa, vaan hyväksyy ympäröivän maailman sellaisenaan (mt.).

minulle tapa kehitellä ajatuksia, jotta voisin käytännössä saada aikaa. Se on vieläpä minulle ominainen tapa, antaahan se ajan ja luvan sukeltaa syvälle, pysähtyä asioiden äärelle ja hidastaa niiden kulkua niin, että voin paikalla pysyessäni olla vauhdissa. Se antaa voiman laittaa asiat liikkeelle uudella tavalla, vangita liikkeen paperille ja toivoa sen jatkavan kulkuaan.

Epäuskoa on sana toivoa. Sen myötä kirjoittamisen kiehtovuus vaihtuu kaihertavaksi epäilykseksi. Kulkeutuuko tekstini mihinkään? Tunnistaako kukaan sitä elävää liikettä, joka paikalleen jähmettyneen tekstini takana on? Jatkaako liikettä kukaan? Jos joku ottaa liikkeen vastaan, synnyttääkö se vain uutta liikettä paperilla vai muuttuuko liike joskus energiaksi, eläväksi arjessa? Voinko luottaa siihen, että tekstini pitää huolen itsestään? Eikö minun tulisi ottaa vastuu siitä, että ajatukseni eivät jää sanoiksi paperille? Eikö minun tulisi elää ja toimia ne todeksi?

Mikseivät tekstejäni lukevat tai tutkimuksellisia ajatuksiani kuulevat ja kommentoivat kollegat lähellä ja kaukana kysy minulta, mitä haluan todellisessa sosiaalisessa ja materiaalisessa maailmassa saada aikaan ja miten tekstini edesauttaa tavoitteeni saavuttamista? Miksi akateemisen kirjoittamisen käytänteet ja konventiot tuntuvat vääjäämättä vetävän minua etäämmälle työni tavoitteista, vaikka niiden tulisi viedä minua kohti niitä päämääriä, joiden vuoksi kirjoitan? Miksi keskustelumme kirjoittamisesta tuntuu niin usein kääntyvän sisäänpäin, pysyttelevän turvallisesti omalla suljetulla kentällä? Eikö kirjoittamisella tulisi olla tavoitteita paitsi tekstin ja tieteellisen keskustelun tasolla myös niiden ulkopuolelle? Emme kai ole olemassa vain toisiamme ja tekstejämme

varten? Mistä muut akateemiset kirjoittajat saavat vankkumattoman luottamuksensa tekstin voimaan? Miksi minä en saa?

Ääneen lausuttuina kysymykseni tuntuvat katoavan huudoiksi vastauuteen. En löydä vastauksia, koska pohdintojani kuuleville kirjoittajille näitä kysymyksiä ei tunnu olevan edes olemassa. Siitä huolimatta, että tunnen jääväni kysymysteni kanssa yksin, tunnustan suoraan. Uskoni akateemisen tutkimuskirjoittamisen merkityksellisyyteen ja mielekkyyteen osana akateemista työtäni horjuu. Usein ja pahasti.

Epäilevä noviisikirjoittaja, kulttuurinen muukalainen

Lähtöasetelmani akateemisena kirjoittajana on siis vähintäänkin paradoksaalinen. Olen valinnut kotikenttäni, mutta tunnen itseni kodittomaksi. Häilyn uskon ja epäuskon rajamailla kykenemättä valitsemaan uskoa, vaikka haluaisin. Näiden ristiriitojen keskellä ja niistä ulospääsyä etsien esitän tässä esseessä itselleni kysymyksen *”Miksi joudun epäilemään kirjoittamiseni mieltä akateemisen työn ja kirjoittamisen käytänteissä?”*

Hahmottelen vastausta kysymykseeni kentän ja habituksen (Bourdieu 1990; Bourdieu & Wacquant 1995) käsitteiden sekä käytännöllisen toiminnan neljän ulottuvuuden – taktisen, poliittisen, moraalisen ja persoonallisen – avulla (Räsänen 2009). Määrittelen ensin, mitä tarkoitan kirjoittamisen mielellä ja selitän, miksi kirjoittamisen mieli on minulle ennen kaikkea poliittinen kysymys. Siirryn sitten jäljittämään kirjoittamiseni mielen katoamissyytä kuvaamalla, millainen on habituksestani nouseva käsitykseni hyvästä akateemisesta työstä ja kirjoittamisesta ja

millaiseen akateemiseen työhön ja kirjoittamiseen kentän käytänteet minua vastaavasti oman kokemuksen perusteella tuntuvat ohjaavan. Paljastuvasta käsitykseni ja kokemuksen täydellisestä vastakkaisuudesta nousee lopulta oivallus siitä, miksi kirjoittamiseni mieli on kateissa ja mitä sen palauttamiseksi on kenties tehtävissä.

Ennen siirtymistä eteenpäin koen tärkeäksi painottaa, etten ole essee-kysymykselläni asettamassa kyseenalaiseksi akateemisen kirjoittamisen tai sen käytänteiden mielekkyyttä ja merkityksellisyyttä yleensä. Kysymykseni on ymmärrettävä osana kaipuutani akateemisen työni ja kirjoittamiseni taktiikan, politiikan, moraalin ja subjektin väkivallatta yhdistävään praksikseen, jota tällä hetkellä voi tuskin kutsua edes kehkeytyväksi (Räsänen tulossa). Siksi esittämäni kysymykset ja ajatukset on suhteutettava minun habitukseeni, tutkimusaiheeseeni, tämänhetkiseen tapaan tehdä tutkimusta, akateemisen työni aktiviteettien kokonaisuuteen sekä siihen akateemiseen lähiyhteisöön, jonka paikallisiin käytänteisiin osallistumalla ja muiden osallistumista seuraamalla olen noviisina opettelemassa akateemiseksi työntekijäksi ja kirjoittajaksi.

Omakohertaisuudestaan huolimatta kokemuksen akateemisen kentän ja kirjoittamisen maailman kohtaamisesta sekä kirjoittamisen mielen etsimisestä tuskin on ainutlaatuinen. Vaikka nostankin kysymykseni esiin omanlaisenani subjektina, jolla on tietyn kokemushistorian muovaama habitus, teen sen samalla muiden kanssa jakamani position haltijana, akateemisen kirjoittajayhteisön noviisijäsenenä. Tämän kaksoisroolin turvin tavoitteenani on tässä esseessä hahmotella omasta kokemuksestani nousevaa, mutta samalla sen ylittävää tapaa puhua käsitteellisesti

akateemiselle kentälle tulemisesta ja akateemisen kirjoittamisen mielestä. Näin toivon kirjoittavani paitsi itsestäni käsin ja itselleni, myös muista ja muille.

Se, että määrittelen kirjoittavani tämän esseen nimenomaan noviisikirjoittajan positiosta, ei ole sattumanvarainen valinta. Samalla, kun asettaudun noviisikirjoittajan asemaan, asetan harteilleni ”kulttuurisen muukalaisen” viitan (Schutz 1976, Macbeth 2004, 1 mukaan). Ääni, joka tässä esseessä kuuluu, on nimenomaan tämän kulttuurisen muukalaisen, joka yrittää ymmärtää kohtaamaansa ääneen lausumattomien itsestään-selvyyksien, hiljaisten oletusten ja näkyvää ohjaavaa näkymättömän maailmaa (mt.). Kulttuuriselle muukalaiselle tyypilliseen tapaan saatan ymmärtämispyrkimyksissäni tulla kyseenalaistaneeksi lähes kaiken sen, mikä ymmärtämisen kohteena olevan maailman jäsenille on kyseenalaistamatonta (mt.). Haluan kuitenkin rooliini vedoten korostaa, etten esitä kiusallisia, kenties kerettiläiseltäkin tuntuvia kysymyksiäni riidanhaluisuuttani. Esitän ne siksi, etten vielä ymmärrä maailmaa, jonka jäseneksi olen kasvamassa, mutta jollaiseksi en voi ilman tätä puuttuvaa ymmärrystä koskaan tulla.

Akateemisen kirjoittamisen paino – ja sen sietämätön keveys

Edellä kuvaamani epäilykseni kirjoittamisen mieltä kohtaan ei voi olla herättämättä ihmetystä siitä, miksi kuitenkin niin sitkeästi ja itsepintaisesti sinnittelen akateemisella kentällä. Miksi haluan ymmärtää tätä käsittämätöntä kirjoittamisen maailmaa ja tulla osaksi sitä, vaikka yhtä hyvin kai voisinkin kääntää sille selkäni? Tähän kysymykseen osaan

epäröimättä vastata. Kyse on paitsi veden painosta myös sen sietämättömästä keveydestä.

Kirjoittamisen sietämätön keveys tulee siitä, että edellä esittämäni kysymykset ahdistavat useimmiten vain silloin, kun kirjoittaminen on lakannut tai kun se ei vielä ole alkanutkaan. Itse kirjoitustyöhön ja muiden kirjoitustyön tuloksiin on petollisen helppoa, suorastaan nautinnollista upota. Näin käy esimerkiksi silloin, kun jo ilmaistu ja ilmaisua vielä odottava alkavat viedä ja vietellä. Tekstillä ja jollakin syntymässä olevalla on kuin oma tahto, joka kirjoittamista kuljettaa. Kun luen elävän ja elähdyttävän tekstin (esim. Ellis 1997, 1999), tunnen sen herättävän kehossani jotakin. Ellen pysähdy tarkastelemaan tuota tuntemusta, en vielä tiedä, mitä teksti saa minussa aikaan. Tiedän kuitenkin, että jotakin tapahtuu ja tuohon johonkin minun on mahdollista myöhemmin palata ja tarttua. Tiedän, että ryhtyessäni kirjoittamaan tuosta epämääräisestä tuntemuksesta käsin usva ja hämy hälventyvät ja kehollisesta kokemuksesta kehkeytyy jonkinlainen oivallus tai ajatuksen alku. Ajatus ei välttämättä ole sama, jonka tekstin lukeminen alun perin jossakin tietoisuuden tuolla puolen synnytti, mutta sillä ei ole merkitystä.

Tärkeintä on se, että kokemus tuottaa tuntuman ja tunnelman, joka ympäröi minut ja sulkee sisäänsä. Pehmeät mutta tiiviit rajat luovat turvallisen tunteen: tässä on se ”tila”, jossa kirjoitan. Minun ei tarvitse kurottautua kauemmaksi. Minun ei tarvitse etsiä sitä, mistä, miten ja miksi kirjoittaisin. Se kaikki on hetkellisesti tässä tilassa ja sitä kautta minussa. Muodon saavat ajatukset täyttävät ainakin syntyhetkellään merkityksellisyyden vaatimuksen, koska tuskallisesta kokemuksesta tiedän veden

painon hetkellisesti syrjäyttävän keveyden tarkoittavan jotakin, olevan tae jostakin. Niin kauan kuin tämän tilan lämmin keveys viipyy ympärilläni ja sisälläni tekstini on turvassa. Minä olen turvassa. Nautin siitä maailmasta, jonka olen jälleen löytänyt ja jossa olen kotonani. Olkoon kohtalon ivaa, mutta itse akateemisessa kirjoittamistyössä koen olevani kuin kala vedessä.

Tunne kotona olemisesta saa helposti käpertymään kirjoittamisen sisäiseen maailmaan, menemään mukaan siihen tekstien ehdoilla toimivaan akateemiseen oravanpyörään, jonka näkeminen kirjoittamisen vallasta vapauduttuani saa minut epäilemään ja asettamaan kirjoittamisen mielen kyseenalaiseksi. Kirjoittamisen "tilan" ja akateemisesti hyväksyttävän, jopa hyvän tekstin sisällä voin olla miettimättä sitä, mitä tekstille sen syntymän jälkeen tekstuaalisen maailman, tiedeyhteisön tai lukijan lukukokemuksen ulkopuolella tapahtuu ja *mitä se saa tapahtumaan*. Nyt kun olen *saanut aikaan tekstin*, teksti ei kysy, mitä *aion* tai *voin* saada *sillä* aikaan. Uskon kyllä, että tekstissäni olevilla ajatuksilla on merkitystä, mutta entä tekstillä, jossa ajatukseni ovat? Nämä kysymykset vaativat "tilan" toisella puolen. Kun lämpö lauhtuu ja rajat antavat periksi, ne eivät epäröi asettua taloksi.

Akateemisen kirjoittamisen mieli

Mikä sitten on se akateemisen kirjoittamisen¹ mieli, joka minulta on kateissa? Vaikka kirjoittamisen mielessä on selvästi kyse aikaansaamisesta

¹ Tässä yhteydessä viitataan akateemisella kirjoittamisella kirjoittamiseen, jolla akateemisen tiedeyhteisön jäsenet osallistuvat yhteisönsä toimintaan ja tekevät omaa työtään näkyväksi muille. Väitöskirjaa kirjoittavan jatko-opiskelijan arjessa tällainen osallistuminen ja akateeminen kirjoittaminen tarkoittavat tyypillisesti esimerkiksi seminaariesityksiä, konferenssipapereita, artikkeleita, kirjakappaleita ja lopulta itse opinnäytetyötä, väitöskirjaa.

ja tavoitteista eli toiminnan poliittisesta ulottuvuudesta, kirjoittamisen mieleksi ei riitä se, että kirjoitustyö tuottaa itselleni mielihyvää ja oivalluksia tai tiedeyhteisölle akateemisesti ansiokkaan tekstin. Kirjoittamisen mieli on jotakin muuta, jotakin enemmän. Sen ensimmäinen edellytys ja ehto on se, että kirjoittaminen palvelee ei vain kirjoittamisen, vaan *koko akateemisen työni tavoitteita*. Tämä tarkoittaa yksiselitteisesti sitä, että kirjoittamisen tavoitteita koskevan kysymyksen ratkaiseminen tai kirjoittamisen taktiikan, politiikan, moraalin ja subjektin yhteensovittaminen *kirjoittamistoiminnan sisällä* ei vielä tee kirjoittamista mielekkääksi ja merkitykselliseksi. Kirjoittamisen politiikka on minulle kirjoittamisen mielen kannalta tyhjä kategoria, elleivät kirjoittamisen tavoitteiden asettamiskriteereinä toimi *akateemisen työni tavoitteet* ja kirkas näkemys siitä, miten kirjoittaminen edistää niiden saavuttamista.

Kirjoittamisen mieli syntyy siis siitä, että kirjoittamisen politiikka on linjassa työni politiikan kanssa. Kirjoittamisen on autettava minua pyrkimyksessäni tehdä korkeakouluopiskelijan opiskeluarjesta kokemuksellisesti kokonaisvaltaista, innostavaa ja opiskelijan subjektiutta tukevaa¹. Tässä mielessä *kirjoittamisen politiikka on akateemisen työni taktiikkaa*, väline

¹ Akateemisen työni tavoitteiden muotoilusta käynee ilmi, että ensisijainen pyrkimykseni ei ole saada aikaan väitöskirjaa. Tästä seuraa, että väitöskirjan aikaansaaminen ei ratkaise kysymystä kirjoittamisen mielestä ja ettei kirjoittaminen voi saada yksinoikeudellista asemaa määrätä akateemisen työni politiikasta. Koska akateemisessa työssäni minua ajaa eteenpäin pyrkimys muuttaa korkeakouluopetusta ja -opiskelua käytännössä, kirjoittaminen ja väitöskirja (vähättelemättä yhtään niiden arvoa tai merkitystä) ovat vain yksi osa akateemisen työni kokonaisuutta.

tai keino työni varsinaisten tavoitteiden saavuttamiseksi.¹ Siksi kirjoittamisen mielen voisi käsitteellistää eräänlaiseksi kirjoittamisen politiikan kautta auki purettavaksi akateemisen työn kehkeytyväksi praksikseksi, jossa kirjoittaminen eri ulottuvuuksineen on löytänyt paikkansa osana akateemisen työni tavoitteita.

Akateemisen työni ja kirjoittamiseni tavoitteiden yhteensopivuusvaatimuksen tärkeys ja kiinteä yhteys akateemisen työni kehkeytyvään praksikseen paljastuvat etenkin tilanteessa, jossa kirjoittaminen ei toimikaan keinona akateemisen työni tavoitteiden saavuttamisessa. Tästä keinojen ja tavoitteiden välisestä säröstä lähtee rakoilemaan kirjoittamisen ja sitä kautta koko akateemisen työni mielekkyys. Jos joudun epäilemään kirjoittamistyöni kykyä toteuttaa akateemisen työni tavoitteita, en pysty moraalisesti oikeuttamaan itselleni kirjoitustyötäni sen paremmin kuin tällä hetkellä pitkälti kirjoittamisen varassa lepäävää akateemista työtänikään. Jos jatkan omissa silmissäni moraalisesti kyseenalaisen työn tekemistä pystymättä näkemään, mihin työni johtaa tai miksi se on tekemisen arvoista, on eheyteni paitsi akateemisena työntekijänä myös ihmisenä vaarassa.

¹ Poliittiselle ulottuvuudelle antamani painoarvo akateemisen työni ja kirjoittamiseni mielen tarkastelussa selittyy sillä, että (ainakin) näin jatko-opintojeni alkuvaiheessa työni politiikka on sama kuin illuusioni: akateemisen työni tavoitteet ovat syyni olla akateemisella kentällä. Tällainen ajatus ei kiellä sitä, etteivätkö työni tavoitteet voisi muuttua ja muovautua, kun uppoudun (uppoan?) syvemmälle kentällä pelattavaan peliin. Se ei myöskään sisällä yleistettävää väitettä tai oletusta, että jatko-opiskelijan toiminta olisi edes sanoissa saati sitten teoissa tietoista ja tavoitteellista heti akateemiselle kentälle astumisesta lähtien tai etteikö täysipainoinen ja suunnitelmallinen pelaaminen edellyttäisi pelin sääntöjen opettelemista. Yhtäläisyysmerkin laittaminen työn politiikan ja illuusion välille ottaa kuitenkin vakavasti sen mahdollisuuden, että myös akateeminen noviisi voi tietää, mitä työllään haluaa saada aikaan ja että tämä halu voi ohjata noviisin toimintaa kentän käytänteiden ja taktiikan viidakossa.

Siispä kysymys kuuluu, mistä tämä tavoitteiden ja keinojen välinen murtuma saa alkunsa. Tapa, jolla minua pitkään askarruttanut kokemukseni tämän esseen johdannossa vähitellen jäsenyi sanalliseen muotoon, saa minut nyt esittämään työhypoteesin mahdollisesta vastauksesta: akateemisen kirjoittamiseni mieli hukkuu jollakin tavalla habitukseni kohdatessa akateemisen työn kentän ja kirjoittamisen käytänteet. Siksi pyrinkin seuraavaksi jäsentämään, millainen on habitukseni kentälle johtanut käsitykseni hyvästä akateemisesta työstä ja kirjoittamisesta ja millaiseen akateemiseen työhön ja kirjoittamiseen kentän käytänteet minua kokemukseni mukaan tuntuvat ohjaavan.

Käsitykseni akateemisesta työstä ja kirjoittamisesta: kuka, miksi, mitä, miten

Habitukseni¹ vuoksi (tai ansiosta) minulla on oma käsitykseni siitä, millä tavoin toimintani akateemisella kentällä² ja kirjoittamisen maailmassa tulisi rakentua ja minkä sitä tulisi määrittää. Tämän käsityksen mukaan

¹ Habituksella Bourdieu viittaa suhteellisen pysyvään ja siirrettävään dispositioiden eli havaitsemisen, ajattelemisen, arvottamisen ja toiminnan skeemojen generatiiviseen järjestelmään, joka ohjaa sekä toimintaa maailmassa että tämän maailman hahmottamista. Dispositiot syntyvät, kun yksilö sisäistää ensisijaisesti aikaisten lapsuudenkokemusten sekä myöhempien ulkomaailma kohtaamisten kautta tiettyjen kenttien rakenteen. (Reay 2004, 434). Nämä habituksen muotoutumiseen vaikuttavat kokemukset Bourdieu näkee monitasoisina. Yhtäältä kyse on yksilön henkilöhistoriaan kuuluvista kokemuksista. Toisaalta kokemukseen sisältyy perheen, yhteiskuntaluokan ja menneiden sukupolvien kollektiiviset kokemukset (mt.). Bourdieu itse ilmaisee tämän kauniisti nimittäessään habitusta kollektiivisen historian yksilölliseksi jäljeksi (Bourdieu 1990, Reay 2004, 434 mukaan). Suhteellisesta pysyvyydestään ja siirrettävyydestään huolimatta dispositiot eivät ole muuttumattomia. Tästä johtuen habitus on altis uusille vaikutteille ja siksi se muovautuu jatkuvasti yksilön kohtaamisissa ulkoisen maailman kanssa (Reay 2004, 432).

² Kenttä on joukko tiettyihin vallan tai pääoman muotoihin perustuvien asemien välisiä, historiallisia suhteita. Sen toimintaa ohjaa spesifi logiikka, joka muodostuu oikeaoppisina ja legitiimeinä pidetyistä toimintatavoista ja keinoista, säännöistä, uskomuksista ja oletamuksista. Kentän säännöt ovat usein implisiittisiä ja toimijoille itselleenkin tiedostamattomia. (Bourdieu & Wacquant 1995).

kirjoittaminen lähtee siitä, kuka minä ihmisenä, akateemisena työntekijänä ja viimeiseksi akateemisena kirjoittajana koen olevani tai haluavani olla. Roolien listaaminen tähän järjestykseen saattaa kuulostaa hämmäntävältä. Miksi akateemisesta kirjoittamisesta puhuessani hätistän kirjoittajuuden hännille? Selitys on yksinkertainen. Kuten edellä selostin, akateeminen kirjoittaminen ei (minun habituksellani) voi olla itseisarvo ja päämäärä sinänsä. Siksi kirjoittamisen on palveltava jotakin tarkoitusta, minun tapauksessani (akateemisen) työni tavoitteita. Vaikka tekijä ja toimija habitukseltani olenkin, vimmattu aikaansaaminen ei ole päämäärä sinänsä. Aikaansaamisesta tulee ensiarvoisen tärkeää siksi, että sen kohde ja suunta pitävät sisällään moraalisen latauksen ja motivaation, joka nousee siitä, kuka minä ihmisenä olen. Näin kysymys akateemisen kirjoittamisen subjektista palautuu akateemisen kentän ulkopuolelle.

Tällainen subjektilähtöinen näkemys ei ole vailla seurauksia akateemiselle kentälle ja kirjoittajayhteisöön tulemisen ja sosiaalistumisen sekä näiden tukemisen kannalta. Se nimittäin tarkoittaa, että vaikka minulla uutena tulokkaana ei vielä olisikaan vahvaa "akateemista" identiteettiä, minulla oma enemmän tai vähemmän vahva "henkilökohtainen" identiteettini tai habitukseni eikä se ole yhdentekevä: ilman tätä akateemiselle kentälle (jostain tietystä syystä) hakeutunutta "henkilökohtaista", "ei-vielä-akateemista" identiteettiä ja habitusta nyt "akateemista" identiteettiään rakentavaa subjektia ei olisi.

Lienee myös loogista olettaa, että "akateeminen" identiteetti on jossain määrin samansuuntainen tai samanhenkinen kuin "ei-akateeminen" tai "ei-vielä-akateeminen" identiteetti; kysehän on yhden ja saman ihmisen

habituksesta, joka vain rakentuu useilla kentillä ja saa ilmaisuensa eri kentillä eri tavoin kentän rakenteista riippuen (Bourdieu & Wacquant 1995, 167). Tätä oletusta tukee Bourdieunkin (mt., 165) näkemys siitä, että habituksen alkuperäisillä kokemuksilla on aina etusija eli kaikki uudet ehdollistavat kokemukset havaitaan niillä kategorioilla, jotka aiemmat kokemukset ovat konstituoineet. Tämä tarkoittaa Bourdieun ajattelussa sitä, että dispositiojärjestelmä on suhteellisen suljettu, mikä tekee akateemisen identiteetin äkillisen ja merkittävän irtioton alkuperäisestä habituksesta epätodennäköiseksi, joskaan ei tietenkään mahdottomaksi.

Lisäksi on syytä muistaa, että työidentiteetti, tässä tapauksessa "akateeminen" identiteetti, ei ainakaan kokonaisvaltaisesti ihmisen elämistä etsivälle ole irrotettavissa "henkilökohtaisesta" identiteetistä. Akateemiselle kentälle astuminen ei välttämättä ole ensisijaisesti identiteettiprojekti, jonka tavoitteena on tulla akateemiseksi työntekijäksi, vaan keino pyrkiä niihin päämääriin tai toteuttaa niitä moraalisia motiiveja, jotka nousevat "ei-akateemisesta" identiteetistä ja jotka sattuvat olemaan (parhaiten) toteutettavissa akateemisella kentällä¹. Näin ollen "ei-vielä-akateemista" identiteettiä tai habitusta ei pitäisi väheksyä, vaan se tulisi ottaa vakavasti akateemisen työn jatkuvasti kehittyvänä ja kehkeytymässä olevana subjektina.

Niin kuin edellä jo kävi ilmi, näkemykseni akateemisen työn ja kirjoittamisen subjektista pitää sisällään moraalisen latauksen, joka väistämättä kytkee subjektin työnsä politiikkaan. Tässä olen Charles

¹ Näiden tavoitteiden saavuttaminen saattaa tietenkin edellyttää identiteetin "akateemisuutta".

Taylorin (1989) jalanjäljillä. Hänen mukaansa moraaliteorian tulisi ymmärtää hyvää elämää elävän tai siihen pyrkivän ihmisen luonnetta ja nostaa tämä ihminen moraalisen ajattelun keskiöön (Calhoun 1991, 233).¹ Tästä seuraa se, että keskeistä on sekä oikein *toimiminen* (taktiikka ja politiikka) että oikein *oleminen* (subjekti) (mt.). Tällä tavoin Taylor (1989, 34, 49) yhdistää politiikan ja subjektin moraalista käsin ja toteaa yksinkertaisessa mutta paljonpuhuvassa lauseessaan juuri sen, mikä omassa ajattelussani on olennaista: olemme ”itsejä” ainoastaan silloin, kun asioilla on meille merkitystä. Toisin sanoen vasta kun moraalisten kantojen ottamisen ja ”hyperhyviin” sitoutumisen kautta opin paikantamaan itseni eli rakentamaan identiteettini ja ymmärtämään, millä on minulle merkitystä (Calhoun 1991, 233), voin tietää, mikä olisi sellainen tavoittelemisen arvoinen ja moraalisesti motivoitu aikaansaamistavoite, joka mahdollistaisi itsenäni olemisen.²

¹ Yksilön keskiöön nostaminen ei silti tarkoita sitä, että moraalista tehtäisiin yksilön henkilökohtainen asia. Taylor (1989, 36) muistuttaa, että yleensä kantamme moraalisiin kysymyksiin ja käsityksemme identiteetistämme rakentuvat suhteessa joihinkin moraalisiin yhteisöihin (Calhoun 1991, 235 mukaan). Omassa ajattelussani olennaista on se, että akateemisen työn subjektia ja moraalialia ei välttämättä (ensisijaisesti) määritä akateemisen maailman moraalilyhteisö. Tällöin mielenkiintoiseksi nousee kysymys siitä, miten akateemisen yhteisön jakamat ja tiettyihin sosiaalisiin käytäntöihin kytkeytyvät ”sisäiset hyvät” (MacIntyre 1981) ja kentälle astuneen akateemisen noviisin muiden moraalisten viiteryhmiä värittävät käsitykset hyvästä ja hyveellisestä toiminnasta kohtaavat ja ovat sovitettavissa yhteen.

² Tässä yhteydessä haluan korostaa, että vaikka Taylorin muotoilu identiteetin löytymisestä paikantamisen kautta vihjaa identiteetin tietynlaisesta ”lopullisuudesta” ja Bourdieun habituksen käsitettäkin on moitittu sen deterministisyydestä, en näe itseä, identiteettiä tai habitusta monoliittisena, paikalleen naulittuna tai muuttumattomana. Ymmärrän habituksen pikemminkin alati liikkeessä olevana, vaikutteille alttiina ja sopeutuvaisena. Omana itsenä olemisenkin tulkitsen tarkoittavan sitä, että ihminen kykenee eri tilanteissa *kokemaan* olevansa oma itsensä, vaikka ”itse” yhdessä tilanteessa olisikin ”erilainen” kuin jossakin toisessa. Toisaalta uskon, että esimerkiksi moraaliin liittyvät arvostukset ja periaatteet saattavat seurata ihmistä kentältä toiselle pysyen suhteellisen muuttumattomina ja vaikuttaen siten identiteettiin tai habitukseen eräänlaisena yhdenmukaistavana pohjavireenä kentän rakenteesta riippumatta.

Vaikka edellä nostin politiikan subjektin ja moraalin rinnalle, näen subjektin ja moraalin Taylorin (1989) tavoin toinen toistaan konstituivina elementteinä, jotka ovat politiikkaan nähden ensisijaisia. Politiikka siis seuraa näistä määrittyen omassa ajattelussani itsestään tietoisien ja moraalisesti motivoituneiden subjektin tavaksi toteuttaa omaa itseään ja moraalista vakaumustaan. Tällaisen ajatuksen valossa on helppo nähdä, miksi kirjoittamiseni mieli on niin sidoksissa poliittiseen ulottuvuuteen ja miksi työni politiikka on yhtä kuin illuusioni. Työni politiikassa ei ole kyse bourdieulaisesta enemmän tai vähemmän likaisesta pelistä (ks. Rolin tässä teoksessa), vaan pyrkimyksestä olla kokonainen ihminen ja elää moraalisesti hyveellistä elämää.

Kysymykset työn subjektista, moraalista ja politiikasta ovat siis omassa käsityksessäni akateemisesta työstä ja kirjoittamisesta fundamentaalisia. Rajoittamatta ne rajaavat työlleni sen alueen, jonka taktiikka voi täyttää. Taktisen ulottuvuuden tehtäväksi jää tällöin toteuttaa subjektiivisen moraalin motivoimaa politiikkaa kentän käytänteiden puitteissa – ei kuitenkaan niihin ja toisten omistamassa tilassa ”päriäilemiseen” alistuen, vaan pyrkien toimimaan strategisesti ja luomaan jonkinlainen oma tila (de Certeau 1984, xvii-xx).

Tällainen oli se selkeä ja omalle toiminnalleni perustan luova ja energian antava näkemys, joka minulla kentän liepeillä seisoessani akateemisesta työstä ja kirjoittamisesta oli. Oli itsestään selvää, että ensin on kysyttävä kuka, miksi ja mitä, sitten vasta miten. Mutta kuinkas sitten kävikään?

Kokemukseni akateemisesta työstä ja kirjoittamisesta: miten, mitä, miksi, kuka

Astuin kentälle ja kaikki kääntyi pääläelleen. Täällä – kentän reunalla, mutta kentällä kuitenkin – näkemäni, kuulemani ja kokemani tuntuvat muodostuvan oman näkemykseni peilikuvaksi. Olin luullut olevani subjekti, myös akateemisella kentällä, ja sellaiseksi itseni hetkellisesti tunsinkin. Olin erehtynyt kuvittelemaan, että subjektiudellani ja omalla habituksellani olisi merkitystä, kenties arvoakin. Elättelin jopa ajatusta, että subjektiuteni olisi suorastaan se voima, joka ajaisi minua eteenpäin ja auttaisi tekemään jotakin muidenkin kannalta merkityksellistä. Nyt saatuani hieman tuntumaa akateemisella kentällä toimimisesta ja kirjoittamisesta, koen kentän kannustavan minua äänettömän suorasanaisesti luopumaan tällaisesta haihattelusta.

Akateemisella kentällä vastassani on taktinen keinojen ja käytänteiden maailma, joka vähitellen riisuu minut aseistani, subjektiudestani. Se ei tee sitä suurin elein tai vaatimuksin. Ei-subjektin asemaan asettuminen ei ole ääneen lausuttu odotus. Se on pikemminkin tiedostamaton ja hiljainen oletus: kentän uusi tulokas ei voi olla akateeminen subjekti ennen kuin kenttä on sen sellaiseksi kasvattanut. Tietämättään ja tiedostamattaan akateemiset noviisit elävät tämän oletuksen todeksi akateemisen työn ja kirjoittamisen käytänteissä. Vaikka todellisuudessa kyseessä lienee jatkumo, jolla oman tekemisensä subjekti vähitellen vahvistuu nimenomaan akateemisena subjektina, kokemukseni mukaan vaihtoehdot kärjistyvät kentällä dikotomiaan joko tai: siihen saakka, kunnes olet akateeminen subjekti, et ole akateemisella kentällä subjekti lainkaan.

Kuinka tehokkaasti tällainen oletus toimiikaan lamaannuttamaan subjektiksi itsensä vielä akateemiselle kentälle saapuessaan tunteneen mutta herkkäaistisen noviisin kulttuuriseksi muukalaiseksi, joka lähes vapaaehtoisesti luopuu subjektiudestaan uuden ja tuntemattoman edessä aavistaessaan doxan (Bourdieu & Wacquant 1995) sitä vaativan!

Mitä meille akateemisille noviiseille tällä kentällä siis oikein tapahtuu? Huomaan jatkuvasti palaavani ajatukseen, että tulemme heitetyiksi taktiikan maailmaan, joka on kaikkea muuta kuin ovelaa de certeaulaista omilla ehdoilla toisten omistamassa tilassa selviytymistä. Se tuntuu olevan nimenomaan toisten ehtojen opettelemista siinä toivossa, että niiden kautta pääsisi mukaan peliin ja että ne kenties lopulta tulisivat omiksi. Joku rohkenee jopa haaveilla, että niitä voisi ajan saatossa käyttää omiin tarkoituksiin, kun viimein on oppinut tuntemaan ne riittävän hyvin. Useimmat doxan tunnistaneet luultavasti uskovat vakaasti tai ainakin toivovat hartaasti, että ne tekisivät noviisista viimein akateemisen subjektin.

En voi olla kallistumatta tulkinnassani sille kannalle, että yleensä se ovela osapuoli kirjoittajanoviisin ja kentän kohtaamisessa on kenttä. Ensin se levittäytyy noviisin eteen jokseenkin käsittämättömänä ja toimintalogiikaltaan mystisenä kokonaisuutena. Vähitellen kentän ”häly” (Webb 2004) vaimenee ja näyttäytyy noviisillekin merkityksenä, käytänteiden muodossa. Näin kenttä ojentaa auttavan kätensä eksyksissä olevalle tulokkaalle. Vastalahjaksi se kehottaa alistumaan tarjoamilleen käytänteille, jotka noviisille muodostavat pelastavan tarttumapinnan ennen saavuttamattomalta tuntuneeseen kenttään. Samalla kenttä salakavalasti

viekoittelee tulokasta laittamaan oman habituksensa hetkeksi hyllylle. Se ohjaa lempeästi taannuttamaan tavoitteet toistaiseksi toisarvoisiksi kuiskutteleamalla korvaan kauniita sanoja keinoista, jotka toimivat pääsylippuna kentällä pelattavan pelin aitiopaikoille. Käytänteet suorastaan kutsuvat osallistumaan luvaten palkkioksi yhteisön jäsenyyden ja vihkiytymisen niihin käytännöllisen toiminnan artikuloimattomiin saloihin, jotka ovat opittavissa vain mukaan lähtemällä (Bourdieu 1990). Koska käytänteet viitoittavat sen ainoan tien, jonka perusteella uuteen maailmaan eksynyt voi pyrkiä suunnistamaan ja osoittamaan odotusten mukaisesti pitävänsä peliä pelaamisen arvoisena (Bourdieu & Wacquant 1995, 126), noviisi tarttuu käytänteisiin innolla.

Paradoksaalisesti vain juuri taktiikka ja käytänteet, joiden pitäisi lievittää muukalaisen kotoutumista vieraaseen kulttuuriin, tekevät akateemisesta työstä ja kirjoittamisesta ainakin itselleni selviytymistaistelun, oman habitukseni henkiinjäämiskamppailun. Vaikka käytänteet tukevat, auttavat ja palvelevat tietynlaisen akateemisen subjektin syntyä, ne myös kahlitsevat, rajoittavat ja turruttavat muunlaisia subjektiviteetteja. Illuusio ja työn henkilökohtainen politiikka jäävät helposti jalkoihin, kun ”käytänteet, rutinoituneet tavat liikutella ihmiskehoa” (Reckwitz 2002), kiikuttavat noviisia seminaarista, symposiumista, konferenssista ja jatko-opintokurssista toiseen. Ne julistavat, minne on syytä ja suotavaa mennä, mikäli mieli lunastaa paikkansa yhteisön jäsenenä. Ne eivät väsy saarnaamaan, mitkä ovat ne paheelliset, akateemisesti arveluttavat tai suorastaan syntiset paikat, joita tulee vältellä.

Käytänteet antavat puolivalmiiksi pureskeltuja vastauksia siihen, miten "objekteja", esimerkiksi muiden tekstejä ja omia ajatuksia "tulee käsitellä" (mt.). Itse käsittelytavassa on liikkumavaraa, kunhan niistä tulee akateemisen kirjoittamisen tuotoksia kuten tutkimussuunnitelmia, seminaari- ja konferenssiabstrakteja ja -esitelmiä, apurahahakemuksia artikkelikäsitelmiksi ja tuotoksista edelleen julkaisuja, mielellään tietenkin huippulehdissä. Käytänteet antavat mallin siitä, miten akateemisia noviseja "kohdellaan" (mt.) nykyisinä ei-subjekteina, tulevana tutkijoina, väitöskirjaohjattavina, tekstien kirjoittajina, jatko-opintokurssilaisina, konferenssiosallistujina, akateemisen työyhteisön jäseninä, potentiaalisina akateemisina subjekteina jne.. Arvatenkin asialla ovat jälleen käytänteet, kun jatko-opiskelijalle iskostetaan mieleen sanotulla ja sanomatta jätetyllä, mitä missäkin yhteisen yhteisön alaleirissä tai tieteellisessä keskustelussa tulee arvostaa, ihailla, paheksua ja vältellä eli "miten asioita tulee kuvailla ja maailma ymmärtää" (mt.). Kiitos käytänteiden, jatko-opiskelija ja kirjoittajanoviisi tulee kaiken tämän kautta osaksi historiallista ja sosiaalista kontekstia, jonka oletetaan täyttävän jatko-opiskelijan tekemiset ja esimerkiksi kirjoittamiskäytänteisiin osallistuminen merkityksellä (Wenger 1998).

Akateeminen maailma näyttäytyy siis minulle oman kokemukseni kautta ensisijaisesti taktisena maailmana, jossa käytänteet kertovat, miten akateemisella kentällä ja kirjoittamisen maailmassa tulee toimia. Samalla se ne antavat helposti omaksuttavan mallin siitä, *mitä* tällä kentällä tulee tehdä ja tarjoavat omia, joskin yksioikoisia, ratkaisujansa kysymykseen akateemisen työn ja kirjoittamisen politiikasta. Käytänteet tuntuvat toittavan, että kirjoittamisen tavoitteena on saada aikaan ajatuksia,

oivalluksia, tieteellistä keskustelua edistäviä puheenvuoroja, maailman ja erilaisten ilmiöiden hahmottamista palvelevaa ymmärrystä, oman ajattelun ja tutkijuuden kehittymistä sekä näitä ilmaisevia ja tiedeyhteisöä rikastavia lauseita, kappaleita, tekstin pätkiä, käsikirjoituksia ja valmiita tekstejä, ”papereita”. Tätä kautta tavoitteena on saada omat ajatukset julki tiedeyhteisössä ja kantaa kortensa kekoon tieteellisen kontribuution muodossa. Vaikka edellä kuvattu aikaansaaminen voi saada merkityssisältönsä ja motivaationsa uusliberalistisen tehokkuusyliopiston ylistämästä artikkelitehtailusta ja impaktikertoimien metsästyksestä, samaan kannustavat yhtäläillä myös perinteiset akateemiset käytänteet ja hyveet, joskin eri tahdissa ja eri foorumeilla.

Taktiikan ja politiikan löytäminen kentältä ei vaadi suuria ponnisteluja. Moraalin kanssa on toisin. Missä kentällä on akateemisen kirjoittamisen moraali? Mikä tekee kirjoittamisesta ja julkaisemisesta hyväksyttävää ja moraalisesti oikeutettua? Noviisin silmissäni moraalinen oikeutus ja perustelu kirjoittamiselle näyttävät kentällä tulevan ensisijaisesti osallistumisesta kirjoittamisen sosiaalisiin käytäntöihin, jotka edistävät itsessään arvokkaina pidettävä tiedettä ja tutkimusta. Tätä kautta kirjoittamisen sosiaalisia käytäntöjä määrittävät sellaiset ”sisäiset hyvät”, joita ei voi toteuttaa muissa sosiaalisissa käytännöissä (MacIntyre 1981), ja siksi näihin käytäntöihin osallistuminen on väistämättä hyveellistä toimintaa. Moraali on siis tietyllä tapaa tiedeyhteisön jakamassa kirjoittamisen sosiaalisessa käytännössä niin kuin David T. Hansen (1998) opetuksen osalta sanailee. Osallistuminen itsessään riittää pitkälti kuittaamaan kysymykset siitä, miksi erilaisten tekstien tuottaminen ja julkaiseminen on moraalisesti perusteltua. Miksi-kysymysten esittäjä, joka

ei tyydy siihen, että tärkeintä on osallistuminen, jää kentältä vastauksia etsiessään nuolemaan näppejään.

Kun taktinen maailma on pyörittänyt noviisia aikansa, kertonut, mitä tämän tulee tehdä ja vakuuttanut, että juuri sen ohjeiden mukaan toimiminen takaa toiminnan moraalisen oikeutuksen, käytänteiden kuljettamasta ei-subjektista sukeutuu lopulta akateeminen subjekti. Se kuoriutuu niistä ”vastauksista”, joita noviisi on löytänyt työnsä taktiikkaa, politiikkaa ja moraaliala koskeviin kysymyksiin osallistuessaan akateemisen työn perusaktiviteetteihin ja niiden käytänteisiin (Räsänen 2009). Kysymyksistä *miten*, *mitä* ja *miksi* on saavuttu kysymykseen *kuka*. Noviisista on vihdoinkin tullut toimija, joka on tietoinen myös akateemisesta itsestään. Kuka enää kaipaisikaan sitä entistä ei-subjektia ja vailla akateemisen kentän kosketusta olevaa habitusta, kun tilalle on astunut uusi uljas akateeminen subjekti?

Kuka, miksi, mitä, miten vastaan miten, mitä, miksi, kuka

Lähdin esseessäni kysymyksestä *Miksi joudun epäilemään kirjoittamiseni mieltä akateemisen työn ja kirjoittamisen käytänteissä?* Lopullista vastausta minulla ei edelleenkään ole, mutta nyt tarjolla on yksi mahdollinen selitys. Ehkä ongelma on siinä, että oma käsitykseni hyvästä akateemisesta työstä ja kirjoittamisesta sekä kokemukseni siitä, mitä kentällä pidetään hyvänä akateemisena työnä ja kirjoittamisena ovat päinvastaiset. Tämä päinvastaisuus kärjistyy nimenomaan kirjoittamisen mielen kannalta oleellisessa politiikka-kysymyksessä. Toisin kuin esseeni alussa nyt

kuitenkin ymmärrän, että todellinen ongelma politiikan takana liittyykin *moraaliin ja subjettiin*.

Moraalin ja subjektin keskeisyys paljastuu politiikan takaa, kun asetan rinnakkain oman kysymyssarjani *kuka, miksi, mitä, miten* ja kentän ehdottaman vastineen *miten, mitä, miksi, kuka*. Omassa käsityksessäni *mitä*-kysymys pitää sisällään myös kysymykset *miksi* ja *kuka*. Poliittisen ulottuvuuden taustalla on siis vahva moraalinen ja persoonallinen orientaatio ja sitä tyydyttävää politiikkaa kentän käytänteistäkin haen. Sovittamaton ristiriita syntyy siitä, että kentän tarjoama käsitys politiikasta sisältää vain taktisen ulottuvuuden. Kentällä politiikka edeltää moraalia eikä päinvastoin. Moraali tulee ikään kuin jälkijättöisesti politiikan jälkeen ja silloinkin kollektiivisella ja hyvin yleisellä tasolla. Kentän käytänteet tuntuvat perusteleval, että niin kauan kuin työn politiikka on kohdallaan suhteessa kentän odotuksiin eli kirjoitustyö suoltaa akateemisesti arvokkaita kirjallisia tuotoksia ja kirjoittaja osallistuu teksteillään tiedettä ja tutkimusta edistävään toimintaan, se toteuttaa sosiaalisen käytännön sisäisiä hyviä ja tulee siten moraalisesti oikeutetuksi.¹ Keskeistä tässä moraalikäsityksessä on se, että käytänteiden ja yhteisön moraali on ensisijainen subjektin moraalina nähdessä. Siten käytänteisiin osallistujan tietyllä tavalla oletetaan allekirjoittavan kentän kollektiivisen moraalikäsityksen ja uskovan sosiaalisen käytännön sisäisiin hyviin.

¹ Kulttuurisena muukalaisena mieleni tekisi kärjistää asia niin, että kun oman tekstin tärkeyden pystyy perustelemaan aikaisemman tutkimuksen perusteella ja kertomaan kirjallisuuteen vedoten, mikä siinä on uutta ja miksi tämä uusi on relevanttia, kirjoittamisen miksi-kysymys tulee akateemisen kentän sisällä legitiimisti ratkaistuksi.

Tämä tarkoittaa sitä, että voidakseni löytää kirjoittamiseni mielen akateemisen kentän käytänteistä, kirjoittamisen sosiaalisten käytäntöjen tavoitteiden ja sisäisten hyvin tulisi vastata niitä subjektiivisia arvoja, jotka habituksestani nousevat. Ongelman ydin on siinä, että sitä ne eivät tee. Minulle aikaansaaminen tiedeyhteisön sisällä on välttämätön, vaan ei riittävä ehto kirjoittamisen mielelle. Habitukseni vaatii menemään kauemmas ja pidemmälle. Se vaatii ulottamaan paitsi katseen ja käsitteet myös teot ja toiminnan rohkeasti ja vastuullisesti akateemisen kentän, tiedeyhteisön ja tekstin ulkopuolelle. Se vaatii tekemään tekstistä ja akateemisesta työstä elävää. Ymmärtäessäni tämän ymmärrän myös, että esseeni alussa esittämäni kirjoittamisen mieltä koskevat kysymykset eivät ole muille akateemisille kirjoittajille kysymyksiä samasta syystä kuin heidän vastauksena eivät ole minulle vastauksia. Minulle moraali ei ole akateemisen kirjoittamisen sosiaalisessa käytännössä. *Minulle moraali on subjektissa.*

Tämä tarkoittaa sitä, että jos yritän etsiä kirjoittamiseni mieltä kentän käytänteistä, en tule sitä ehkä koskaan löytämään. Kirjoittamisen käytänteissä ja sosiaalisessa käytännössä voi olla mieli, mutta se ei ole minun kirjoittamiseni mieli.

Vieraasta ja väärästä kentästä oikea ja oma

Edeltävä johtopäätökseni nostaa esiin alkuperäistä kysymystäni huomattavasti haastavamman pohdinnan: jollen tällä hetkellä löydä kirjoittamisen mieltä kentän käytänteistä, mitkä ovat vaihtoehtoni? Nykyinen tilanne on ilmiselvästi sietämätön, mitä siis voin tehdä? Hahmottaessani tilannetta

edelleen kentän ja habituksen käsitteiden avulla valittavaksi näyttää avautuvan kolme tietä.

1) Väärä kenttä, joka ei muuksi muutu

Ensimmäinen vaihtoehto ei selittelyjä kaipaa. Olen yksinkertaisesti väärällä kentällä. Kenttä on väärä habitukselleni ja habitukseni kentälle. Pään seinään iskeminen auta ja viesti on selkeä: vaihda kenttää. Tämä vaihtoehto ei kuitenkaan tunnu vartenotettavalta. Luovuttaminen ei kuulu habitukseni ominaisuuksiin, joten on oltava toinenkin tie.

2) Vieras kenttä, joka on tehtävissä tutuksi.

Toinen vaihtoehto selittää kentän kohtaamisessa kokemani ristiriidan ja tulevaisuuteni lohdullisemmin. Syynä (vaan ei syyllisenä) se näkee eri kenttien päällekkäisyyden repimän habitukseni (Bourdieu & Wacquant 1995, 158), joka ei vain välittömästi sopeudu uudella kentällä vallitseviin välttämättömyyksiin ja todennäköisyyksiin (ks. mt., 156). Siksi se tuntuu tässä vaiheessa, kentälle vasta saavuttuani, pettävän luottamukseni tärkeimmässä tehtävässään, akateemisen kentän ja kirjoittamisen konstituoimisessa merkitykselliseksi, mielekkääksi ja arvokkaaksi maailmaksi (mt., 158).

Tämä vaihtoehto lohduttaa, että habitukseni on vain toistaiseksi vieraalla - ei siis väärällä - kentällä, joka siellä toimimisen myötä tulee tutuksi ja merkitykselliseksi. Tämä selittäisi sen, että jossain määrin koen dispositioineni ja taitoineni olevani tämän kentän tuotosta ja pystyväni

älyllisesti tunnistamaan ne intressit, jotka kenttää kätkeytyvät (mt., 159). Kentän työ on yksinkertaisesti kesken. Se on ehtinyt muokata habitukseni dispositioissa vasta havaitsemiskategorioita, arvostuskategoriat odottavat vielä vuoroaan. (ks. mt., 30-31). Kenties minun on vain odotettava kärsivällisesti ja annettava kentän tehdä se, mikä sen on tehtävä.

Vaihtoehto vaikuttaa periaatteessa houkuttelevalta, muttei täysin ongelmattomalta. Kysymys kuuluu, haluanko ja uskonko voivani muokata ja paikata repeytynyttä habitustani vastaamaan kentän rakenteita niin, että se joskus sopeutuisi tähän kenttään ilman tietoista yritystä sopeutua (mt., 161). Epäröin. Sopeutuminen tuntuu olevan huolestuttavan lähellä sietämistä (vrt. Webb 2004). Jos en nyt näe kentän doxan mukaisia merkityksiä merkityksellisinä, voinko ottaa sen riskin, että habitukseni joskus aidosti alistuu sen käytänteille sillä seurauksella, että merkitys löytyy, mutta jotain itselleni olennaista nykyisestä habituksestani katoaa? Tällä hetkellä tuntuu siltä, etten voi. On kai olemassa kolmaskin tie?

3) Vieras tai väärä kenttä, joka on tehtävissä omaksi ja oikeaksi

Kahdessa ensimmäisessä vaihtoehdossa pelataan kentän ehdoilla. Miksei siis kolmas tie olisi sellainen, jossa pelataan habituksen ehdoilla? Ajatus tuntuu kiehtovalta – ja keventävältä. Olipa kenttä mitä mieltä tahansa tässä vaihtoehdossa kirjoittamisen mieli ei ole käytänne- tai kenttäkysymys. Se on habituskysymys.

Kirjoittamisen mieli on habituskysymys siinä mielessä, että eri habituksille erilaiset asiat ovat mielekkäitä ja arvokkaita ja tälle erilaisuudelle on

annettava sen ansaitsema tila. Minulle se tarkoittaa ennen kaikkea sitä, että minulla on lupa pitää kiinni omasta habituksesta. Minun ei tule alistua ei-subjektiksi eikä jättäytyä käytänteiden ja taktiikan armoille. Ei ole välttämätöntä jumiutua etsimään merkitystä käytänteistä. Minun on mahdollista seisoa kentän hälyssä ja käytänteiden kudelmassa omasta habituksestani ja moraalistani pää pystyssä kiinni pitäen. Siksi ei riitä, että käytän toisten omistamaa tilaa ”omiin tarkoituksiin” (vrt. de Certeau 1984). En saa suostua *tiedostamattani* ja opportunistisesti ”nikkaroimaan” toisten tilasta siedettävää (Räsänen 2009). Aikaa myöten sellainen käysietämättömäksi eikä pärjaily johda praksikseen. Siksi minun tulee tehdä kentästä oikea ja oma. Vierailijan väliaikaisen asumuksen sijasta siitä tulee tehdä koti.

Jotta habitukseni jaksaisi taistella subjektiuteni, työni politiikan ja moraalin puolesta kirjoittamiseni mieltä hengissä pitäen, sen on pystyttävä vastustamaan kentän konvergoivaa kutsua. Sen on varottava päästämästä repeytymäänsä kuroutumaan umpeen. Jotten joutuisi haukkomaan henkeäni kuivalla maalla, habitukseni on ”akateemisen” (kirjoittaja)subjektin rakentamisesta huolimatta tai juuri sen vuoksi jatkossakin asustettava useilla, sen dispositioita eri tavoin rakenteistavilla kentillä. Minun on uskallettava ammentaa voimani sieltä, missä olen kuin kala vedessä: opetuksesta, kehittämistyöstä, johtamisesta ja organisoinnista¹ – sekä taiteesta. Ennen kaikkea minun on muistettava, että niin kauan kuin tunnen itseni työni ja kirjoittamiseni subjektiksi, oli subjekti^{us} sitten

¹ Konkreettisenä esimerkkinä tästä mainittakoon KYN:ssä (Kauppakorkeakoulun Ylioppilaskunnan Naislaulajat) puheenjohtajana, varapuheenjohtajana, äänenjohtajana, levy- ja matkaprojektiprojektipäällikkönä, rahastonhoitajana ja kirjanpitäjänä vuosina 2004-2009 tekemäni aikaansaamistyö.

”akateemista” tai ei, antoivat muut minulle sen statuksen tai eivät, olen subjekti.

Veden paino alkaa hälvetä. Alkuperäinen kysymykseni on saanut jonkinlaisen, ehkä väliaikaisen, mutta toistaiseksi pelin jatkumaan saavan vastauksen. Jäljellä on enää yksi kysymys. Saanko säilytettyä itseni työni ja kirjoittamiseni subjektina ja hyväksyykö akateeminen maailma minut repeytyneine ja erilaisilta kentiltä vaikutteensa ammentavine habituksineni joskus akateemiseksi subjektiksi? En tiedä, mutta aion ottaa siitä selvää.

Lähteet

- Bourdieu, P. (1990) *The Logic of Practice*. Stanford: Stanford University Press.
- Bourdieu, P. & Wacquant, L. (1995) *Refleksiiviseen sosiologiaan*. Joensuu: Joensuu University Press.
- Calhoun, C. (1991) Morality, Identity, and Historical Explanation: Charles Taylor on the Sources of the Self. *Sociological Theory* 9:2, 232-263.
- de Certeau, M. (1984) *The Practice of Everyday Life*. Berkeley, CA: University of California Press.
- Ellis, C. (1997) Evocative autoethnography: Writing emotionally about our lives. Teoksessa: W. Tierney & Y. Lincoln, Y. (toim.) *Representation and the text: Re-framing the narrative voice*. Albany, NY: State University of New York, 116-139.
- Hansen, D. T. (1998) The moral is in the practice. *Teaching and Teacher Education* 14:6, 643-655.
- Macbeth, K. (2004) The Situated Achievements of Novices Learning Academic Writing as a Cultural Curriculum. Graduate School of the Ohio State University. (Julkaisematon väitöskirja)
- MacIntyre, A. (1981) *After Virtue*. A study in moral theory. Notre Dame: University of Notre Dame Press.

- Reay, D. (2004) 'It's all becoming a habitus': Beyond the habitual use of habitus in educational research. *British Journal of Sociology of Education* 25:4, 431-444.
- Reckwitz, A. (2002) Toward a theory of social practices: A development in culturalist theorizing. *European Journal of Social Theory* 5, 243 - 263.
- Räsänen, K. (tulossa) Understanding academic work as practical activity - and preparing (business-school) academics for praxis? *International Journal for Academic Development*.
- Räsänen, K. (2009) Ammattitaidon kehittäminen yliopistotyössä. Kurssimateriaali. Helsingin kauppakorkeakoulu, Organisaatiot ja johtaminen.
- Taylor, C. (1989) *Sources of the Self: The Making of the Modern Identity*. Cambridge: Harvard University Press.
- Webb, J. (2004) Multiple and contradictory interpellation: or, How to juggle cats. *Text* 8:1.

II Kirjoittaminen

Karkuun ja takaisin – eli miten kirjoittaa tutusta ja tavanomaisesta kiinnostavaa tutkimustekstiä?

Kirsi Korpiaho

Johdanto

Väitöskirjatyössäni olen kiinnostunut opiskelijoiden käytännöllisestä toiminnasta ja erityisesti siitä, mikä määrittää opiskelua ja oppimista kauppatieteellisessä koulutuksessa ja millaiset ovat opiskelijoiden toimijuuden mahdollisuudet. Tutkiessani opiskelua tarkastelen samalla omaa aineyhteisöä koulutuksen tuottajana, työkavereita opettajina ja opetuksen kehittäjinä sekä opiskelijoita koulutustapahtumien osallistujina.

Aihe on hyvin omakohtainen, olenhan itsekkin seikkaillut pääarakennuksen ja Arkadian käytävillä oman osani, ensin perusopiskelijana ja myöhemmin jatko-opiskelijana. Samalla se on valitettavan tuttu. Se sama arki, joka näyttäytyy toisinaan rikkaana ja monipuolisena aineistona, näyttäytyy samalla häkellyttävän tutulta ja tavanomaiselta arjelta. Ja kun tuttu alkaa tuntua liian tutulta, kirjoittaminen muuttuu työlääksi, harmaaksi puurtamiseksi ja itsestään selvien asioiden toistamiseksi. Niinpä minua on jo pidemmän aikaa askarruttanut kysymys, miten voin pitää omaa kiinnostustani yllä erilaisin kirjoittamisen keinoin.

Kun tutkija tutkii omaa työtään, työyhteisöään, työpaikkaansa tai sen osaa, hänen on pyrittävä tekstillään luomaan murtumia, rikkomaan jotain itselleen selvää ja näkemään tavanomainen uudessa valossa. Tutkija sanoittaa kirjoittamalla omaa arkeaan, rakentaa siihen jännitteitä ja ristiriitoja ja pyrkii luomaan kiinnostavan tutkimuskohteen. Olen alkanut yhä paremmin ymmärtämään, että tämä on työtä, jota voidaan tehdä kirjoittamalla tietoisesti tietyllä tavalla. Samalla minua on alkanut kiinnostaa kysymys, miten se tehdään, miten kirjoitetaan arkisen banaalista akateemisen briljanttia?

Tässä esseessä esittelen kuusi mahdollista taktiikkaa, joiden avulla kirjoittaja voi tehdä tutusta vierasta, implisiittisesti selvästä eksplisiittisen eksoottista. Tämän jälkeen reflektoin, miten olen itse yrittänyt käyttää näitä keinoja omassa kirjoitustyössäni. Ja lopuksi pohdin keinojen mielekkyyttä yleisemmin tutkimustyössä.

Kirjoittamisen taktiikoita

Sain idean tähän esseeseen luettuani Alvessonin (2003) artikkelin "Methodology for close up studies –struggling with closeness and closure". Hän väittää, että omaa työtään tutkivan tutkijan tulisi olla yhtä aikaa lähellä ja kaukana tutkimuskohteestaan pystyäkseen kirjoittamaan sitä koskevia tekstejä. Hän esittelee kirjoittamisen keinoja, joilla tutkija voi ottaa etäisyyttä ja etäännyttää itseään siitä arkisesta lähiympäristöstä ja työstä, jossa hän on välittömästi mukana. Ja toisaalta keinoja, joiden avulla hän voi päästä lähelle ja kirjoittaa itsensä mukaan tutkimaansa maailmaan.

Olen ottanut artikkelissa mainitut viisi keinoa tämän esseen lähtökohdaksi, lukenut niitä omalla tavallani, oman alan tutkimuksieni läpi, ja lisännyt kuudennen keino. Esittelen ensin kolme tapaa, joilla tutkija saa etäisyyttä tutkimuskohteeseensa ja tämän jälkeen kolme tapaa, joilla tutkija pääsee aivan liki.

Kolme tapaa juosta karkuun

Kun oma kirjoitustyö tuntuu takkuavan, luonnollisin tapa on ottaa siihen etäisyyttä. Etäisyyden ottaminen voi tarkoittaa kirjoittamisen lopettamista tai tauon pitämistä, mutta sen ei tarvitse tarkoittaa sitä. Kirjoittaja voi hakea etäisyyttä tekstiinsä ja tutkimuskohteeseensa harkitusti juoksemalla karkuun sitä mikä turruttaa, pakenemalla itselle rutiininomaista kirjoittamista.

Tyylittele tyylilajeilla. Hyvä keino saada etäisyyttä tuttuun asiaan on kirjoittaa siitä akateemisen tieteellisestä tyylistä poikkeavalla tavalla. Kirjoittamalla itselle uudella ja erilaisella tavalla huomio kiinnittyy tyylilajin opetteluun ja hallintaan, jolloin suhde tutkimuskohteeseen höltyy. Tyylilajin turvin tutkija voi vapautua ja irrotella aineistonsa kanssa. Tällaisia akateemisesta tyylistä poikkeavia tyylilajeja ovat ainakin ironinen, poleeminen ja provosoiva kirjoittaminen. Esimerkkinä ironisesta kirjoittamisesta mainittakoon Parkerin & Jaryn (1995) artikkeli ”McUniversity”, jossa uusliberalistinen innostus standardointiin, rationalisointiin ja managerialismiin kuvataan McDonald’s periaatteiden valossa. Beattyn (2004) artikkeli ”Grades as Money and the Role of the Market Metaphor in Management Education” sen sijaan ironisoi opiskelija-

maailmaa. Artikkelissa opiskelijoiden välineellistä suhtautumista opintoihin kuvataan kirjoittamalla arvosanoista palkkana tehdystä työstä. Poleemista ja provosoivaa tyyllilajia puolestaan edustavat Greyn & Mitevin (1995) kirjoitus "Management Education: A Polemic" sekä Willmottin (1994) julistus "Management Education: Provocations to a Debate". Molemmissa tapauksissa kirjoittajat ovat halunneet mainita tyyllilajista jo otsikkotasolla - ikään kuin varoittaakseen lukijaa. Poikkeaminen tieteellisestä tyylistä kun vie lukijan matkalle, joka voi herättää ennakoimattomia tunteita.

Käytä käsitteitä. Toinen tehokas keino nähdä arkinen todellisuus hieman räväkämässä valossa on käyttää teoreettisia käsitteitä apuna - ja erityisesti sellaisia, jotka ravistelevat ja romuttavat yleisiä totuuksia. On olemassa tutkijoita, joilla on oikea repertuaari tällaisia käsitteitä. Kasvatus- ja koulutuskeskusteluissa tällaisia ovat mm. Foucault, Bernstein, Bourdieu ja Giroux. Esimerkiksi Bourdieu käyttää kentän ja habituksen lisäksi myös symbolisen väkivallan käsitettä kuvatessaan koululaitoksia. Hänelle koululaitos on näennäisestä autonomisuudestaan huolimatta yhteiskunnallisen vallankäytön areena, kun se edellyttää hallinnassaan olevilta yksilöiltä tietynlaista, muut vaihtoehdot sulkevia ajattelu- ja toimintatapoja (Liljander 2003). Foucault puolestaan käyttää pedagogisen vallan käsitettä kuvatessaan samankaltaista prosessia. Pedagoginen valta on normalisoi-vaa valtaa, joka pakottaa ihmisiä samankaltaisuuteen, alituisen mittaa-miseen ja samalla tiedon kohteiksi (Husa 2003). Tällaisten käsitteiden kuin "symbolinen väkivalta" tai "pedagoginen valta" käyttäminen ohjaa kirjoittajaa tekemään valintoja ja tuomaan uusia näkökulmia arkitodel-lisuuteen. Parhaimmillaan aivan arkiset asiat näyttäytyvät osana

laajempaa kokonaisuutta ja saavat uudenlaisia merkityksiä. Näin on esimerkiksi Bojen (1996) artikkelissa "Management Education as a Panoptic Cage", jossa hän analysoi koulutusta Foucaultin termin. Toki käsitteiden kautta aineiston aukikirjoittaminen ja analysoiminen voi olla myös sokaisevaa, jolloin rikas ja moniulotteinen arki typistyy kirjoittajan välityksellä aina ja kaikkialla käsitteen käytön edellyttämään muottiin.

Viitoita viitekehyksillä. Käsitteiden käyttöä laajempi ja tulkinnoille vapaampi keino saada otetta aineiston rikkauteen on rakentaa tai omaksua sellainen tulkinnallinen viitekehys, joka mahdollistaa kuvauksen tekemisen useammalla eri tavalla. Teoreettiset tekstit ja niistä rakennetut viitekehukset saattavat auttaa tutkijaa näkemään, mikä voisi olla tutussa ympäristössä mielenkiintoista teoreettisessa mielessä. Aina tutkijan ei siis tarvitse odottaa sen mielenkiintoisen asian "nousemista aineistosta", sillä eihän aineistosta mitään nouse ellei tutkijalla ole välineitä lukea aineistoa. Esimerkkinä viitekehyksistä voisin luontevasti mainita käytäntöteoriat. Käytäntöteorioissa ollaan kiinnostuneita siitä paikallisesta ja tilanteisesta arjesta, jossa toimijat työskentelevät ja pyrkivät saamaan jotain aikaan. Viitekehys voi viitoittaa tietynlaisen orientaation, jonka kautta tutkija kirjoittaa tekstinsä. Hän voi katsoa sitä esimerkiksi systemaattisesti tehdyn työn ja työntekijöiden kautta, kuten Danieli & Thomas (1999) peräänkuuluttavat artikkelissaan "What about the Workers?: Studying the Work of Management Educators and their orientation to Management Education" tai hän voi käyttää erityistä tapaa jäsentää käytännöllistä toimintaa, kuten Räsänen ym. (2005) ovat tehneet.

Kolme tapaa tulla takaisin

Käyttäessään edellä mainittuja keinoja kirjoittaja saattaa helposti etäännyttää itsensäkin ulos tekstistä. Kun juoksee karkuun sitä mikä on liian lähellä, saattaa juosta karkuun itseäänkin. Toisenlainen keinovalikoima aukeneekin, kun tutkija pyrkii tulemaan erityisen lähelle, osaksi tekstiä ja jopa osaksi tutkimuskohdetta.

Reflektoi refleksiivisesti. Eräs tapa kirjoittaa itsensä takaisin tekstiin on kirjoittaa reflektiivisesti, eli ottaa oma ajattelu ja sitä ohjaavat diskursiiviset tai muut käytänteet vakavasti ja kyseenalaistaa ne. Silloin tulkinnan tasoa yritetään muuttaa niin, että alkuperäiset havainnot tai alkuperäinen kirjoitus onkin uuden tulkinnan kohteena. Kyse on eräänlaisesta tulkinnan tason vaihtamisesta eikä siis pelkästään näkökulman vaihtamisesta. Tutkija on pakotettu luopumaan ensimmäisestä tulkinnastaan ja vapauttamaan itsensä asemasta, joka on johtanut hänet alkuperäiseen tulkintaan. Tiuraniemen (1994) mukaan reflektiivisen ammatillisen toiminnan tunnusmerkki on tutkiva ja kokeileva asennoituminen toisaalta oman työn kohteisiin, mutta myös omaan työskentelyyn. Usein reflektio liittyy suoranaisesti omaan työhön, kuten Räsäsen (2005) artikkelissa, jossa hän on jäsentänyt kokemuksiaan ainelaitoksen johtajana. Mutta se voi liittyä myös siihen, mitä jotkut muut ovat saaneet aikaan, kuten Henttosen ja Lapointen (tulossa) artikkelissa, jossa he kuvaavat jatko-opiskelukokemuksiaan tänä päivänä, kymmenen vuotta sitten työyhteisössä tehdyn sukupuolistaviin käytäntöihin kohdistuneen intervention jälkeen (ks. lisää interventtiosta Meriläinen 2001).

Suhteuta subjektiviteetit. Toinen tapa ottaa itsensä mukaan tekstiin on työskennellä itsen prosessuaalisen luonteen kanssa. Sen sijaan, että olettaisi itsellään olevan joku tietty positio aseman, orientaation tai ymmärryksen suhteen, tutkija voi työskennellä ja leikitellä erilaisten positioden kanssa. Esimerkiksi tutkija voi olla myös opettaja, jatko-opiskelija, pätkätyöläinen ja nainen. Kirjoittaessamme tekstejä me otamme kantaa ja teemme tulkintoja sen mukaan mistä positioista käsin kirjoitamme. Tuomalla erilaiset positiot näkyviin voi samasta tilanteesta saada hyvinkin erilaisen käsityksen. Davies (2006) kuvaa hienosti artikkelissaan erilaisia subjektipositioita ja subjektipositioden muutoksia. Eräs kuvaus koskee luokkahuonetilannetta, jossa opettaja kuulee erilaisen tarinan lunttauksessa, kun hän luopuu opettajan positioistaan ja kuuntelee oppilaitaan tutkijan positiossa yrittäen selvittää, mitä todella tapahtui. Tutkija kertoo tekstin avulla tarinan, tietynlaisen tarinan. Koska tekstimme ovat aina myös kirjoittajasta lähtöisin ja tietystä positioista käsin kirjoitettu, voisi joskus olla hauskaa kirjoittaa ainakin osa näistä positioista auki.

Avaudu autoetnografialla. Äärimmäinen - ja Alvessonin viiden keinon valikoimaa täydentävä - tapa kirjoittaa itsensä sisään mukaan tekstiin on ottaa omat kokemukset eksplisiittisesti aineistoksi. Ellis (1999) kirjoittaa, miten autoetnografisessa tutkimuksessa tutkija asettaa itsensä alttiiksi ja avaa itsensä, jotta tutkimus koskettaisi muitakin. Lähestymistavassa lähdetään siitä, että omakohtainen kokemus on itsessään arvokas, arkisen ja etenkin tunteet huomioivan tutkimustiedon tärkeä lähde. Hän kehottaa kirjoittamaan tavalla, joka mahdollistaa lukijan kokevan sen, mistä tutkija kirjoittaa. Kirjoittajan tulisi kutsua lukija kokemaan ja tuntemaan, herätellä lukijaa ajattelemaan tarinan mukana ja tekemään lukiessaan kanssa-

analyysiä. Korkeakoulututkimuksessa autoetnografisista tekstejä ovat kirjoittaneet esimerkiksi Mäntylä (2000) häpeän kokemuksista työssä, Gallos (1996) oman akateemisen äänen löytämisestä ja Nackoney ym. (2007) siitä miten jatko-opiskelijoista tulee akateemisia kirjoittajia.

Kirjoittaminen omassa väitöskirjatyössäni

Ratkaisevaa näiden kirjoittamisen taktiikoiden käyttämisen kannalta on tietenkin se, mitä näillä erilaisilla kirjoittamisen keinoilla sitten voi saada aikaan. Auttavatko ne myös tällaista opettelevaa tutkijaa kirjoittamaan mielekkäällä tavalla? Seuraavaksi käyn läpi omaa kirjoittamisen historiaani sen valossa, miten olen - harkitusti ja harkitsettomasti - päätenyt käyttämään näitä taktiikoita.

Kun aloitin jatko-opiskelijana, olin erityisen innostunut käsitteiden avulla tapahtuvasta etäännyttämisestä. Luin mieltä ravisuttavia tekstejä ja tartuin provosoiviin käsitteisiin. Kirjoitin siitä, miten koulutus on ”ideologista tuotantoa”, miten ”koulutuksen kautta uusinnetaan olemassa olevia valtasuhteita yhteiskunnassa”, ja miten ”keskeinen osa tätä symbolista vallankäyttöä on sukupuolittuneiden käytäntöjen ja käsitysten ylläpitäminen” (Korpiaho & Päiviö 2004). Kirjoitin vaikuttavien termien kautta, mutta minun oli vaikea kirjoittaa itsestä tai edes minämuotoisesti, sillä se teki tekstin liian läheiseksi ja pelkäsin, että se tekisi myös kirjoitukseni liian subjektiiviseksi, tulkintani liian epäilyttäväksi ja minut liian avoimeksi. Olin liian lähellä. Perusopiskelija minussa oli vielä verevä ja opiskelukokemukset eläviä. Kirjoittamalla hieman etäisesti, sain tekstiä paremmin aikaan, opin akateemista kirjoittamista ja pääsin liikkeelle. Pidän - ja pidän

edelleen - provosoivien käsitteiden käyttöä hyvänä tapana saada tekstiä syntymään, innostua, haastaa ja laittaa vähän pyöriä liikkeelle, vaikka olen huomannut, että ehkä se ei ole ominta minua kirjoittajana.

Sen sijaan olen aina tarvinnut tulkinnallisia viitekehyksiä, joita vasten kirjoittaa. Olen etsinyt viittoja, jotta kuvaukseni ja kertomukseni löytäisivät tiensä ensin tietokoneen näytölle ja sitten sieltä ulos. Käytäntöteoriat ovat auttaneet minua tässä työssä aivan eksplisiittisesti. Olen tarkastellut opiskelijoiden oppimista käytännöllisenä toimintana, heidän toimintaansa yhdessä institutionalisoituneessa käytänteessä, nimittäin tenttikäytänteessä (Korpiaho 2005). Olen tarkastellut erityistä käsitystä käytännöllisestä toiminnasta opettamisen konseptina (Räsänen & Korpiaho 2007) sekä opiskelijoiden ammattitaidon kehittämisen välineenä (Korpiaho 2007a). Ja ollut mukana kirjoittamassa kirjallisuuskatsausta, jossa hahmottelimme kauppatieteellisen koulutuksen malleja käytäntöteoreettisen lähestymistavan kautta (Korpiaho ym. 2007). Tietynlaisen viitekehyksen systemaattinen käyttäminen on auttanut minua paitsi kirjoitustyössä, mutta ennen kaikkea myös tekemään yhteistyötä muiden kanssa.

Olen myös vuosien varrella alkanut kirjoittaa itseäni enemmän sisään teksteihini. Tämä on tullut luontevasti erilaisten subjektipositioiden kautta. Kirjoittaessa yhdessä selvästi toisenlaisista positioista tulevien kollegoiden kanssa kokemusten ja tulkintojen erilaisuutta ei voi välttää. Kirjoittaessamme esimerkiksi minun ja Keijo Räsänen yhdessä opettamastamme kurssista emme voineet - eikä meidän kannattanut - sivuuttaa sitä tosiasiaa, että minun kokemukseni jatko-opiskelijana ja noviisiopettajana

poikkiesi ratkaisevasti useita kursseja kehittäneen ja pitäneen professorin kokemuksesta niin hyvässä kuin pahassakin (ks. Räsänen ym. 2005, 258-260). Kun sitten myöhemmin kirjoitin itsekin opettamastamme kurssista, oli jo huomattavan luontevaa kirjoittaa itsestä. Kun suurin tarinasta muodostuu siitä, miten on itse toiminut tai saanut muut toimimaan, itsensä piilottelu tuntuisi hyvin erikoiselta.

Viimeisin julkaisuni lienee kuitenkin kaikista omakohtaisin. Kirjoitin autoetnografisen tarinan omasta kokemuksestani jatko-opiskelijana (Korpiaho 2007b). Olen rakentanut tarinan erilaisissa tunnetiloissa ja eri tarkoituksiin kirjoitetuista teksteistä, jotka ovat olleet minulle jossain kohtaa opiskelua merkityksellisiä. Tarina on toisaalta toiveikas, toisaalta hyvinkin syvissä vesissä kirjoitettu. Tarina syntyi tarpeesta kirjoittaa enemmän itseäni ja itsestäni lähtöisin. Ehkä se on myös jonkinlaista varmuutta ja oman äänen löytämistä, että uskaltaa seistä kirjoittajaminänsä takana ja rohkaistuu sanomaan, mitä itse kokee. Toisaalta olen pitänyt sitä myös poliittisesti ja moraalisesti tärkeänä, että laitan itseni likoon, ja esitän itseni niin tutkijana kuin jatko-opiskelijanakin tuntevana ja osallisena.

Omassa kirjoittamisessani olen käyttänyt lähes kaikkia esittelemiäni keinoja. Olen kulkenut itsestä pois päin ja tullut vähitellen lähemmäksi. Mutta nyt kun olen alkanut kirjoittaa jatko-opiskelusta, joka on iholla, minussa ja jatkuvasti läsnä, alan kenties taas käyttämään aktiivisemmin etäännyttämistaktiikoita. Ehkäpä minun olisi syytä ottaa taas askelmitta omista kokemuksista, jotta minun olisi helpompi löytää vastaus oman työn tutkijoita ikuisesti vaivaamaan kysymykseen, ”mikä tässä on sellaista mikä voisi kiinnostaa muitakin?”

Taktiikoiden mielekkyydestä

Tässä esseessä olen esitellyt kuusi erilaista keinoa, jotka saattavat auttaa tutkijaa kirjoittamaan itselle tutusta ja tavanomaisesta muitakin kiinnostavaa tutkimustekstiä. Olen esitellyt kolme etäännyttämistaktiikkaa ja kolme takaisin palaamisen taktiikkaa. Näiden keinojen avulla tutkija saa toisaalta etäisyyttä aineistoonsa ja toisaalta voi kirjoittaa itsensä siihen vahvasti mukaan. Minua ne ovat auttaneet kirjoittamaan ja pääsemään kursorin paikallaan vilkkumisen kammosta. Mutta mitä muuta ne tekevät?

Käyttämällä käsitteitä, teorioita, kehyksiä ja tyyllilajillisia keinoja kirjoittaja pystyy etäännyttämään itseään tekstistään ja tutkimuskohteestaan. Tutkijalla täytyy olla oikeus tutkia omaa työtään, kuten monet muutkin tutkijat, ottamatta itseään tutkimuksensa keskipisteeksi, jättämällä itsensä sivusta seuraajaksi tai jopa sulkemalla itsensä ulos. Akateeminen maailma on täynnä sulkemisen ja sisällyttämisen käytäntöjä ja minusta tutkijan tulee voida reiluuden nimessä soveltaa niitä omassa tutkimuksessa, suhteessa omaan itseensä. Joskus nimittäin itsensä etäännyttäminen auttaa paitsi pääsemään eteenpäin omista kokemuksista, myös etsimään sitä, mikä on yleisemminkin kiinnostavaa, esimerkiksi teoreettisesti, ja tätä kautta etsimään kanavan ja väylän omalle tarinalle. Itsensä etäännyttäminen auttaa näkemään muita relevantteja toisia ja ottamaan heidät vakavasti.

Sen sijaan refleктоimalla, kirjoittamalla erilaisista subjektipositioista käsin ja omista kokemuksistaan kirjoittaja keskittyy itseensä. Hän on vahvasti

läsnä, laittaa itsensä likoon ja ottaa oman paikkansa suhteessa tutkimuskohteeseen. Itsensä kirjoittaminen mukaan tekstiin voi olla mahdollisuus tuoda joitakin vähemmän käsiteltyjä asioita esille, se voi lisätä tekstin tenhoa ja rikkautta ja - tietokäsityksestä riippuen - olla jopa tietynlainen edellytys tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa. Mutta itsensä kirjoittaminen mukaan tekstiin ei ole vain sisäänpäin kääntymistä, se voi olla myös tapa hakea muiden seuraa. Se pakottaa lukijan näkemään kirjoittajan ja muodostamaan häneen jonkinlaisen suhteen. Kirjoittamalla itsestään kirjoittaja houkuttelee lähelleen muita samanmielisiä ja samankaltaisia kokemuksia läpikäyneitä. Uskon, että tämä on monille tutkijoille tärkeää, sillä kuten Wager (2001) on todennut, tutkijat usein vetäytyvät ja eristäytyvät vedoten omaan erilaisuuteensa suhteessa muihin. Kirjoittamalla tutkija voi turvallisesti lähestyä muita ja tuoda itseään esille oman harkintansa mukaan.

En väitä, että edellä esittelemäni keinot olisivat ainoita tai parhaita tapoja auttaa tutkijaa kirjoittamaan omasta työstään, päinvastoin erilaisia kirjoittamisen taktiikoita on loputon määrä (ks. mm. Mäntylä 2007, 49-62). Sen sijaan esittelemäni keinot ovat häpeilemättömän itsekeskeisiä. Ne liikkuvat akselilla minä lähellä vs. minä kaukana. Kirjoittamisen keinovalikoima laajenisi ja rikastuisi, jos katse siirrettäisiin hetkeksi pois itsestä ja katsottaisiin myös hieman ympärille. Oman työn tutkimisessa on nimittäin kyse aina myös muista osallisista. On yhtäläillä tärkeää ja arvokasta pohtia, miten kirjoitetaan siitä, mikä koskee muitakin: Miten tutkimustekstiin sisällytetään erilaisia toimijoita ja ääniä? Miten heidät otetaan mukaan tai suljetaan ulos? Miten minä olen tekstissä suhteessa heihin?

Mutta tämän esseen itsekeskeisellä fokuksella on myös oma tarkoituksensa. On vaikea kirjoittaa toisista, jos ei ensin tunnista omaa paikkaansa. Alvesson (em., 177) kirjoittaa, että oman työn tutkimisessa on omat etunsa. Tutkijan aika ei kulu siihen, että hän yrittää päästä osalliseksi ja ymmärtää ”mitä ihmettä he touhuavat”, vaan hänellä on jo jonkinlainen käsitys työyhteisössä tehtävästä työstä. Näinhän se on, omasta työstään kirjoittava tutkija ei ole selkeästi ulkopuolinen, vaan hänestä tulee sekä sisäpuolinen että ulkopuolinen. En kuitenkaan tiedä, onko tämä yhtään helpompi positio tehdä tutkimusta. Olen nimittäin huomannut, että vaikka olenkin tutkijana akateemisessa yhteisössä, joudun vähän väliä ihmettelemään, mitä ihmettä he (esim. perusopiskelijat, hallintoihmiset, johtajat) puuhaavat, ja että kysymys siitä, mitä me (jatko-opiskelijoina, tutkijaopettajina, aineyhteisön jäseninä) puuhaamme, on yhtä lailla kiusallinen ja vaikea. Erilaisuuden ja vierauden kokemukset eivät poistu vaikka tutkisi kotipesäänsä. Näistäkin syistä on tärkeä pohtia välillä omaa suhdettaan tutkimuskohteeseen ja kirjoittaa - tai jättää tietoisesti kirjoittamatta - omasta osallisuudesta ja osallistumattomuudesta.

Lähteet

- Alvesson, M. (2003) Methodology for Close Up Studies - Struggling with Closeness and Closure. *Higher Education* 46:2, 167-193.
- Beatty, J. E. (2004) Grades as Money and the Role of the Market Metaphor in Management Education. *Academy of Management Learning and Education* 3:2, 187-196.
- Boje, D. M. (1996) Management Education is a Panoptic Cage: Disciplining the Student & Faculty Bodies. Teoksessa: C. Grey & R. French (toim.) *Rethinking Management Education*. London: Sage International, 172-195.

- Danieli, A. & Thomas, A. B. (1999) What about the Workers? Studying the Work of Management Educators and their Orientations to Management Education. *Management Learning* 30:4, 449-471.
- Davies, B. (2006) Subjectification: The Relevance of Butler's Analysis for Education. *British Journal of Sociology of Education* 27:4, 425-438.
- Ellis, C. (1999) Heartful Autoethnography. *Qualitative Health Research* 9:5, 669-683.
- Gallos, J. V. (1996) On Becoming a Scholar: One Woman's Journey. Teoksessa: P. Frost & S. Taylor (toim.) *Rhythms of Academic Life*. Newbury Park, CA: Sage, 11-18.
- Grey, C. & Mitec, N. (1995) Management Education: A Polemic. *Management Learning* 26:1, 73-90.
- Henttonen, E. & LaPointe, K. (tulossa) Reflections on Becoming Academic in the Wake of a Feminist Intervention Project. Teoksessa: S. Katila & S. Meriläinen & J. Tienari (toim.) *Working for Inclusion: Positive Experiences from Academic all over the World*. Edward Elgar.
- Husa, S. (2003) Michael Foucault: Mikrovalta, kasvatus ja normalisoiminen. Teoksessa: T. Aittola (toim.) *Kasvatussosiologian teoreetikoita*. Helsinki: Gaudeamus, 58-80.
- Korpiaho, K. & Päiviö, H. (2005) Liiketaloudellisen koulutuksen haasteet. Teoksessa: P. Eriksson ym. (toim.) *Gender and Organizations in Flux?* Swedish School of Economics and Business Administration, Research Reports 60. Helsinki: Yliopistopaino, 241-254.
- Korpiaho, K. (2005) Students' Curriculum: What Do the Students Learn in the Business School? Teoksessa: S. Gherardi & D. Nicolini (toim.) *The Passion for Learning and Knowing*. Trento, Italy: University of Trento, 221-241 (Vol. I).
- Korpiaho, K. (2007a) Students as Practitioners in Academia - Proficiency and Reflectivity in Study Practices. *Journal of Organisational Transformation and Social Change* 4:3, 249-262.
- Korpiaho, K. (2007b) Tunteet organisatorisessa oppimisessa - erään jatko-opiskelijan tarina. *Tiedepolitiikka* 3/2007, 23-34.
- Korpiaho, K. & Päiviö, H. & Räsänen, K. (2007) Anglo-American Forms of Management Education: A practice-theoretical perspective. *Scandinavian Journal of Management* 23:1, 36-65.
- Liljander, J.P. (2003) Pierre Bourdieu: Valikoiva erottautuminen koulutuksessa. Teoksessa: T. Aittola (toim.) *Kasvatussosiologian teoreetikoita*. Helsinki: Gaudeamus, 105-128.

- Meriläinen, S. (2001) *Changing Gendered Practices: A PAR project within an academic community*. Acta Universitatis Oeconomicae Helsingiensis, A-192, Helsinki: HSE publications.
- Mäntylä, H. (2000) Dealing with Shame at Academic Work - A Literary Introspection. *Psychiatria Fennica* 31, 148-169.
- Mäntylä, H. (2007) *On "Good" Academic Work – Practicing Respect at Close Range*. Acta Universitatis Oeconomicae Helsingiensis, A-306, Helsinki: HSE publications.
- Nackoney, C.K. & Munn, S.L. & Gallagher, S.J. (2007) *Becoming Scholarly Writers: An Autoethnography of Three Emerging Scholars*. Teoksessa: L. Servage & T. Fenwick (toim.) *Learning In Community*. Proceedings of the joint international conference of the Adult Education Research Conference (AERC) (48th National Conference) and the Canadian Association for the Study of Adult Education (CASAE) (26th National Conference).
- Parker, M. & Jary, D. (1995) The McUniversity: Organization, Management and Academic Subjectivity. *Organization* 2:2, 319-338.
- Räsänen, K. (2005) Akateemisen työn hallinta: jäsenyksiä kokemuksille ainelaitoksen johtajana. Teoksessa: H. Aittola & O. Ylijoki (toim.) *Tulosjohdettua autonomiaa: akateemisen työn muuttuvat käytännöt*. Helsinki: Gaudeamus, 18-40.
- Räsänen, K. & Korpiaho, K. (2007) Experiential Learning without Work Experience: Reflecting on Studying as 'Practical Activity'. Teoksessa: M. Reynolds & R. Vince (toim.) *Handbook of Experiential Learning and Management Education*. Oxford: Oxford University Press, 87-104.
- Räsänen, K., Korpiaho, K., Herbert, A., Mäntylä, H., & Päiviö, H. (2005) Emerging Academic Practice: Tempered Passions in the Renewal of Academic Work. Teoksessa: S. Gherardi & D. Nicolini (toim.) *The passion for learning and knowing*. Trento, Italy: University of Trento, 242-275 (Vol. I).
- Tiuraniemi, J. (1994) Reflektiivisen ammattikäytännön käsitteestä. Turku: Turun yliopiston täydennyskoulutuskeskuksen julkaisuja.
- Wager, M. (2001) Emotions and Professional Identity in Academic Work. Paper presented at the Higher Education Close Up Conference 2, Lancaster University, Lancaster, 16-18 July.
- Willmott, H. (1994) Management Education. Provocations to Debate. *Management Learning* 25:1, 105-136.

Miten voisi kirjoittaa kokemuksellisen tietoisuuden liikkeestä käsin?

Terhi Takanen

Johdanto

Tämän esseen taustalla on itseäni ihmisenä koskettanut ja uudistanut toimintakulttuurin uudistumisprosessi Valtion työmarkkinalaitoksella. Olen toiminut siellä partisipatorisen, osallistuvan toimintatutkijan ja prosessin mahdollistajan roolissa. Toimintakulttuurin uudistuminen on näyttäytynyt meille jatkuvassa liikkeessä olevana, dynaamisena ja emergenttinä. Uudistuminen on merkinnyt meille osallistujille yksilöinä ja yhteisönä aiempien kokemushorisonttien avaamista, osana tietoiseksi tulemisen prosessia. Tässä esseessä etsin kokeilun kautta tapaa kirjoittaa tällaisista kokemuksista.

Esseeni pääkysymys on se, miten voisi kirjoittaa kokemuksellisen tietoisuuden liikkeestä käsin? Tavoitteeni on löytää tapa kuvata sellaista kokemusta, jota luonnehtii 'täyteys' ja 'dynaaminen liike'. Seuraavassa jaksossa tarkennan, mitä tarkoitan 'kokemuksellisen tietoisuuden liikkeellä'. Lähtökohtani on se, että tavoiteltavan kirjoitustyylin tulisi liikkua kokemuksen eri tasoilla. Näin voidaan tavoittaa toimintakulttuurin ja osallisten ihmisten uudistuminen liikkeenä ja liikkeessään.

Kolmannen jakson kirjoittamiskokeilussa yritän viedä lukijan mukana kokemuksiini yhdessä tilanteessa, Valtion työmarkkinalaitoksen uudistamishankkeen jälkeisenä aikana.

Lopuksi arvioin kokeellista tekstiä siltä kannalta, miten hyvin onnistuin kokemuksen kuvaamisessa. Tässä käytän apuna 'psykofenomenologisen kirjoittamisen' arviointinäkökulmia. Yhteenvedossa pyrin kiteyttämään sen, mikä on olennaista kokemuksellisen tietoisuuden liikkeestä kirjoittamisesta ja millä kriteereillä tällaisia kirjoituksia voidaan arvioida.

Kokemuksellisen tietoisuuden liike

Kokemuksellisen tietoisuuden liikkeen kuvaaminen vaatii kykyä tulla tietoiseksi omasta kokemuksesta tietyllä, erityisellä tavalla. Tämä piilevä kyky jää tavallisesti käyttämättä, vaikka tiedostettavissa olevien kokemusten kirjo on laaja. Normaalisti pidämme monia asioita itsestään selvinä ja havaitsemme asiat ajatusmalleihimme sopivalla tavalla. Näin ollen 'tietoiseksi tuleminen kyky' jää pääosin käyttämättä. (Depraz ym. 2003, 25)

Tavanomainen kokemuksemme on lähinnä ulkomaailmaan suuntautunut, ja ihminen vastaanottaa siitä informaatiota aistiensa kautta. Depraz kumppaneineen (2003, 25-26) pitää tätä luonnollisena asenteena. Jos sen sijaan haluamme tulla tietoisiksi omista kokemuksistamme, on meidän suunnattava huomiomme uudelleen. 'Tietoiseksi tuleminen' merkitsee kykyä havainnoida omia tietoisuuden liikkeitä: mitä kehossani tapahtuu,

millaista sisäistä puhetta käyn, miltä minusta tuntuu jollain tietyllä hetkellä?

Tietoisuutemme kehomme sisäisistä aistimuksista ja tietoisuuden assosiaativirrasta voi saada laadullisesti erilaisia muotoja. Tietoiseksi tulemisen prosessi vaatii kaksi liikettä: 1) sinun on uudelleensuunnattava huomiosi ulkoisesta sisäiseen ja 2) sinun on muutettava huomiosi laatua aktiivisesta etsimisestä tai tulkitsemisesta hyväksyvään, avoimeen tilaan. Näin sallit sen ilmentyä, mikä ilmentyy. (Depraz ym. 2003, 25)

Millaisista 'kokemuksen tasoista' olisi näin mahdollista tulla tietoiseksi ja jopa kirjoittaa? Liikuntatieteen professori Timo Klemola (2005, 52-53) on tutkinut liikkeen ja tietoisuuden suhdetta. Hän jäsentää tietoisuuden monitasoisena, kokemuksellisenä kokonaisuutena. Siinä on ainakin seuraavat tasot:

- 1) tietoisuus ulkoisten aistien havainnoista
- 2) proprioseptinen tietoisuus eli tietoisuus kehon sisäisistä aistimuksista
- 3) tietoisuuden assosiaativirta: sisäinen puhe, tunne, tahto ja mielikuvat
- 4) puhdas tietoisuus, jossa on vain tietoisuuden tietoisuus itsestään.

Nämä eri tasot ilmenevät eräänlaisena 'tietoisuuden virtana' toiminnassa. Tätä tarkoitan kokemuksellisen tietoisuuden liikkeellä. Se voi liikkua kolmella ensimmäisellä tasolla tietoisesti havainnoiden.

Kokemuksemme laatuihin vaikuttaa orientaatiomme, suhteemme maailmaan. Tätä Heidegger nimittää 'virittyneisyydeksi'. Tässä on kyse siitä, mitä huomioimme. Tavanomaisesti ihminen ei ole kovin tietoinen kokemuksistaan useilla tasoilla. Klemolan mukaan 'kokemushorisonttimme' voivat olla avoimia tai suljettuja. Esimerkiksi ihminen, joka kokee laajasti erilaisia tunteita, on tunnehorisontiltaan avoin. (Klemola 1998, 157)

Kokemuksellinen tietoisuutemme on 'kehollistunutta', siksi tarkastelen seuraavaksi 'kehollisen kokemuksen tasoja'. Kehollisen kokemuksen tasoissa edellä esitetyt tietoisuuden kokemukselliset tasot painottuvat eri tavoin riippuen huomiomme painopisteestä. Tasot ovat erilaisia kokemushorisontteja (Klemola 1998, 157).

Kehollisen kokemisen tasoista – erilaiset kokemushorisontit

Klemola erottaa toisistaan neljä kehollisen kokemisen tasoa, joita hän nimittää myös kokemushorisonteiksi. Tasojen hahmottaminen auttaa ymmärtämään niiden merkitystä omien kokemusten kirjallisessa kuvauksessa. Kuvaukset voivat olla erilaisia juuri sen suhteen, mitä kokemustasoa ne koskevat ja ilmaisevat.

'Esiobjektiivinen keho' on virittynyt kuulumaan koko olevan kenttään; se on 'olemista avoimena'. Klemolan mukaan David Michael Levin kutsuu

sitä 'arkkityyppiseksi kehoksi'. Kannamme sitä aina mukanamme, vaikka emme yleensä kiinnitä siihen tietoisesti huomiota. (Klemola 1998, 88).

'Esipersonallisen, leikkivän kehon' kokemisessa suhde esiobjektiiviseen avoimuuteen alkaa kadota hiljalleen. Esimerkin esipersonallisesta keho-kokemuksesta tarjoaa leikkivän lapsen keho. Lapsi leikkii leikin vuoksi, eikä aseta leikilleen päämääriä. Aikuisen on mahdollista palata tälle kehollisen kokemuksen tasolle esimerkiksi leikkisän liikunnan kautta. (Klemola 1998, 88-89)

'Ego-loginen keho' on Klemolan mukaan (1998, 89-90) "sosiaalisesti ja historiallisesti muotoutunut persoonallinen kehomme, joka muodostuu rooleista, rutiineista, naamioista, sosiaalisista tavoista". Tässä kokemuksen tasossa koetaan subjekti ja objekti vahvasti erillisinä. Klemola esittää Emmanuel Lévinasin puhuvan tästä 'egona', joka on suljettu 'totaliteetin' sisään. Totaaliteetti merkitsee kaikkea sitä, mikä on egolle tuttua ja hallittavissa: hänen tarkasti rajattu maailmansa, jonka ulkopuolella ei ole mitään merkittävää. Tämä kokemushorisontti voidaan ymmärtää tavanomaisena kokemisen tapana. Depraz ym. (2003, 25) viittaavat juuri tähän puhuessaan 'luonnollisesta asenteesta'. Siinä huomio on ulkomaailmassa, ja jako sisäiseen ja ulkoiseen on selkeä.

'Transpersoonallinen kehon' käsite on Levinin kehittämä (Klemola 1998, 90). Hän käyttää tätä käsitettä hahmottaessaan sellaista kehollisen kokemisen tasoa, jossa koemme yhteenkuuluvuutemme kaikkien olioiden kanssa. Tällainen kokeminen ylittää egon - ego ei ole erillinen, subjektiivisen kokemuksen keskus. Martin Heideggerin käsittein tässä on kyse

on 'avoimuudesta olevalle'. Esipersonallisessa kehossamme, lapsena, tämä viritys on vielä läsnä, mutta jo heikentyneenä, egon jo muotoutuessa. Transpersoonallinen kehon kokeminen vaatii kaikkia edellä kuvattuja kehollisen kokemuksen vaiheita. Se merkitsee "kokemusta, jossa ego on erillisenä subjektiivisena kokemuksen keskuksena ylitetty". Klemola tulkitsee transpersoonallisen kehon kokemuksen tarkoittavan esiobjektiivisen kehon mieleenpalauttamista. Avoimuuden ja olemisen yhteys palautuu, mutta kyse ei ole regressiosta tai lapsuuteen palaamisesta. (Klemola 1998, 89-90)

Kun tarkoituksena on kuvata kokemuksellisen tietoisuuden liikettä, on käsittääkseni kyse juuri transpersoonallisen kokemushorisonatin kuvaamisesta. Tämä käsite määrittää osuvimmin 'tietoisena olemisen kokemuksen'. Sen sijaan ego-logisessa kokemushorizontissa persoona pyrkii hallitsemaan maailmaansa, minkä vuoksi se ei ole avoin useille tietoisuuden kohteille kuten kehon tuntemuksille ja sisäisille aistimuksille. Tämä horisontti ei anna tilaa hallitsemattomille tai yllätyksellisille kokemuksille. Ego-loginen kokemushorisontti ei salli liikkumista tietoisuuden kohteiden välillä, koska se pyrkii hallitsemaan ja ymmärtämään kaikkea jättämättä tilaa avoimelle vastaanottamiselle.

Neljässä kehollisen kokemisen tavassa on kyse elämismaailmojen laadullisesta erosta. Vaikka nämä tavat ovat yhtä lailla arvokkaita, tietoisuutemme ja samalla kokemisemme laatu on kussakin niissä omanlaistaan.

Klemola on myöhemmin alkanut puhua kehollisen kokemisen tasoista yksinkertaisemmin 'egotietoisuutena' ja 'kehontietoisuutena' sekä 'transendenttina tietoisuutena'. Egotietoisuudessa korostuu erillisyyss toisista, ulkoisen maailman huomiointi sisäisen kustannuksella sekä enimmäkseen ulkoisen maailman tulkitsemiseen keskittynyt sisäinen puhe. Kehontietoisuudessa korostuu kokonaisvaltaisempi kokemus koko kehosta ja tilasta, ja siinä myös sisäinen puhe vähenee tai hiljenee. Kehotietoisuus voi myös avautua transendentiksi tietoisuudeksi, jolloin ei koeta eroa itsen ja maailman välillä (Klemola 2009).

Kirjoittamiskokeilussa kuvaan hetkeä, jolloin ego kokemuksen keskuksena jäi taustalle. Haen niitä ulottuvuuksia ja ilmaisutapoja, joiden avulla tällaisen kokemisen voi esittää tekstissä. Erityisesti etsin ilmaisua, jossa tulisi näkyviin 'tavanomaisen asenteemme' eli ego-logisen, kehollisen kokemisen ylittävä kokemisen tapa. Yritän siis kertoa transpersonaalisista, kehollisista kokemuksistani kyseisessä tilanteessa.

Mikäli tähän kuvausongelmaan löytyy joitain kelpoisia ratkaisuja, voimme paremmin tutkia toimintakulttuurien muutoksia ja erityisesti sellaisia uudistamishankkeita, joissa on tarkoituksena edistää muutoksia tiedostamisen tavoissa. Seuraava jakso on kirjoituskokeiluni tuottama kertomus yhdestä tilanteesta, yhdessä kehittämishankkeessa¹.

¹ Kirjoittamiskokeilun lainaukset ovat peräisin 18.3.09 videoidusta tilanteesta, osin lyhennettyinä. Osallistujien nimet on muutettu.

Kirjoittamiskokeilu: Hetki ohjaavien periaatteiden päivästä

Minä ja Päivi, työmarkkinalaitoksen uudistamistyön inspiraattori, istumme valmistelemassa yhteistä tukiryhmän työskentelypäivää ja sitä seuraavaa ohjaavien periaatteiden esittelyä vieraille. Tulevan päivän tarkoituksena on kiteyttää nousemassa olevat tulevaisuuden kulttuurin ohjaavat periaatteet. Päivi kysyy yllättäen: "Voisivatko arvot olla jotain muuta kuin kaksiulotteisia?" Hiljaisuus ja hymy tulevat. Tunnen kehossani innostuksen kihelmöinnin, hän on sanoittanut juuri sen, mitä työskentely nyt kaipaa. "Mitä tarkoitat", kysyn innostuksella vaikka intuitiivisesti tiedänkin, mitä hän tarkoittaa. Päivi nauraa sanoen, ettei hän vielä tiedä. Yhtäkkiä tempaudumme ideoiden virtaan siitä, miten ohjaavien periaatteiden muotoilu kirjoittamisen kautta voisi muuttua moniaistiseksi eläväksi työksi. Se ilmentäisi sitä henkeä, joka uudistuvassa kulttuurissa on, emmekä jäisi älyllisen viilailun ansaan. Molemmat meistä muistavat sen tunteen kehossaan, joka on niin tuttu kulttuurissa, jossa välillä uppoudutaan älylliseen debatointiin kadottaen asian varsinainen olemus tai henki. Tässä vaiheessa se nimittäin uhkaa, kun työtä on tehty jo moneen otteeseen ja aikataulu painaa päälle. Ainakin ajatuksissamme on vaara, että kiteytämme lauseita sanamuotoja viilaten, ja yhtäkkiä se kaikki henki mikä on tekemisessä ollut avoimuutena ja tilana uudelle voi kadota.

Ohjaavien periaatteiden esittelypäivä vieraille on meneillään. Edellisenä päivänä olemme kokemuksellisesti luoneet ohjaavat periaatteet. Synnytimme arvojen ilmaisun siten, että ensin eläydyimme meditaation kautta arvoihin ja sitten loimme ne savesta pareittain. Työmarkkinalaitos on mukana Voimaantuva työ-kulttuuri -oppimisverkostossa, jossa erilaiset organisaatiot kuuntelevat toistensa toimintaa ohjaavan filosofian, ja antavat palautetta siitä. Olen lupautunut

orkestroimaan tätä tilaisuutta "esityksemme" osalta. Meillä, työmarkkina-laitoslaisilla, ei ole power point -esitystä organisaation arvoista, tarkoituksesta ja tulevaisuuden kuvasta. Meillä on elävää improvisaatio, joka pohjautuu pitkään historiaan ja yhteiseen kahden vuoden mittaiseen harjoitteluun siitä, miten tulevaisuuden kulttuuri syntyy tässä hetkessä. Pieni jännitys kuplii ilmassa, vaikkakin rentous on myös aistittavissa.

Istumme ympyrässä työmarkkinalaitoksen tiloissa, pääneuvotteluhuoneessa. Isot pitkät pöydät on viety pois, jotta olemme saaneet tilaa istua ympyrässä. Se on meille tuttua. Tunnelma on rento, vieraita on neljä, ja työmarkkinalaitokselta osallistuu ns. tukiryhmä. Tulevaisuuden kulttuurin mahdollistajat. Työskentelymme on jo hyvässä vauhdissa, olemme vihdoin pääsemässä työmarkkinalaitoksen arvojen avaamiseen. Kehotan vieraita menemään lähemmäs, tarkastelemaan pöydällä olevia savitöitä, jotka kuvaavat työmarkkinalaitoksen arvoja. Vieraat menevät lähemmäs, ja alkavat kuvailla vapaasti mielikuviaan ja tuntemuksiaan.

Asteittain jokainen työmarkkinalaitoslainen menee yhä lähemmäs seisomaan ja kuuntelemaan, mitä vieraat aistivat. Istun havainnoiden tapahtumia, ja samalla tunnen olevani osa tapahtuvaa. Syntyy hymyilyä nyökyttelyä mennään lähemmäs, katseita toisten suuntaan, iloa, naurua. "Kuulitteko siinä on pöytä ja ihmisiä, kokoustilanne?", vahvistan innostuneesti sen mitä joku vieras sanoi ja ajattelen: "miten ihmeessä sen voi tunnistaa työstä jossa on pieniä pystyjä "tolppia" ringissä – eikä siinä edes ole pöytää tai tuoleja?" Ja vastaan itselleni sydämestä: "Kyllä sen voi. Se on siinä."

Tuntuu kuin toiset koskettaisivat meitä sisältäkäsini – he aistivat arvojen olemuksen. Elän ryhmän hengessä, on ihmeellistä kuulla, miten vieraat voivat

tavoittaa sen, mitä me olemme tehneet. Meidän ei tarvitse kertoa, he tunnistavat sen noissa teoksissa. "Tätä ei oikeastaan tarvi selittää", Hannu tukiryhmästä sanoo ääneen koko ryhmän tuntemuksen ja minä vahvistan nauraen: "ne arvot oli tässä". Yhteinen nauru ja lämmin henki tuntuu koko tilassa, onko se minun tila vai ryhmän tila – se on yhteinen. Ei ole minää ja muita erillisinä kokijoina – ainakaan minun tietoisuudessani.

Jotkin sanat koskettavat vahvemmin kuin toiset. Haluamme kuulla juuri sen mikä vahvistaa meitä. Samalla jätämme tilan myös eri tulkinnoille. Tunnistamme myös sen, mikä ei avaudu toisille. Syntyy kohtaamisen tunne – vieraat ovat tavoittaneet hengen noista savitöistä. Tuntuu kuin arvot vahvistuisivat. Kun ihmiset alkavat sitten esitellä arvoja, tapa jolla se tehdään heijastaa "uudenlaista kulttuuria".

Yhtäkkiä havahdun lyhyeen mutta niin elävään muistoon vuoden takaisesta retriitistämme. Siellä tukiryhmäläisillä syntyi yhteinen oivallus, siitä miten paljon puhe voi peittää ja verhota, ja miten paljastavaa hiljaisuus on. Tässä hetkessä tällä ryhmällä ilmenee vahva luottamus siihen, että puhe ei ole tärkeintä – savityöt puhuvat puolestaan, ja toiset ovat virittyneet aistimaan niitä.

Arvot ovat syntyneet emergentisti, ryhmä on antanut niille muodon - ne ovat kirjoittamattomina ja ääneen lausumattomina eläneet jo jossain uudenlaisen kulttuurin orastavissa käytänteissä. Vieraiden tulkinnat olivat joltain osin varsin osuvia, jopa samoja sanoja joita ihmiset itse käyttivät edellisenä päivänä savitöitä luodessaan.

Kun tässä hetkessä elän uudelleen tätä erityistä hetkeä, näen myös sen, mitä ei enää ole, ja sen, mikä on muuttanut muotoaan. Tuossa hetkessä ei ole esittämistä,

ei kaikkietietävää kertomista, ei älyllisiin perusteluihin juuttumista. Siinä heijastuu yhteisvoimin työskentely. Toisten puhetta täydennetään ja rikastetaan ilman puheenvuoroja. Kaikki puhuvat, puhe ei ole vallan välineenä ja yhteisen voiman ilmentäjänä.

Siirrymme takaisin istumaan, ja työmarkkinalaitoslaiset alkavat sanoittaa arvoja yksi pari kerrallaan. "Kuvaus arvosta lähtökohtana oli tämä", Tarja ja Päivi koskettavat toisiaan käsillä, niin että toisen käsi muodostaa kupin alapuolelle ja toinen kannen yläpuolelle. Ele on herkkä, koskettava ja samalla vahva. Saviteoksessa on samalla tavoin kaksi kättä päällekkäin.

He alkavat puhua toistensa lauseita jatkaen ja täydentäen luottamuksesta arvona:

- Mikäs se meidän slogan oli?
Luottamus luo täydellistä läpinäkyvyyttä
- Kosketus luo kohtaamisen mahdollisuuden, kosketus kertoo totuuden.
- Se on luottamuksen osoituskin.
- Me täällä käsitellään ja käsitetään asioita.
- Ja käsitteellistätte, joku vieraista heittää väliin.

Esille tuodaan seuraava arvo kahden saviteoksen muodossa. Toinen on alusta, jossa on erikokoisia hahmoja limittäin ja päällekkäin. Toinen on alusta jossa on ympyrän muodosta kohoavia erimittaisia hahmoja. Pekka ja Hannu aloittavat kuvaamaan kumpikin vuorollaan omaa teostaan.

- Tässä kuvastuu luottamus...
- Meillä on omat henkiset taustamme, jotka voivat poiketa merkittävästi, samalla alustalla voimme turvallisesti olla eri mieltä
- Erilaisuuden arvostaminen...

- ... esittää pöytää jonka ympärillä kokoonnutaan.
- Voi olla vuosikymmeniä tunnistamatta mikä on toisen tavassa erityistä.
- Emergentti arvo, syntymässä oleva arvo, joka ei vielä näy joka paikassa.
- Erilaisuuden arvostaminen.

Paikalle on ilmestynyt seuraava työ; savirinkilä, jonka keskellä on lenkkien ketju ulottuen puolelta toiselle. Kristiina ja Outi aloittavat kuvauksensa toisiaan täydentäen:

- Luottamus ja erilaisuuden arvostaminen edellytyksiä yhdessä tekemisellä – yhteisvoimin.
- Tuo isompi ympyrä kuvaa organisaation tukea, tukirakennetta.
- Isompi ympyrä; täytyy olla rajat, yhteisvoimin mitä se työssä tarkoittaa missäkin tilanteessa tarkoittaa.
- Voidaan testata ajatuksia ja ideoita.

Huomiomme kiinnittyy nyt kahteen hahmoon: toinen on selkä suorana istuva, tulevaisuuteen tähyttävä mies, jonka edessä näyttää olevan jokin meneillään oleva työ. Toinen on iloinen naama, jonka leuassa on syylä. Teosten luojat, Olli ja Ilpo kertovat:

- Tossa tuli teillä hyviä, avoimuutta, unelmaa, positiivisuutta.
- Se oli tulevaisuuden usko alun perin mutta muutettiin se rohkeudeksi.
- Merimies joka katsoo tulevaisuuteen, ilman tulevaisuutta ei ole meitäkään.
- Tuntosarvien esilläpito, ihan jokainen vaatimattomimmasta tehtävästä aina päällikköön asti.
- Haettiin hyöää, selkeää ilmaisua – uskoon liittyy sellaisia assosiaatioita mitä me ei haluttu.
- Tää on keskeinen meidän arvojen kimarassa...

- Luovuus, täytyy kokemus ja lapsuus yhdistää, olla avoin rohkea estoton meidän vaillinaisilla kyvyillä.
- Mitäs tuo syytä tarkoittaa?
- Syytä; ulkoiset tekijät eivät merkitse eteenpäin menossa onko lyhyt tai pitkä, onko syytä tai ei.

Ilpon kuvaus luovuudesta, jossa kokemus ja lapsuus yhdistyvät, herättää minussa sykehdyksen. Se on puhetta, jota en kuullut kaksi vuotta sitten kulttuurissa, joka tuntui silloin arvostavan enemmän valmiita vastauksia kuin tilaa kysyä ja ihmetellä - kuin lapsi.

*Toistan kertaalleen arvot ääneen: "luottamus, erilaisuuden arvostus, yhteisvoimin ja rohkeus". Näihin liittyy muutama ydinuskomus, jotka avataan seuraavaksi. Pekka aloittaa kuvaamaan ydinuskomuksena: "**Kasvamme ja uudistumme ihmisinä.** Ollaan töissä, sama ihminen on sekä työssä että vapaa-aikana. Uskomme ihmisen... tarkoittaa että jokainen ajattelee osastolla... että minä uskon." Tässä kohdin herää lämminhenkinen nauru, kun muistamme eilisen kokemuksen kun vitsailimme sanomalla näitä uskomuksia ääneen "uskontunnustuksena". Kerromme kokemuksesta vieraillekin. Pekka jatkaa: "Pidetään tärkeänä että jokaisella on potentiaalina. Pitäisikö näkyä työyhteisö terminä, siitä meillä oli keskustelua".*

*Kristiina jatkaa seuraavasta ydinuskomuksesta: "**Opimme vanhasta ja luomme uutta.** Vanhaa ei pidä unohtaa. Vanha on uuden luomisen pohjana, toimii kompostoitavana. Oikosäärinen tyytyväinen virkamies makaa siellä. Porkkana suussa. Ihan relax." Katsomme kuvaa, jossa Oikosäärinen loikoo maan alla nauttien muhevaa porkkanaa, joka on syntynyt kompostoituvan vanhan pohjalta.*

Kirjoituskokeilun tulosten arviointia

Arvioin edellisen jakson tekstin sisältöä ja tyyliä kirjoituskokeilun tavoitteista käsin. Yritin kertoa tietoisesti kokemiseni erilaisista tasoista, erityisesti transpersonaalisesta kokemisesta. Tähän pyrin kuvaamalla kokemuksellisen tietoisuuden liikettä kehon tuntemusten, tunteiden ja aistien kielellä. Keskityin tilanteeseen, josta olin 'tietoinen kokemuksestani'.

Miten tämän tyyppisen tekstin toimivuutta tulisi arvioida? Tässä keskityn rakentamaan toimivia näkökulmia esityksen sisällön ja tyylin arviointiin. Kokemuksia kuvaava kirjallinen esitys ei kuitenkaan voi olla onnistunut, jollei sitä ole kirjoitettu eläytyen uudelleen kuvattavaan tilanteeseen. Joudun jättämään tässä yhteydessä sivuun kysymykset siitä, millaisesta mielen ja kehon tilasta käsin tekstiä kirjoitetaan, ja kuinka tämä vaikuttaa syntyvän kirjoituksen ominaislaatuun.

Akateemisen kirjoittamisen genreistä narratiivit ja autoetnografiat pyrkivät tavoittamaan kokemuksellista rikkautta. Esimerkiksi tutkijan omien ajatusten, tunteiden ja tuntemusten kuvailu kuuluvat autoetnografiseen kirjoittamiseen (ks. Ellis 1999, Alvesson 2003). Myös osallistuvat toimintatutkijat kirjoittavat omista tunteistaan ja kokemuksistaan hienoviritteisesti (esim. Katila & Meriläinen 2006, Mäntylä 2007). En ole kuitenkaan onnistunut löytämään sellaista kirjoittamisen genreä, joka tarjoaisi ratkaisun määrittelemääni kuvausongelmaan. Etsin kirjoitustyyliä, jossa avulla kokija pystyisi kuvailemaan kokemuksellisen tietoisuuden liikettä ja erityisesti transpersoonallista, avointa kokemista.

Depraz ym. (2003) ovat tutkineet psykofenomenologisella otteella tietoiseksi tulemisen kokemuksia (engl.= becoming aware). Tästä lähestymistavasta on apua tekstini arvioinnissa. He ovat tutkineet sessioita, joissa ihmiset ovat tulleet tietoisiksi omasta kokemuksestaan. He ovat myös eritelleet tarkasti, millaisia ongelmia tietoiseksi tulemisen kokemuksen ilmaisemisessa on. He tarkastelevat sekä suullista että kirjallista kokemuksen ilmaisua painottuen enemmän edelliseen. Tässä keskityn niihin näkökohtiin, jotka ovat hyödyllisiä juuri kirjoittamisen kannalta. Ydinkysymys tästä näkökulmasta on seuraava: miten kirjoittaja voi ilmaista tietoisena olemisen ja erityisesti siihen kuuluvan kokemuksen täyteydestä?

Hyödynnän seuraavassa arvioinnissa Deprazin, Vermeschin ja Varelan työn tuloksia. Yhdistän ne tietoisuuden tasoja koskevaan erotteluun eli kehollisen kokemisen kokemushorisontteihin.

Tavoitinko 'kokemuksellisen tietoisuuden liikkeen'?

Kokemuksen ilmaisua voi arvioida eri tavoilla. Tässä esittelen neljä psykofenomenologista tapaa. Niiden pohjalta päättelen, mihin kokeellisessa tekstissäni kannattaisi kiinnittää huomioita.

Kokemuksen eläytyvä kuvaus

Yksi arviointikohde on se, onko kirjoittaja pystynyt "elämään uudelleen" kokemuksensa kirjoittaessaan vai onko hän vain tulkinut sitä jälkikäteen?

Eläytyvä kokemuksen kuvaaminen ei ole kokemuksen ympärillä kirjoittamista tai kokemuksen sopivaa tulkintaa ja esittämistä kulloisenkin tarpeen mukaan.

Tunsinko siis kirjoittamishetkellä eläytyväni kokemukseen? Pelkkä kirjoittajan oma arvio ei tietenkään riitä, vaan tekstin olisi annettava lukijalle mahdollisuus arvioida tätä. Pyrin itse tähän eläytymiseen katsomalla uudelleen videolta tapahtuman, ja keskittymällä sisäisiin tuntemuksiini, joita se herätti. Mielestäni se avasi uudelleen kokemukseni, ja pystyin tuntemaan samoja tunteita, tuntemuksia ja ajatuksia, jotka olivat läsnä kyseisessä tilanteessa. Tekstini sinällään ei kyllä anna lukijalle samanlaista mahdollisuutta omaehtoiseen eläytymiseen tai eläytymiseni arviointiin. Tekstini ei esitä - eikä voikaan esittää - sitä videoaineistoa, jonka avulla itse eläydyin tilanteeseen uudelleen.

Kuvauksen intuitiivinen selkeys ja täyteys: kokemuksellisen tietoisuuden liike

Toinen kysymys on se, onko kuvauksesta luettavissa kirjoittajan kokema 'intuitiivinen selkeys ja täyteys'? Nämä määreet kuuluvat tulkinta-kehityksessäni tietoiseksi tulemisen kokemukseen. Intuitiivinen ja täyteläinen kokemus on hyvin rikas ja moniaistinen. Debriefing-tekniikan yhteydessä puhutaan 'kehollistuneen puheen positiosta' (Depraz & co 2003). Kun henkilö ilmaisee itseään kehollistuneen puheen positiosta, kuvailu on tarkkaa ja eloisaa. Se sisältää eri aisteilla tehtyjä havaintoja: sisäisen puheen/kuulon raportointia, hajuja, makuja, emotionaalisia sävyjä ja kehon tuntemuksia. Näiden havaintojen esittäminen julkituo tietoisuuden liikkeen.

Tekstini kuvaa erilaisia ulkoisia ja sisäisiä aistihavaintoja, kuten innostuksen kihelmöintiä kehossa, täyttymyksen tunnetta, eleen herkkyyttä, sisältä käsin koskettavaa tunnetta. Tässä suhteessa kokeilu näyttäisi vievän tarkoitettuun suuntaan. Se liikkuu myös mielikuvieni tasolla kuten tilanteen herättämän muiston retriitistä. Kuvauksessa on jossain kohdin myös sisäistä puhetta, joka näyttäisi kuitenkin olevan vähäistä. Tästä kiinnostava esimerkki on kohta, jossa ajattelen: *"miten ihmeessä sen voi tunnistaa työstä jossa pieniä pystyjä tolppia rinkissä – eikä siinä ole edes pöytää tai tuoleja?"* Tämän ajatuksen jälkeen *"vastaan itselleni sydäimestä: kyllä sen voi. Se on siinä."* Onko tässä kohdin kyse juuri ego-logisen ja transpersonaalisen kokemisen tavan vuoropuhelusta? Epäilevä ajatus tuntuu lähtevän juuri itsen ja toisten tarkastelusta erillisinä eli ego-logisesta kokemisesta. Sen sijaan seuraava "sydämen vastaus" tuntuisi kytkeytyvän juuri takaisin yhteisen kokemisen kenttään, ja transpersonaaliseen kokemiseen. Kuten aiemmin on tullut ilmi, sisäinen puhe ei ole transpersoonallisen kokemisen ytimessä vaan siinä tilannetta koetaan enemmän ulkoisten ja sisäisten aistien ja tunteiden kautta. Tässä suhteessa kokeilu tuo mielenkiintoisia tulkintamahdollisuuksia siitä, miten tietoisuuden liike kulkee näillä eri kokemisen tasoilla. Yhdestä tuokio-kuvasta on kyllä vielä matkaa 'tietoisuuden liikkeen' kuvaamiseen kokonaisvaltaisemmin.

'Intuitiivinen teko' rikkoo kokemuksen jatkuvuudesta ja entisen vision todellisuudesta. 'Intuitiivinen tietäminen' synnyttää epäjatkuvuutta ja uutta. Intuitiolle voi luoda ilmenemisen mahdollisuuksia, mutta sitä ei voi

säädellä. Intuition voi mahdollistaa viivästäällä omia ajatuksia ja tunteita. Tietoinen viivästäminen vaatii harjoittelua. (Depraz ym. 2003, 48).

Intuitiivinen evidenssi ei ole pelkästään privaattia ja subjektiivista, sillä intuitio ei ole puhtaasti yksilön sisäinen mentaalinen tila (Depraz ym. 2003, 56). Intuitiivinen evidenssi tarkoittaa kykyä aistia ja elää tilanteita sisältä käsin kehossaan. Jos intuitio kuuluu keskeisesti Klemolan määrittelemään transpersoonallisen kokemuksen tilaan, niin intuitiivinen evidenssi auttaa kuvaamaan tätä tilaa. Tekstissäni kuvaan tämäntapaista tilaa kertomalla ”meistä” käsin, ikään kuin kokemukset olisivat jaettuina. Ego-keskeisyyttä heikennetään, kun itsen sisä- ja ulkopuolella olevaa ei näytetä enää vahvasti erillisinä. Esitän yhteisen kokemuksen paikan itsessäni, eikä se ole vain minun tilani. Aivan kuin kokemus ei saisi muotoaan persoonastani tai siitä, kuinka tulkitson omaa identiteettiäni. Kuvaus tavoittelee kertomusta avoimemmasta tilasta, jossa olen antautunut yhteiseen toimintaan.

Nämä ajatukset auttavat sanomaan tarkemmin, millaiset kirjalliset keinot voisivat tavoittaa tällaisen avoimemman kokemuksen tilan. En kuitenkaan käyttänyt kirjallisia keinoja tietoisesti, vaan ne syntyivät kirjoittaessani kokemuksestani eläytyvästi. Nämä ajatukset eivät kuitenkaan auta arvioimaan sitä, kuinka hyvin onnistuin. Kirjallisten keinojen toimivuuden arviointiin tarvittaisiin lisäresursseja.

Tyyllilliset keinot kuvata kokemuksen täyteyttä

Kolmas kysymys koskee sitä, miten voidaan ilmaista kokemuksen täyteyttä tekstissä. Psykofenomenologisen näkemyksen mukaan on

tärkeää hidastaa tai pysähtyä (Depraz ym. 2003, 70). Kirjoitettaessa kokemuksesta tämä merkitsee tietoiseksi tulemisen prosessin läpikäymistä uudelleen. Huomio on siis suunnattava sisäiseen kokemusmaailmaan ja jätettävä tilaa sille, mikä sieltä nousee. Kirjoittamisprosessissa tämä merkitsee sitä, että tulkintoja viivästetään ja kielelliset ilmaisut nousevat ikään kuin ”kokemusten luonteesta” käsin.

Jätin tekstini tarkoituksella keskeneräiseksi, koska yritin kuvata samankaltaista, keskeneräistä ja tilanteessa tulkitsematta jättävää kokemusta. Jotta teksti toimisi, kirjoittaja ei voi vahvasti tuoda esiin omaa persoonansa ja tulkintakykyään. Tapahtumisen kuvaamiselle on jätettävä tilaa. Kirjoittamisprosessissa jätin hetkeksi tietoiset tavoitteeni sivummalle. Katsoin, millainen teksti syntyy kirjaamalla ”tajunnanvirtaa”.

Vaikeutena on löytää kieltä, joka tavoittaa kokemusten laadun. Edmund Husserl käsittelee sitä, miten antaa ”hiljaisen puhumattoman kokemuksen” löytää ilmaisunsa. Michel Henry kysyy: ”Mikä on tuntemusten ja tunteiden intiimi kieli? Miten voimme intuitiivisesti löytää sopivat sanat?” Depraz ja kumppanit etsivät tapaa päästä fenomenologiseen kirjoittamiseen, joka mahdollistaa täyteläisen ilmaisun (Depraz ym. 2003, 69-70). Se mahdollistaisi kokemuksen merkityksen nousemisen emergenttinä, joka on esikategorinen ja siitä huolimatta intuitiivinen. Tämä tarkoittaa käsittääkseni sitä, että aiemman kokemuksen ilmaisussa palataan tuohon kokemukseen, joka on luonteeltaan avoin ja intuitiivinen. Kokemuksen luonne ei ole sanallinen, ja tässä mielessä se on esikategorinen. Kun ilmaisussa palataan tähän, se vaatii saman tilan kokemista kuin tuossa hetkessä eli tilan, jonka luonne on avoin ja intuitiivinen.

Jotkin sanat tuntuivat nousevan kokemuksestani käsin, mutta paljon jäi sanoittamatta. Tietyntyyppiset sanavalinnat myös toistuvat. Tällaista kirjoittamista harjoittelemalla olisi ehkä mahdollista päästä vielä hienoviritteisempiin sävyihin.

Kokeilu herättääkin useita jatkokysymyksiä: Onko esimerkiksi kehollista tuntemusta esittävä sana kehollinen etymologialtaan? Olisiko mahdollista erottaa toisistaan sanavalinnat toisaalta kognitiivisesti tulkitsevassa tekstissä ja toisaalta kehon tuntemuksista kertovassa tekstissä? Voisiko sanavalintojen perusteella vertailla emotionaalisen sävyjen, kehon tuntemusten ja eri aistien pohjalta syntyneitä kuvauksia?

Esimerkiksi ”elävä” ja ”kuollut” ovat sanoja, joita hankkeeseen osallistuneet ovat käyttäneet kertoessaan kokemuksistaan. Elävä tarkoittanee tässä keskustelupiirissä ”elävää väreilyä kehossa”, asian aitoutta ja merkityksellisyyttä meille kaikille. Olemme käyttäneet useita kertoja ilmaisua ”kuollut strategia” siinä mielessä, että jokin kirjattu strategiapaperi ei tunnu näkyvän arjen toiminnassa, eikä sillä ole meille todellista merkitystä. Sen sijaan elävä tarkoittaa jotain, mikä tuntuu kehon tilana elävältä ja virtaavalta. Esimerkiksi arvojen elävyys tarkoittaa, että koemme ne omakohtaisesti tuntemuksina kehossamme ja voimme aistia ne ympärillämme ja toiminnassamme. Kirjallisen kuvaamisen ote näyttäisikin vaativan sitä, sanavalintoihin kohdistetaan enemmän huomiota kuin kokeilussani onnistuin tekemään. Mutta miten huomion kiinnittäminen johonkin ja avoin heittäytyminen kirjoittamiseen voidaan yhdistää?

Muita arviointiulottuvuuksia

Kolme edellä esitettyä kysymystä ja näkökulmaa auttavat arvioimaan, kuinka hyvin jokin teksti pystyy kuvaamaan tietoisena olemisen transpersoonallista kokemusta. Arviointiin tarvittaisiin kuitenkin vielä yksi lisänäkökulma: Kuinka tekstissä kerrotaan siitä, miten kokijan tietoiseksi tulemisen prosessi tapahtuu ja miten hän voi avata kokemushorisonttiaan? Jotta tämä puoli tulisi mukaan, olisi kerrottava niistä tapahtumista ja siitä tilanteesta, jotka mahdollisesti auttoivat häntä ylittämään luonnollisen, ulkoisiin tapahtumiin suuntautuvan asenteen.

Jos kirjoittaja pystyy raportoimaan käyttämästään tietoiseksi tulemisen käytänteestä, niin tämä lisää kuvauksen uskottavuutta. Tällöin kirjoittaja voi vedota myös toiminnalliseen taitoon tietynlaisten kokemuksen muotojen saavuttamisessa. Luultavasti tällaisiin käytänteisiin harjaantunut myös pystyy helpommin sanoittamaan läpikäymänsä prosessit.

Yhden osallisen tekemä kirjallinen kuvaus tietystä tilanteesta olisi tärkeää suhteuttaa ja rinnastaa muiden osallistujien suullisiin tai kirjallisiin kertomuksiin. Tämä on välttämätöntä, jos yhden ihmisen kokemuksen kautta halutaan sanoa jotain mahdollisesti koko ryhmän kokemuksesta.

Kiinnostavaa olisi tutkia tarkemmin, miten kirjallisissa kuvauksissa painottuvat eri kokemushorisontit. Depraz ja kumppanit (2003) eivät kiinnitä huomiota siihen kysymykseen, onko tietoisena olemisen kokemuksille ominaista juuri transpersoonallisuus. Senhän pitäisi näkyä kokemuksen ilmaisuissa siten, että tietoisuuden liike kuvataan

tapahtuvaksi yhtäläillä kokijan ”sisällä ja ulkona”. Toisin sanoen (kehon) sisäisen ja (kehon) ulkoisen välistä eroa ei korosteta. Identiteetti esitetään siten, että se ei sijaitse kehossa. Identiteetti määritetään suhteessa materiaaliseen ja sosiaaliseen ympäristöön (ks. esim. Holland ym. 1998, 8). Tekstiä arvioitaessa olisikin kysyttävä myös, missä määrin se pystyy häivyttämään tavanomaisen ja keinotekoisen raja-aidan sisäisen ja ulkoisen välillä.

Yhteenveto: miten voisi kirjoittaa kokemuksellisen tietoisuuden liikkeestä käsin?

Esseeni pääkysymyksenä oli, miten kirjoittaa kokemuksellisen tietoisuuden liikkeestä käsin. Kerroin tekstillisestä kokeilusta, jossa yritin ilmaista tällaista kokemusta. Hahmottelin myös näkökulmia ja kysymyksiä, joiden kautta tällaisen kokeilun tuottamaa tekstiä voidaan arvioida. Käytin apuna yhtä psykofenomenologista lähestymistapaa.

Kokemuksellisen tietoisuuden liikkeestä käsin kirjoittaminen vaatii paitsi kykyä tulla tietoiseksi omasta kokemuksestaan, niin kykyä ilmaista tätä kokemusta liikkeenä. Tietoiseksi tuleminen merkitsee ego-logisen kokemushorisontin uudelleensuuntaamista ja tulkintojen viivästämistä. Tämä prosessi on välttämätön sekä kokemuksellisen tietoisuuden liikkeen kokemisessa että sen kuvaamisessa.

Kokemuksellisen tietoisuuden liikkeen tavoittava kirjoittaminen on eläytyvää kerrontaa. Se ottaa sisältönsä tietoisuuden eri tasoilta kuten ulkoiset aistihavainnot, kehon sisäiset aistimukset, sisäinen puhe, tunteet,

tahto ja mielikuvat. Koska tietoisuuden liike on jatkuvaa ja jättää kokemushorisontin avoimeksi, myös kirjoittaminen vaatii uudelleen eläytymistä ja kokemushorisontin pitämistä avoimena. Tekstin ei tulisi kertoa kokijan subjektiivisesta ja persoonallisesta tulkintatavasta, vaan avautua transpersoonalliseksi eli yhteisen kokemuksen kuvailuksi. Samalla sen tulisi jättää tilaa sille, että toiset ovat voineet kokea tilanteen toisin.

Kokeilu tuotti ajatuksia siitä, millaisia tyyli ratkaisuja kannattaa kehittää edelleen. Tyyli ratkaisut eivät ole kirjoittaessa kokemuksesta tietoisia, koska tällöin se häiritsee kokemukseen eläytyvää kirjoittamista. Kirjoittamisen jälkeen tietyillä tyyli ratkaisuilla voi kuitenkin korostaa kokemukselle ominaisia piirteitä. Psykofenomenologinen näkökulma nostaa tärkeäksi ”kokemuksen kielellä” puhumisen. Tarvitaan kokemuksen eri tasojen kietomista yhteen sekä tulkintojen viivästämistä tai niiden tekemättä jättämistä. Eläytyvä kertominen nojaa intuitioon niin, että kirjoittaja viivästää tulkintojaan ja antaa kokemuksilleen ”tilaa tulla kuvatuiksi”.

Tällaista tekstiä voidaan arvioida kriittisesti juuri eläytyvän kuvailun ja moniaistisuuden, intuitiivisen elävyyden sekä kokemuksen uskottavuuden näkökulmista. Sitä tulisi arvioida myös siitä näkökulmasta, miten transpersoonallisen kokemuksen laatu ilmenee tyylillisissä ratkaisuissa. Pystytäänkö kuvauksessa kuvaamaan kokemusta persoonan ylittävällä tavalla? Arvioinnissa olisi hyvä tehdä päätelmiä myös kirjoittamisprosessista: onko siinä pystytty palaamaan tietoisena olemiseen ja miten se on tehty? Jotta arviointi olisi mahdollista, kirjoittajan olisi myös kerrottava kirjoittamisen prosessista.

Lähteet

- Alvesson, M. (2003) Methodology for Close Up Studies - Struggling with Closeness and Closure. *Higher Education* 46:2,167-193.
- Cunningham, A. G. (2008) Artful Writing about Artful Living. *Journal of Philosophy of Education* 42:2, 333-339.
- Depraz, N., Varela, F. & Vermersch, P. (2003) *On Becoming Aware: A pragmatics of experiencing*. Amsterdam: John Benjamins.
- Ellis, C. (1999) Heartful Autoethnography. *Qualitative Health Research* 9:5, 669-683.
- Katila, S. & Meriläinen, S. (2006) Henkilökohtainen kokemus tiedon lähteenä: toimintatutkimus akateemisessa yhteisössä. Teoksessa: K. Rolin, M. Kakkuri-Knuuttila & E. Henttonen (toim.) *Soveltava yhteiskuntatiede ja filosofia*. Helsinki: Gaudeamus, 134-154.
- Klemola, T. (1998) *Ruumis liikkuu – Liikkuuko henki? Fenomenologinen tutkimus liikunnan projekteista*. Filosofisia tutkimuksia Tampereen yliopistosta Vol. 66. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Klemola, T. (2005) *Taidon filosofia – filosofin taito*. Tampere: Tampere University Press.
- Klemola, T. (2009) Kurssi Tietoisuustaidot ja kehollisuus. Kauniainen 9.1-13.3. (muistiinpanot).
- Mäntylä, H. (2007) *On Good Academic Work - Practicing Respect at Close Range*. Acta Universitatis Oeconomicae Helsingiensis, A-306. Helsinki: HSE publications.

Yksin mutta yhdessä: akateeminen kirjoittaminen ja nerouden haamu

Marja-Liisa Trux

Nina Varsava kirjoittaa opiskeluaikaisista kokemuksistaan artikkelissaan *A Writer's Complaint: Essays and I in the English Discipline* seuraavasti:

Our prof assumes that none of us has been taught to write a proper essay; fair enough, we probably haven't. After all, I certainly don't have a meticulous formula to follow – just the basic intro, body, conclusion; and that design leaves a lot of room for error. She warns us that the grading standards for university essays are much more demanding than high school standards: if we're used to getting As, we should expect Bs and Cs; if we're used to Cs and Ds, well, good luck passing. (Varsava 2008.)

Lisää valitusta? Juttuja, joita ilmestyy lehdissä, joiden nimi on esimerkiksi *Radical Pedagogy*? Mitä tästä tuumii kunnon akateeminen alfauroksemme? *Pehmoilevat kaunosielut valittavat, kun joutuvat kovaan prässäiin. Mutta kaikista ei tule virtuooseja kirjoittajia, ei ainakaan englanninkielisissä tieteellisissä julkaisuissa. Niissä on kovat standardit.*

Onneksi akateemisen kirjoittajan avuksi on tuotettu lukuisia yksityiskohtaisia oppaita, joissa neuvotaan askel askeleelta kuinka laadukas tieteellinen teksti syntyy: Tieteellisen esseen kirjoittaminen on analyysia. Analyysin avulla luodaan materiaalia aiheesta. Tämä materiaali järjestetään analyysityypeittäin alakategorioihin. Kappaleet kirjoitetaan joko induktiivisesti tai deduktiivisesti, ja niiden järjestyksen tulee heijastaa

koko esseen rakennetta.¹ *Arkityyliä* ei käytetä, lukijaa *ei* puhutella eikä otsikoissa saa esiintyä kysymysmerkkejä. Ei epätieteellisiä sanoja. Älä lyhennä sanaa esimerkiksi. Et kai kuulu niihin ressuikoihin, jotka ovat haastatelleet *montaa* ihmistä?

Argumentaatorannetta, oikeinkirjoitussääntöjä, oikeakielisyyttä, tyyllitajua. Kaikki aivan järkevää. Mitä siitä tulisi, jos yliopistolla kirjoiteltaisiin miten sattuu? Mutta jokin mättää ... tunnelma on väärä.

Meillä on ongelma

Opaskirjallisuuden runsauteen nähden hämmästyttävän monilla akateemisilla kirjoittajilla näyttää olevan ongelmia kirjoittamisessa. Tunnetuin oire on tyhjän kuvaruudun fobia. Mahdotonta aloittaa, työt myöhästyvät ja jäävät kokonaan tekemättä, opinnäytteitä jää ikuisesti kesken. Ovatko niin monet niin huonoja? Valikoituuko yliopistoihin kirjallisen ilmaisun pohjasakkaa? Ahdistuneita mielenterveystapauksia? Vai olisiko sittenkin niin, että sujuvasti kirjoittavat eroavat onnettomista lajitovereistaan siinä, että he ovat saaneet kirjoittamiselleen vertaistukea, mentorointia ja tilaisuuksia julkaista tekstejään aluksi turvallisella tavalla, ilman lamaannuttavaa pelkoa murskakritiikistä? Jotkut ovat käyneet luovan kirjoittamisen kursseja, tai opiskelleet kirjoittamista journalismin kautta. Omalla kohdallani kävi yliopistotyön alkutaipaleella niin, että opettaja sattui olemaan innostunut samoista aiheista, joita olin valinnut seminaariesitelmääni. Hänen ehdotuksestaan hioimme yhdessä tekstin valmiiksi ja saimme sen julkaisukynnyksen yli. Olen huomannut myös

¹ Esimerkkejä opaskirjallisuudesta, ks. esim. Varsava (2008).

kollegojen työssä, miten onnistumisen kokemukset antavat kerta kerralta enemmän itsetuntoa ja rohkaisevat ottamaan vastaan suurempia haasteita. Havainto ei ole ainutkertainen eikä uusi. Kuitenkin epäonnisen enemmistön hyväksi on tehty kovin vähän.

On luultavasti paha yleistys väittää, että akateemista kirjoittamista opetetaan aina kahlehtivalla otteella, virheitä ruotien ja pelon energialla. Kuitenkin kokemus on sen verran yleinen, että jotain perää siinä taitaa olla (vrt. Varsava 2008). Vielä useammin taitaa olla niin, että opetus puuttuu kokonaan tai tulee liian myöhään. Odotellessa sen korvaa akateeminen perimätieto, jonka välittämät opit kirjoittamisesta ovat yhtä valistuneita ja supportiivisia kuin teinipoikien kierrättämät seksivinkit. Ei ole ihme, että monille muodostuu korkea kynnyks kirjoittaa ja toisinaan kirjoittaminen tyrehtyy kokonaan. Sellainen pysäyttää akateemisen työskentelyn. Väkinäisten tuotettujen tekstien laatukin on tarpeettoman puiseva.

Ongelma on ajankohtainen

Sen jälkeen kun uuden klassismin taloustiedettä alettiin soveltaa korkeakoulujen toimintaan, on tutkijoiden *tulosindikaattorina* alettu käyttää julkaisutoimintaa, erityisesti mekaanisesti mitattua julkaisujen määrää korkean impaktiarvon saaneessa tieteellisessä mediassa. Nekin, jotka aiemmin kenties pitivät kirjoittamista tutkimus- ja opetustoiminnan sivujuonena, josta saattoi luikahtaa minimisuorituksella, joutuvat nyt ripustamaan huoneentaulukseen vanhan hokeman *Publish or perish*. Kun kaikki yrittävät epätoivoisesti saada tekstejään läpi samoissa *huippulehdissä*, muodostuu kilpailu vielä entistäkin kovemmaks. Kirjoittamisen

tutkijat huomauttavat aivan oikein, että hyvä tutkimus ei riitä, vaan se pitää osata myös raportoida tavalla, joka on lukijaystävällinen.

Tarinan tämä juonne on käynyt viimeisten viidentoista vuoden aikana tutuksi, ja aina se on yhtä halvaannuttava. Halvaannus ei iske niinkään kirjoittaviin käsiin, vaan tahtoon ja moraaliseen havaintoon. Se korvaa työn sisäisen hyvän saman toiminnon ulkoisella kannustimella. Kokeillaanpa siksi vaihteeksi panna se sulkeisiin.

(Kilpaile kollegojesi kanssa > hanki maksimaalinen määrä julkaisuja *huippulehdissä* > kirjoita hyvin.)

No nyt on parempi. Sitten oleellisempiin asioihin.

Toinenkin syy miksi kirjoittaminen on ajankohtainen aihe

Sikäli kuin tiedän, on vain yksi planeetta maa¹, jolla akateemiset tutkijatkin elävät. Tämän planeetan asiat ovat himpun verran pielessä. Jos tutkimusta (tai mitään inhimillistä toimintaa) aiotaan jatkaa vielä yhden tai kahden sukupolven jälkeen, olisi tärkeää, että hengissä ja toimintakykyisenä olisi joku inhimillinen subjekti tuota tehtävää täyttämässä. Tämän turvaamiseksi tarvitaan nähtävästi sellaisia ponnistuksia, joita on vaikea uskoa nykyiseltä populaatiolta (akateemiselta tai muulta) irtoavan. Kuitenkin – se tehdään mitä voidaan. Tämä on ajankohtainen tilanne ilmastonmuutoksen, köyhyys- ja konfliktien sekä talouskriisin määrittämällä inhimillisen toiminnan näyttämöllä. Vaikka se on yksi-

¹ Olen kuullut vertailtavan, että kansalainen K:n kulutustottumuksilla Maa-planeettoja tarvittaisiin 2,5, mikä on toki parempi kuin indeksillä 4,8 tai – varjeltiin – 7,5. Haasteet ovat aikamoiset, jos todella tähdätään indeksiin 1,0.

selitteisen kauhea, on kuitenkin vapauttavaa, että se voidaan nyt todeta ääneen ilman hulluksi maailmanlopunsaarnaajaksi leimautumista.

Titanic on pysähtynyt. Monenmoista huhua liikkuu asioiden luonteesta. Jos tässä tilanteessa aikoo tutkijana tehdä *sen mitä voi*, on löydettävä osallistuvalla tieteelleen (ks. Bourdieu 2002) kommunikaatiokanavia, saatava äänensä kuuluville. Jälleen joudumme toteamaan, että huomiotalous asettaa akateemisillekin puheenvuoroille luettavuuden vaatimuksia. Julkinen keskustelu on kakofonista, tempoilevaa, ohi puhuvaa. Mutta ei mahdotonta. Norjalainen antropologi Thomas Hylland Eriksen (2006) on kehottanut antropologikollegojaan hylkäämään julkisen keskustelun epä-älyllisyyttä koskevat ennakkoluulonsa. On olemassa myötämielisiä ja hyvällä yleissivistyksellä varustettuja yleisöjä osallistuvalla, perustellulla ja persoonallisesti muotoillulla viestillä. Sama koskee muitakin yhteiskunta- ja ihmistieteitä. Meillä on sanottavaa. Nyt on aika sanoa se. Arveluttaako? Mikä on pahinta, mitä norsunluutornista poistuminen voi aiheuttaa ...? Soveltaminen tuottaa virheitä. Debatissa voi mennä oma uskottavuus myöhempien akateemisten sukupolvien näkökulmasta. Totta. Mutta – olettaen, että joku on niitä sukupolvia edustamassa – ajattelin luottaa hänen hyvántahtoisuuteensa.

Voidaan siis esittää joitakin perusteluja sille, miksi akateemisten kirjoittajien kannattaisi perehtyä kirjoittamiseen muuten(kin) kuin tiukkojen ohjeiden ja sääntöluetteloiden avulla. Mutta miten?

Väärä raja

Brittiläisissä yliopistoissa on opiskelijoille tarjolla paitsi akateemisen, myös luovan kirjoittamisen kurseja. Nämä lienevät samantyyppisiä kuin Suomessa yleensä kansan- ja työväenopistojen tarjoamat kurssit. Suomessa järjestetään myös kirjoittajakursseja yliopistollisen täydennyskoulutuksen yhteydessä. Yliopistomaailman hierarkiassa usein väheksytyt *harrastelijakynäilijöiden terapiaryhmät* ovat lähemmin tarkasteltuina korvaamattoman arvokkaita. Antonioun ja Moriartyn (2008)¹ mukaan monet akateemiset kirjoittajat ovat saaneet niistä apua – kirjoittaminen on tullut helpommaksi ja tekstit laadukkaammiksi myös akateemisen lukijakunnan arvioimina. He ehdottavat väärän rajan rikkomista akateemisen ja luovan kirjoittamisen väliltä. Kaikki tekstin tuottaminen on luovaa, mutta samalla kaikissa lajityypeissä tarvitaan omaa tekniikkaansa. Kaikenlaista kirjoittamista voi oppia ja opiskella.

Akateemisesta kirjoittamisesta on yritetty juuria pois tunteet ja moraali, desinfioida se objektiiviseksi. Tähän lienee vaikuttanut valistuksen perinne, josta ammentaen on tehty ylilyöntejä objektiivisuuden turvaamiseksi, ja kuviteltu, että tutkija taustajoukkoineen ei olisi mitenkään aiheeseensa sekaantunut, tai olisi kykenevä täydelliseen irtautumiseen. Äärimmillään tässä perinteessä päädytään itseriittoisen tarkkailija-egon asemaan, joka tiirailee tapahtumia maata kiertävältä radalta. Moraali on alkanut syrjäytyä keskustelusta, ja moraaliset valinnat nähdään yksilöl-

¹ Maria Antoniou on vanhempi tutkija Brightonin yliopistossa. Jessica Moriarty on erikoistunut luovan kirjoittamisen opettamiseen. Yhdessä he ovat ohjanneet kirjoittamisretettejä ja työpajoja kirjoittaville ammattilaisille. Heidän hankkeensa 'Work write live' voitti yliopiston innovaatiopalkinnon.

lisinä *mielipiteinä*. Ajattelutapaan sopii faktojen laskettelu tiukkaan määriteltyjen genresääntöjen alaisena. Tulkinnat jätetään lukijalle. Luovuus on *populismia*.

Luova kirjoittaminen puolestaan on mystifioitu esoteeriseksi, jumalalliseksi lahjaksi, jota ei voi oppia, vaan joka syntyy muusien inspiroimana nerouden tuotteena. Tämän ajattelutavan takapihalla ei paljon tarvitse kaivaa, kun löytää länsimaisen ajattelun toisen suuren juonteen, romantiikan perinteen, joka on yhtä yksilökeskeinen kuin edellinenkin. Vaikka monet ammattitaiteilijat ovatkin jo pitkään vastustaneet nerouden mielikuvia, korostaen kirjoittamisen (ja muun luovan toiminnan) käsityöluonnetta, silti romanttinen ihanne yksinäisen sielunsa syvyyksistä ammentavasta lahjakkuudesta hallitsee ei-ammattilaisten käsityksiä luovasta toiminnasta. Näin ollen ei ole ihme, että akateemiset kirjoittajat pelkäävät leimautumista *pseudotaiteellisiksi*, jos yrittävät välillä ilmaista ajatuksiaan vähän vapaammin. Naunalaiseksi joutuminen on julma rangaistus.¹

Valistuksen ja romantiikan välissä ei ole paljon hengitystilaa. Kulttuuri on armoton niille, jotka eivät sovi hallitseviin kategorioihin. Niinpä sanalla harrastelijakynäilijä on edelleen paha kaiku, tai ainakin lievästi säälistävä. Mikä siis neuvoksi, kun kirjoittaminen merkitsee kahta toisensa pois-sulkevaa asiaa? Yksi tapa purkaa dikotomia on etsiä puoliskoja yhdistävä erehdys.

¹ Valistuksen ja romantiikan läpi kulkevasta, 'länsimaista' filosofiaa ja elämäntapaa leimaavasta yksilöllisyyden teemasta on kirjoittanut esimerkiksi Craig Calhoun (1991, erit. 15-16 ja 24-25). Kiinnostava on myös Shaun Gallagherin kuvaus kehityslinjasta, josta hän käyttää nimitystä: *the problem of philosophical autism*. (Gallagher 2000).

Miten raja rikotaan: luovan kirjoittamisen pedagogiikkaa

Todellisuudessa kirjoittaminen on yhteisöllistä ja kommunikoivaa toimintaa. Päiväkirjan pitäjätkin usein *keskustelevat* itsensä kanssa, tai kuvittelevat lukijaksi itsensä myöhemmällä iällä, tai lapsenlapsensa tai vaikka historioitsijan tai arkeologin. Lev Vygotskin tavoin uskon, että sanat eivät ole omiamme, vaan kantavat muiden ihmisten ajatuksia ja pyrkimyksiä, jopa kaukaa menneisyydestä (ks. Vygotskij 1986, Kozulin 1990, 267–272). Silti sanoista voin luovasti muokata oman version, oman sisäisesti mielekkään ja uskottavan puheen, joka on oma ääneni. Se pitää vuorostaan *kääntää* sellaiseen sanalliseen muotoon, että keskustelukumppanit, tiettyihin puheperinteisiin sosiaalistuneet ihmiset ymmärtävät edes likipitään viestini. Sitten he tekevät omalla kohdallaan samoin, ja tarina etenee uuden kierroksen. Entä tekstit? Mihail Bahtinin mukaan sanat teksteissä kantavat mukanaan toisten kirjoittajien keskenään erimielisiä näkökulmia, värityksiä ja intentioita. Kirjoittaja ei pyyhi näitä pois, vaan pakottaa ne palvelemaan omia tarkoituksiaan (1981, 299–300). Hän myös asettelee sanojaan ennakoiden niiden saamaa vastaanottoa mahdollisten lukijoiden joukossa, yrittää rakentaa omaa puheenvuoroaan vieraalle maalle (emt., 282). Tekstit ovat tallenteita, jotka jäävät elämään kuten usein sanotaan, omaa elämäänsä. Niiden synty on kuitenkin samalla tavalla yhtäaikaan yksilöllisesti luova ja yhteisöllisesti jaettu kuin puheellakin. Dikotomian yhteinen nimittäjä, yhteinen virhe on siis omituisella tavalla – melkeinpä eräänlaisen autismina – ymmärretty yksilöllisyys. Luovuus on mahdollista, vaikka (koska) emme ole toisistamme eristettyjä.

Edellä todettu voi tuntua tavattomalta itsestäänselvyydeltä. Mutta akateemisen kirjoittamisen ympäristössä on tekijöitä, jotka pyrkivät hämärtämään sen. Akateemisia sisältöjä opitaan koulussa persoonattomasti, neutraaleina *totuuksina*, joilla ei ole tekijää eikä oppihistoriaa. Tätä tietämisen tapaa monet jatkavat yliopistossakin, ellei sitä katkaista tarkoituksellisella pedagogiikalla, joka tuo tutkimuksen kontekstin, tavoitteet ja tekijöiden persoonalliset äänet esille. Jos olemassa olevilla tieteen sisällöillä ei näytä olevan tekijöitä, miten voisi nähdä itsensä tekijänä, etenkin aloittelija? Opinnäytetöiden laatiminen kutakuinkin suoraan arkiston hyllylle ja tekstien *tuottaminen* insentiivikriteerien täyttämiseksi ovat myös toimintaa, joka hämärtää kohtalokkaalla tavalla sitä tosiasiaa, että teksti on kommunikaatiota. Jos sen sijaan tiede nähdään moniäänisenä, ajassa etenevänä virtana ja pitkänä keskusteluna, oman äänen liittäminen haluamaansa traditioon (tai valitsemaansa traditiota vastaan) alkaa näyttäytyä mahdollisena. Akateemisen puheenvuoron kirjoittamiseen tarvitaan siis sanoma, keskustelun tajua ja tekniikkaa. Vaikka kirjoittaja useimmiten on näppäimistönsä äärellä yksin, hän ei kuitenkaan ole tieteen kannalta koskaan yksin. Oman persoonallisen kontribuution muovaaminen edellyttää toisten, teoreettisesti ja sosiaalisesti sijoittuneiden kontribuutioiden tarkastelua, aseman ja asennon ottamista niihin nähden sekä niiden hyväksi käyttämistä ja muokkausta, mikä kaikki vie aikaa ja merkitsee kamppailua (ks. Holland ym. 1998). Siksi luovan kirjoittamisen pedagogiikasta on apua.

Luovan kirjoittamisen pedagogiikka perustuu yhteisöllisyyteen. Kirjoittajan ja lukijan välinen yhteys tehdään sosiaalisesti konkreettiseksi. Kurs-

seilla kirjoitetaan, luetaan ja kirjoitetaan taas. Aloitetaan varovasti. Kommentoidaan, ollaan supportiivisia, annetaan rakentavaa palautetta kierros kierrokselta kriittisemmin sen mukaan, kuinka paljon luottamusta on ehtinyt syntyä. Ohjaaja jakaa tietoa ja esimerkkejä eri tekstigenreistä (novellit, näytelmät, runot, romaanit, pakinat, kolumnit jne.) ja toimii ryhmän fasilitaattorina, johon voi vedota, jos saa epäilemään palautetta tai ei saa kylliksi palautetta (molemmat ovat ongelma). Palautteen antamista ja vastaanottamista harjoitellaan. Kerrytetään kokemusta kirjoittamisesta. Ollaan osa kirjoittavaa yhteisöä. Syntyy tunne, että *kirjoittaminen on osa elämääni – olen ihminen, joka kirjoittaa*. Perinteisesti nämä kurssit perustuvat kasvokkain kokoontumisiin, mutta viime vuosina on alettu kokeilla myös nettiyhteyden perustuvia kursseja, joilla osallistujat kommunikoivat paitsi varsinaisten tekstituotostensa sisällä, myös niiden ohessa kirjallisesti. Osa ohjaajista korostaa strukturoitua ohjelmaa ja virikkeistöä, joka antaa luovuudelle kehykset ja resursseja, toiset puolestaan korostavat tarvetta päästää luovuus irti ja tarjota resursseja vain toissijaisesti.

Antoniou ja Moriarty ehdottavat näiden oppien ottamista akateemisen kirjoittamisen palvelukseen (2008). Päätehtävä on purkaa akateemisen kirjoittamisen kilpailullinen asetelma, ja korvata se emotionaalisesti turvallisella tilalla. Tällä vyöhykkeellä ihmiset voivat ottaa riskin kokeilla erilaisia tekniikoita ja etsiä itselle luontuvia ilmaisun muotoja. Akateeminenkin kirjoittaminen on hyvin suuressa määrin omien ajatusten ja identiteetin näkyville asettamista. Kyse on pelon ja halun ristipaineista. Siksi on tärkeää, että kurssien ohjaajat esittäytyvät epätäydellisinä

kirjoittajina ja antavat siten toisillekin luvan olla sellaisia ilman negatiivisia seurauksia.

Kurssit, työpajat, retretit ja internetin kautta toimivat kirjoittajaryhmät tarjoavat mahdollisuuden myös akateemisen kirjoittamisprosessin yhteisölliseen jakamiseen työn ollessa vielä kesken. Näillä aloitteilla pusketaan vasten syvään juurtuneita traditioita, joiden mukaan akateemisen tekstin oletetaan aina olevan hiottua, silloinkin kun kyse on meneillään olevan tutkimuksen väliraporteista ja konferenssisitelmistä. Antoniu ja Moriarty (emt.) käyvät läpi kokemuksia hankkeista, joissa on esimerkiksi perustettu akateemiselle työpaikalle kirjoittajarenkaita, joiden jäsenet jakavat tekstejään ja kokemuksiaan. Monelle tulee yllätyksenä, miten samankaltaisten esteiden kanssa kollegat kamppailevat.

Kokemuksia opiskelijan näkökulmasta

Kahden kollegani kokemukset luovan kirjoittamisen kursseilta antavat esimerkkejä mahdollisuuksista. Yliopistotutkijana työskentelevä ystäväni sanoo hyötynensä paljon kurssista, jonka kävi vuosia sitten. Ohjaaja edusti sitä linjaa, jonka mukaan luovaa kirjoittamista pitää opetella käsityötaitona, koska itseilmaisun ja luovuuden korostaminen tavoitteina johtaa mukavuudenhaluiseen, rönsyilevään tuotokseen, joka keskittyy liikaa kirjoittajan persoonaan. Kurssilla pidettiin huoli osallistujien perusturvallisesta asemasta, mutta päähuomio oli kuitenkin eri tekstilajien tuottamisen tekniikoissa. Esimerkkinä ystäväni mainitsee taidon välittää lukijalle pienin keinoin tuntu siitä, että kertoja on itse paikalla kuvaamassaan miljöössä.

Toinen luovan kirjoittamisen kurssille osallistunut kollega on myös tyytyväinen, vaikka hänen kurssinsa oli hyvin erilainen. Siinä keskityttiin lyhyiden tekstien, esimerkiksi proosarunojen kirjoittamiseen ja esittämiseen. Tässäpä ideaa defensiivisestä asennosta vapautumiseen: paitsi, että kirjoitetaan ja annetaan toisten lukea omia hengentuotteita, vieläpä rohkaistutaan esittämään niitä ääneen! Kuitenkin ystäväni mukaan se, että kaikki kurssilaiset olivat samassa tilanteessa, auttoi. Vertaisryhmässä on vaikea olla ilkeä.

– Paitsi yliopistolla.

– Paitsi yliopistolla, niin.

Ystäväni luonnehtii kirjoittamiskulttuurien eroa seuraavasti: *"Luovan kirjoittamisen ryhmässä teksteistä etsitään hyviä kohtia, ja niistä keskustellaan, kun taas yliopistolla on tapana etsiä virheitä toisten teksteistä."* Hänen motivaationsa osallistua kurssille oli paitsi kokeilunhalu, myös irtiotto nykyisestä työstä, jossa hän joutuu kääntämään tekstejä ja on niiden juridisen termistön vanki. *"En enää osannut käyttää suomen kielen sanoja, ilmaisuvoima alkoi hiipua."* Tässä ryhmässä ohjaaja korosti sitä linjaa, jonka mukaan tärkeintä on päästää luovuus irti. Kuitenkin myös tämä ohjaaja tarjosi osallistujille runsaasti virikemateriaalia ja tekniikoita. Toiminta perustui turvalliseen ryhmään ja nopeatempoiseen tuottamiseen, jossa ei ehdi antaa pelolle valtaa.

Kokemuksia etnografian kirjoittamisesta

Kirjoitan tätä tekstiä siksi, että olen itse kiinnostunut akateemisen ja luovan kirjoittamisen välisen rajan rikkomisesta, tai ainakin koettelemisesta. Paitsi halu tehdä osallistuvaa tiedettä, siihen ovat vaikuttaneet myös etnografisen kirjoittamisen haasteet. Antropologian piirissä on käyty perusteellista keskustelua etnografisesta tutkimuksesta ja siihen kuuluvasta kirjoittamisesta 1980- ja 1990-luvuilla. Omalla monialaisella tutkijanpolullani olen ammentanut ehkä eniten vaikutteita kulttuuriantropologiasta, joten olen joutunut etsimään oman kirjoittamiseni asemaa ja asentoa käytyä keskustelua vasten, vaikka sen kiihkeimmät vaiheet ovatkin ehkä takanapäin.

Etnografian ydin on kuvaus ihmisistä ja heidän elämästään, vaikka se voidaan esittää hyvin monella eri tavalla. Kirjoittajan on valittava, minkälaisen auktoriteetin hän omaksuu kerrontaansa. Nykyisin olisi epäuskottavaa esittää kuvaus visualisoivana *tallenteena*, joka kertoo *totuuden* tutkituista ihmisistä problematisoimatta tutkijaa ja hänen väliintulevaa osallisuuttaan ja tulkintaansa millään tavoin. Tutkittujen *informanttien* tai *osallistujien* ja tutkijan välistä suhdetta on keskustelussa pohdittu paljon. Sen sijaan etnografian kirjoittajan ja lukijan välistä suhdetta on käsitelty vähemmän. Eriksenin kritiikki norsunluutorniin sulkeutuvista viisaista taitaa olla liiankin osuva. Minut se ainakin sai pohtimaan, mikä on asemani ketjussa osallistuja-kirjoittaja-lukija tai miten voisin sellaisen ketjun rakentaa.

Fiktiivisen tarinan lukija tekee kirjoittajan kanssa tavallaan sopimuksen, jonka mukaan hän suostuu panemaan totuudellisuuden vaatimuksen väliaikaisesti syrjään ja astuu kirjailijan luomaan maailmaan ottaen sen piirteet annettuna kuvitteluleikkinä. Positivistisen tradition mukainen tutkimusraportti puolestaan asettaa lukijan tuomarin asemaan arvioimaan lause lauseelta tutkimusväitteen todennäköistä totuudellisuutta esitettyjä faktoja vasten. Etnografian lukija ei tee kumpaakaan. Hän suostuu astumaan kirjoittajan kuvaukseen luottaen siihen, että tutkija on todella ollut paikalla, tavannut mainitut ihmiset ja että yksityiskohdat perustuvat dokumentoituun kokemustietoon. Sen ohella hän ymmärtää, että kirjoittaja ei ole voinut havaita kaikkea, mitä kentällä on tapahtunut, eikä kirjoittaa kaikkea havaitsemaansa, vaan on tehnyt tietoisia ja tiedostamattomia valintoja – eivätkä valinnat koskaan ole viattomia. Miellyttävän luku-kokemuksen rajoissa voi kertoa monenlaisen version kokemuksesta. Lukijan edessä oleva teksti on yksi mahdollinen versio. Toinen Lönnrot olisi kirjoittanut toisenlaisen Kalevalan.

Näin olen ajautunut tilanteeseen, jossa valitsen sopivia tietoja ja merkityksellisiä kokemuksia, joita haluan välittää osallistujilta lukijoille. Kipupisteenä voi pitää sitä, kun kenttätössä kohtaa vääryyden. Sen ohittaminen olisi epäeettistä. Siitä kertominen on vaikeaa. On löydettävä keinoja välittää lukijalle vääryyden tunne – moraalinen ja emotionaalinen horisontti – ilman melodraamaa ja osallistujien persoonia kunnioittaen. Tavoitteena on myös löytää lukijoiden kannalta jotain uutta, joka haastaa heidän siihen astiset /vallitsevat kulttuuriset käsityksensä, niin sanottua toisen tietoa. Lukijoiden tarpeita on kuitenkin joskus vaikea arvioida tai lukijakunta on niin pirstoutunutta, että on vaikea löytää sellaista kääntäjän

asentoa, joka palvelisi kaikkia yhtäikaa. Siinäpä sitten vaihdan asentoa ja etsin vähiten kömpelöjä tapoja siirtyä asennosta toiseen. Kohonnut tietoisuus lukijoista ja heidän oikeutetuista toiveistaan on tuonut mukanaan tarpeen kokeilla kaunokirjallisempia ilmaisukeinoja.

Lopuksi sopiva kohotus

Akateemisessa maailmassa on tilaa monenlaiselle kirjoittamiselle ilman, että tieteen rajoja vielä edes lähestytään. Muunlaisia väitteitä on turha pelästyä. Kirjoittajan äänen löytäminen on ihmisenä kasvamista. Tätä tavoittelevien ryhmien väheksyntä – etenkin kun ne pyrkivät siihen vastavuoroisuuden hyveen avulla – on jo aikansa elänyttä uhoa. Kulttuurin muutosvoima löytyy tässäkin asiassa marginaalista. Toivottavasti lähiaikoina yliopistoissa yleistyvät opetusmenetelmät, jotka hyödyntävät luovan kirjoittamisen pedagogiikkaa akateemisen kirjoittamisen opettamisessa ja kirjoittavien ammattilaisten tukemisessa. Harjoitetaanhan tätä toimintaa jo peruskouluissakin. Kun yhteisöllisyyttä ja prosessikirjoittamista hyödyntävän äidinkielenopetuksen saaneet nuoret saapuvat yliopistolle, tuskinpa he arvostavat primitiivistä kritiikkiä ja yksilöllis-defensiivistä kirjoittamistapaa.

Jessica Moriarty lainaa Stephen Kingin määritelmää luovasta kirjoittamisesta:

Writing isn't about making money, getting famous, getting dates, getting laid or making friends. In the end, it's about enriching the lives of those who will read your work, and enriching your own life as well. It's about getting up, getting well and getting over. Getting

*happy, okay? Getting happy ... Life isn't a support system for art. It's the other way round.*¹

Tekee mieli laatia samanhenkinen luonnehdinta tieteellisestä kirjoittamisesta:

Ei ole kyse nobelista tai impact factorista. Ei oman työskentely-ympäristösi nokkimisjärjestyksestä, ei edes siitä, saatko jatkoa määräaikaikaiselle viransijaisuudellesi. Ei sillä ole väliä saatko komean yliassistentin huomion osaksesi tai pääsetkö ikinä keynotespeakeriksi. Kun kirjoitat, kirjoitat siitä, minkä sisäinen tieteentekijäsi uskoo todeksi. Haluat tietää, eikö niin? Kirjoitat lukijalle, jolla on sama ihmetys ja kysymisen pakko. Kirjoitat nuorelle, joka ei ymmärrä tätä sairasta maailmaa. Haluat ojentaa käden – voimme selvittää – jotakin. Kirjoitat kenelle tahansa ... kokeneelle professorille ... joka ihmettelee edelleen. Elämä ei ole tieteen tukijärjestelmä. Asia on päinvastoin.

On korkea aika vapautua romantiikan ihanteen ylilyönneistä luovan kirjoittamisen mystifionnissa. Samoin on aika vapautua valistuksen ihanteen ylilyönneistä akateemisen kirjoittamisen pingotetussa objektiivisuudessa. Usko ihmelapsiin ja yksilölliseen virtuositeettiin rapisee, kun taas yhteisöllisen kirjoittamisen uskottavuus kasvaa. Tekstejä on hyviä ja vähemmän hyviä, mutta olisi typerää kuvitella, että niiden tekijät olisivat taitotasoonsa kahlehdittuja. Nerouden haamu on haahuillut keskuudessamme kylliksi. Sille ei koskaan ollut päivänvalon kestäväää käyttöä, vähiten nyt.

¹ King, 2000 On Writing: A memoir of the craft, s. 326. Lainattu artikkelissa: Antoniou ja Moriarty (2008, 163).

Lähteet

- Antoniou, M. & Moriarty, J. (2008) What can academic writers learn from creative writers? Developing guidance and support for lecturers in Higher Education. *Teaching in Higher Education* 13:2, 157-167.
- Bahtin, M. M. (1981/1934–1935) Discourse in the Novel. Teoksessa: *The Dialogic Imagination. Four Essays by M. M. Bakhtin*. M. Holquist (toim.), C. Emerson & M. Holquist (käänt.). Austin: University of Texas Press, 259-300.
- Bourdieu, P. (2002) Les chercheurs & le mouvement social. Teoksessa: *Interventions, 1961-2001*. Textes choisis et présentés par Franck Poupeau et Thierry Discepolo. Marseille: Agone, 465-469.
- Calhoun, C. (1991) Morality, Identity, and Historical Explanation: Charles Taylor on the Sources of the Self. *Sociological Theory* 9:2, 232–263.
- Eriksen, T. H. (2006) *Engaging Anthropology. The case for a public presence*. Oxford: Berg.
- Gallagher, S. (2000) Ways of knowing the self and the other. *Arobase: Journal des lettres et sciences humaines*, 4 (1-2). Verkossa:
<http://pegasus.cc.ucf.edu/~gallaghr/gallArobase00.html> 17.4.2009
- Holland, D., Lachicotte, W., Skinner, D. & Cain, C. (1998) *Identity and Agency in Cultural Worlds*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Kozulin, A. (1990) *Vygotsky's Psychology. A Biography of Ideas*. Hemel Hempstead: Harvester Wheatsheaf.
- Varsava, N. (2008) A Writer's Complaint: Essays and I in the English Discipline. *Radical Pedagogy* 9:2. Verkossa:
http://radicalpedagogy.icaap.org/content/issue9_2/Varsava.html 30.3.2009
- Vygotskij, L. S. (1986/1934) *Thought and Language*. (Uusi, tarkistettu käännös A. Kozulin.) Cambridge, MA: The MIT Press.

III Kirjoittamisen politiikka ja moraalit

Akateemisen kirjoittamisen politiikka ja morali: mitä kirjoitan ja miksi

Marja-Liisa Niinikoski

Johdanto

Osallistuin vuoden 2009 alussa professori Keijo Räsänen kurssille, jolla tarkastelimme akateemista työtä käytännöllisenä toimintana. Räsänen oli jäsentänyt akateemisen työn tarkastelun neljän kysymyksen ja niitä kuvaavien käsitteiden kautta. Neljä ydinkysymystä oli: kuka, miten, mitä ja miksi. Näitä kysymyksiä jäsennettiin subjektin, taktiikan, politiikan ja moraalien käsitteiden kautta (ks. esim. Räsänen 2008).

Itseäni jäivät erityisesti kiinnostamaan kysymykset akateemisen työn politiikasta ja moraalista sekä erityisesti näiden välisestä suhteesta. Mitä akateemisen työn politiikka ja morali voivat kohdallani tarkoittaa? Millainen on niiden välinen suhde? Miten itse aloittelevana tutkijana ymmärrän näiden käsitteiden merkityksen akateemisessa työssä, ja miten ne heijastuvat työhöni jatko-opiskelijana? Miten se, mitä kirjoitan, on sidoksissa siihen, miksi kirjoitan?

Kysymykset oman kirjoittamisen politiikasta mutta erityisesti moraalista johtivat samalla pohdintaan inhimillisen olemassaolon kysymyksistä. Mikä on ihmisen päämäärä, *telos*? Mikä on ihmisen olemassaolon tarkoitus? Kirjoittaessani akateemisesta kirjoittamisesta ja erityisesti sen

etiikasta olisi helppoa tehdä sama valinta, kuten useat muutkin kirjoittajat ovat tehneet tarkastellessaan tutkimustyön etiikkaa. Käytännössä se merkitsisi pitäytymistä niiden moraalisten ja eettisten ohjeiden tarkastelussa, joilla akateemista työtä, erityisesti sen tekemisen tapaa on pyritty ohjeistamaan. Tosin valintani ei tekisi oikeutta kirjoittamisen moraalien tarkastelun osalta sille pohdinnalle, jota moraalifilosofit ovat käyneet vuosituhansien ja -satojen ajan.

Pyrinkin lähestymään akateemisen kirjoittamisen politiikkaa ja moraalialueen ensisijaisesti tekstin sisältöä koskevien näkökulmien kautta. Mielestäni kirjoitetun tekstin sisällön arviointi tutkijan politiikan ja moraalien kannalta tekee akateemisesta kirjoittamisesta ja sen analysoinnista mielenkiintoista. Näitä koskevia oppaita ja eettis-moraalisia ohjeita onkin sitten vaikeampi löytää olemassa olevasta kirjallisuudesta. Tässä suhteessa arvokkainta antia lienee moraalifilosofien eettiset pohdinnat. Perehtyminen moraalifilosofiaan auttaa tutkijaa ylittämään puhtaat tieteenfilosofiset kysymykset sekä löytämään käsitteistöä ja argumentoinnin aineksia kirjoittamisensa tavoitteiden ja arvolähtökohtien tueksi.

Akateeminen kirjoittaminen toimintana

Kirjoittaminen on yhä edelleen olennainen osa akateemista tai tieteellistä työtä, vaikka myös muut ilmaisun muodot, kuten videografia, ovat viimeisten vuosien aikana laajentaneet tieteellisen julkaisemisen ja ilmaisemisen tapoja. Kirjoittamisen kautta tutkija kommunikoi yleisönsä kanssa, ja siinä mielessä kirjoittaminen on olennainen osa akateemisen yhteisön sekä tutkijan ja laajemman yhteiskunnan vuorovaikutusprosessia.

Akateemista tai tieteellistä kirjoittamista tutkitaan ja opetetaan hyvin monissa yliopistoissa. Kirjoittamisen laadun on katsottu parantavan myös ajattelemisen laatua (Gopen & Swan 1990, 550), ja siten kirjoittamisella voidaan nähdä olevan keskeinen merkitys koko tutkimustyön eli uuden tiedon tuottamisen kannalta.

Monet akateemista kirjoittamista koskevat tutkimukset ja kirjoittamisen opettaminen valottavat akateemisen kirjoittamisen prosessia eri vaiheineen sekä kirjoittamisen tuotoksia, kuten artikkeleita ja monografioita esitystapoineen, -tyyleineen ja kielen käytön muotoineen. Akateemisen kirjoittamisen politiikasta ja moraalista on kirjoitettu ja keskusteltu vähemmän. Yleensä nämä aiheet ovat liittyneet laajemmin koko tutkimustyön ja tutkijan toiminnan käsittelyyn. Tutkimustyön ja tutkijan etiikasta on kirjoitettu runsaasti. Aihe on noussut useista syistä tärkeäksi keskustelunaiheeksi, ja 1990-luvun alkupuolelta lähtien aihetta on ehditty käsitellä myös lukuisissa suomenkielisissä julkaisuissa (Clarkeburn & Mustajoki 2007, 9). Myös tutkimustyön politiikkaa on käsitelty suomalaisessa yhteiskunnassa erityisesti akateemisissa julkaisuissa.

Suomalaisessa kielenkäytössä akateeminen kirjoittaminen ja tieteellinen kirjoittaminen saattavat esiintyä toistensa synonyymeinä mutta esimerkiksi englannin kielessä näillä ilmaisuilla on merkittävä ero. Akateeminen kirjoittaminen (*academic writing*) tarkoittaa yleensä englannin kielessä yliopisto- tai tutkimusyhteisöissä toimivien henkilöiden tuottamaa, yleensä tieteelliseen julkaisemiseen tähtäävää kirjoittamista. Tälle voidaan nähdä vastineena englanninkielinen sanapari *research writing*. Tieteellinen kirjoittaminen (*scientific writing*) puolestaan viittaa

englannin kielessä rajoitetummin erityisesti luonnontieteelliseen kirjoittamiseen (ks. Gopen & Swan 1990).

Akateemisella kirjoittamisella viitataan tässä esseessä laaja-alaisesti akateemisen yhteisön jäsenten tuottamaan omaa tai muiden tutkimustyötä käsittelevään tekstiin. Tieteellinen kirjoittaminen on tätä käsitettä suppeampi, ja sillä tarkoitan erityisesti tieteelliseen julkaisemiseen tähtäävää kirjoittamista. Tutkimustyö saa tieteellisen merkityksensä vasta, kun sen tulokset julkaistaan (Clarkeburn & Mustajoki 2007, 88). Laaditut julkaisut ovat akateemisen yhteisön hyväksymiä tekstejä, esimerkiksi tieteellisiä artikkeleita tai monografioita. Akateemisen kirjoittamisen käsite on siis tieteellisen kirjoittamisen käsitettä laaja-alaisempi, ja se tarkoittaa erilaisille yleisöille suunnattua, myös kirjoittajalle itselleen laatimaa tekstiä tutkimustyöhön liittyen. Akateeminen kirjoittaminen ei tarkoita kaikkea akateemisten henkilöiden tuottamaa tekstiä, kuten esimerkiksi henkilökohtaisia päiväkirjoja, vaan sillä on oltava olennainen yhteys joko omaan tai muiden henkilöiden tekemään tutkimustyöhön. Tieteellinen kirjoittaminen on siis akateemisen kirjoittamisen yksi muoto.

Akateemisen kirjoittamisen näen sosiaalisena toimintana, jossa kirjoittaminen on sidoksissa kieleen ja kielen käyttöön (ks. esim. Clark & Ivanic 1997). Nykyisin tutkijat tiedostavatkin entistä paremmin kielen merkityksen tutkimuksessa (Luostarinen & Väliverronen 2007, 7). Kielen luonne neutraalina todellisuuden kuvaamisen välineenä on kyseenalaistettu. Tutkijan on aina jäsennettävä ja hahmotettava tutkimuskohteensa käsitteellisesti, kielen kautta. Toisaalta kirjoittaminen ei

vain välitä tutkimustyön tuloksia, vaan pyrkii myös vakuuttamaan yleisönsä.

Kirjoittaminen sosiaalisena toimintana on ennen kaikkea vuorovaikutusta, kommunikaatiota (Charles 2009). Kirjoittaminen tapahtuu aina jossakin sosiaalisessa kontekstissa. Kirjoittajalla on viesti, jonka hän pyrkii kohdentamaan yleisölleen, jolta hän yleensä vastavuoroisesti saa palautetta. Tutkijan kirjoittamalla tekstillä voidaan nähdä olevan hyvin olennainen merkitys tutkittavien ilmiöiden ja yleensäkin todellisuuden hahmottamisessa ja muotoilemisessa. Se, mitä kirjoitetaan tai mitä jätetään kirjoittamatta, kontrolloivat vuorovaikutusta. Kirjoittaja pystyy valinnoillaan vaikuttamaan siihen, mihin lukijan huomio halutaan kiinnittää. Akateemisen kirjoittamisen sosiaalista kontekstia määrittää hyvin pitkälle akateeminen yhteisö erilaisine konventioineen.

Kirjoittamisen näkeminen toimintana antaaakin perusteita kirjoittamistoiminnan poliittiselle sekä eettiselle (vrt. Niemelä & Hämäläinen 1993, 26-27) analyysille. Silloin, kun akateeminen kirjoittaminen nähdään toimintana, on akateemisen kirjoittamisen politiikkaa ja moraalia mielekästä tarkastella toiminnan kautta jäsenyvinä käsitteinä.

Käsitteellisesti toiminnan voidaan katsoa sisältävän toiminnan tarkoituksen, itse teon sekä toiminnan seuraukset (Niemelä 2004, 300). Näistä voidaan puhua myös päämääränä, toimintona sekä toiminnan vaikutuksina. Moraali tulee esille toiminnassa. Toisaalta toiminnan voidaan nähdä olevan sidoksissa olemassa oleviin ja jatkuvasti uudistuviin käytäntöihin, jotka voivat olla niin yksilöllisiä kuin sosiaalisiakin,

yliyksilöllisiä (Kemmis tulossa, 6-7). Akateeminen kirjoittaminen toimintana ja toiminnan yhteisöllinen luonne määrittävät merkittävästi sitä, miten lähestyn kysymyksiä siitä, mitä kirjoitetaan ja miksi kirjoitetaan sekä kysymystä näiden välisestä suhteesta.

Olen tässä tarkastelussa erottanut toiminnan eli akateemisen kirjoittamisen tavoitteiden ja tarkoituksen eli päämäärän toisistaan. Joissain yhteyksissä toiminnan tarkoituksen on nähty ilmenevän tavoitteena (esim. Niemelä 2004), mutta tässä esseessä olen nimenomaisesti halunnut tarkastella tavoitteita ja tarkoitusta eli päämäärää itsenäisinä toiminnan ulottuvuuksina. Näistä ulottuvuuksista tarkoitus tai päämäärä liittyy ensisijaisesti toiminnan moraalisiin lähtökohtiin, ja niitä voidaan arvioida eettisesti, moraalifilosofista näkökulmista käsin. Tavoitteet heijastavat sitä, mitä tehdään, ja tarkastelen tätä seuraavaksi politiikka-käsitteen kautta.

Akateemisen kirjoittamisen politiikka

Kuten Jukarainen on todennut, tutkijoita, akateemisia kirjoittajia ei arkikielessä useinkaan mielletä politiikan tekijöiksi (Jukarainen 2002, 278). Akateemista kirjoittamista on luonnehtinut hyvin pitkälle tieteen ideaaali: pyrkimys objektiivisuuteen ja rehellisyyteen. Näiden on nähty muodostavan tutkijan työn perustan (Clarkeburn & Mustajoki 2007, 15). Tieteellistä työtä ja akateemista kirjoittamista onkin vallitsevasti pidetty epäpoliittisina tai niille on haluttu antaa epäpoliittisuuden leima.

Politiikka-käsite on hyvin yleisesti ymmärretty johonkin kokonaisnäkemykseen tai aatteeseen pohjautuvaksi toiminnaksi, jolla

pyritään vaikuttamaan valtiollisiin, valtioiden välisiin tai yhteiskunnallisiin asioihin tai hoidetaan niitä. Usein politiikka-sanalla viitataan myös puolueiden toimintaan. (MOT Kielitoimiston sanakirja.) Politiikka-käsitteen sisällöstä ei ole olemassa yhtä yhtenäistä määritelmää, vaan eri käsitteet kilpailevat keskenään, ja samanaikaisesti ne voivat myös olla hyvin kietoutuneita toisiinsa (Palonen 2000, 3).

Politiikan tutkija Palonen on tarkastellut tutkimuksissaan politiikka-käsitteen kehittymistä ja sen sisällön uusia tulkintoja (ks. esim. Palonen 2000, 2). Hän on todennut politiikkaa olevan siellä, missä voi tehdä toisin. Palonen aloitti politiikka-käsitteen systemaattisen tutkimuksen Suomessa jo 1970-luvulla, ja hän alkoi tarkastella politiikkaa ennen muuta kielellisenä ilmiönä (Moisio 2004, 63). Palosen näkökulman mukaan politiikka tuli tarkoittamaan ennen kaikkea toimintaa eri tavoitteilla varustautuneiden ihmisten ja ihmisryhmien välillä. Silloin kun politiikan käsite ymmärretään hyvin laajassa merkityksessä, politiikan piiriin kuuluvat lähes kaikki ihmiselämän osa-alueet.

Politisoinnalla (*politicization*) asioista tehdään poliittisia eli ne nostetaan keskustelun aiheeksi (Palonen 1989). Politisointi ja politikointi käsitteinä tekevät sen mahdolliseksi, että politiikka voidaan ymmärtää toimintana. Nämä käsitteet avaavat uudenlaisen näkökulman politiikka-käsitteen sisältöön, vaikkakaan kumpakaan näistä käsitteistä ei ole käsitteellisesti ja historiallisesti yksityiskohtaisesti analysoitu (Palonen 2000, 19).

Palosen mukaan politiikan käsitteellistäminen toimintana edellyttää kahden ehdon täyttymistä. Ensimmäisen ehdon mukaan politiikka

ymmärretään käsitteellisenä abstraktiona tarkoittaen toimijoiden, asiakysymysten ja toiminnan suunnan kaikkia kvalifikaatioita. Lyhyesti ilmaistuna ehdon mukaan oletetaan, että olemme valmiita ja kyvykkäitä puhumaan politiikasta yleensä, ei yleismaailmallisena ilmiönä vaan abstraktiona johdettuna sen sisällön, merkityksen ja arvioinnin konkreettisista tekijöistä. Tämä ei edellytä minkään tietyn asian perusolemuksen määrittelyä, vaan pikemminkin kriteeriä tietyistä ilmaisuista abstrahoidun käsitteen käytölle. Poliitiikan muotoilu voidaan nähdä myös kollektiivisena yksikkönä sisältäen inhimillisen toiminnan tietyt kiistan- tai riidanalaiset ominaisuudet.

Toinen ehto koskee sen ymmärtämistä, että toiminta voidaan käsitteellistää jollain tavoin. Tältä osin Palonen (2000, 19-20) viittaa Pocockin muotoiluun kontingentista tapahtumasta. Määritelmän mukaan kontingentti on jotain sellaista, joka voisi olla toisin. Poliitiikan teoriassa kontingentin käsitteen mielenkiintoisimman määritelmän mukaan kyseessä on jotain, joka voidaan tehdä toisin (Palonen 1999, 6.) Poliitiikan ymmärtäminen toimintana edellyttääkin, ettei yksilö yritä perustaa politiikkaa joillekin ulkopuolisille lähtökohdille, yksilön ylä- tai alapuolella oleville tekijöille, vaan paremminkin pyrkii ymmärtämään politiikan sisältä käsin, eksplikoiden ne kokemukset, jotka syntyvät toimimisesta poliittisesti (Palonen 2000, 20).

Laajan politiikka-käsitteen tulkinnan mukaisesti politiikkaa on siellä, missä tehdään valintoja erilaisten mielipiteiden ja toimintatapojen välillä. Poliitiikka liittyy muutosalttiisiin tilanteisiin (Jukarainen 2002, 278). Moisio (2004, 64) tosin pitää arveluttavana sitä, jos jokaisen tutkimuksen päälle

kyetään laittamaan poliittisuuden leima vetoamalla, että paloslaisittain politiikkaa on kaikkialla, jos määreen kriteerit täyttyvät. Hänen mielestään Palosen nimeen vetoavan tutkijan velvollisuuteen kuuluu myös osoittaa se, missä suhteessa tutkijan esittämä visio on poliittinen. Hänen mielestään olisi ainakin jollain tavalla näytettävä se, millaista politiikkaa tutkija vastustaa, eli millaiseen keskusteluyhteyteen ja konfliktiin jokin argumentti liittyy. Moision mielestä olisi pyrittävä nostamaan esiin poliittinen dynamiikka yksittäistä lausumaa laajemmassa merkityksessä.

Jukarainen (2002, 280) pitää erikoisena sitä, että vaikka käsitys tutkijan tekemien tulkintojen suhteellisuudesta on alkanut yleistyä, oletus tutkimuksen ja tieteenharjoittamisen epäpoliittisuudesta on edelleen vahva. Hän pitää huolestuttavana sitä, jos tieteen ja tutkimuksen epäpolitisointi poistaa samalla tutkijan eettisen vastuun; ”ajattelutavan mukaan tutkijan ei tarvitse kantaa huolta tekemistensä seurauksista, koska varsinaiset poliitikot ja ulkopuolinen yhteiskuntahan tutkimustietoa käyttävät hyväkseen”.

Suppean politiikka-käsitteen tulkinnan mukaisesti tutkimustyö ja akateeminen kirjoittaminen rajautuvat politiikan ulkopuolelle. Tällaista kantaa edustaakin Honkapohjan (2000, 3-4) näkemys, jonka mukaan asiantuntijoiden tärkein tehtävä on tiedollisen perustan antaminen eri linjaus- ja päätösvaihtoehdoille. Sen sijaan itse päätökset kuuluvat päätöksentekijöille, jotka on valittu niitä tekemään ja kantamaan niistä vastuun. Asiantuntija kantaa vastuun neuvojensa ja tietojensa oikeellisuudesta suhteessa olemassa olevaan alansa tietämykseen. Tämän

näkökulman mukaan akateeminen kirjoittaminen rajautuu epäpoliittiseksi toiminnaksi.

Ehkä kuitenkin hedelmällisempää on mielestäni tarkastella akateemista kirjoittamista ja sen tavoitteita laajan politiikka-käsitteen valossa. Jukaraista lainaten laajan politiikka-käsitteen omaksuminen voisi johtaa koko yhteiskunnassa eikä vain tieteentekijöiden itsensä keskuudessa voimakkaampaan terveeseen kriittisyyteen tiedettä ja sen saavutuksia kohtaan sekä ylipäättään asiantuntijavaltaa kohtaan. Jukaraisen (2002, 288) mukaan tutkijuuden politisointi voisi madaltaa ns. maallikoiden ja asiantuntijoiden välistä kuilua ja tasa-arvoistaa yhteiskunnallista keskustelua näiden ryhmien välillä. Tämä Jukaraisen esittämä näkemys ja kannanotto tulee hyvin lähelle tunnetun sosiologin Bourdieun ontologista kannanottoa teoreettisen tiedon ja käytännöllisen tiedon välisestä suhteesta (ks. esim. Lenoir 2006, 28).

Laajan ja toimintaa painottavan politiikka-käsitteen mukaisesti akateemisen kirjoittamisen voidaan siis nähdä olevan politiikkaa, jos seuraavat kaksi ehtoa täyttyvät: ensinnäkin jos akateeminen kirjoittaminen mielletään toiminnaksi, jossa toimija eli kirjoittaja tekstinsä sisällön eli asiakysymysten kautta pyrkii osoittamaan toiminnalle suunnan, ja toisekseen jos kirjoittamisen kautta pyritään osoittamaan jotain, joka voidaan tehdä toisin. Tällöin toiminta ja tekeminen käsittävät mielestäni niin ajattelun kuin sen ohjaamat konkreettiset teotkin. Jos siis lähtökohtaisesti hyväksytään se, että tutkimuksen tavoitteena on uuden tiedon tuottaminen ja että kirjoittaminen välittää, kommunikoi näitä tutkimuksen tuloksia tai arvioi niitä, niin tällöin akateemista kirjoittamista

voitaisiin Palosen määritelmään nojautuen pitää aina poliittisena. Akateemisen kirjoittamisen poliittisuuden keskeiseksi kriteeriksi tällöin määrittyy uuden tiedon tuottaminen. Lähtökohtaisesti tutkimustyö ja siihen nojaava teksti olisi siis tässä suhteessa aina poliittista. Akateemisen kirjoittamisen poliittisuus ei katoa, olipa sitten kyse itseään kriittiseksi koulukunniksi nimeävien tai valtavirtaa edustavien tutkimussuuntausten mukaisista akateemisista teksteistä. Keskustelu siitä, missä määrin jokin akateeminen teksti on enemmän tai vähemmän poliittinen suhteessa johonkin toiseen, onkin jo sitten haastavampaa.

Akateeminen kirjoittaja voi tutkimusaiheidensa tai -kysymystensä valinnalla politisoida eli nostaa keskustelun piiriin aiheita niin tiedeyhteisön sisällä kuin yhteiskunnallisestikin. Akateeminen kirjoittaminen ei siis ole luonteeltaan poliittista vain yhteiskunnallisissa keskusteluyhteyksissä, vaan se voi mielestäni toimia tässä merkityksessä myös tiedeyhteisön sisällä.

Kirjoittamisen tavoitteen tulee siis aina olla sisällöllinen, uutta tietoa tuottava, jotta kirjoitettu teksti olisi poliittinen. Mielestäni se, että tutkija haluaa ensisijaisesti saada hyväksytyn artikkelin tai väitöskirjan aikaiseksi ei sinällään tee vielä tällaisesta kirjoituksesta poliittista, edes politiikka-käsitteen laajan tulkinnan mukaisesti. Tässä mielessä akateemisen kirjoittamisen kaikki tavoitteet eivät ole poliittisia, vaan kysymys akateemisen kirjoittamisen politiikasta on ratkaistava tekstin sisällön mukaisesti: pyritäänkö tekstillä osoittamaan jotain, joka voitaisiin ajatella tai joka voitaisiin tehdä toisin. Vain ja ainoastaan tutkimustyön ollessa

poliittista eli jos se tuottaa uutta tietoa, myös akateemisen tekstin sisältö voi olla poliittista.

Tutkimustyötä ja akateemista kirjoittamista saattavat ohjata monet muut ulkokohtaiset tavoitteet, kuten tutkijana meritoituminen, julkaisuluettelon määrän kasvattaminen, oman aseman vahvistaminen tiedeyhteisössä jne. Ne voivat olla keskeisiä tutkijan toimintaa ohjaavia tekijöitä. Jos akateemiset tekstit tuotetaan tai kirjoitetaan ensisijaisesti näistä lähtökohdista käsin ja jos kirjoitetun tekstin sisällön uutuusarvoon ei kiinnitetä huomiota, niin silloin myös kirjoittamisen ja tekstin sisällön poliittisuus vähenee. Tavoitteet ja päämäärät ovat silloin muualla kuin tutkimustyön ydinkysymyksessä.

Mutta kuka määrittelee sen, mikä on uutta tietoa? Millaiset toiminnan tavoitteet ja moraaliset kannanotot ohjaavat uuden tiedon määrittelemisen kriteereitä? Tässä suhteessa akateemisen yhteisön sisällä vaikuttavat vallankäytön ja -jakamisen muodot väistämättä ovat yhteydessä siihen, miten kirjoitetun tekstin sisältö, sen uutuusarvo määrittyy. Akateemisen kirjoittamisen politiikka liittyykin läheisesti vallankäyttöön akateemisen yhteisön sisällä, ja kirjoitetun tekstin uutuusarvon määrittelyä saattavat ohjata myös muut kuin välittömät tiedon uutuusarvoa koskevat intressit. Tällöin olennaista olisikin, että tutkija kirjoittaessaan tekstiä omasta tutkimuksestaan tai arvioidessaan muiden tuottamaa tietoa olisi tietoinen oman toimintansa vaikuttamista ja perusteista; tavoitteistaan ja myös moraalisistaan tutkijana.

Oman kokemuksen mukaan aloittelevan tutkijan akateemisen ja erityisesti tieteellisen kirjoittamisen tavoitteet saattavat olla hyvinkin ulkokohtaisia ja siinä mielessä epäpoliittisia. Tutkimustyön tekeminen, akateeminen kirjoittaminen ja argumentoinnin rakentaminen sinällään vaativat opettelua. Väitöskirja onkin osuvasti nimenomaan opinnäytetyö; opettelemista omien tavoitteiden tunnistamisessa ja niitä koskevien lähtökohtien määrittelyssä omaksuen samalla ne säännöt ja normit, joilla tiedeyhteisössä käydään sisällöllistä keskustelua kirjoittamisen kautta. Onkin hyvin perusteltavissa se näkökanta, että tieteellisten tekstien poliittisuus voi lisääntyä ja vahvistua harjaantumisen myötä.

Räsänen (2008) on luonnehtinut uuden toimijan toiminnan suuntautumista harjaantumisen myötä. Uuden toimijan ensimmäiset kysymykset opeteltaessa uutta käytäntöä kohdistuvatkin ensin siihen, miten tehdään. Sen jälkeen, kun käytännön toimintatavat alkavat olla harjaantuneita, mielenkiinto kohdistuu siihen, mitä tehdään. Lopulta harjaantunut toimija ymmärtäessään toiminnan pelikentän ja sen toimintapolitiikan uskaltuu julkisesti käymään keskustelua toiminnan eettisistä lähtökohdista. Tämä vaatii keskustelijalta yleensä aika vahvaa asemaa yhteisössään.

Akateemisen kirjoittamisen moraali

Sana ”moraali” on johdettu latinan kielen sanasta *mos*, joka tarkoittaa tapaa, käyttäytymismallia. Moraalin on tieteen kielessä katsottu vakiintuneesti liittyvän käytännön ratkaisuihin ja valintoihin (Launonen 1997, 11). Moraalilla tarkoitetaan hyvän ja pahan, oikean ja väärän erottelua toiminnan yhteydessä. Moraali voidaan nähdä niiksi tavoiksi ja

toimintamalleiksi, joita ihminen pyrkii elämässään soveltamaan (Yrjönsuuri 1996, 10). Etiikka puolestaan tarkoittaa moraalien lähtökohtien teoreettista tutkimista, jolloin etiikan tehtävänä on moraalisiin valintoihin liittyvien perusteiden filosofinen tarkastelu (Launonen 1997, 11). Etiikassa on olennaista teoreettinen käsitys hyvästä elämästä, moraalissa taas sen käytäntöön soveltaminen.

Tutkimustyön eettiset pohdinnat kirjoittamisen osalta pääasiallisesti koskevat tiettyjen ohjeiden ja normien noudattamista tieteellisessä kirjoittamisessa, kuten tuplajulkaiseminen, plagiointi, tarkoituksellinen epätarkka kirjoittaminen, viittausten tarkkuus ja kattavuus (ks. esim. Clarkeburn & Mustajoki 2007, 90-110).

Myös akateemisen kirjoittamisen moraalista pohdittaessa on helppo hyväksyä MacIntyren (2004, 15) näkemys siitä, että nyky-yhteiskunnassa moraalisten uskomusten, käytäntöjen ja käsitteiden kirjo on suuri ja epäyhtenäinen. Hänen mukaansa modernien moraaliooppien näkökulmasta kysymys onkin ensisijaisesti säännöistä: mitä sääntöjä meidän pitää seurata, ja miksi meidän pitää niitä seurata. MacIntyren mukaan modernissa moraaliteoreettisessa ajattelussa säännöistä onkin tullut moraalisen elämän ensisijainen käsite (emt., 145-146.) Sen vuoksi tutkimustyön etiikan ja akateemisen kirjoittamisen moraalien yhteydessä onkin paljon helpompi puhua modernin moraalijattelun tavoin joistain säännöistä ja ohjeista, kuin ottaa julkisesti kantaa jonkin moraaliteorian puolesta. Tätä taustaa vasten on helppo ymmärtää myös se, miksi tutkimustyön eettisiä ohjeita ja oppaita on laadittu viimeisten vuosikymmenten aikana yhä useammin ja enemmän.

Tutkijan arvolähtökohdat saatetaan määritellä tutkimustyön ulkoisiksi tekijöiksi, ja niitä pidetään helposti alitajuisina ja tiedostamattomina. Clarkeburn ja Mustajoki väittävätkin, että sen vuoksi tutkijalta vaaditaan erityinen päätös tällaisten tekijöiden luotsaamiseen ja analysoimiseen (emt., 102). Voisi myös väittää toisinpäin, että vallalla oleva tieteen ideali sekä weberiläinen näkemys tieteen arvovapaudesta (*Wertfreiheit*) ensinnäkin rajaavat arvokannanottoja koskevat kysymykset tutkimuksen teon ”ulkoisiksi” tekijöiksi ja toisekseen tekevät niistä vaikeasti käsiteltäviä akateemisessa tekstissä.

Akateemisen kirjoittamisen etiikka muodostuu mielestäni mielenkiintoiseksi kysymykseksi, kun sitä tarkastellaan tuotettujen tekstien kautta vastaavalla tavalla kuin kysymystä kirjoittamisen politiikasta. Miten tutkijan moraali heijastuu hänen kirjoittamansa tekstin sisältöön, ei vain siihen tapaan, jolla hän suorittaa kirjoittamisen teknisiä operaatioita?

Mielestäni kirjoittamisen eettisten kysymysten pohdinta jää kovin ulkokohtaiseksi, jos niillä viitataan vain niihin normeihin ja sääntöihin, jotka tarkastelevat kirjoittamisen teknisten tai taktisten operaatioiden suorittamista eli kysymyksiä siitä, miten lähteisiin viitataan, miten tarkasti tekstissä tiettyjä asioita ilmaistaan jne. En väitä, että näiden eettisten normien ja ohjeiden merkitys olisi vähäinen, vaan keskittymällä tämänkaltaisiin eettisiin pohdintoihin välttään ottamasta kantaa siihen vaikeaan ja haastavaan kysymykseen, miten tutkijan moraaliset valinnat näkyvät ja välittyvät hänen kirjoittamassaan tekstissä tai miten

eksplisiittisesti niiden tulisi näkyä ja välittyä. Ovatko ne vain alitajuisia ja tiedostamattomia tekijöitä, joiden ei edes oleteta heijastuvan epäpoliittiseen ja arvovapaaseen akateemiseen tai tieteelliseen tekstiin? Vielä vaikeampi kysymys nyky-yhteiskunnassa on se, millaisia näiden arvojen tulisi olla. Ehkä vain rohkeimmat moraalifilosofit, sosiologit, yhteiskuntateoreetikot ja politiikan tutkijat uskaltavat ottaa näihin kysymyksiin tutkimuksissaan eksplisiittisesti kantaa ja tuovat ne myös kirjoituksissaan esille.

MacIntyren (2004, 302-303) mukaan olennainen moraalinen vastakkainasettelu on lopulta liberalistisen individualismin ja aristoteelisen perinteen välillä, näitä eri ääripäitä koskevien eri versioiden välillä. Hänen mukaansa näiden perinteiden väliset erot ovat hyvin syviä. Erot laajenevat etiikan ja moraalisuuden tuolle puolen koskemaan ylipäätään inhimillisen toiminnan ymmärtämistä. Kilpailevat käsitykset yhteiskuntatieteistä, niiden rajoista ja mahdollisuuksista liittyvät hänen mukaansa siihen vastakkainasetteluun, joka on näiden kahden vaihtoehtoisen tarkastelutavan välillä. Onko siis lähtökohtaisesti niin, että yhteiskuntatieteitä edustava tutkija käytännössä joko implisiittisesti tai eksplisiittisesti ottaa kantaa näihin ääripäihin tai joihinkin niistä edustaviin versioihin? Vai onko niin, että mitä poliittisempaa kirjoitettu teksti on eli mitä selkeämmin siinä on tarjottu jokin vaihtoehto tehdä tai ajatella toisin, niin silloin myös tällaisen tekstin julkilausutut tai julkilausumattomat moraaliset kannanotot ovat sitä vahvemmat?

Jos aloittelevana tutkijana haluaisin oppia aikaisemmilta tieteentekijöiltä, niin mitä ilmeisimmin tekstin vahva sisällöllinen kantaaottavuus on myös

vahvasti sidoksissa kirjoittajan tai tutkijan moraalisiin kannanottoihin. Näistä esimerkkeinä voidaan mainita jo aikaisemmin siteerattu MacIntyre mutta myös Aristoteles, Marx, Nietzsche, Kant, Hegel ja Bourdieu. Mutta onko minulla uskallusta tai rohkeutta sellaiseen?

Sitoutuminen ajatukseen ihmisen tehtävästä ja sen pohjalta rakennettuun hyvän elämän ihanteeseen tarjoaisi Sihvolan (2004, 8) mukaan moraalillemme tarvitseman oikeutuksen. Hänen mukaansa avoimeksi kuitenkin jää, kuinka uskottavaa aristoteeliseen perinteeseen nojaaminen on modernissa maailmassa.

Toisaalta jos moraaliseksi lähtökohdakseni pystyisin valitsemaan vahvan nietzscheläisen ajatuksen siitä, että pyrkiminen objektiivisuuteen on subjektiivisten tahtojen ilmausta ja että moraalisuuteni on vain oman tahtoni luomus (Nietzschen Iloinen tiede, MacIntyre 2004, 140), niin pystyisin kaikki tavoitteeni ja valintani kirjoittaessani perustelemaan viime kädessä omalla tahdollani, olemalla autonominen moraalinen subjekti. Mutta onko se mahdollista? Haluanko edes pyrkiä siihen?

Pidänkin Nietzschen väitettä moraalin perustumisesta ainoastaan ihmisen omaan tahtoon kestäättömänä. Miksi opettelisin tai pyrkisin noudattamaan akateemisessa kirjoittamisessa joitain akateemisen yhteisön määrittelemiä sääntöjä? Teenkö niin, koska se on pelkästään oman etuni mukaista vai ohjaako minua kirjoittamisessa myös jotkin muut moraaliset lähtökohdat – sellaiset, jotka ovat kestäviä akateemisissa käytännöissä mutta myös elämässä laajemmin?

Aristoteelinen perinne MacIntyreä (2004, 236, 318) mukaellen ohjaa etsimään elämässä sellaisia hyveitä, jotka ohjaavat ihmisen käyttäytymistä kohti hyvää elämää ei vain osana yksittäisiä käytäntöjä, vaan myös niiden yli sosiaalisessa kontekstissa, yhteydessä elävään sosiaaliseen perinteeseen. Tämänkaltaisten arvolähtökohtien nojalla kirjoittamiseni tavoitteet voivat toki yksilöityä tekstin yleisön, julkaisufoorumin tai tekstin tarkoituksen nojalla eli olipa kyseessä sitten omaan tutkimustyöhön liittyvän tekstin tuottaminen tai muiden tutkijoiden tuottamien tekstien arviointi mutta näissä kirjoittamissani teksteissä arvolähtökohdat olisivat siis suhteellisen pysyvät. Esimerkiksi tutkijakollegan tekstin arviointi ei siis riippuisi siitä, miten kulloinkin määritän oman tahtoni tällaisessa tilanteessa, mitä etua tai haittaa arviointi minulle tuottaa, vaan pyrkisin noudattamaan toiminnassani yleisemmin hyväksytyjä hyveitä, kuten esimerkiksi oikeudenmukaisuutta ja rehellisyyttä.

Jotta jokin hyve olisi hyve, sen tulisi MacIntyren (2004, 318, 320) mukaan olla hyve kolmella tasolla: yksittäisessä käytännössä, vaikuttaen koko elämän hyvyyteen sekä tavoitellen sitä, mikä on hyvää ihmiselle määritellen sen osallistumalla elävään sosiaaliseen perinteeseen.

Työvälineitä ajatteluun, argumentointiin, kirjoittamiseen ja keskusteluun

Jokainen moraalinen toimija joutuu käytännössä soveltamaan jatkuvasti jonkinlaista moraalista viitekehystä (Laitinen 2000, 102). Näin ollen tuskin on mahdollista, että tutkija voisi asettaa kirjoittamisensa tavoitteet ilman moraalisia ratkaisuja. Moraalinen viitekehys asettaakin yksilölle rajoitteita

sen suhteen, miten hän voi toimia (emt., 12). Näin tapahtuu joka tapauksessa tiedostipa tutkija moraaliset lähtökohtansa tai ei. Taylorin sanoin yksilön moraalinen viitekehys onkin sekä eksplisiittinen että implisiittinen; kaikkia moraalisia ratkaisujamme emme aina pysty ilmaisemaan kielellisesti, vaan moraalinen kantamme saattaa tulla esille myös reaktioidemme kautta (emt., 104).

Entä jos kirjoittamisen tavoitteiden ja moraalisten kannanottojen välillä ilmenee ristiriitaa, niin miten tällaiset konfliktitilanteet ratkaistaan? Kumpi siis määrittää kumpaa? Tavoitteet moraalia vai moraali tavoitteita akateemisen kirjoittajan työssä ja kirjoittamisen käytännöissä?

Taylorin ja MacIntyren ajatuksiin nojautuen Laitinen (2000, 134-142) esittää, että moraalinen arviointiviitekehysemme sinällään voi muuttua. Muutokset voivat johtua erilaisista tekijöistä, kuten oman ja muiden moraalisten viitekehysten välillä olevista ristiriidoista tai vaillinaisuuksista tai oman viitekehysen sisäisistä ristiriidoista tai puutteellisuuksista johtuen. Muutoksilla tällaisessa viitekehyksessä on rationaalinen suunta: niiden avulla pyritään vähentämään moraaliseen viitekehykseen sisältyviä ristiriitoja tai puutteita.

MacIntyre (2004, 227, 319) kirjoittaa, että tavoitteiden tai päämäärien muuntuessa ajan myötä myös tiettyjen käytäntöjen erinomaisuudet ja sitä kautta myös hyveet muuttuvat. Mielestäni onkin luontevaa ajatella, että kirjoittamani tekstin sisältö ja kirjoittamisen tavoitteet jäsentyvät ensisijaisesti moraalisisista lähtökohdista käsin. Moraaliset kannanotot ovat suhteellisen pysyviä ja vakaita mutteivät muuttumattomia. Jos

kirjoittamiseni tavoitteet ilmentyen tekstin sisällöllisinä painotuksina olennaisesti muuttuvat, niin se voi olla seurausta moraalisen viitekehysten muuttumisesta tai sitten kirjoittamisen politiikka pakottaa minut muuttamaan myös arvolähtökohtiani. Pidän kuitenkin ensinnä esitettyjä perusteita tekstin sisällön ja kirjoittamisen tavoitteiden muuttumisen kannalta primääreinä.

Silloin, kun kykenen puntaroimaan kirjoittamiseni tavoitteita suhteessa kirjoittamiseni moraalisiin lähtökohtiin, pystyn kenties selkeämmin pohtimaan ja perustelemaan myös tekemiäni valintoja. Miksi korostan joitain asioita tekstissä? Miksi jätän jotkin muut kohdat vähemmälle huomiolle? Mihin pyrin kirjoittamisellani? Mutta samalla huomaan, että vaikka kuinka voisin eritellä kirjoittamiseni tavoitteita ja moraalisia kannanottoja käsitteellisellä tasolla, niin aloittelevana tutkijana juuri tällä hetkellä minua eniten askarruttaa kysymys kirjoittamiseni politiikasta: onko minulla tekstieni kautta mitään uutta sanottavaa. Toisekseen huomaan kiinnittäväni huomioni juuri niihin kirjoittamisen ohjeisiin ja normeihin, joita akateeminen yhteisö on luonut mm. plagioinnin ehkäisemiseksi ja sitaattikäytäntöjen luomiseksi.

Näistä käytännöllisistä näkökohdista huolimatta kirjoittamisen poliittisia ja moraalisia kannanottoja koskevien pohdintojeni perusteella mielestäni olisi kuitenkin hyödyllistä, jos esimerkiksi tohtoriopiskelijoiden opinto-ohjelmaan kuuluisi tieteenfilosofisten kurssien lisäksi myös moraalifilosofiaa ja -teoriaa koskevia kursseja. Ne voisivat auttaa tutkijoita aiempaa paremmin ja selkeämmin argumentoimaan ja tuomaan esille teksteissään myös arvokannanottojaan tieteelle ominaiselle päättelytavalla

hyödyntäen moraalifilosofien tarjoamia teorioita ja käsitteistöä. Sitä kautta myös tekstien sisällön, niiden tavoitteiden arviointi ja moraalisten kannanottojen arviointi voisi tapahtua läpinäkyvämmiin eikä vain arvailuina rivien välistä.

Edellä ehdotettu puolestaan vähentäisi tutkimuksen väärää epäpoliittisuuden leimaa. Tiedeyhteisön sisällä oppisimme käymään avointa keskustelua tutkimustyömme tavoitteista ja päämääristä ilman näennäisen objektivisuuden sumeaa verhoa.

Lähteet

- Charles, M. (2009) Communication for Research Purposes. HSE, kurssin luentomuistiinpanot 5.7.2009.
- Clarkeburn, H. & Mustajoki, A. (2007) *Tutkijan arkipäivän etiikka*. Tampere: Vastapaino.
- Gopen, G. D. & Swan, J. A. (1990) The Science of Scientific Writing. *The American Scientist* 78, 550-558.
- Honkapohja, S. (2000) Tiede, julkisuus ja politiikka. *Tieteessä tapahtuu* 6, 3-4.
- Jukarainen, P. (2002) Maantieteelle voimme mitä vain! Pohdintoja tieteen, tilan ja politiikan välisistä suhteista. *Politiikka* 44:3, 278-289.
- Kemmis, S. (tulossa) What is professional practice? Recognizing and respecting diversity in understandings of practice. Teoksessa: C. Kanes (toim.) *Developing professional practice*. Springer. Käsikirjoitus verkossa: http://www.csu.edu.au/research/ripple/docs/Kemmis%20Prof%20Practice%20Chapter%20060419_14.pdf
- Laitinen, A. (2000) Persoonuus, identiteetti ja etiikka Charles Taylorin, Alasdair MacIntyren ja Paul Ricoeurin etiikassa. Filosofian lisensiaatintyö. Jyväskylän yliopisto, Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos.
- Launonen, L. (1997) Kunnon kansalaisen kasvattaminen. Eettisen diskursin muutos Suomen oppivelvollisuuskoulun opetussuunnitelmissa 1900-luvulla. Kasvatustieteen lisensiaatin tutkimus. Jyväskylän yliopisto, Opettajankoulutuslaitos.

- Lenoir, R. (2006) Scientific Habitus: Pierre Bourdieu and the Collective Intellectual. *Theory, Culture & Society* 23:6, 25–43.
- Luostarinen, H. & Väliaverronen, E. (2007) *Tekstinsyöjät. Yhteiskuntatieteellisen kirjallisuuden lukutaidosta*. Tampere: Vastapaino.
- MacIntyre, A. (2004) *Hyveiden jäljillä. Moraaliteoreettinen tutkimus*. Helsinki: Gaudeamus.
- Moisio, S. (2004) Tutkijat etsivät kadonnutta poliittista. *Tieteessä tapahtuu* 5, 63-66.
- MOT Kielitoimiston sanakirja
- Niemelä, P. (2004) Etiikka ja hyvinvointivaltion palvelut. *Yhteiskuntapolitiikka* 69:3, 300-305.
- Niemelä, P. & Hämäläinen, J. (1993) *Sosiaalialan etiikka*. Helsinki: WSOY.
- Palonen, K. (1989) *Die Thematisierung der Politik als Phänomen. Eine Interpretation der Geschichte des Begriffs Politik im Frankreich des 20. Jahrhunderts*. Helsinki: Societas Scientiarum Fennica.
- Palonen, K. (1996) Contingency in political theory. Editorial. Teoksessa: Sisko Haikala (toim.), Kari Palonen (kirj.) *Finnish Yearbook of Political Thought. Conceptual Change & Contingency. Vol. 3*. Jyväskylä: SoPhi, 5-10.
- Palonen, K. (2000) Two Concepts of Politics, Two Histories of a Concept? ECPR joint sessions of workshops, Workshop 2, History of Concepts. Copenhagen 15-21 April.
- Räsänen, K. (2008) Meaningful Academic Work as Praxis in Emergence. *Journal of Research Practice* 4:1, Article P1.
- Sihvola, J. (2004) Alasdair MacIntyre moraalifilosofina. Teoksessa: A. MacIntyre (2004) *Hyveiden jäljillä. Moraaliteoreettinen tutkimus*. Helsinki: Gaudeamus, 7-13.
- Yrjönsuuri, M. (1996) *Hyvän olemus. Johdatus etiikkaan*. Helsinki: Kirjapaja.

Tutkijan työ: Miksi, mitä, miten – ja kuka?

Kristina Rolin

Akateemisen työn ”johtaminen” on usein sitä, että jatko-opiskelijoille ja myös varttuneimmille tutkijoille kerrotaan, mitä meidän tulisi tavoitella ja miten asiat tulisi tehdä, jotta meistä tulisi menestyviä tutkijoita. Tavoitteena tulisi olla julkaiseminen ”huippulehdissä.” Tutkijoille järjestetään seminaareja, joissa analysoidaan, millaisia artikkeleita ”huippulehdissä” julkaistaan, miten konferensseissa käydään verkostoitumassa ja millaisiin tutkijoihin kannattaa viitata. Näihin hyvää tarkoitaviin käytänteisiin sisältyy hyvin yksiulotteinen oletus siitä, kuka tutkija voi olla. Hän voi olla joko ”menestyjä” tai ”luuseri.” Hyvin harvoin pohditaan, miksi tutkija haluaisi tämänlaista peliä pelata. Akateemisen työn motiivit koetaan henkilökohtaisiksi ja subjektiivisiksi asioiksi, joista puhuminen julkisesti on – jollei suorastaan mahdotonta – niin ainakin kiusallista.

Tässä esseessä haluan kyseenalaistaa sen oletuksen, että akateemisen työn motiivit ovat puhtaasti henkilökohtaisia ja subjektiivisia. Pyrin osoittamaan, että akateemisen työn motiivit kytkeytyvät työn moraaliseen ulottuvuuteen, josta voidaan puhua – ja josta myös tulee puhua, jos akateemista työtä halutaan kehittää. Työn moraalaisella ulottuvuudella tarkoitan pyrkimystä etsiä vastausta kysymykseen, miksi akateeminen työ on arvokasta ja oikeutettua (Räsänen 2008, 19). Tavoitteeni on argumentoida, että akateemisen työn moraalinen ulottuvuus antaa mielekkyyttä työn poliit-

tiselle ja taktiselle ulottuvuudelle. Työn poliittisella ulottuvuudella tarkoitan vastauksia kysymykseen, mitä tutkija pyrkii saamaan aikaan ja saavuttamaan tieteen kentässä, kun taas taktisella ulottuvuudella tarkoitan käytännön tutkimustyössä kehitettyjä ratkaisuja ongelmaan, kuinka tutkimustyötä tehdään (Räsänen 2008, 19). Kun tutkija löytää mielekkään vastauksen kysymykseen, miksi hän kirjoittaa tieteellistä artikkelia, hänen on helpompi löytää mielekkäät vastaukset kysymyksiin, millaisen kirjoituksen hän pyrkii saamaan aikaan, mitä hän tavoittelee kirjoittamalla, miten hän kirjoittaa, ja kuka hän ajattelee olevansa, kun hän kirjoittaa.

Esseen ensimmäisessä osassa kerron tarkemmin, miten ymmärrän akateemisen työn moraalisen ulottuvuuden. Esseen toisessa ja kolmannessa osassa pyrin analysoimaan, miten akateemisen työn moraalinen ulottuvuus antaa mielekkyyttä poliittiselle ja taktiselle ulottuvuudelle. Lopuksi pyrin tekemään yhteenvedon siitä, miksi akateemisen työn moraalinen ulottuvuus on tärkeä.

Tieteen sisäiset hyvät

Kun ihmisen toimintaa arvioidaan moraalin näkökulmasta, kysytään, onko toiminta moraalisesti hyväksyttävää, kiitettävää, ihailtavaa, hyveellistä, tuomittavaa - tai moraalin kannalta katsottuna yhdentekevää. Tutkijan toimintaa voidaan tietysti arvioida moraalin näkökulmasta kuten kenen tahansa muunkin ihmisen toimintaa. Tämän lisäksi tutkijan toimintaa voidaan arvioida erityisesti tutkijan toimintana. Tutkijan hyveillä tarkoitetaan sellaisia tutkijan toivottavia ominaisuuksia, jotka luonnehtivat häntä nimenomaan tutkijana. Esimerkiksi rehellisyys, jatkuva pyrkimys pitää

yllä tieteellistä asiantuntijuutta, tunnollisuus ja huolellisuus, sekä tietoisuus oman asiantuntijuuden rajoista mainitaan usein tutkijan hyveinä (Hardwig 1991, ks. myös Rolin 2006, 20).

On kuitenkin vaikea ymmärtää, miksi juuri nämä piirteet pikemminkin kuin jotkin muut ovat tutkijan hyveitä, jollemme ymmärrä tiedettä sosiaalisena käytäntönä, jolla on sille ominaiset ”sisäiset hyvät” (MacIntyre 2007, 187-189). Tieteellinen tieto on tieteelle ominainen sisäinen hyvä sen vuoksi, että tieteellistä tietoa voidaan tavoitella ainoastaan tieteen sosiaalisessa käytännössä ja tieteellisen tiedon käsite tulee ymmärretyksi ainoastaan osallistumalla tähän käytäntöön. Tieteenfilosofia pyrkii selvittämään, millaisia oletuksia sisältyy siihen näennäisesti itsestään selvään ajatukseen, että tieteen sosiaalisessa käytännössä tavoitellaan tieteellistä tietoa. Miten tieto eroaa uskomuksesta? Mikä tekee tiedosta tieteellisesti kiinnostavan? Millaiset kriteerit tutkimuksen tulisi täyttää, jotta se olisi tieteellinen tutkimus? Mitkä ovat tieteellisten väitteiden ja teorioiden arvostettuja ja tavoiteltuja ominaisuuksia? Millaisten arvojen ja periaatteiden tulisi ohjata tiedeyhteisön toimintaa? Tieteen etiikka puolestaan käsittelee myös sellaisia moraalisia kysymyksiä, jotka ovat tieteen käytännöstä riippumattomia, esimerkiksi, mitkä ovat tutkimuksen kohteena olevien ihmisten oikeudet ja millaisia rajoituksia nämä oikeudet asettavat tutkimustoiminnalle.

Amerikkalaisen filosofin Alasdair MacIntyren mukaan hyve on hankittu inhimillinen piirre, jonka toteutuminen ihmisen toiminnassa mahdollistaa käytännön sisäisten hyvien saavuttamisen ja jonka puute estää toimijaa saavuttamasta käytännön sisäisiä hyviä (MacIntyre 2007, 191). Edellä

mainitut tutkijan hyveet tulevatkin ymmärretyiksi ja perustelluiksi juuri sitä kautta, että ne nähdään osana tieteen sosiaalista käytäntöä. Rehellisyys, pyrkimys pitää yllä tieteellistä asiantuntijuutta, tunnollisuus ja huolellisuus, sekä tietoisuus oman asiantuntijuuden rajoista ovat tutkijan hyveitä sen vuoksi, että ne luovat perustan tutkijoiden välisille luottamussuhteille. Luottamussuhteilla puolestaan on merkittävä rooli tieteellisten hypoteesien ja teorioiden perustelemissa. Tutkijan esittämien väitteiden voidaan katsoa olevan riittävän hyvin perusteltuja, kun kukaan tiedeyhteisön jäsen ei esitä vasta-argumentteja eikä vaadi lisää perusteluita. Periaatteessa tieteellisten hypoteesien ja teorioiden tueksi tulisi esittää sellaista kokemuseräistä aineistoa, jonka muut tutkijat halutessaan pystyvät tarkistamaan tai jopa toistamaan. Käytännössä tutkimustuloksia ei kuitenkaan aina toisteta. Muut tutkijat luottavat siihen, että tutkija on rehellisesti, tunnollisesti ja huolellisesti dokumentoinut kokemuksiaan ja havaintojaan. Näin ollen luottamussuhteet ja tutkijan hyveet ovat erottamaton osa sitä sosiaalista käytäntöä, jossa tieteellinen tieto tuotetaan.

MacIntyre korostaa myös, että tieteen sosiaalinen käytäntö vaatii tuekseen instituutioita, joiden tehtävä on hankkia ja jakaa tieteen tekemisen mahdollistavia resursseja. Instituutiot hallitsevat tieteen käytäntöön nähden "ulkoisia hyviä" kuten rahaa, mainetta ja statusta (MacIntyre 2007, 194). Raha, maine ja status ovat tieteen käytäntöön nähden ulkoisia hyviä juuri sen vuoksi, että niitä voidaan tavoitella muidenkin keinojen avulla kuin tekemällä tiedettä. Instituutioiden näkökulmasta katsottuna keskeinen johtamisen ongelma on, miten niukkoja resursseja jaetaan oikeudenmukaisesti ja tehokkaasti. Tieteen käytännön ja instituutioiden välinen rinnakkaiselo olisi ihanteellisimmillaan sitä, että oikeudenmukaisuuden

periaatteita noudattaen resursseja ohjataan tutkijoille ja tutkimushankkeille, jotka toteuttavat käytännön sisäisiä hyviä. Ongelmana kuitenkin on, että vallitsevassa johtamisretoriikassa tunnustetaan ainoastaan ulkoiset hyvät (Räsänen 2008, 20).

MacIntyren erottelu sisäisten ja ulkoisten hyvien välillä ei kuitenkaan ole selvärajainen. Tämä tulee esille, kun tarkastellaan yhtäältä käytännön sisäisiä hyviä ja toisaalta maineen käsitettä. Vaikka tieteellinen tieto onkin tieteen sosiaalisen käytännön sisäinen hyvä, tieteellisen tiedon tuottaminen itsessään ei vielä ole mielekäs päämäärä tutkijalle. Tutkijalla täytyy olla jokin käsitys siitä, millainen tieto on kiinnostavaa ja relevanttia. Näissä käsityksissä sisäiset ja ulkoiset hyvät sulautuvat usein yhteen. Esimerkiksi feministisen tutkijaidentiteetin omaavalle tutkijalle tasa-arvoinen ja oikeudenmukainen yhteiskunta on tieteen käytäntöön nähden ulkoinen hyvä, jota hän toivoo tutkimuksensa palvelevan. Feminismi tutkimuksessa ilmenee siis tietynlaisena käsityksen siitä, millainen tutkimus on kiinnostavaa ja relevanttia. Lisäksi tutkija voi pyrkiä toteuttamaan feminismiä myös siinä, miten hän tekee tutkimusta ja mitä hän tavoittelee akateemisessa maailmassa. Tutkimus ei siis ole hänelle pelkästään väline tavoitella tieteen sosiaaliseen käytäntöön nähden ulkoisia päämääriä vaan toimintaa, jossa toteutetaan tasa-arvon ja oikeudenmukaisuuden periaatteita.

Myös maineen käsite kuuluu sekä tieteen käytäntöön että sen instituutioihin. Tutkijalle hyvä maine merkitsee usein sitä, että hän saa työnsä tunnustusta samanhenkisiltä kollegoilta. Näin ymmärrettynä maine ei siis ole ainoastaan tieteen käytäntöön nähden ulkoinen hyvä vaan se on myös

käytännön sisäinen hyvä. Käytännön ja instituution välistä erottelua voidaankin selkeyttää tekemällä erottelu maineen ja kuuluisuuden välillä. Mainetta eli kollegojen arvostusta ja kunnioitusta ansaitaan toteuttamalla käytännön sisäisiä hyviä kun taas kuuluisuutta muiden ihmisten piirissä voidaan hankkia titteleillä ja muilla statuksen symboleilla.

Akateemisen työn moraalinen ulottuvuus on tärkeä sen vuoksi, että käytäntöä tukevilla instituutioilla on potentiaalisesti korruptoiva vaikutus käytäntöön (ks. myös MacIntyre 2007, 194). Australialaisen sosiologin R. W. Connellin (2006) mukaan "intellektuellien" työ on kriisissä ja tämä kriisi ilmenee siten, että heille ei ole selvää, mikä on heidän työnsä "ydintoimintaa" (engl. "core activity"). Connellin väite voidaan tulkinta ajatukseksi, että "intellektuelleille" ei ole selvää, mitkä ovat käytännön sisäisiä hyviä ja mitkä ovat ainoastaan välineitä sisäisten hyvien toteuttamiseksi. Esimerkiksi akateemisten keskusteluyhteisöjen tulisi olla sellaisia sosiaalisia tiloja, joissa tutkijat voivat pyrkiä toteuttamaan käytännön sisäisiä hyviä. Keskusteluyhteisöt ovat kuitenkin pätkätöiden myötä muuttuneet markkinapaikoiksi, joissa tutkijat markkinoivat paitsi projektejaan myös omaa persoonallisuuttaan (Connell 2006, 16-17). Tämän seurauksena "intellektuellien" työn mielekkyys on vaarassa kadota. "Intellektuellit" eivät aina jaksu uskoa siihen, että heidän työnsä on arvokasta itsessään, ei ainoastaan välineenä seuraavan työpaikan hankkimisessa (Connell 2006, 19). MacIntyren käsitteitä käyttäen voidaan sanoa, että käytännön sisäisten hyvien ja niihin nähden ulkoisten ja välineellisten hyvien suhteen hämärtyminen on omiaan murentamaan työn mielekkyyttä.

Miten akateemisen työn moraalinen ulottuvuus antaa mielekkyyttä sen poliittiselle ulottuvuudelle?

Kun tieteen käytäntöä tarkastellaan poliittisesta näkökulmasta käsin, se voidaan jäsentää ranskalaisen sosiologin Pierre Bourdieun kentän käsitteen avulla (Räsänen 2008, 19). Kenttä on suhteellisen autonominen, sosiaalisesti rakennettu tila, jolla on oma historiansa (Warde 2004). Tieteen kenttä koostuu lukuisista erotteluista, jotka mahdollistavat sen, että tutkija voi omaksua tietynlaisen tutkimusperinteen, tutkimusaiheen ja tutkimusotteen sekä toteuttaa tietynlaista tieteen tekemisen tyyliä. Kentällä on myös sosiaalisia asemia, johon liittyy resursseja ja dispositioita eli mahdollisuuksia toimia tietyllä tavalla. Tieteen kenttä mahdollistaa sen, että tutkija voi pyrkiä erottautumaan muista edukseen kasaamalla itselleen kentälle ominaista kulttuurista pääomaa. Kulttuurisella pääomalla on arvoa ainoastaan sille ominaisella kentällä ja sielläkin sen arvosta käydään taistelua. Näin ollen toimijoiden tulee paitsi kasata kulttuurista pääomaa pyrkiä myös oikeuttamaan sen arvoa kyseisellä kentällä.

Kenttä toimii aina myös pelikenttänä, jossa toimijat omaksuvat - tietoisesti tai tiedostamattaan - strategian kilpailussa kulttuurisesta pääomasta ja sen arvosta. Yksi strategia on kerätä itselleen laajasti tunnustettua pääomaa (esimerkiksi julkaisuja tietynlaisissa lehdissä). Toinen strategia on asettaa kyseenalaiseksi tämänlaisen pääoman arvo ja kerätä muunlaista pääomaa (esimerkiksi julkaisuja toisenlaisissa lehdissä). Tutkijan on lähes mahdotonta luoda ja toteuttaa menestyksekkästä strategiaa yksin. Menestyksekkäs strategia edellyttää taakseen kriittistä massaa. Akateemisessa maailmassa voidaankin tunnistaa erilaisia tieteellisiä tai intellektuaalisia liikkeitä

(Frickel & Gross 2005, ks. myös Räsänen 2008). Edelleen akateemisessa maailmassa voidaan erottaa kansainvälisiä pelikenttiä, kansallisia pelikenttiä ja paikallisia, jonkin instituution tai laitoksen pelikenttiä. Tutkijan odotetaan pelaavan kansainvälisellä pelikentällä, koska siellä jaetaan pelinappuloita, joilla pelataan paikallisia pelejä, sekä kansallista liigaa että työpaikan liigaa.

Akateemisen työn poliittisessa ulottuvuudessa ei siis varsinaisesti ole kyse tiedepoliitikasta, vaikka akateemisilla pelikentillä voidaan käyttää hyväksi erilaisia tiedepoliittisia trendejä, esimerkiksi pelata tutkimuksen yhteiskunnallisen relevanssin korttia jonkin toisen tutkijan hieman erilaisia kortteja vastaan. Akateemisen työn poliittisessa ulottuvuudessa on pikemminkin kyse arkisesta tieteen käytännön politiikasta, mikä on eri asia kuin tieteen instituutioiden toimintaa ohjaava tiedepoliittikka. Akateemisen työn poliittinen ulottuvuus tulee esille esimerkiksi niissä valinnoissa, joita tutkija tekee kirjoittaessaan tieteellistä artikkelia (Räsänen 2009). Miten tutkija asemoi itsensä? Keiden tutkimusohjelmaa hän haluaa viedä eteenpäin? Keiden töihin hän viittaa? Keitä hän uskaltaa kritisoida? Millaiset lähestymistavat rajataan eksplisiittisesti artikkelin ulkopuolelle? Millaiset lähestymistavat jätetään mainitsematta?

Näiden käytänteiden lisäksi muita poliittisesti kiinnostavia käytänteitä ovat erilaisten tieteellisten konferenssien järjestäminen ja käsikirjojen ja kokoomateosten toimittaminen. Konferenssien järjestäjät päättävät, ketkä saavat kunnian olla keynote-puhujia, keille annetaan paikka näkyvissä sessioissa ja ketkä saavat kokoontua (jos saavat ollenkaan) pienissä sivuhuoneissa. Eri tutkimusalojen käsikirjat ja kokoomateokset puolestaan ovat

poliittisesti merkittäviä yrityksiä määrittää, mitkä ovat tutkimusalan keskeiset ongelmat ja ketkä ovat alan keskeiset toimijat. Tämänlaiset teokset voivat rajata tietynlaisia keskusteluita tutkimusalan ulkopuolelle tai kesyttää niitä rajaamalla ne yhteen kirjan artikkeliin (esim. "Feminist perspectives on X").

Väitän, että moraalinen näkökulma tieteen käytäntöön tuo mielekkyyttä tutkijan työhön myös silloin, kun hän pelaa akateemisilla pelikentillä. Mielekkyyttä akateemisille pelikentille tarvitaan juuri sen vuoksi, että ne ovat omiaan ruokkimaan kyynistä näkemystä tieteestä. Kyyniselle tarkkailijalle akateeminen maailma näyttäytyy pelkkänä valtapelinä, jossa turhamaiset ja pikkusieluiset tutkijat käyvät loputtomia arvovaltataisteluitaan. Pahimmillaan akateemiset pelit voivat sammuttaa sen sisäisen liekin, joka pitää tutkijan käynnissä. Liian opportunistisesti toimiva tutkija on vaarassa kadottaa itsensä akateemisilla pelikentillä. Akateemisella pelikentällä pelaaminen voi kuitenkin olla mielekästä toimintaa, jos tutkija näkee sen välineenä sellaisen päämäärän saavuttamiseksi, joka on jostain muusta syystä hänelle tärkeä (vrt. Kantelinen tässä teoksessa). Kun tutkijalla on mielekäs vastaus kysymykseen, miksi tutkimustyö on hänelle tärkeää, hänen on helpompi löytää oma tiensä MacIntyren romanttisen tiedekäsityksen ja Bourdieun kyynisen tiedenäkömyksen väliltä.

Tutkija voi löytää luontevan kytkennän työnsä moraalisen ja poliittisen ulottuvuuden välille, kun hän kysyy itseltään, mitä hän yrittää saada aikaan esimerkiksi kirjoittamalla tietynlaisen tieteellisen artikkelin. Kirjoittaessaan tutkija pyrkii toteuttamaan tieteen sosiaalisen käytännön sisäisiä hyviä, tuottamaan hyvin argumentoituja, selkeitä ja omaperäisiä puheen-

vuoroja tietyn tutkimusalan keskusteluun. Samanaikaisesti hänen tavoitteenaan voi olla tietäntyyppisen tutkimusaiheen ja tutkimusotteen vahvistaminen hänen tutkimusalsansa kentässä. Nämä tavoitteet eivät sulje pois toisiaan vaan tukevat toinen toistaan. Tätä esseetä kirjoittaessa olen oivaltanut, että kyyninen tiedekäsitys voidaan nähdä romanttisen tiedekäsityksen käänteisenä puolena. Kyynikko onkin pohjimmiltaan pettynyt romanttikko. Mutta kyyninen tiedenäkemys saattaa kehittyä realistiseksi näkemykseksi tieteen käytännöstä, kun tutkija löytää yhteyden akateemisen työn moraalisen ja poliittisen ulottuvuuden välille.

Miten akateemisen työn moraalinen ulottuvuus tuo mielekkyyttä sen taktiseen ulottuvuuteen?

Akateemisen työn taktisella ulottuvuudella tarkoitan käytännön työssä kehittyneitä tapoja ja tottumuksia, joiden avulla tutkija saa aikaiseksi asioita ja selviää vastoinkäymisistä (vrt. Räsänen 2008, 19). Tämänlaisia tapoja ja tottumuksia voivat olla esimerkiksi tutkijan persoonallisuudelle ja elämäntilanteelle sopivat rutiinit kuten myös tutkijan pyrkimykset ravistella itsensä irti turruttavista rutiineista. Hyvä rutiini voi olla tietynlainen tapa tehdä muistiinpanoja tieteellisestä kirjallisuudesta tai tapa varata tietty aika päivästä kirjoittamiselle (riippumatta siitä, sattuuiko juuri silloin kirjoittaminen huvittamaan). Rutiineista voi ravistella itsensä irti esimerkiksi matkustamalla konferenssiin tai tekemällä töitä hieman erilaisissa ulkoisissa puitteissa.

Kuten monet muutkin tutkijat (Hyvärinen 2008), koen akateemisen työn rytmin tärkeäksi. Kokemukseni mukaan tutkijan on hyvä sitoutua

johonkin ulkoapäin asetettuun määräaikaan, jotta hän saa kirjoituksensa tehtyä. Näin hän ei voi uppoutua työhönsä liiaksi eikä unohtua lukemaan ja ihmettelemään alan kirjallisuutta liian pitkäksi aikaa. Työlleen voi myös asettaa sopivia välitavoitteita: abstrakti konferenssia varten, työkaverille kirjoitettu ensimmäinen versio paperista, konferenssiin tehty paperi, lehdelle tehty paperi, korjattu versio jne. Pysin välttämään liian kovassa aikapaineessa työskentelyä, koska olen kokemuksen kautta oppinut, että silloin minun on vaikea keskittyä kirjoittamiseen. Mutta yhtälailla pitää paikkansa myös se, että minun on vaikea keskittyä kirjoittamiseen, jos työllä ei ole mitään määräaikaa lähitulevaisuudessa. Kokemukseni mukaan kirjoittaminen vaatii sopivan ajallisen jännitteen. Se vaatii myös tunteen siitä, että mikään kirjoitus ei ole lopullinen sana asiasta vaan kirjoittaminen tulee jatkumaan tietyn rupeaman jälkeen.

Väitän, että moraalinen näkökulma tieteen sosiaaliseen käytäntöön on tärkeä myös sen vuoksi, että se tuo mielekkyyttä akateemisen työn taktiseen ulottuvuuteen. Akateeminen työ on enimmäkseen tasaista ja sitkeää puurtamista eikä se siitä miksikään muuksi muutu, vaikka julkaisulista pitenee ja maine kasvaa. Moraalinen näkökulma akateemiseen työhön antaa tutkijalle akateemisessa työssä vaadittavaa kestävyyttä ja sitkeyttä. Sen lisäksi se auttaa tutkijaa selviytymään vastoinikäymisistä, jotka ovat väistämätön osa akateemista työtä. Tutkijan käsikirjoitusta ei ehkä hyväksytty julkaistavaksi juuri siinä lehdessä, johon hän olisi toivonut sen saavansa. Tai virantäyttö ei juuri tietyllä kerralla suosinut tutkijaa.

Moraalinen näkökulma tieteen sosiaaliseen käytäntöön on erityisen tärkeä silloin, kun tutkija joutuu pohtimaan, millaisilla säännöillä akateemisilla pelikentillä pelataan ja millaisia sääntöjä hän on itse valmis hyväksymään. Akateemisen maailman piilosyrjintää koskevassa tutkimuksessa (Husu 2001) on tullut esille, että akateemisen maailman pelikentillä pelataan myös likaista peliä. Likaista peliä ovat esimerkiksi tietoiset pyrkimykset vahingoittaa tutkijan mainetta, tutkijan uran kannalta olennaisen tiedon pimittäminen ja tutkijan sulkeminen sosiaalisten verkostojen ulkopuolelle. Hyveellinen tutkija ymmärtää, että mitä tahansa keinoja ei tule käyttää raivatakseen itselleen tilaa akateemisilla pelikentillä. Hänellä on taju siitä, koska peli on likaista ja koska siitä on viisas vetäytyä.

Lopuksi: Tieteen moraalijärjestys ja tunteet

Tässä esseessä olen pyrkinyt argumentoimaan, että näkemys akateemisen työn motiiveista henkilökohtaisina ja subjektiivisina asioina on *osittain* virheellinen. Akateemisen työn motiivit kytkeytyvät akateemisen työn moraaliseen ulottuvuuteen, jota voidaan tutkia sekä empiirisesti että filosofisesti. Empiirisen tutkimuksen menetelmin voidaan pyrkiä ymmärtämään, millaisia erilaisia moraalijärjestyksiä tutkijayhteisöistä löytyy (vrt. Mäntylä & Päiviö 2005, Ylijoki 1998). Filosofisen tutkimuksen tavoite on ymmärtää, miten akateemisten yhteisöjen moraalijärjestyksiä pyritään oikeuttamaan vetoamalla tieteen käytännön sisäisiin hyviin tai joihinkin muihin moraalisiin arvoihin. Filosofinen tutkimus voi myös avata kriittisen näkökulman akateemisen työn arvoihin ja normeihin. Jotkin arvot ja normit eivät ehkä olekaan oikeutettavissa vaan paljastuvat mielivaltaisiksi, tieteen ulkopuolelta tuputetuiksi ideologioiksi.

Näkemys akateemisen työn motiiveista puhtaasti henkilökohtaisina ja subjektiivisina asioina on paitsi virheellinen myös haitallinen sen vuoksi, että se estää tutkijoita puhumasta työnsä moraalisesta ulottuvuudesta. Akateemisen työn moraalisesta ulottuvuudesta on tärkeä puhua sen vuoksi, että se antaa mielekkyyttä sekä poliittiselle että taktiselle ulottuvuudelle. Kun tutkija on löytänyt mielekkään vastauksen kysymykseen, miksi tutkimustyö on hänelle arvokasta ja tärkeää, hänen on helpompi löytää mielekäs vastaus kysymykseen, miksi hänen tulisi pelata akateemisilla pelikentillä. Moraalinen näkökulma tieteen käytäntöön auttaa tutkijaa myös sietämään akateemisen arjen harmautta ja löytämään työlleen mielekkyyttä silloinkin, kun hän kohtaa vastoinkäymisiä.

Lopuksi haluan vielä tarkentaa, miksi ajatus akateemisen työn motiiveista henkilökohtaisina ja subjektiivisina on ainoastaan *osittain* virheellinen. Ajatuksen takana piilee oikeaan osunut näkemys moraalin ja tunteiden yhteydestä. Ihmisen näkemykset siitä, mikä on oikein tai väärin, sopivaa tai sopimatonta tietyssä tilanteessa, ilmenevät usein hänen tunteidensa kautta. Esimerkiksi koen syyllisyyttä tai häpeän tunnetta, kun huomaan tehneeni jotain väärin. Tai huomaan kiehuvani raivosta, jos ajattelen, että minulle on tehty jotain väärin. Kun asiat menevät väärään suuntaan ilman, että kukaan näyttää olevan siitä suoranaisesti vastuussa tai edes ymmärtää mitä on tapahtumassa, tulen surulliseksi. Olen kiusaantunut ja hieman ärsyyntynyt, jos minun odotetaan mainostavan omaa tutkimustani reippaassa verkostomarkkinoinnin hengessä. Huomaan myös loukkaantuvani, jos joku asettaa kyseenalaiseksi minulle tärkeän tutkimusaiheen tai ongelman. Mutta en loukkaannu siitä, että joku muu saman ongelman

parissa työskentelevä tutkija on kanssani kiihkeästi eri mieltä jostain tietystä teoriasta. Akateemisen työn moraalinen ulottuvuus ilmenee usein niissä tunteissa, mitä akateeminen työ nostaa iholle (ks. myös Korpiaho 2007). Näin ollen saatamme ajatella virheellisesti, että kyseessä on jokin puhtaasti henkilökohtainen ja subjektiivinen ulottuvuus akateemisessa työssä.

Parhaimmillaan akateemiseen työhön liittyvät tunteet ovat tutkijalle innostuksen ja ilon lähde. Innostuksen aihe akateemisessa työssä voi olla esimerkiksi se, että tutkija on löytänyt ”oman juttunsa” ja siihen liittyvän itselleen merkittävän oivalluksen. Iloa syntyy myös siitä, kun löytää ja kohtaa akateemisia sukulaissieluja. Pahimmillaan akateemiseen työhön liittyvät tunteet saattavat lamaannuttaa tutkijan. Myös tämän vuoksi akateemisen työn moraalista ulottuvuudesta puhuminen on tärkeää.

Lähteet

- Connell, R. W. (2006) Core Activity: Reflexive Intellectual Workers and Cultural Crisis. *Journal of Sociology* 42:1, 5-23.
- Frickel, S., & Gross, N. (2005) A General Theory of Scientific/Intellectual Movements. *American Sociological Review* 70:2, 204-232.
- Hardwig, J. (1991) The Role of Trust in Knowledge. *Journal of Philosophy* 88:12, 693-708.
- Husu, L. (2001) *Sexism, Support and Survival in Academia: Academic Women and Hidden Discrimination in Finland*. Social Psychological Studies 6, Helsinki: Monila Oy.
- Hyvärinen, M. (2008) Akateemiset Rytmit. Teoksessa: K. Lempiäinen, O. Löytty & M. Kinnunen (toim.) *Tutkijan Kirja*. Tampere: Vastapaino, 21-27.
- Korpiaho, K. (2007) Tunteet Organisatorisessa Oppimisessa – Erään Jatko-opiskelijan Tarina. *Tiedepolitiikka* 3, 23-34.
- MacIntyre, A. (2007) *After Virtue*. Third Edition. Notre Dame: The University of Notre Dame Press.

- Mäntylä, H. & Päiviö, H. (2005) Toivon ja Epätoivon Äärellä Akateemisessa Työssä. Teoksessa: H. Aittola & O. Ylijoki (toim.) *Tulosohjattua Autonomiam: Akateemisen Työn Muuttuvat Käytännöt*. Helsinki: Gaudeamus, 41-66.
- Rolin, K. (2006) Voiko Soveltava Yhteiskuntatiede Olla Arvovapaata? Teoksessa: K. Rolin, M. Kakkuri-Knuuttila & E. Henttonen (toim.) *Soveltava Yhteiskuntatiede ja Filosofia*. Helsinki: Gaudeamus, 16-35.
- Räsänen, K. (2008) Mikä Yliopistotyöntekijää Liikuttaa? *Tiedepolitiikka* 2, 17-27.
- Räsänen, K. (2009) Ammattitaidon kehittäminen yliopistotyössä. Kurssimateriaali. Helsingin kauppakorkeakoulu, Organisaatiot ja johtaminen.
- Warde, A. (2004) Practice and Field: Revising Bourdieusian Concepts. CRIC Discussion Paper No 65, University of Manchester. Online: <http://www.cric.ac.uk/cric/Pdfs/DP65.pdf> 8.5.2009.
- Ylijoki, O. (1998) *Akateemiset Heimokulttuurit ja Noviisin Sosialisatio*. Tampere: Vastapaino.

Tämä ei ole essee.
Millaisesta tilauksesta tämän kirjan esseet ovat syntyneet?

Keijo Räsänen

*...I am a complete idiot but an intelligent person. I am lacking education.
I have no communication skills and I am a good listener. I am a good listener
who hates to hear people speak. I am a reader who watches way too much TV...
I am open and bold but hold my tongue when I'm hurt. I put people in their place
and yet others walk all over me. I try too hard and yet do nothing at all...
I am very opinionated and yet know nothing about the world.
I know where I want to go but I am confused. I know what I want
but I am confused. I know how I feel but I am confused.
I know what I mean but I confuse myself...
I am spiteful but not jealous. I am very jealous.
I am scared of everything. My face shows bravery.
I am angry. I am in love. I am confused again...
Honestly, I am too much to put into words.
Erica Arenas, Fed Up Honey
<http://www.fed-up-honeys.org/>*

Akateemisen työn ammattitaitoa kehittämässä

Tämä ei ole essee. Tämä on kertomus siitä tilanteesta, jossa tämän kirjan esseet pyydettiin kirjoittamaan. Tekstilajit tarvitsevat toisiaan. Kuten väitöskirjan oheen tarvitaan esitarkastajan lausunto tai romaanin oheen kritiikki tämä kertomus taustoittaa kirjan esseitä. Yritän sanoa, miksi tutkijan kannattaa opetella kirjoittamista ja mistä tähän pyrintöön voi löytyä voimavaroja.

Kirjoittaminen on akateemisen, yliopistossa tehtävän työn keskeisimpiä operaatioita lukemisen ja suullisen keskustelun ohella. Kirjoitamme tutkijoina, opettajina, asiantuntijoina, yhteiskunnallisina keskustelijoina sekä akateemisen työn hallinnoijina ja kehittäjinä. Kussakin näistä aktiviteeteista tuotamme ja käytämme sille tyypillisiä tekstejä. Teemme konferenssipapereita ja artikkeleita, oppikirjoja ja kalvoja, raportteja, kannanottoja ja kolumneja sekä muistioita. Kirjoittaminen on siis useimpien akateemisten käytänteiden väistämätön ja elimellinen osa. Ei kuitenkaan ole sama, miten kirjoitamme ja millaisia tekstejä tulemme tuottaneeksi näissä yhteyksissä. Pikemminkin päinvastoin: kirjoittajana kehittyminen on tutkija-opettajan ammattitaidon kannalta yksi keskeisimmistä, elinikäisistä haasteista.

Tämän teoksen esseissä ryhmä Helsingin kauppakorkeakoulun tutkijoita ja opettajia käsittelee kirjoittamista. Kukin kirjoittaja lähestyy kirjoittamista ja tekstejä omalta, henkilökohtaiselta kannaltaan. Toivomme, että nämä esseet herättävät keskustelua kirjoittamisesta, kyseenalaistavat akateemisen kirjoittamisen konventioita sekä innostavat lukijoita jatkamaan kirjoitusharjoituksia ja -kokeiluita. Verkojulkaisuna kirjan esseet ovat käytettävissä myös perustutkintojen opintojen yhteydessä tukemassa kirjoitustehtäviä.

Esseet syntyivät yhteistyörupeamassa, jossa ryhmä HSE:n jatko-opiskelijoita ja tutkija-opettajia perehtyi omaan työhönsä. Virallisesti oli kyse aineen organisaatiot ja johtaminen jatko-opintojen kurssista "Ammattitaidon kehittäminen yliopistotyössä", mutta mukaan kutsuttiin myös jo jatko-opintonsa suorittaneita. Kyse on uudesta kurssista, joka

järjestettiin tammi-huhtikuussa 2009 ensimmäistä kertaa. Yhteistyön konsepti on syntynyt vähitellen ja kokeillen lähinnä perustutkinnon kurssien yhteydessä sekä MERI-tutkijaryhmän työn kautta (Räsänen, tulossa; www.hse.fi/meri).

Kurssin ensimmäisellä toteutuskerralla päädyimme valitsemaan kokoavaksi teemaksi juuri kirjoittamisen. Käsittelimme useista näkökulmista kirjoittamista erityisesti tutkimuksen yhteydessä. Emme kuitenkaan keskittyneet pelkästään kirjoittamiseen sinänsä, vaan tutkailimme akateemista työtä kokonaisuutena. Kirjoittaminen eri muodoissaan saa merkityksensä ja mielensä tästä laajemmasta kontekstista.

Yhteistyörupeaman aikana pyysin osallistujia suorittamaan useita kirjoittamistehtäviä, osana valmistautumista tapaamisiin:

- Oma versio toisen tutkijan julkaiseman artikkelin abstraktista.
- Lyhyt tarina siitä, kuinka yksi omista teksteistä syntyi.
- Oman työn tavoitteiden kirjaaminen (sekä toisten asettamina odotuksina/vaateina että sinä, mitä itse haluaisi saada aikaan ja saavuttaa).
- Lyhyt raportti siitä, mitä tavoitteita oman tietyn tekstin kirjoittamisessa oli sekä miten kirjoittamisen mahdollisia tavoitteita voi jäsentää.
- Eräiden haastavien, vieraiden käsitteiden määrittely kirjallisesti.
- Tiivis kuvaus Pierre Bourdieun ja hänen kumppaneidensa 'praksiksesta'.
- Tulevan esseen aiheen muotoilu sekä sen henkilökohtaisen tärkeyden perustelu.
- Esseen johdannon alustava luonnos sekä ajatuksia siitä, millaisena kirjoittajana haluaa itsensä esseessä esittää ja millä tekstillisillä keinoilla tämä on mahdollista.

- Akateeminen essee aiheesta kirjoittaminen.

Kirjan esseet syntyivät näiden vaiheiden kautta. On kuitenkin selvää, että esseiden sisältö ja muoto eivät määrittyneet siitä, mitä minä ”kurssin” vetäjänä ajattelin, toivoin ja tarjosin resursseiksi. Yksittäinen, lyhyt yhteistyörupeama ei voi suuremmin vaikuttaa osallistujien työhön ja kirjoittamiseen. Parhaimmillaan tällainen tapahtuma vahvistaa uskoa oma-toimisen opettelun ja kehittämisen mahdollisuuteen, auttaa löytämään yhteistyökumppaneita ja ohjaa resurssien lähteille. Siltä varalta, että joku lukijoistakin etsii tällaisia resursseja, kerron seuraavassa lyhyesti samoista asioista, joita kurssilla toin esiin. Samalla tämä tarina tekee ymmärrettäväksi, miksi esseissä ei tuoda esiin tai toisteta tiettyjä, jo yhdessä käsiteltyjä asioita.

Tutkimuskirjoittaminen - käytännöllistä toimintaa

Käytännöllisenä toimintana akateeminen työ vaatii taktisia, poliittisia, moraalisia ja persoonakohtaisia ratkaisuja. Tutkija-opettaja kohtaa yhä uudelleen kysymykset kuinka työni teen, mitä yritän siinä saada aikaan ja saavuttaa, miksi pyrkii näihin tavoitteisiin näillä keinoin ja kuka olen tai keneksi olen tulossa tehdessäni tätä työtä. Taktinen kysymys *kuinka*, poliittinen kysymys *mitä*, moraalinen kysymys *miksi* ja persoonallinen kysymys *kuka* kohdataan myös kirjoittamistehtävissä.

Vaikka omaksumme vastaukset näihin kysymyksiin pääosin osallistumalla paikallisiin käytänteisiin ja tuottamalla odotettuja tekstejä, voi myös olla mahdollista tehdä näitä ratkaisuja enemmän tietoisesti ja harkitusti.

Käytänteitä voidaan myös muuntaa ja uudistaa. Tämä edellyttää kuitenkin systemaattista, pitkäjänteistä ja yhteistoiminnallista paneutumista kirjoittamiseen. Kyse on ns. refleksiivisestä suhteesta omaan tekemiseen ja uusien reflektiotapojen opettelusta. Jostain on vain ensin synnyttävä halua ajatella kirjoittamisesta toisin ja kirjoittaa toisin. Yhteistyörupeamassa ilmeni, että tällaista orastavaa halua on jo olemassa ainakin tässä ryhmässä.

Oman toiminnan reflektointiin ja uudistamiseen tarvitaan myös kulttuurisia resursseja, joiden avulla omat tekemiset kyetään artikuloimaan ja tulkitsemaan uudelleen. Lisäresursseja tarvitaan myös vaihtoehtoisten toimintapajojen havaitsemiseen, kuvitteluun ja kokeilemiseen. Kirjoittamisen osalta maailmalta löytyy ammattikunta, jonka tehtävänä on opastaa ja tukea akateemista kirjoittamista yliopistoissa. Akateemista 'kirjoitus- ja lukutaitoa' (literacy) on myös tutkittu runsaasti. Näin ollen resursseista ja asiantuntijoista ei ole pulaa. Näiden resurssien ottaminen omaan käyttöön on hieman hankalampi tehtävä.

Yhteistyörupeamamme muistutti ITE-taiteen mallia ja filosofiaa: tutkija-opettajan on parempi itse perehtyä tarjolla olevaan tietoon ja opetella käyttämään sitä omiin tarpeisiin kuin nojata pelkästään asiantuntijoiden antamaan koulutukseen tai neuvontaan. Kirjaimet ITE tulevat sanoista *"itse tehty elämä"*, ja viittaavat osuvasti asenteeseen *"minä yritän tehdä tätä itse"*, omilla ehdoillani. Haimme siis suoraa, omakohtaista yhteyttä akateemista työtä ja kirjoittamista koskevaan tutkimukseen. Mielestäni tämä malli sopii nimenomaan akateemisen työn ammattilaisille. Kehitämme mieluummin itse itseämme kuin haluamme tulla kehitetyiksi - vai kuinka?

Näin voimme ainakin pyrkiä säilyttämään sen, mitä on jäljellä akateemisen työn autonomiasta.

Vaikka tutkimuskirjoittajan ei tarvitse olla ”oikean kirjailijan” tasolla taidoissaan - tai kirjallisuuden- tai kielentutkijan tasolla tiedoissaan, niin kirjoittamisen ja kirjoitusten kehittäminen voi silti olla tärkeää. Kori-palloilijakin hyötyy hyvästä ”pompusta”, vaikka hän ei voi keskittyä harjoittelussaan pelkästään ponnistusvoiman ja hyppytekniikan parantamiseen kuten korkeushyppääjä.

Toki asiantuntija-apukin voi olla hyväksi siinä vaiheessa, kun omaehtoinen kirjoittamisen kehittäminen on päässyt alkuun. Voi kuitenkin olla vaikeahkoa löytää paikallisia kirjoittamisen asiantuntijoita, jotka ovat perillä myös oman tutkimusalamme erityishaasteista. Organisaatio-tutkijoilla kirjoittamisen tyyli- ja tekstilajien (genre) hallinta kuuluu keskeiseen ammattitaitoon, ja yleiset, normatiiviset ”kirjoita oikein akateeminen artikkeli” -opastukset eivät auta löytämään omaa, erityistä tyyliä. Jos tekstin muoto on osa sen sanomaa, akateemisten konventioiden tuntemus on välttämätöntä mutta ei riittävää. Normatiivisia neuvoja enemmän voi auttaa ymmärrys siitä, mistä kirjoittamisessa ja teksteissä on kysymys ja juuri omilla tutkimuskentillämme.

Yhteistyörupeamassa etsimme useissa vaiheissa resursseja kirjoittamisen ymmärtämiseen ja kirjoittajana kehittymiseen. Työskentelyn vaiheet perustuivat kehykseen, joka tarjoaa yhden käsityksen ’käytännöllisen toiminnan’ perusulottuvuuksista. Kun tämä kehys muunnetaan kurssia jäsentäväksi konseptiksi, lähtökohdaksi otetaan kunkin osallistujan omat

ammattilliset identiteettiprojektit. Niitä tukevia kulttuurisia resursseja haetaan tarkastelemalla akateemisen työn taktiikkaa, politiikka, moraalia ja subjektia - ja juuri tässä järjestyksessä. Lähtökohtaoletuksena on se, että jos tutkija-opettaja tietää miten, mitä ja miksi hän työssään tekee, niin hän myös tietää kuka hän on ammatillisesti. Tällaisessa poikkeustapauksessa hän harjoittaa 'praksista', eikä vain mitä tahansa 'käytännöllistä toimintaa' (ks. näistä erotteluista Räsänen 2008, tulossa).

Käytännöllisen toiminnan peruskysymykset kohdataan konkreettisesti akateemisen työn perusoperaatioissa, kuten kirjoittamisessa. Kirjoittaminen toistuu monimuotoisena tämän työn eri aktiviteeteissa sekä niihin osallistumisen ja niiden suorittamisen käytänteissä. Kirjoittaja ratkoo seuraavia kysymyksiä, enemmän tai vähemmän tietoisesti:

Kuinka kirjoitan?

Millaisia rutiineja, keinoja, kikkoja käytän kirjoittaessani?
Mitä työvälineitä on käytettävissäni ja miten niitä käytän?
Ketä ajattelen kirjoittaessani tekstini lukijaksi - jos ketään?
Mistä kaikesta se on kiinni, onnistunko kirjoittamaan ja kirjoittamisessa?
Kuinka reagoin vaikeuksiin/onnistumisiin?

Mitä yritän saada aikaan ja saavuttaa kirjoittaessani ja kirjoittamalla - vai pyrinkö mihinkään?

Millainen on esimerkiksi se 'tarinan' malli, jota yritän noudattaa, ja mistä se mahtaa tulla?
Mitä luulen saavuttavani kirjoittamalla tietynlaisia juttuja?

Miksi pyrin kirjoittamisessa tiettyihin tavoitteisiin, tietyillä tavoin - vai epäilenkö (tietynlaisen) kirjoittamisen tärkeyttä ja mieltä?

Mitä hyvää voin saada aikaan kirjoittamalla?
Miten voin viime kädessä oikeuttaa ratkaisuni kirjoittajana?

Kuka ajattelen olevani tai keneksi pyrin tulemaan kirjoittaessani - vai hajoanko tai halvaannunko sisäisesti kirjoittamistehtävän edessä?

Kuten kysymyslista kertoo, tarkoituksena oli paneutua akateemiseen työhön ja erityisesti kirjoittamiseen hyväksyen lähtökohtaisesti tekemistemme epätäydellisyys ja hallitsemattomuus. Pelkkä selviytyminen moninaisista tehtävistä voi olla tarpeeksi vaikeaa. Silti tarvitaan edes pientä valoa tunnelin päässä: Ehkäpä löydämme mielekkään tavan tehdä akateemista työtä, ja saatamme saada aikaan jotain arvokasta. Yhteistyörupeaman kehys lähtee käytännöllisestä toiminnasta, mutta ei myöskään kiellä praksiksen mahdollisuutta. Voimme ainakin kuvitella, että kehkeytyvä subjekti löytää taktiikkansa, politiikkansa ja moraalinsa.

Taktisesta toiminnasta kirjoittavaan subjektiin - resurssien lähteillä

Yhteistyörupeaman suunnittelijana ja organisoijana etsin itsekin esimerkkejä lähteistä, joista voisi olla meille iloa ja apua, kun yritämme ymmärtää akateemista työtä ja kirjoittamista. Yksi valintaperusteeni oli se, että lähteet tukisivat käytäntöteoreettista perusorientaatiota.

Kuinka tutkija kirjoittaa

Taktisena toimintana kirjoittaminen on ei-tavoitteellista "päjäilyä", jonka logiikkaa ei kirjoittaja itsekään tunnista tai ymmärrä (vrt. de Certeau 1984). Kyse on käytänteisiin osallistumisen kautta omaksutuista tavoista ja kikoista, joilla nikkaroidaan vaadittuja tekstejä käsillä olevista aineksista annetussa aikataulussa. Jatko-opiskelija ryhtyy esimerkiksi tekemään

konferenssipapereita, kun niin kuuluu tehdä, ja saa mahdollisesti vihjeitä ja kommentteja kollegoilta. Taktinen toiminta on väistämättä improvisoitua ja siten se saattaa olla myös yksilöllisen näköistä ja tuntuista - joskin tahattomasti.

Kirjoittamisoperaatioiden ei-tietoinen luonne ei kuitenkaan ole vain erityinen vaihe tai tilanne, vaan se perusta jolle kaikki kirjoittaminen rakentuu. Myös syyt siihen, että tekstiä ei tahdo syntyä voivat löytyä tältä keholliselta, automatisoidulta ja ei-tietoisesti hallitulta alueelta. Kirjoittaminen voi tökkiä myös siksi, että kirjoittaja ei sovi siihen paikkaan jossa hän työskentelee, eikä hän pysty muokkaamaan tai edes hahmottamaan toisten omistamaa tilaa.

Vaikka osallistujat olivat - jatko-opiskelijoina tai jo väitelleenä - kokeneita kirjoittajia, oli suora ja yksityiskohtainen keskustelu siitä, kuinka oikeastaan kirjoitamme, lähes kaikille uutta. Osoittautui vaikeaksi keskustella yhdessä kirjoittamisen keinoista ja tyyleistä. Kertomukset omien tekstien synnystä olivat sangen erilaisia. Monet kertoivat systemaattisesta valmistelutyöstä tai tavasta rakentaa teksti tai kehittää siihen joku pointti. Jotkut kuvasivat kirjoittamista kokemuksena ja sopivan mielentilan tavoitteluna tai jopa tietoisena keskustelupuheenvuoron kehittelynä siihen liittyvine angsteineen. Olisimme kai tarvinneet parempia apuvälineitä ja tulkintakehyksiä, joiden avulla on mahdollista artikuloida sitä, mikä on arjessa eittietoista ja automaattista. Kaikki kyllä pystyivät jossain määrin analysoimaan tekstinsä syntyprosessia seuraavien kysymysten kautta: (i) Kuinka saan tekstiä syntymään? Kuinka saan aikaan hyvää tekstiä? (ii) Mitä itse pidän hyvänä tekstinä? Mikä erottaa sen huonosta? (iii) Millaista tyylilajia

tekstini X edustaa/tavoittelee? Millaiset tyyllilajit hallitsen, ja mitä en? Millaisen tyyllilajin saattaisin haluta oppia?

Mitä tutkija yrittää saada aikaan ja saavuttaa kirjoittaessaan ja kirjoituksellaan

Kirjoittaminen voi muuttua tavoitteelliseksi, *poliittiseksi toiminnaksi* silloin, kun kirjoittaja kykenee sanomaan ”ei”. Tällöin hän ei vain harjoita annettuja liikkeitä ja tuota määrämuotoisia tekstejä, vaan kysyy mitä tässä oikein olisi saatava aikaan.

Kirjoittamisen tavoitteiden ymmärtämisen kannalta koen erittäin hyödylliseksi teksti- ja tyyllilajeja (genre) koskevat tutkimukset (esim. Bazerman 2007, Ivanic 1998; ks. myös Lillis 2003). Tästä perinteestä käsin ajatellen kirjoittamisen opettelussa on kyse itselle uusien teksti- ja tyyllilajien opettelusta. Kirjoittajalla voidaan olettaa olevan enemmän tai vähemmän valinnanvaraa näiden lajien välillä - tai niiden yhdistelyssä, ja hän voi asettaa kirjoittamisen tavoitteeksi tietynlaisen tekstin tuottamisen. Tutkijalle tämä on erityisen tärkeää siksi, että opimme (itselle) uusia älyllisiä operaatioita opettelemalla kirjoittamaan uudenlaisia tekstejä. Tässä mielessä ajattelu on kirjoittamista - sekä lukemista ja suullista keskustelua (ks. esimerkkinä Colyar 2009).

Yritimme yhdessä kehittää tätä näkemystä muotoon, joka palvelisi omaa työtämme, mutta emme päässeet alkua pidemmälle. Hyödyllisiä voivat kuitenkin olla erottelut, joiden avulla on mahdollista identifioida ja analysoida erilaisia tekstilajeja. Charles Bazerman (2007) nimeää kognitiivisia operaatioita, jotka kussakin tyyllilajissa suoritetaan omalla,

erityisellä tavalla: relevanttien materiaalien tunnistaminen ja esittäminen, kokemusten ja aineistojen kirjaamisen muodot, päättelyn muodot, kysymysten muotoilu, kannanottaminen ja asemointi, suhteuttaminen muihin teksteihin. Tähän listaan voi hyvin lisätä sen, millaiseksi kirjoittaja ymmärtää esittää sekä itsensä tekstin tekijänä että tekstinsä lukijan.

Irene Clark (2005) puolestaan esittää listan hyödyllisiä kysymyksiä:

Mitä tarkoitusta tämä laji palvelee?

Mitkä ovat sen peruspiirteitä?

Kuinka nämä piirteet palvelevat tarkoitustaan?

Ketä varten tämänlajinen teksti kirjoitetaan?

Mikä rooli kirjoittajan on omaksuttava tässä lajissa kirjoittaessaan?

Kenen intressejä tämä laji palvelee?

Tässä yhteydessä mielenkiintoinen esimerkki genrestä on jatko-opiskelijoille suunnattu akateemisen kirjoittamisen opas. Kamler ja Thomson (2008) katsastavat tämän lajin edustajia kriittisesti ja löytävät niistä seuraavia, tyypillisiä 'tekstuaalisia liikkeitä': Väitöskirjan kirjoittamisprosessi yksinkertaistetaan sarjaksi peräkkäisiä askelia; kirjoittamisohjeet paketoidaan joukoksi yllleistettyjä sääntöjä; kirjoittamistyyli on paradoksaalisella tavalla empaattinen, sillä opas samalla sekä pelottelee huonon kirjoittamisen aiheuttamilla vaaroilla että tarjoaa rohkaisua ja pelastajaa; opas tuottaa ja ylläpitää ekspertti-noviisi suhteen kirjoittajan ja lukijan eli jatko-opiskelijan välillä, ohittaen ja kieltäen lukijan oman osaamisen. Kamlerin ja Thomsonin mukaan tällaiset oppaat kutistavat jatko-opiskelijoita ja toistavat vanhoja käsityksiä väitöskirjoista, kun

oppaiden pitäisi avata mahdollisuuksia uudenlaisiin tutkintoihin, väitöskirjatyyppeihin ja tapoihin olla tutkija. He mainitsevatkin esimerkiksi oppaista, jotka poikkeavat positiivisesti tästä genrestä (Becker 1986, Dunleavy 2003, Wolcott 2001; ks. myös Kamler & Thomson 2006). Tämän genren mukaiset, tavalliset kirjaset eivät siis pääosin tue ite-mallista työskentelyä.

Kurssilla käsitelimme myös laajemmin akateemisen työn politiikkaa eli sitä, kuinka työn tavoitteet määrittyvät ja mitä ne ovat. Pierre Bourdieun tuotanto tarjoaa paljon resursseja ymmärtää tätä puolta käytännöllisestä toiminnasta. Periaatteessa tutkija-opettajan tavoitteet voivat suuntautua uusintamaan akateemisen kentän rakenteita tai muuttamaan niitä. Tämä koskee myös kirjoittamista. Esimerkiksi Patty Lather (1996) vaatii kirjoittamisen annettujen tavoitteiden kyseenalaistamista kokeilujen kautta. Thomas & Davies (2005) käsittelevät yleisemmin diskurssien ja (vuoro-vaikutuksen) 'käsikirjoitusten' kyseenalaistamista yhtenä poliittisena strategiana.

On myös väitetty, että tutkijoiden tavoitteet kehittyvät kokemuksen ja kentällä saavutetun aseman myötä (Åkerlind 2005). Kun pyrkimyksenä on aluksi vain täyttää toisten odotukset ja sitten saavuttaa tunnettuutta omalla alalla, kypsempi tutkija uskaltautuu sekä kehittämään itseään että ratkomaan yhteiskunnallisesti merkittäviä ongelmia, jollei pyri jopa muuttamaan yhteiskuntaa. Voisi olettaa, että myös kirjoittamisen tavoitteet ja tuotettavat tekstilajit muuttuvat vastaavasti.

Kirjoittamisen tarkastelu poliittisena toimintana voi auttaa myös konkreettisesti akateemisen tekstin kirjoittamisessa. Tästä hyvä esimerkki on se, kuinka ns. asemoimme itsemme konferenssipaperin tai artikkelin johdannossa. Tämähän voi tapahtua tiedostamatta ja lukijan kannalta epämääräisen sekavasti, ellemme tiedä mitä haluamme olla ja tarjota lukijalle. Johdannossa me oikeastaan kerromme, mihin porukkaan haluamme kuulua, kenet näemme "toisina", kuinka tärkeiksi itsemme ja tuloksemme väitämme ja millaisen asemavaatimuksen uskomme voivan mennä läpi.

Kirjoitustyyliimme kertoo, tyydymmekö konventioiden - ja samalla alan establishmentin - ylläpitämiseen, vai haluammeko kokeilla ja tuoda esiin jotain erilaista, vaihtoehtoja tukevaa. Jotkut meistä haluavat olla tekemisissä valtavirtatekstien ja -ihmisten kanssa ja toiset taas toisenlaisten tekstien ja porukoiden kanssa. Näissä kysymyksissä epämääräinen johdanto on lukijasta epäselvästi kirjoitettu - ja loput tekstistä jää todennäköisesti lukematta. Toki juttu voi jäädä lukematta myös siksi, että lukija ei tykkää kirjoittajan valitsemasta tai tavoittelemasta positiosta - tai siksi, että lukija kokee kirjoittajan puhuvan "suulla suuremmalla" ilman uskottavuutta.

Miksi tutkija kirjoittaa, tietyllä tavalla, tietynlaisia tekstejä

Kirjoittaminen muuttuu *moraaliseksi* toiminnaksi silloin, kun kirjoittaja voi ja haluaa kysyä "miksi kirjoittaa tietynlaisia tekstejä tietyllä tavalla". Akateemisen työn moraalissa on kyse siitä, mikä on tutkija-opettajaa ajava, viimekätinen motiivi, ja siitä, millaisia oikeutuksia tutkija-opettaja tekemi-

silleen esittää ja voi esittää. Alasdair MacIntyre'n (1981) kielellä ilmaistuna, akateemisessa kirjoittamisessa toteutuvat 'hyvät asiat' (goods) voivat olla joko tietyn akateemisen praktiikan 'sisäisiä' tai sen suhteen 'ulkoisia' (eli saavutettavissa muutakin kautta, kuten raha, maine ja status). Tämä on minusta sangen positiivinen näkökulma akateemiseen kirjoittamiseen: *kirjoittaminen voi tuottaa jotain sinänsä arvokasta*. Tämä vain saattaa unohtua silloin, kun tutkija-opettajaa patistetaan tai jopa pakotetaan tuottamaan sellaisia ulkokohtaisia arvoja kuin mainetta itselleen ja työnantajalleen (yliopistolle).

Yhteistyörupeamassa kirjoittamisen käsittely moraalisena toimintana kiteytyi esseen aiheen valintaan. Charles Taylorin (1989) termejä mukaillen pyysin osallistujia valitsemaan aiheensa omasta "moraalisesta horisontistaan" käsin. Tällä termillähän viitataan siihen, mikä ihmiselle on maailmassa merkittävää ja tärkeää. Tämän kirjan esseet kertovatkin siitä, mikä itse kullekin kirjoittajalle on tärkeää ja huomionarvoista akateemisessa kirjoittamisessa (keväällä 2009). Kaikki esseet eivät suinkaan käsittele akateemisen työn moraalialueita sinänsä.

Moraalikalikon toinen puoli koskee niitä oikeutuksia, joita tutkija-opettaja kirjoittamiselleen ja teksteilleen esittää ja joita puolestaan muut mahdollisesti pitävät kelpoisina. Nämä voivat olla sangen moninaisia. Soveltaen parivaljakon Lamont ja Thévenot (2000) esittämää listaa ympäristökysymyksiä koskevista debatteista käytettävistä oikeutusperustoista, voidaan kuvitella myös erilaisia tapoja perustella jonkun tutkimuksen tai akateemisen tekstin arvo: "se saa julkisuutta", "se myy hyvin", "se auttaa parantamaan tehokkuutta" (esim. yrityksissä), "se on hyväksi meille"

(esim. tämän yliopiston arvovallalle), "se on hyväksi kansalaisille" (vaikkapa Suomessa tai "globaalisti"), "se on ympäristöystävällistä/terveellistä" tai "se on uutta".

Tiede- ja taidepiireissä on viimeisimmällä näistä oikeutuksista - uuden luonnilla - perinteisesti painoarvoa, mutta harvat kirjoittajat taitavat nykyään jättää kohtalonsa tämän kortin varaan. Esimerkiksi myyvyys on institutionalisoitu osaksi yliopistotyöntekijöiden arviointia sitaatioindeksejä käyttämällä: originaalisuuden tai "totuuden" (tavoittelun) sijasta enemmän painaa se, kuinka paljon tekstille on kysyntää. Hampurilaisia myydään suurempi määrä kuin laatuaterioita, ja valtavirtaa edustaville artikkeleille löytyy enemmän lukijoita kuin omaperäisille, uutta hakeville teksteille ja tyylilajeille. Indeksi-fanaatikkojen tunnuslause voisikin olla: "totuus löytyy hampurilaisesta".

Moraalinen huoli ja herkkyys kääntyvät helposti poliittiseksi puheeksi - kuten edellä, sillä se on turvallisempaa ja hallittavampaa. Kirjoittamisen moraali - ja yleisemminkin akateemisen työn moraalikeskustelut - näyttävät olevan sekaannuksen tilassa. Juuri siksi näille keskusteluille on raivattava tilaa ja uhrattava aikaa.

Kuka kirjoittaa

Ratkoessaan akateemisen työn "miten, mitä ja miksi" -kysymyksiä (uusi) tutkija-opettaja rakentaa samalla ammatillista identiteettiään. Hänestä voi kasvaa tälle kentälle *subjekti* - vaikuttava toimija, joka on tietoinen tekemisissään ja myös itsestään. Koulutettaessa uusia tutkijoita ja opettajia

näistä 'identiteettiprojekteista' puhutaan hämmästyttävän vähän ottaen huomioon se, että koko kasvatuksen (education) idea koskee subjektin muotoutumista ja enemmän tai vähemmän tarkoituksellista muokkaamista.

Yksittäisen jatko-opiskelijan kannalta akateemisen identiteettiprojektin tekee haasteelliseksi monikin asia: matka maisterista tutkimuksen ammattilaiseksi on pitkä, ainakin organisaatiotutkimuksessa; akateeminen kenttä monine toimintoineen on sekava ja hajanainen; mahdollisia, tarjolla olevia subjektipositioita on paljon, eivätkä ne ole kaikki toisiaan tukevia; oman henkisen kilvoittelun ohella on kohdattava kilpailu ja kilpailutukset muiden tulokkaiden kesken; pysyvästä työsuhteesta ja työpaikasta voi vain haaveilla; ja alalle kouluttava ja perehdyttävä järjestelmä on täynnä ristiriitoja ja puutteita.

Jatko-opiskelijan odotetaan kehittyvän vahvaksi ja omaperäiseksi toimijaksi. Tämä oletetaan tapahtuvan harjoittamalla perinteisiä käytänteitä, joiden mielekkyydestä ei osata tai haluta keskustella. Helsingin kauppakorkeakoulussa oman haasteensa tarjoaa virallisen ohjelman ja ainekohtaisten kulttuurien väliset ristiriidat. Aineessa organisaatiot ja johtaminen turhautumista aiheuttaa erityisesti se, että yliopiston ohjelma perustuu eri oppialoja edustavien, pakollisten kurssien suorittamiseen ja erilaisiin kontrollointikäytänteisiin, kun ohjaajat puolestaan kannustavat keskittymään omaan tutkimustyöhön ja omaehtoiseen lukemiseen kauppätieteiden rajoista välittämättä ja näiden rajojen tuolla puolen. Koululaisuus ja tutkijuus eivät oikein sovi yhteen.

Jos organisaatiotutkimus on tutkimusalan monimuotoinen ja rajoiltaan epämääräinen, niin myös paikallisesta tutkijakunnasta löytyy matkatovereita moneen junaan. Oman työotteen etsinnässä ei taida auttaa sekään, että toiset (viralliset tahot) puhuvat väitöskirjasta ”tutkijan ajokorttina” ja toiset (tutkijat) kertovat tehneensä väitöskirjaansa 10 vuotta ja hyvin vakavissaan. Ei liene sattumaa, että juuri näissä oloissa on syntynyt ajatus ”kurssista”, joka perehdyttää akateemiseen työhön ottaen lähtökohdaksi osallistujien omat, ammatilliset identiteettiprojektit. Tarve on ilmeinen.

Kirjoittamisen yhteydessä kysymys ”kuka tässä kirjoittaa” on väistämätön, vaikka kirjoittamiseen opastajat eivät kiinnittäisikään siihen huomiota. Kyse on taktikasta, politiikasta ja moraalista. Tarvitaan taitoa ilmaista kielellisesti, kuka olen kun tätä esitän tai väitän. Tarvitaan tajua siitä, mitä tekstilajia tekeillä oleva kirjoitus pyrkii edustamaan tai luomaan ja millaiset kirjoittajapositionit siihen sopivat. Tarvitaan myös tuntuma siihen, miksi tietynlainen kirjoittaminen ja kirjoitus ovat vaivan arvoisia, jollei suorastaan intohimon kohteita. Jotta kirjoittaja saisi yhteyden lukijoihin, on lukijoiden myös koettava kirjoittajan tavoitteet ja keinot - ja tekstissä näkyvä minä - oikeutetuiksi. Samalla kun kirjoittaja esittää itsensä tietynlaisena tutkijana, niin samalla hän myös antaa ymmärtää millaiselle lukijalle teksti on tarkoitettu. Kysymys lukijasta onkin yksi niitä kaikkein hankalimmin hahmotettavia niille, jotka vasta alkavat tutustua tutkimuksen kenttiin.

Näin monimutkaisten haasteiden käsittely vaatii perustakseen yleisempää ja laajempaa ymmärrystä subjektiviteetin mahdollisuudesta ja ammatil-

lisistä identiteeteistä. Kurssilla otimmekin esiin useita erilaisia tapoja lähestyä identiteettejä. Näitä ovat Rom Harrén 'identiteettiprojekti', Pierre Bourdieun 'habitus', Ole Dreierin 'persoonallinen ote käytänteisiin', James V. Wertschin vygotskilainen malli yksilön kasvusta itsesäätelyyn sekä Dorothy Hollandin kumppaneineen kehittämä hienovaraisempi, käytäntöteoreettinen identiteetin käsite - unohtamatta Foucault'n ajatuksia diskurssien tuottamasta subjektista ja minän tekniikoista. Paikallisväriä tähän keskusteluun toivat tulkinnat työpaikallamme elävistä vaihtoehtoisista ihanneministä, joiden kautta tutkija-opettaja voi yrittää integroida työnsä moninaiset aktiviteetit (Räsänen & Mäntylä 2001, Räsänen 2005). Näissä keskusteluissa emme kuitenkaan päässeet kovin pitkälle - yhden session puitteissa - ja jouduimme pääosin tyytymään kurssin perusoletukseen: tutkija-opettaja tietää kuka on ammatillisesti silloin, kun pystyy vastamaan työnsä asettamiin kysymyksiin "miten, mitä ja miksi". Esseen kirjoittaminen olikin pääkeino tehdä henkilökohtaisia johtopäätöksiä näiden kysymysten vaihteittaisesta käsittelystä.

Yksinkertaisimmillaan kirjoittajan identiteettiä voidaan tarkastella siltä kannalta, kuinka vahvan roolin hän ottaa tekstissään. Tang & John (1999) ovat löytäneet viisi erilaista merkitystä, joissa pronomini "minä" (I) esiintyy opiskelijoiden teksteissä. Lueteltuna kirjoittajan heikoimmasta läsnäolon muodosta vahvimpaan nämä ovat: minä ei esiinny tekstissä ollenkaan, minä edustaa jotain muuta (asiaa tai toisten käsitystä), minä toimii lukijan oppaana tekstin läpi, minä esittää itsensä tekstin rakentajana, minä kertoo tekemästään tutkimuksesta, minä on mielipiteen haltija tai kannanottaja, tai minä väittää olevansa tekstissä esitettävän ajatuksen alkuperäinen lähde, luoja.

Näin ajatellen matka maisterista väitöskirjaan tarkoittaa periaatteessa myös sitä, että kirjoittajan on vähitellen päästävä käyttämään sanaa minä viimeainitussa mielessä: olen luonut jotain uutta ja omaperäistä. Se onkin sitten hankalampi kysymys, millä tekstillisillä keinoilla tämän voi tehdä kussakin tutkimuskirjoituksen lajissa, genressä. Eikä se ”omaperäinen” synny vain kirjoittamalla.

Pidemmällä menevässä ajattelussa ja toiminnassa kirjoittaja ymmärtää itsensä vaikkapa hollandilaisessa kehyksessä (Holland ym. 1998). Hän ymmärtää harjoittavansa käytänteitä neljässä kontekstissa:

- valmiiksi kuvioituissa ja kuvitelluissa maailmoissa (figured world), joiden puitteissa hän osallistuu neuvotteluun tekojen merkityksistä, ja joissa asuu tiettyjä hahmoja;
- yhteiskunnallisten jakojen kentissä, jotka määrittävät hänelle mahdollisia asemia ja niihin kuuluvia oikeuksia resursseihin ja arvostukseen;
- omaperäisyyden sallivissa tiloissa, joissa hän voi ottaa omaan käyttöönsä erilaisia ’ääniä’ (diskursseja ja käytänteitä) ja rakentaa oma vastauksensa toisten näkökulmien määrittämään kenttään;
- julkisen ja intiimin rajamastosta löytyvissä vapaan ilmaisun paikoissa, jossa hän voi leikkien kuvitella ja luoda uusia pienoismaailmoja (small worlds).

Näin ajatellen kirjoittaja rakentaa itsensä ja ”löytää äänensä” toisten ’äänien’ avulla, mutta samalla hän voi olla luomassa uusia kirjoituslajeja ja

jopa kuvitelmia uusista kuvioiduista pienmaailmoista. Harjoituksen kautta hänen omat dispositionsa (halunsa ja kykynsä) alkavat sopia kuviteltuun maailmaan, ja näin saattaa jopa syntyä uusi käytännöllisen toiminnan muoto - mikäli jotkut muutkin kokevat tämän maailman houkuttelevaksi tai tarpeelliseksi. Näin on syntynyt esimerkiksi ko. tutkijoiden kuvaama AA-ryhmien maailma. Samoin voidaan ajatella syntyvän myös uusia akateemisen työn ja erityisesti tutkimuksen ja tutkimuskirjoittamisen muotoja.

Tämä lähestymistapa identiteetin tutkimiseen kyseenalaistaa yksilön omaperäisyyden eli riippumattomuuden ja autonomisen luovuuden. Samalla se määrittää 'persoonalliselle' kyvyn luoda oma voimansa, sosiaalisessa kontekstissaan ja sen avulla. AA-ryhmän jäsenen on kerrottava alkoholistitarinansa tietyllä tavalla, mutta jotkut toiset ovat aikoinaan luoneet AA-ryhmät omaksi maailmakseen, omine tarinamuotoineen.

Avauksia

Yhteistyörupeamassa jäi paljon tärkeitä asioita käsittelemättä, myös pääteemaksi valitun kirjoittamisen osalta. Ilmeinen aukko jäi kirjoittamisprosessin käsittelyn kohdalle, vaikka kukin osallistuja kirjoittikin tarinan yhden tekstinsä synnystä. Tähänkin puoleen kirjoittamisesta olisi tarjolla resursseja mm. tutkimuksesta, joka koskee kirjoittamista tekstin tuottamisena tai sommitteluna (ks. esim. lehteä *College Composition and Communication*) tai kirjoittamiskäytänteinä (Lillis 2008). Toinen selvä aukko jäi siihen, että kirjoittamisen tutkimusta ei kytketty kulttuurin-

tutkimuksen menetelmiin, vaikka narratiiviset ja diskurssien tutkimuksen otteet ovatkin monille meistä tuttuja. Olisihan meidän kyettävä asettamaan myös omat tekelemme samanlaiseen syyniin kuin kohdistamme tutkimuksen kohteena oleviin tarinoihin ja diskursseihin. Omat puheen-
vuoromme ovat väistämättä mukana tarinavarannon ylläpidossa ja muuntamisessa - ja tuskin aivan viattomina.

Kun tämä ei ollut varsinainen kirjoittamiskurssi, tärkeintä minulle vetäjänä oli herättää keskustelua kyvystämme itse ottaa selvää ja tehdä työtä 'tutkivalla otteella'. Kirjoittaminen on yksi keskeinen osa kaikkea sitä, mitä tutkija-opettaja tekee, ja refleksiivinen, omaehtoinen ote voi sopia siihen erityisen hyvin. Näin minä ainakin uskon - ja toivon tämän kirjan esseiden pikemminkin avaavan keskustelua kirjoittamisesta kuin päättävän sen.

Kun Aalto-yliopiston perustamisen myötä meitä kauppakorkeakoulun tutkija-opettajia kutsutaan mukaan erilaisiin "tehtaisiin" (factory), lienee juuri sopiva aika herättää keskustelua akateemisen työn sisäisestä logiikasta ja sen monimuotoisuudesta. Jos haluamme pysyä ihmisinä resursseineen emme voi alistua "inhimillisiksi resursseiksi" tiedon tuotannon ja hyväksikäytön koneisiin. Kirjoittamalla voimme tuottaa myös sellaisia "hyviä asioida" (goods), joiden arvo määritellään akateemisen työn muotojen omilla ehdoilla ja suhteissa niihin, joiden elämää tutkimme ja joita "opetamme".

Akateemisen tutkimustyön tavoitetasoksi ei riitä "havukka-ahon ajattelu". Tutkijan olisi myös otettava vakavasti se, mitä muut tutkijat jo kustakin asiasta ymmärtävät ja mitä he osaavat tehdä. Ite-filosofian hengessä

voisimme silti ottaa oppia myös itseltään Havukka-ahon ajattelijalta - ja kauniimmasta kirjallisuudesta:

*"Siellä oli iso tutkimusasema tunturin juurella,
paljon maisteria ja keologia, kokonainen kylä kerrassaan.
Hän hoiteli kalustoa, teki pilkkeitä, lämmitti mökkejä ja saunoja,
tervasi veneitä ja suksia, teki lumitöitä,
ja ruokki kaloja altaissa ja elikoita häkeissä.
Pirun hyvä työmaa, kämppäukon virka..."*

*Ja kun ne tutkimusherrat joskus henkisesti uupui,
niin hän antoi heille virikkeitä ja uusia näköaloja.
Hän sanoi, että kun sisukkaasti vain tutkii ja tutkii
tutkimisen päällekin, niin kyllä se arvoitus selviää.
Ei ne ropleemit kimpaleina aukea, vaan niitä pitää
jälittää kuin lanttua.
Sen kun sanoin, niin johan rupesi otsat siliämään
ja silmissä toivon kipinä heräsi...
Minulla kun on näkemystä ja kokemusta
tutkintahommissa!*

*... Nautittiin kahvit oikein liinapöydällä.
Lämpimäisnys nostattivat tunnelmaa.
Muikunpyynti oli mennyt hyvin...
Konsta kertoi Nyymannista.
Kuulemma Italiaan on menossa lomalle.
Se käy välillä vähän huokaisemassa maalaustyön lomassa...
Niitä poikkeusihmisiä pitää laajemmin ymmärtää.
Taiteen teko ja tutkinta ovat asioita omassa aituudessaan.
Niitä ei pidä tasakärsäisesti tonkia."*

Huovinen (2004, 10, 130)

Lähteet

Bazerman, C. (2007) Genre and cognitive development: Beyond writing to learn. Konferenssipaperi, the 4th International Symposium on Genre Studies - SIGET, Tubarão, Santa Catarina, Brazil, 15-18 August.

- Becker, H. (1986) *Writing for social scientists: How to start and finish your thesis*. Chicago: University of Chicago Press.
- Bourdieu, P. (1990) *The logic of practice*. Cambridge: Polity Press.
- Clark, I. (2005) A Genre Approach to Writing Assignments. *Composition Forum* 14:2.
- Colyar, J. (2009) Becoming Writing, Becoming Writers. *Qualitative Inquiry* 15:2, 421-436.
- de Certeau, M. (1984) *The practice of everyday life*. Berkeley, CA: The University of California Press.
- Dreier, O. (1999) Personal trajectories of participation across contexts of social practice. *Outlines* 1:1, 3-52.
- Dunleavy, P. (2003) *Authoring a PhD: How to plan, draft, write and finish a doctoral dissertation or thesis*. London: Palgrave.
- Foucault, M. (1988) Technologies of the Self. Teoksessa Martin, L.H. et al. (eds.) *Technologies of the Self: A Seminar with Michel Foucault*. London: Tavistock, 16-49.
- Harré, R. (1983) Identity Projects. Teoksessa: G. Breakwell (toim.) *Threatened Identities*, New York: John Wiley & Sons, 31-51.
- Holland, D., Lachiotte, W. Jr., Skinner, D. & Cain, C. (1998) *Identity and Agency in Cultural Worlds*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Huovinen, V. (2004) *Konsta Pylkkänen etsii kortteeria*. Helsinki: WSOY.
- Ivanic, R. (1998) Writing and identity: The discorsal construction of identity in academic writing. Amsterdam: John Benjamins.
- Kamler, B., & Thomson, P. (2006) *Helping doctoral students write: Pedagogies for supervision*. London: Routledge.
- Kamler, B. & Thomson, P. (2008) The Failure of Dissertation Advice Books: Toward Alternative Pedagogies for Doctoral Writing. *Educational Researcher* 37:8, 507-514.
- Lamont, M. & Thévenot, L. , toim. (2000) *Rethinking Comparative Cultural Sociology. Repertoires of Evaluation in France and the United States*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lather, P. (1996) Lather Responds to Anderson — A Shorter Letter: Coreadings, Misreadings, and Rereadings. *Harvard Educational Review* 66:3.
- Lillis, T. (2003) Student Writing as 'Academic Literacies': Drawing on Bakhtin to Move from Critique to Design. *Language and Education* 17:3, 192-207.
- Lillis, T. (2008) Ethnography as Method, Methodology, and "Deep Theorizing". Closing the Gap Between Text and Context in Academic Writing Research. *Written Communication* 25:3, 353-388.

- MacIntyre, A. (1981) *After virtue: A study in moral theory*. Notre Dame: University of Notre Dame Press.
- Räsänen, K. (2005) Akateemisen työn hallinta: jäsenyyksiä kokemuksille ainelaitoksen johtajana. Teoksessa: H. Aittola & O.-H. Ylijoki (eds.) *Tulosjohdettua autonomiaa: Akateemisen työn muuttuvat käytännöt*. Helsinki: Gaudeamus, 18-40.
- Räsänen, K. (2008) Mikä yliopistotyöntekijää liikuttaa? *Tiedepolitiikka* 2/08, 17-27.
- Räsänen, K. (tulossa) Understanding academic work as practical activity - and preparing (business-school) academics for praxis? *International Journal for Academic Development*.
- Räsänen, K. & Mäntylä, H. (2001) Preserving Academic Diversity: Promises and Uncertainties of PAR as a Survival Strategy. *Organization* 8:2, 299-318.
- Tang, R. & John, S. (1999) The 'I' in identity: Exploring writer identity in student academic writing through the first person pronoun. *English for Specific Purposes* 18:1, 23-39
- Taylor, C. (1989) *Sources of the Self: The Making of the Modern Identity*. Cambridge: Harvard University Press.
- The voice of a Young Urban Womyn of C O L O R. Verkkosivu: <http://www.fed-up-honeys.org/>
- Thomas, R. & Davies, A. (2005) What Have the Feminists Done for Us? Feminist Theory and Organizational Resistance. *Organization* 12:5, 711-740.
- Wertsch, J.V., (2008) From Social Interaction to Higher Psychological Processes. *Human Development* 51:1, 66-79. (alkup. 1979)
- Wolcott, H. (2001) *Writing up qualitative research* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Åkerlind, G.S. (2008) An academic perspective on research and being a researcher: an integration of the literature. *Studies in Higher Education* 33:1, 17-31.

A-SARJA: VÄITÖSKIRJOJA - DOCTORAL DISSERTATIONS. ISSN 1237-556X.

- A:287. TIMO JÄRVENSIVU: Values-driven management in strategic networks: A case study of the influence of organizational values on cooperation. 2007.
ISBN-10: 952-488-081-4, ISBN-13: 978-952-488-081-7.
- A:288. PETRI HILLI: Riskinhallinta yksityisen sektorin työeläkkeiden rahoituksessa. 2007.
ISBN-10: 952-488-085-7, ISBN-13: 978-952-488-085-5.
E-version: ISBN 978-952-488-110-4.
- A:289. ULLA KRUHSE-LEHTONEN: Empirical Studies on the Returns to Education in Finland. 2007. ISBN 978-952-488-089-3, E-version ISBN 978-952-488-091-6.
- A:290. IRJA HYVÄRI: Project Management Effectiveness in Different Organizational Conditions. 2007. ISBN 978-952-488-092-3, E-version: 978-952-488-093-0.
- A:291. MIKKO MÄKINEN: Essays on Stock Option Schemes and CEO Compensation. 2007.
ISBN 978-952-488-095-4.
- A:292. JAAKKO ASPARA: Emergence and Translations of Management Interests in Corporate Branding in the Finnish Pulp and Paper Corporations. A Study with an Actor-Network Theory Approach. 2007. ISBN 978-952-488-096-1, E-version: 978-952-488-107-4.
- A:293. SAMI J. SARPOLA: Information Systems in Buyer-supplier Collaboration. 2007.
ISBN 978-952-488-098-5.
- A:294. SANNA K. LAUKKANEN: On the Integrative Role of Information Systems in Organizations: Observations and a Proposal for Assessment in the Broader Context of Integrative Devices. 2006. ISBN 978-952-488-099-2.
- A:295. CHUNYANG HUANG: Essays on Corporate Governance Issues in China. 2007.
ISBN 978-952-488-106-7, E-version: 978-952-488-125-8.
- A:296. ALEKSI HORSTI: Essays on Electronic Business Models and Their Evaluation. 2007.
ISBN 978-952-488-117-3, E-version: 978-952-488-118-0.
- A:297. SARI STENFORS: Strategy tools and strategy toys: Management tools in strategy work. 2007. ISBN 978-952-488-120-3, E-version: 978-952-488-130-2.
- A:298. PÄIVI KARHUNEN: Field-Level Change in Institutional Transformation: Strategic Responses to Post-Socialism in St. Petersburg Hotel Enterprises. 2007.
ISBN 978-952-488-122-7, E-version: 978-952-488-123-4.
- A:299. EEVA-KATRI AHOLA: Producing Experience in Marketplace Encounters: A Study of Consumption Experiences in Art Exhibitions and Trade Fairs. 2007.
ISBN 978-952-488-126-5.
- A:300. HANNU HÄNNINEN: Negotiated Risks: The Estonia Accident and the Stream of Bow Visor Failures in the Baltic Ferry Traffic. 2007. ISBN 978-952-499-127-2.

- A:301. MARIANNE KIVELÄ: Dynamic Capabilities in Small Software Firms. 2007. ISBN 978-952-488-128-9.
- A:302. OSMO T.A. SORONEN: A Transaction Cost Based Comparison of Consumers' Choice between Conventional and Electronic Markets. 2007. ISBN 978-952-488-131-9.
- A:303. MATTI NOJONEN: Guanxi – The Chinese Third Arm. 2007. ISBN 978-952-488-132-6.
- A:304. HANNU OJALA: Essays on the Value Relevance of Goodwill Accounting. 2007. ISBN 978-952-488-133-3, E-version: 978-952-488-135-7.
- A:305. ANTTI KAUKHANEN: Essays on Empirical Personnel Economics. 2007. ISBN 978-952-488-139-5.
- A:306. HANS MÄNTYLÄ: On "Good" Academic Work – Practicing Respect at Close Range. 2007. ISBN 978-952-488-142-1, E-version: 978-952-488-142-5.
- A:307. MILLA HUURROS: The Emergence and Scope of Complex System/Service Innovation. The Case of the Mobile Payment Services Market in Finland. 2007. ISBN 978-952-488-143-2
- A:308. PEKKA MALO: Higher Order Moments in Distribution Modelling with Applications to Risk Management. 2007. ISBN 978-952-488-155-5, E-version: 978-952-488-156-2.
- A:309. TANJA TANAYAMA: Allocation and Effects of R&D Subsidies: Selection, Screening, and Strategic Behavior. 2007. ISBN 978-952-488-157-9, E-version: 978-952-488-158-6.
- A:310. JARI PAULAMÄKI: Kauppiasyrittäjän toimintavapaus ketjujyityksessä. Haastattelututkimus K-kauppiaan kokemasta toimintavapaudesta agenttiteorian näkökulmasta. 2008. Korjattu painos. ISBN 978-952-488-246-0, E-version: 978-952-488-247-7.
- A:311. JANNE VIHINEN: Supply and Demand Perspectives on Mobile Products and Content Services. ISBN 978-952-488-168-5.
- A:312. SAMULI KNÜPFER: Essays on Household Finance. 2007. ISBN 978-952-488-178-4.
- A:313. MARI NYRHINEN: The Success of Firm-wide IT Infrastructure Outsourcing: an Integrated Approach. 2007. ISBN 978-952-488-179-1.
- A:314. ESKO PENTTINEN: Transition from Products to Services within the Manufacturing Business. 2007. ISBN 978-952-488-181-4, E-version: 978-952-488-182-1.
- A:315. JARKKO VESA: A Comparison of the Finnish and the Japanese Mobile Services Markets: Observations and Possible Implications. 2007. ISBN 978-952-488-184-5.
- A:316. ANTTI RUOTOISTENMÄKI: Condition Data in Road Maintenance Management. 2007. ISBN 978-952-488-185-2, E-version: 978-952-488-186-9.
- A:317. NINA GRANQVIST: Nanotechnology and Nanolabeling. Essays on the Emergence of New Technological Fields. 2007. ISBN 978-952-488-187-6, E-version: 978-952-488-188-3.
- A:318. GERARD L. DANFORD: INTERNATIONALIZATION: An Information-Processing Perspective. A Study of the Level of ICT Use During Internationalization. 2007. ISBN 978-952-488-190-6.

- A:319. TIINA RITVALA: Actors and Institutions in the Emergence of a New Field: A Study of the Cholesterol-Lowering Functional Foods Market. 2007. ISBN 978-952-488-195-1.
- A:320. JUHA LAAKSONEN: Managing Radical Business Innovations. A Study of Internal Corporate Venturing at Sonera Corporation. 2007. ISBN 978-952-488-201-9, E-version: 978-952-488-202-6.
- A:321. BRETT FIFIELD: A Project Network: An Approach to Creating Emergent Business. 2008. ISBN 978-952-488-206-4, E-version: 978-952-488-207-1.
- A:322. ANTTI NURMI: Essays on Management of Complex Information Systems Development Projects. 2008. ISBN 978-952-488-226-2.
- A:323. SAMI RELANDER: Towards Approximate Reasoning on New Software Product Company Success Potential Estimation. A Design Science Based Fuzzy Logic Expert System. 2008. ISBN 978-952-488-227-9.
- A:324. SEPPO KINKKI: Essays on Minority Protection and Dividend Policy. 2008. ISBN 978-952-488-229-3.
- A:325. TEEMU MOILANEN: Network Brand Management: Study of Competencies of Place Branding Ski Destinations. 2008. ISBN 978-952-488-236-1.
- A:326. JYRKI ALI-YRKKÖ: Essays on the Impacts of Technology Development and R&D Subsidies. 2008. ISBN 978-952-488-237-8.
- A:327. MARKUS M. MÄKELÄ: Essays on software product development. A Strategic management viewpoint. 2008. ISBN 978-952-488-238-5.
- A:328. SAMI NAPARI: Essays on the gender wage gap in Finland. 2008. ISBN 978-952-488-243-9.
- A:329. PAULA KIVIMAA: The innovation effects of environmental policies. Linking policies, companies and innovations in the Nordic pulp and paper industry. 2008. ISBN 978-952-488-244-6.
- A:330. HELI VIRTÄ: Essays on Institutions and the Other Deep Determinants of Economic Development. 2008. ISBN 978-952-488-267-5.
- A:331. JUKKA RUOTINEN: Essays in trade in services difficulties and possibilities. 2008. ISBN 978-952-488-271-2, E-version: ISBN 978-952-488-272-9.
- A:332. IIKKA KORHONEN: Essays on commitment and government debt structure. 2008. ISBN 978-952-488-273-6, E-version: ISBN 978-952-488-274-3.
- A:333. MARKO MERISAVO: The interaction between digital marketing communication and customer loyalty. 2008. ISBN 978-952-488-277-4, E-version 978-952-488-278-1.
- A:334. PETRI ESKELINEN: Reference point based decision support tools for interactive multiobjective optimization. 2008. ISBN 978-952-488-282-8.
- A:335. SARI YLI-KAUHALUOMA: Working on technology: a study on collaborative R&D work in industrial chemistry. 2008. ISBN 978-952-488-284-2

- A:336. JANI KILPI: Sourcing of availability services - case aircraft component support. 2008. ISBN 978-952-488-284-2, 978-952-488-286-6 (e-version).
- A:337. HEIDI SILVENNOINEN: Essays on household time allocation decisions in a collective household model. 2008. ISBN 978-952-488-290-3, ISBN 978-952-488-291-0 (e-version).
- A:338. JUKKA PARTANEN: Pk-yrityksen verkostokyvyykkydet ja nopea kasvu - case: Tiede- ja teknologiavetoiset yritykset. 2008. ISBN 978-952-488-295-8.
- A:339. PETRUS KAUTTO: Who holds the reins in Integrated Product Policy? An individual company as a target of regulation and as a policy maker. 2008. ISBN 978-952-488-300-9, 978-952-488-301-6 (e-version).
- A:340. KATJA AHONIEMI: Modeling and Forecasting Implied Volatility. 2009. ISBN 978-952-488-303-0, E-version: 978-952-488-304-7.
- A:341. MATTI SARVIMÄKI: Essays on Migration. 2009. ISBN 978-952-488-305-4, 978-952-488-306-1 (e-version).
- A:342. LEENA KERKELÄ: Essays on Globalization – Policies in Trade, Development, Resources and Climate Change. 2009. ISBN 978-952-488-307-8, E-version: 978-952-488-308-5.
- A:343. ANNELI NORDBERG: Pienyrityksen dynaaminen kyvykkyys - Empiirinen tutkimus graafisen alan pienpainoyrityksistä. 2009. ISBN 978-952-488-318-4.
- A:344. KATRI KARJALAINEN: Challenges of Purchasing Centralization – Empirical Evidence from Public Procurement. 2009. ISBN 978-952-488-322-1, E-version: 978-952-488-323-8.
- A:345. Jouni H. Leinonen: Organizational Learning in High-Velocity Markets. Case Study in The Mobile Communications Industry. 2009. ISBN 978-952-488-325-2.
- A:346. Johanna Vesterinen: Equity Markets and Firm Innovation in Interaction. - A Study of a Telecommunications Firm in Radical Industry Transformation. 2009. ISBN 978-952-488-327-6.

B-SARJA: TUTKIMUKSIA - RESEARCH REPORTS. ISSN 0356-889X.

- B:77. MATTI KAUTTO – ARTO LINDBLOM – LASSE MITRONEN: Kaupan liiketoiminta-osaaminen. 2007. ISBN 978-952-488-109-8.
- B:78. NIILLO HOME: Kauppiasyrittäjäyys. Empiirinen tutkimus K-ruokakauppiaiden yrittäjyysasenteista. Entrepreneurial Orientation of Grocery Retailers – A Summary. ISBN 978-952-488-113-5, E-versio: ISBN 978-952-488-114-2.
- B:79. PÄIVI KARHUNEN – OLENA LESYK – KRISTO OVASKA: Ukraina suomalaisyritysten toimintaympäristönä. 2007. ISBN 978-952-488-150-0, E-versio: 978-952-488-151-7.
- B:80. MARIA NOKKONEN: Näkemyksiä pörssiyrityiden hallitusten sukupuolikiintiöistä. Retorinen diskurssianalyysi Helsingin Sanomien verkkokeskusteluista. Nasta-projekti. 2007. ISBN 978-952-488-166-1, E-versio: 978-952-488-167-8.
- B:81. PIIA HELISTE – RIITTA KOSONEN – MARJA MATTILA: Suomalaisyritykset Baltiassa tänään ja huomenna: Liiketoimintanormien ja -käytäntöjen kehityksestä. 2007. ISBN 978-952-488-177-7, E-versio: 978-952-488-183-8.

- B:82. OLGA MASHKINA – PIIA HELISTE – RIITTA KOSONEN: The Emerging Mortgage Market in Russia: An Overview with Local and Foreign Perspectives. 2007. ISBN 978-952-488-193-7, E-version: 978-952-488-194-4.
- B:83. PIIA HELISTE – MARJA MATTILA – KRZYSZTOF STACHOWIAK: Puola suomalais-yritysten toimintaympäristönä. 2007. ISBN 978-952-488-198-2, E-versio: 978-952-488-199-9.
- B:84. PÄIVI KARHUNEN – RIITTA KOSONEN – JOHANNA LOGRÉN – KRISTO OVASKA: Suomalaisyritysten strategiat Venäjän muuttuvassa liiketoimintaympäristössä. 2008. ISBN 978-953-488-212-5, E-versio: 978-952-488-241-5.
- B:85. MARJA MATTILA – EEVA KEROLA – RIITTA KOSONEN: Unkari suomalaisyritysten toimintaympäristönä. 2008. ISBN 978-952-488-213-2, E-versio: 978-952-488-222-4.
- B:86. KRISTIINA KORHONEN – ANU PENTTILÄ – MAYUMI SHIMIZU – EEVA KEROLA – RIITTA KOSONEN: Intia suomalaisyritysten toimintaympäristönä. 2008. ISBN 978-952-488-214-9, E-versio: 978-952-488-283-5
- B:87. SINIKKA VANHALA – SINIKKA PESONEN: Työstä nauttien. SEFE:en kuuluvien nais- ja miesjohtajien näkemyksiä työstään ja urastaan. 2008. ISBN 978-952-488-224-8, E-versio: 978-952-488-225-5.
- B:88. POLINA HEININEN – OLGA MASHKINA – PÄIVI KARHUNEN – RIITTA KOSONEN: Leningradin lääni yritysten toimintaympäristönä: pk-sektorin näkökulma. 2008. ISBN 978-952-488-231-6, E-versio: 978-952-488-235-4.
- B:89. Ольга Машкина – Полина Хейнинен: Влияние государственного сектора на развитие малого и среднего предпринимательства в Ленинградской области: взгляд предпрятий. 2008. ISBN 978-952-488-233-0, E-version: 978-952-488-240-8.
- B:90. MAI ANTILA – ARTO RAJALA (Editors): Fishing with business nets – keeping thoughts on the horizon Professor Kristian Möller. 2008. ISBN 978-952-488-249-1, E-version: 978-952-488-250-7.
- B:91. RENÉ DE KOSTER – WERNER DELFMANN (Editors): Recent developments in supply chain management. 2008. ISBN 978-952-488-251-4, E-version: 978-952-488-252-1.
- B:92. KATARIINA RASILAINEN: Valta orkesterissa. Narratiivinen tutkimus soittajien kokemuksista ja näkemyksistä. 2008. ISBN 978-952-488-254-5, E-versio: 978-952-488-256-9.
- B:93. SUSANNA KANTELINEN: Opiskelen, siis koen. Kohti kokevan subjektin tunnistavaa korkeakoulututkimusta. 2008. ISBN 978-952-488-257-6, E-versio: 978-952-488-258.
- B:94. KATRI KARJALAINEN – TUOMO KIVIOJA – SANNA PELLAVA: Yhteishankintojen kustannusvaikutus. Valtion hankintatoimen kustannussäästöjen selvittäminen. 2008. ISBN 978-952-488-263-7, E-versio: ISBN 978-952-488-264-4.
- B:95. ESKO PENTTINEN: Electronic Invoicing Initiatives in Finland and in the European Union – Taking the Steps towards the Real-Time Economy. 2008. ISBN 978-952-488-268-2, E-versio: ISBN 978-952-488-270-5.
- B:96. LIISA UUSITALO (Editor): Museum and visual art markets. 2008. ISBN 978-952-488-287-3, E-version: ISBN 978-952-488-288-0.

- B:97. EEVA-LIISA LEHTONEN: Pohjoismaiden ensimmäinen kauppätieteiden tohtori Vilho Paavo Nurmi 1899-1943. 2008. ISBN 978-952-488-292-7, E-versio: ISBN 978-952-488-293-4.
- B:98. ERJA KETTUNEN – JYRI LINTUNEN – WEI LU – RIITTA KOSONEN: Suomalaisyritysten strategiat Kiinan muuttuvassa toimintaympäristössä. 2008. ISBN 978-952-488-234-7, E-versio: ISBN 978-952-488-297-2.
- B:99. SUSANNA VIRKKULA – EEVA-KATRI AHOLA – JOHANNA MOISANDER – JAAKKO ASPARA – HENRIKKI TIKKANEN: Messut kuluttajia osallistavan markkinakulttuurin fasilitaattorina: messukokemuksen rakentuminen Venemessuilla. 2008. ISBN 978-952-488-298-9, E-versio: ISBN 978-952-488-299-6.
- B:100. PEER HULL KRISTENSEN – KARI LILJA (Eds): New Modes of Globalization: Experimentalist Forms of Economics Organization and Enabling Welfare Institutions – Lessons from The Nordic Countries and Slovenia. 2009. ISBN 978-952-488-309-2, E-version: 978-952-488-310-8.
- B:101. VIRPI SERITA – ERIK PÖNTISKOSKI (eds.) SEPPO MALLENIUS – VESA LEIKOS – KATARIINA VILLBERG – TUUA RINNE – NINA YPPÄRILÄ – SUSANNA HURME: Marketing Finnish Design in Japan. 2009. ISBN 978-952-488-320-7. E-version: ISBN 978-952-488-321-4.
- B:102. POLINA HEININEN – OLLI-MATTI MIKKOLA – PÄIVI KARHUNEN – RIITTA KOSONEN: Yritysrahoitusmarkkinoiden kehitys Venäjällä. Pk-yritysten tilanne Pietarissa. 2009. ISBN 978-952-488-329-0. E-version: ISBN 978-952-488-331-3.
- B:103. ARTO LAHTI: Liiketoimintaosaamisen ja yrittäjyyden pioneeri Suomessa. 2009. ISBN 978-952-488-330-6.
- B:104. KEIJO RÄSÄNEN: Tutkija kirjoittaa - esseitä kirjoittamisesta ja kirjoittajista akateemisessa työssä. 2009. ISBN 978-952-488-332-0. E-versio: ISBN 978-952-488-333-7.

N-SARJA: HELSINKI SCHOOL OF ECONOMICS. MIKKELI BUSINESS CAMPUS PUBLICATIONS. ISSN 1458-5383

- N:63. SOILE MUSTONEN – ANNE GUSTAFSSON-PESONEN: Oppilaitosten yrittäjyyskoulutuksen kehittämishanke 2004–2006 Etelä-Savon alueella. Tavoitteiden, toimenpiteiden ja vaikuttavuuden arviointi. 2007. ISBN: 978-952-488-086-2.
- N:64. JOHANNA LOGRÉN – VESA KOKKONEN: Pietarissa toteutettujen yrittäjäkoulutusohjelmien vaikuttavuus. 2007. ISBN 978-952-488-111-1.
- N:65. VESA KOKKONEN: Kehity esimiehenä – koulutusohjelman vaikuttavuus. 2007. ISBN 978-952-488-116-6.
- N:66. VESA KOKKONEN – JOHANNA LOGRÉN: Kaupallisten avustajien – koulutusohjelman vaikuttavuus. 2007. ISBN 978-952-488-116-6.
- N:67. MARKKU VIRTANEN: Summary and Declaration. Of the Conference on Public Support Systems of SME's in Russia and Other North European Countries. May 18 – 19, 2006, Mikkeli, Finland. 2007. ISBN 978-952-488-140-1.

- N:68. ALEKSANDER PANFILO – PÄIVI KARHUNEN: Pietarin ja Leningradin läänin potentiaali kaakkoissuomalaisille metallialan yrityksille. 2007. ISBN 978-952-488-163-0.
- N:69. ALEKSANDER PANFILO – PÄIVI KARHUNEN – VISA MIETTINEN: Pietarin innovaatiojärjestelmä jayhteistyöpotentiaali suomalaisille innovaatiotoimijoille. 2007. ISBN 978-952-488-164-7.
- N:70. VESA KOKKONEN: Perusta Oma Yritys – koulutusohjelman vaikuttavuus. 2007. ISBN 978-952-488-165-4.
- N:71. JARI HANDELBERG – MIKKO SAARIKIVI: Tutkimus Miktech Yrityshautomon yritysten näkemyksistä ja kokemuksista hautomon toiminnasta ja sen edelleen kehittämisestä. 2007. ISBN 978-952-488-175-3.
- N:72. SINIKKA MYNTTINEN – MIKKO SAARIKIVI – ERKKI HÄMÄLÄINEN: Mikkelin Seudun yrityspalvelujen henkilökunnan sekä alueen yrittäjien näkemykset ja suhtautuminen mentorointiin. 2007. ISBN 978-952-488-176-0.
- N:73. SINIKKA MYNTTINEN: Katsaus K-päivittäistavarakauppaan ja sen merkitykseen Itä-Suomessa. 2007. ISBN 978-952-488-196-8.
- N:74. MIKKO SAARIKIVI: Pk-yritysten kansainvälistymisen sopimukset. 2008. ISBN 978-952-488-210-1.
- N:75. LAURA TUUTTI: Uutta naisjohtajuutta Delfoi Akatemiasta – hankkeen vaikuttavuus. 2008. ISBN 978-952-488-211-8.
- N:76. LAURA KEHUSMAA – JUSSI KÄMÄ – ANNE GUSTAFSSON-PESONEN (ohjaaja): StuNet -Business Possibilities and Education - hankkeen arviointi. 2008. ISBN 978-952-488-215-6.
- N:77. PÄIVI KARHUNEN – ERJA KETTUNEN – VISA MIETTINEN – TIINAMARI SIVONEN: Determinants of knowledge-intensive entrepreneurship in Southeast Finland and Northwest Russia. 2008. ISBN 978-952-488-223-1.
- N:78. ALEKSANDER PANFILO – PÄIVI KARHUNEN – VISA MIETTINEN: Suomalais-venäläisen innovaatioyhteistyön haasteet toimijanäkökulmasta. 2008. ISBN 978-952-488-232-3.
- N:79. VESA KOKKONEN: Kasva Yrittäjäksi – koulutusohjelman vaikuttavuus. 2008. ISBN 978-952-488-248-4.
- N:80. VESA KOKKONEN: Johtamisen taidot - hankkeessa järjestettyjen koulutusohjelmien vaikuttavuus. 2008. ISBN 978-952-488-259-0.
- N:81. MIKKO SAARIKIVI: Raportti suomalaisten ja brittiläisten pk-yritysten yhteistyön kehittämisestä uusiutuvan energian sektorilla. 2008. ISBN 978-952-488-260-6.
- N:82. MIKKO SAARIKIVI – JARI HANDELBERG – TIMO HOLMBERG – ARI MATILAINEN: Selvitys lujitemuovikomposiittituotteiden mahdollisuuksista rakennusteollisuudessa. 2008. ISBN 978-952-488-262-0.
- N:83. PÄIVI KARHUNEN – SVETLANA LEDYAEVA – ANNE GUSTAFSSON-PESONEN – ELENA MOCHNIKOVA – DMITRY VASILENKO: Russian students' perceptions of entrepreneurship. Results of a survey in three St. Petersburg universities. Entrepreneurship development –project 2. 2008. ISBN 978-952-488-280-4.

W-SARJA: TYÖPAPEREITA - WORKING PAPERS . ISSN 1235-5674.
ELECTRONIC WORKING PAPERS, ISSN 1795-1828.

- W:412. LOTHAR THIELE – KAISA MIETTINEN – PEKKA J. KORHONEN – JULIAN MOLINA: A Preference-Based Interactive Evolutionary Algorithm for Multiobjective Optimization. 2007. ISBN 978-952-488-094-7.
- W:413. JAN-ERIK ANTIPIN – JANI LUOTO: Are There Asymmetric Price Responses in the Euro Area? 2007. ISBN 978-952-488-097-8.
- W:414. SAMI SARPOLA: Evaluation Framework for VML Systems. 2007. ISBN 978-952-488-097-8.
- W:415. SAMI SARPOLA: Focus of Information Systems in Collaborative Supply Chain Relationships. 2007. ISBN 978-952-488-101-2.
- W:416. SANNA LAUKKANEN: Information Systems as Integrative Infrastructures. Information Integration and the Broader Context of Integrative and Coordinative Devices. 2007. ISBN 978-952-488-102-9.
- W:417. SAMULI SKURNIK – DANIEL PASTERNAK: Uusi näkökulma 1900-luvun alun murroskauteen ja talouden murrosvaiheiden dynamiikkaan. Liikemies Moses Skurnik osakesijoittajana ja -välittäjänä. 2007. ISBN 978-952-488-104-3.
- W:418. JOHANNA LOGRÉN – PIIA HELISTE: Kymenlaakson pienten ja keskisuurten yritysten Venäjä-yhteistyöpotentialiaali. 2001. ISBN 978-952-488-112-8.
- W:419. SARI STENFORS – LEENA TANNER: Evaluating Strategy Tools through Activity Lens. 2007. ISBN 978-952-488-120-3.
- W:420. RAIMO LOVIO: Suomalaisten monikansallisten yritysten kotimaisen sidoksen heikkeneminen 2000-luvulla. 2007. ISBN 978-952-488-121-0.
- W:421. PEKKA J. KORHONEN – PYRY-ANTTI SIITARI: A Dimensional Decomposition Approach to Identifying Efficient Units in Large-Scale DEA Models. 2007. ISBN 978-952-488-124-1.
- W:422. IRYNA YEVSEYEVA – KAISA MIETTINEN – PEKKA SALMINEN – RISTO LAHDELMA: SMAA-Classification - A New Method for Nominal Classification. 2007. ISBN 978-952-488-129-6.
- W:423. ELINA HILTUNEN: The Futures Window – A Medium for Presenting Visual Weak Signals to Trigger Employees' Futures Thinking in Organizations. 2007. ISBN 978-952-488-134-0.
- W:424. TOMI SEPPÄLÄ – ANTTI RUOTOISTENMÄKI – FRIDTJOF THOMAS: Optimal Selection and Routing of Road Surface Measurements. 2007. ISBN 978-952-488-137-1.
- W:425. ANTTI RUOTOISTENMÄKI: Road Maintenance Management System. A Simplified Approach. 2007. ISBN 978-952-488-1389-8.
- W:426. ANTTI PIRJETÄ – VESA PUTTONEN: Style Migration in the European Markets 2007. ISBN 978-952-488-145-6.
- W:427. MARKKU KALLIO – ANTTI PIRJETÄ: Incentive Option Valuation under Imperfect Market and Risky Private Endowment. 2007. ISBN 978-952-488-146-3.

- W:428. ANTTI PIRJETÄ – SEPPO IKÄHEIMO – VESA PUTTONEN: Semiparametric Risk Preferences Implied by Executive Stock Options. 2007. ISBN 978-952-488-147-0.
- W:429. OLLI-PEKKA KAUPPILA: Towards a Network Model of Ambidexterity. 2007. ISBN 978-952-488-148-7.
- W:430. TIINA RITVALA – BIRGIT KLEYMANN: Scientists as Midwives to Cluster Emergence. An Interpretative Case Study of Functional Foods. 2007. ISBN 978-952-488-149-4.
- W:431. JUKKA ALA-MUTKA: Johtamiskyvykkyyden mittaaminen kasvuyrityksissä. 2007. ISBN 978-952-488-153-1.
- W:432. MARIANO LUQUE – FRANCISCO RUIZ – KAISA MIETTINEN: GLIDE – General Formulation for Interactive Multiobjective Optimization. 2007. ISBN 978-952-488-154-8.
- W:433. SEPPO KINKKI: Minority Protection and Information Content of Dividends in Finland. 2007. ISBN 978-952-488-170-8.
- W:434. TAPIO LAAKSO: Characteristics of the Process Supersede Characteristics of the Debtor Explaining Failure to Recover by Legal Reorganization Proceedings. 2007. ISBN 978-952-488-171-5.
- W:435. MINNA HALME: Something Good for Everyone? Investigation of Three Corporate Responsibility Approaches. 2007. ISBN 978-952-488-189.
- W:436. ARTO LAHTI: Globalization, International Trade, Entrepreneurship and Dynamic Theory of Economics.The Nordic Resource Based View. Part One. 2007. ISBN 978-952-488-191-3.
- W:437. ARTO LAHTI: Globalization, International Trade, Entrepreneurship and Dynamic Theory of Economics.The Nordic Resource Based View. Part Two. 2007. ISBN 978-952-488-192-0.
- W:438. JANI KILPI: Valuation of Rotable Spare Parts. 2007. ISBN 978-952-488-197-5.
- W:439. PETRI ESKELINEN – KAISA MIETTINEN – KATHRIN KLAMROTH – JUSSI HAKANEN: Interactive Learning-oriented Decision Support Tool for Nonlinear Multiobjective Optimization: Pareto Navigator. 2007. ISBN 978-952-488-200-2.
- W:440. KALYANMOY DEB – KAISA MIETTINEN – SHAMIK CHAUDHURI: Estimating Nadir Objective Vector: Hybrid of Evolutionary and Local Search. 2008. ISBN 978-952-488-209-5.
- W:441. ARTO LAHTI: Globalisaatio haastaa pohjoismaisen palkkatalousmallin. Onko löydettävissä uusia aktiivisia toimintamalleja, joissa Suomi olisi edelleen globalisaation voittaja? 2008. ISBN 978-952-488-216-3.
- W:442. ARTO LAHTI: Semanttinen Web – tulevaisuuden internet. Yrittäjien uudet liiketoimintamahdollisuudet. 2008. ISBN 978-952-488-217-0.
- W:443. ARTO LAHTI: Ohjelmistoteollisuuden globaali kasvustrategia ja immateriaalioikeudet. 2008. ISBN 978-952-488-218-7.
- W:444. ARTO LAHTI: Yrittäjän oikeusvarmuus globaalisaaion ja byrokraatsoitumisen pyörteissä. Onko löydettävissä uusia ja aktiivisia toimintamalleja yrittäjien syrjäytymisen estämiseksi? 2008. ISBN 978-952-488-219-4.

- W:445. PETRI ESKELINEN: Objective trade-off rate information in interactive multiobjective optimization methods – A survey of theory and applications. 2008. ISBN 978-952-488-220-0.
- W:446. DEREK C. JONES – PANU KALMI: Trust, inequality and the size of co-operative sector – Cross-country evidence. 2008. ISBN 978-951-488-221-7.
- W:447. KRISTIINA KORHONEN – RIITTA KOSONEN – TIINAMARI SIVONEN – PASI SAUKKONEN: Pohjoiskarjalaisten pienten ja keskisuurten yritysten Venäjä-yhteistyöpotentiaali ja tukitarpeet. 2008. ISBN 978-952-488-228-6.
- W:448. TIMO JÄRVENSIVU – KRISTIAN MÖLLER: Metatheory of Network Management: A Contingency Perspective. 2008. ISBN 978-952-488-231-6.
- W:449. PEKKA KORHONEN: Setting “condition of order preservation” requirements for the priority vector estimate in AHP is not justified. 2008. ISBN 978-952-488-242-2.
- W:450. LASSE NIEMI – HANNU OJALA – TOMI SEPPÄLÄ: Misvaluation of takeover targets and auditor quality. 2008. ISBN 978-952-488-255-2.
- W:451. JAN-ERIK ANTIPIN – JANI LUOTO: Forecasting performance of the small-scale hybrid New Keynesian model. 2008. ISBN 978-952-488-261-3.
- W:452. MARKO MERISAVO: The Interaction between Digital Marketing Communication and Customer Loyalty. 2008. ISBN 978-952-488-266-8.
- W:453. PETRI ESKELINEN – KAISA MIETTINEN: Trade-off Analysis Tool with Applicability Study for Interactive Nonlinear Multiobjective Optimization. 2008. ISBN 978-952-488-269-9.
- W:454. SEPPO IKÄHEIMO – VESA PUTTONEN – TUOMAS RATILAINEN: Antitakeover provisions and performance – Evidence from the Nordic countries. 2008. ISBN 978-952-488-275-0.
- W:455. JAN-ERIK ANTIPIN: Dynamics of inflation responses to monetary policy in the EMU area. 2008. ISBN 978-952-488-276-7.
- W:456. KIRSI KOMMONEN: Narratives on Chinese colour culture in business contexts. The Yin Yang Wu Xing of Chinese values. 2008. ISBN 978-952-488-279-8.
- W:457. MARKKU ANTTONEN – MIKA KUISMA – MINNA HALME – PETRUS KAUTTO: Materiaalitehokkuuden palveluista ympäristömyötäistä liiketoimintaa (MASCO2). 2008. ISBN 978-952-488-279-8.
- W:458. PANU KALMI – DEREK C. JONES – ANTTI KAUHANEN: Econometric case studies: overview and evidence from recent finnish studies. 2008. ISBN 978-952-488-289-7.
- W:459. PETRI JYLHÄ – MATTI SUOMINEN – JUSSI-PEKKA LYYTINEN: Arbitrage Capital and Currency Carry Trade Returns. 2008. ISBN 978-952-488-294-1.
- W:460. OLLI-MATTI MIKKOLA – KATIA BLOIGU – PÄIVI KARHUNEN: Venäjä-osaamisen luonne ja merkitys kansainvälisissä suomalaisyrityksissä. 2009. ISBN 978-952-488-302-3.
- W:461. ANTTI KAUHANEN – SATU ROPONEN: Productivity Dispersion: A Case in the Finnish Retail Trade. 2009. ISBN 978-952-488-311-5.

- W:462. JARI HUIKKU: Design of a Post-Completion Auditing System for Organizational Learning. 2009. ISBN 978-952-488-312-2.
- W:463. PYYRY-ANTTI SIITARI: Identifying Efficient Units in Large-Scale Dea Models Using Efficient Frontier Approximation. 2009. ISBN 978-952-488-313-9.
- W:464. MARKKU KALLIO – MERJA HALME: Conditions for Loss Averse and Gain Seeking Consumer Price Behavior. 2009. ISBN 978-952-488-314-6.
- W:465. MERJA HALME – OUTI SOMERVUORI: Study of Internet Material Use in Education in Finland. 2009. ISBN 978-952-488-315-3.
- W:466. RAIMO LOVIO: Näkökulmia innovaatiotoiminnan ja –politiikan muutokseen 2000-luvulla. 2009. ISBN 978-952-488-316-0.

Z-SARJA: HELSINKI SCHOOL OF ECONOMICS.
CENTRE FOR INTERNATIONAL BUSINESS RESEARCH. CIBR WORKING PAPERS. ISSN 1235-3931.

- Z:16. PETER GABRIELSSON – MIKA GABRIELSSON: Marketing Strategies for Global Expansion in the ICT Field. 2007. ISBN 978-952-488-105-0.
- Z:17. MIKA GABRIELSSON – JARMO ERONEN – JORMA PIETALA: Internationalization and Globalization as a Spatial Process. 2007. ISBN 978-952-488-136-4.

Kaikkia Helsingin kauppakorkeakoulun julkaisusarjassa ilmestyneitä julkaisuja voi tilata osoitteella:

KY-Palvelu Oy

Kirjakauppa

Runeberginkatu 14-16

00100 Helsinki

Puh. (09) 4313 8310, fax (09) 495 617

Sähköposti: kykirja@ky.hse.fi

Helsingin kauppakorkeakoulu

Julkaisutoimittaja

PL 1210

00101 Helsinki

Puh. (09) 4313 8579, fax (09) 4313 8305

Sähköposti: julkaisu@hse.fi

All the publications can be ordered from

Helsinki School of Economics

Publications officer

P.O.Box 1210

FIN-00101 Helsinki

Phone +358-9-4313 8579, fax +358-9-4313 8305

E-mail: julkaisu@hse.fi